ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง

Factors Affecting Farmers' Adoption of Recommended Dairy Practices in Changwat Phatthalung

บุญเลิศ ศรีน้อย

Boonlert Srinoy

Order Key 23520
BIB Key 164906

เลขหมู่ SF245.T52P3
เลขทะเบียน ป72 2542 ฉ.2
8 ก.ย. 2547

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Master of Science Thesis in Agricultural Development

Prince of Songkla University

2542

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ในจังหวัดพัทลุง

ผู้เขียน นายบุญเลิศ ศรีน้อย

สาขาวิชา พัฒนาการเกษตร

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ สายธนู)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. จรัญ จันทลักขณา)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ สายธนู)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. จรัญ จันทลักขณา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตผกา ธนปัญญารัชวงศ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสาวณี จุลิรัชนีกร)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ก้าน จันทร์พรหมมา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ในจังหวัดพัทลุง

ผู้เขียน นายบุญเลิศ ศรีน้อย

สาขาวิชา พัฒนาการเกษตร

ปีการศึกษา 2541

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง (1) สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม (2) วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม (3) ปัญหาในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรและวิธีแก้ไข และ (4) ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม ใช้ประชากรทั้งหมด 114 ราย เป็นตัวแทนในการศึกษาโดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสัมภาษณ์เป็นวิธีการในการรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ได้ดำเนินการในช่วงเดือนมกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2540

จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเพศชายมีสถานภาพสมรส อายุระหว่าง 31-50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ เกษตรกรเริ่มต้นการเลี้ยงโคนมจากโคสาวตั้งท้อง และมีรูปแบบการเลี้ยงแบบยืนโรง เหตุผลที่สำคัญของการเลี้ยงโคนมก็คือ มีตลาดขายนมที่แน่นอนและรัฐบาลให้การสนับสนุน โรงเรือนสำหรับเลี้ยงโคนมเกือบทั้งหมดจะมีลักษณะเป็นแบบหลังคาจั่วชั้นเดียว การให้อาหารข้นจะคำนึงถึงสุขภาพโคและปริมาณการให้นมเป็นหลัก อาหารหยาบส่วนมากได้แก่ หญ้าขนและหญ้าพลิแคททูลั่ม เกษตรกรมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และโรคคอบวม โรคที่พบเห็นได้โดยทั่วไป คือ โรคไข้เห็บ ปอดบวม และเต้านมอักเสบ เกี่ยวกับการรีดนม เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้มือรีดเนื่องจากประหยัดและมีโคจำนวนน้อย ก่อนการรีดนมส่วนใหญ่มีการอาบน้ำให้แก่โคและตัวผู้รีด เกษตรกรมีการคัดแม่โคเพื่อการทดแทนและใช้การผสมเทียม ปัญหาที่สำคัญในการเลี้ยงโคนม ได้แก่ การผสมเทียมมีอัตราผสมติดต่ำ อาหารข้นมีราคาสูง และการขาดแคลนอาหารหยาบในช่วงฤดูร้อน ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ พบว่า อายุ การศึกษา ความรู้ในการเลี้ยงโคนม ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้า และการติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของเกษตรกรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในรูปของการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม การอบรมความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม และการเพิ่มการติดต่อสื่อสารระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เกษตรกรยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมมากขึ้น นอกจากนี้ปัญหาที่เกี่ยวข้องควรหาทางแก้ไขให้ลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการผสมเทียม การขาดแคลนอาหารหยาบ และการตายของโคนมในระหว่างการเลี้ยง

Thesis Title	Factors Affecting Farmers' Adoption of Recommended Dairy Practices in Changwat Phatthalung
Author	Mr. Boonlert Srinoy
Major Program	Agricultural Development
Academic Year	1998

Abstract

The study aimed to investigate (1) socio-economic aspects of farmers, who raised dairy, (2) use of recommended dairy practices, (3) associated problems in dairy productions, (4) factors associated with farmers' adoption of the husbandry recommendations. As the number of dairy farmers was limited, the whole population of 114 farmer in Phatthalung province were used. Individual interviews were used as the method of data collection. The interviews were conducted during January to February 1997.

The findings revealed that most farmers were male and married. Their age were ranging from 31-50 years. They obtained formal education at Grade 4 and were literate. They raised pregnant heifers at the beginning of their dairy farming. The cows were raised inside the shade. Main reasons for dairy raising were due to readily available market and active support by the government. Most dairy barns were built as single roofing. Amount of concentrates fed was related to cow's body condition and milk yield.

Para grass and plicatulum were the major forage species used as roughage. Most farmers used vaccination to prevent foot-and-mouth disease and hemorrhagic septicemia. Babiosis, pneumonia and mastitis were seen as most common diseases. Selection of replacement heifers and use of artificial insemination were adopted by most farmers. The low conception rate of artificial insemination, high price of feeds and a shortage of roughage in summer were

mentioned as the major problems in dairy raising. From correlation analysis : age, education, knowledge in dairy raising, size of pasture and personal contact with district livestock office were found positively correlated with the adoption of recommended dairy practices.

This implies that socio-economic characteristics of farmers have an influence on behavioral changes of farmers in the use of recommended dairy practices. An increase in training and personal contact between farmers and district livestock officers should be encouraged to provide more opportunities for the adoption of recommendations. In addition associated production problems should be resolved, especially that related to low conception rate of artificial insemination, a shortage of roughage and health problems including mortality in all age groups.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ สายธนู และศาสตราจารย์ ดร. จรัญ จันทลักขณา กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณอาจารย์เอกชัย กรดสุวรรณ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุงที่ให้คำแนะนำและเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง ที่ให้ความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษา ตลอดจนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทุกท่าน

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และศาสตราจารย์ ดร. จรัญ จันทลักขณา เมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์

คุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ขอมอบแด่บิดา มารดา คณาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนภรรยา (นางพิมพ์สุดนธ์ ศรีน้อย) และบุตร (ด.ช.กฤตภาส ศรีน้อย ด.ญ.พิทย์สินี ศรีน้อย) ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจ

บุญเลิศ ศรีน้อย

สารบาญ

หน้า

บทคัดย่อ..... (3)

Abstract..... (5)

กิตติกรรมประกาศ..... (7)

สารบาญ..... (8)

รายการตาราง..... (10)

รายการภาพประกอบ..... (12)

บทที่

1. บทนำ..... 1

ความสำคัญและที่มาของปัญหา..... 1

วัตถุประสงค์ในการศึกษา..... 3

ประโยชน์ที่คาดว่าได้รับ..... 3

2. การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 4

ความเป็นมาของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง..... 4

วิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม..... 7

แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล..... 10

ทัศนคติ..... 13

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 14

แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย..... 17

สมมุติฐานในการวิจัย..... 19

3. วิธีการศึกษา..... 20

การเลือกสถานที่ทำการศึกษา..... 20

ประชากร..... 20

วิธีการรวบรวมข้อมูล..... 21

การสร้างแบบสัมภาษณ์..... 21

การทดสอบแบบสัมภาษณ์..... 21

สารบาญ (ต่อ)

หน้า

การรวบรวมข้อมูล..... 21
การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล..... 22
การทดสอบความเชื่อถือได้..... 22
สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 23
4. ผลการศึกษาและอภิปรายผล..... 24
ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม การติดต่อสื่อสาร และจิตวิทยาของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม..... 24
วิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม..... 79
ปัญหาในการเลี้ยงโคนมและข้อเสนอแนะ.....132
ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม..... 134
5. สรุปและข้อเสนอแนะ..... 138
วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา.....138
ย่อผลการศึกษา.....138
ข้อเสนอแนะ.....141
บรรณานุกรม.....144
ภาคผนวก 150
ภาคผนวก ก (แบบสัมภาษณ์)..... 151
ภาคผนวก ข (การสร้างตัวชี้วัดและการวัดค่า)..... 187
ภาคผนวก ค (การทดสอบความเชื่อถือได้)..... 208
ภาคผนวก ง (สถานที่ทำการศึกษา)..... 222
ประวัติผู้เขียน..... 229

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรที่เลี้ยงโคนมตามอำเภอในจังหวัดพัทลุง	20
2	ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม	25
3	รายได้จากการเลี้ยงโคนม	28
4	รายได้จากภาคเกษตร	31
5	รายได้นอกภาคเกษตร	33
6	รายจ่ายของครัวเรือน	35
7	รายจ่ายในการเลี้ยงโคนม	38
8	การใช้แรงงาน	43
9	การถือครองที่ดิน	47
10	การใช้สินเชื่อ	50
11	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	53
12	ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม	58
13	ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม	63
14	การไปหาปศุสัตว์อำเภอ	64
15	ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา	65
16	การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน	67
17	การฝึกอบรมและดูงาน	70
18	การส่งเสริมเผยแพร่การเลี้ยงโคนม	73
19	การเดินทางออกไปนอกถิ่นฐาน	75
20	ทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ	76
21	ระดับทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ	77
22	ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม	78
23	ระดับทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม	79
24	ประสบการณ์และรูปแบบการเลี้ยงโคนม	81
25	เหตุผลในการเลี้ยงโคนม	83

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
26	เริ่มเลี้ยงโค	84
27	จำนวนโคนมทั้งหมด	86
28	การจัดการกับลูกโคเพศผู้	88
29	โรงเรือน	91
30	การให้อาหารข้น	94
31	การให้อาหารหยาบ	98
32	ขนาดแปลงหญ้าและความพอเพียง	101
33	การเตรียมแปลงหญ้า	104
34	การใส่ปุ๋ยและการให้น้ำ	107
35	สุขศาสตร์สัตว์	110
36	การรีดนม	116
37	วิธีการรีดนม	121
38	ความสามารถในการเลี้ยงโคนมในปัจจุบัน	125
39	การผสมเทียม	128
40	การปรับปรุงพันธุ์	129
41	การจัดการเกี่ยวกับมูลสัตว์	130
42	การใช้ประโยชน์จากมูลโค	132
43	ปัญหา	133
44	ข้อเสนอแนะ	133
45	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การติดต่อสื่อสาร และปัจจัยทางด้านจิตวิทยากับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมทั้งหมด	134

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ หน้า

1 แบบจำลองแนวความคิดการวิจัยของปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม..... 18

2 กราฟระยะเวลาในการเริ่มเลี้ยงโคนม..... 85

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การเลี้ยงโคนมในประเทศไทย ได้เริ่มมีการส่งเสริมอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ.2504 ได้มีการจัดตั้งโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมขึ้นที่อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ภายใต้ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเดนมาร์ก โดยรัฐบาลเดนมาร์กให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีและพันธุ์โคนม ตลอดจนอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้เรื่องโคนม ส่วนรัฐบาลไทยมีหน้าที่รับผิดชอบด้านสถานที่ ตลอดจนสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในการทำฟาร์มเลี้ยงโคนม และต่อมาหน่วยงานดังกล่าวก็กลายมาเป็นองค์การส่งเสริมกิจการเลี้ยงโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) ปัจจุบันมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่รับผิดชอบการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมและตลาดน้ำนม นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ให้ความสำคัญต่ออาชีพการเลี้ยงโคนม โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) กำหนดเป้าหมายการผลิตน้ำนมให้ได้ 33,000 ตันต่อปีหรือประมาณวันละ 90 ตัน แต่ปรากฏว่าน้ำนมที่ผลิตได้มีปริมาณเฉลี่ยวันละ 75 ตัน ซึ่งยังต่ำกว่าเป้าหมายวันละ 15 ตันในปี พ.ศ.2528 เป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ต้องผลิตน้ำนมให้ได้ปีละ 55,000 ตัน (อติชาติ สามนคร, 2535 : 2)

พ.ศ.2530 จำนวนฟาร์มโคนมในประเทศไทยมี 6,617 ฟาร์ม มีแม่โคนมทั้งสิ้น 32,803 ตัว เฉลี่ยฟาร์มละประมาณ 5 ตัว ผลิตนมรวมทั้งปีเท่ากับ 78,673 ตัน

สภาวะการณ์ปัจจุบันความต้องการบริโภคนมสดและนมแปรรูปมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ทำให้น้ำนมดิบผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของโรงงานผลิตภัณฑ์นมจึงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์นมทุกปีในปี พ.ศ.2535 มีการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมทั้งหมด 114,013 ตัน มูลค่า 5,570 พันล้านบาท (จรัญ จันทลักขณา, 2537 : 1)

พ.ศ.2536 ประเทศไทยสามารถผลิตนมสดได้ถึงวันละ 900 ตันหรือปีละเกือบ 340,000 ตัน นับเป็นความก้าวหน้าที่รวดเร็ว การเลี้ยงโคนมในประเทศเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีแม่โครีดนมเฉลี่ยรายละ 5-15 ตัว มีรายได้น้อย เงินทุนจำกัด มีแรงงานในฟาร์มน้อย ไม่ค่อยมีโอกาสเรียนรู้วิชาการใหม่ ๆ มีพื้นที่ฟาร์มค่อนข้างจำกัด ขาด

ที่ดินปลูกหญ้าอาหารสัตว์ ทั้งยังมีปัญหาเรื่องต้นทุนสูงทำให้มีกำไรน้อย (จรัญ จันทลักขณา, 2537 : 5)

พ.ศ.2538 ประเทศไทยมีเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม 17,800 ราย มีโคนม 292,694 ตัว ผลิตน้ำนมดิบได้ 350,196 ตันต่อปี หรือวันละ 959.44 ตัน (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2539 : 10) ความต้องการน้ำนมดิบวันละ 3,000 ตัน ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) เพิ่มกำลังการผลิตนมในประเทศให้ได้ประมาณ 475,000 ตัน หรือ 1,300 ตันต่อวันในปี 2540 (กรมปศุสัตว์, กองส่งเสริมการปศุสัตว์, 2538 : 1)

โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุง เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ โครงการนี้มีระยะดำเนินโครงการ 5 ปี ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้เพิ่มมากขึ้น ตามโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุงปี 2528กำหนดให้ราษฎรเลี้ยงโคนมประมาณ 300 ครัวเรือน (ปรีชา เมียนเพชร, 2532 :2)

อาชีพเดิมของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงคือทำการเกษตร โดยใช้พื้นที่ทำนามากที่สุด รองลงมาทำสวนยางพารา นอกจากนั้นปลูกไม้ผล เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด และมีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง ได้แก่ สุกร โค และสัตว์ปีก การพัฒนาอาชีพเลี้ยงโคนมไปได้ช้า ปัญหาสำคัญก็คือการขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ เช่น อาหารและการให้อาหาร การรีดนม และการป้องกันโรค เพราะเกษตรกรขาดความรู้ในด้านการเลี้ยงโคนม เนื่องจากการอบรมทางวิชาการการเลี้ยงโคนมยังไม่แพร่หลายโดยทั่วไป และยังไม่อยู่ในระดับที่ดีนัก การขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการเลี้ยงโคนมโดยเฉพาะผู้ที่เริ่มกิจการเลี้ยงใหม่ ๆ นอกจากนี้เกษตรกรเลี้ยงโคนมตามเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กันโดยที่เกษตรกรมิได้คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเลี้ยงโคนม การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงจะเป็นแนวทางในการพัฒนางานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

ในการศึกษามีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

2.2 เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ได้แก่ การสร้างโรงเรือน การให้อาหาร การจัดการเกี่ยวกับสุขศาสตร์สัตว์ และการรีดนม

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรและวิธีการแก้ไข

2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงโคนม นอกจากนี้เพื่อให้ทราบถึงวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการในการเลี้ยงโคนม รวมทั้งทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผลที่ได้จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาการเลี้ยงดู การเลี้ยงโคนมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและลดปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานการเลี้ยงโคนม

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา โดยได้จำแนกการตรวจเอกสารออกเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเป็นมาของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง
2. วิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม
3. แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล
4. ทัศนคติ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย
7. สมมุติฐานในการวิจัย

1. ความเป็นมาของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง

พ.ศ.2521 กระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งร้อยตรีกิตติ ประทุมแก้ว มาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ได้มีแนวคิดที่จะเปิดเมืองพัทลุงสู่โลกภายนอกทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะทางด้านพัฒนาอาชีพด้วยเหตุผลที่ว่ารายได้ประชาชาติของชาวพัทลุงขณะนั้นมีรายได้แค่ 9,040 บาทต่อคนต่อปีซึ่งถือว่ายากจนที่สุดในจังหวัดภาคใต้ (สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด, 2541 : 19)

พ.ศ.2522 องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ตั้งงบประมาณนำเกษตรกรไปดูงานในภาคกลางและภาคตะวันออกโดยเน้นดูการเลี้ยงโคนมที่หนองโพ จังหวัดราชบุรี โดยมีหน่วยงาน 3 หน่วยงาน (1) สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง (2) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (3) หน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ 43 ก.ร.ป.กลางพัทลุง และในปี พ.ศ.2522 นี้หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 43 ก.ร.ป.กลางพัทลุงได้จัดตั้งหน่วยบริการผสมเทียมโคขึ้นที่หน่วยสาธิตการเกษตร ตำบลแม่ขรี อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง (กรมปศุสัตว์, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2530 : 1)

พ.ศ.2523 กรมปศุสัตว์ได้จัดตั้งสถานีผสมเทียมโคขึ้นที่ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง การปรับปรุงพันธุ์โคโดยการผสมเทียมได้รับความนิยมจากเกษตรกรเพิ่มขึ้นประกอบกับกระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งนายนิพนธ์ บุญญภัทโร มาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง มีความเห็นสอดคล้องกับนโยบายเดิม (กรมปศุสัตว์, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2527 : 1)

พ.ศ.2524 องค์การบรรริหารส่วนจังหวัดพัทลุงได้จัดสรรงบประมาณ 200,000 บาท จัดซื้อพันธุ์โคนม 18 ตัวให้เกษตรกรเช่าซื้อโดยปลอดดอกเบี้ย โดยให้เกษตรกรเช่าซื้อรายละ 1 ตัวชำระคืนปีที่ 2 จำนวน 5,000 บาท และชำระคืนปีที่ 3 อีก 6,000 บาท โดยทดลองกับกลุ่มลำป่าและกลุ่มควนมะพร้าว (สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด, 2541 : 19)

พ.ศ.2525 กรมปศุสัตว์ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญของกรมร่วมกับเจ้าหน้าที่จาก FAO มาศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการและมีความเห็นชัดเจนว่าให้กรมสนับสนุนงบประมาณได้ (กรมปศุสัตว์, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2530 : 22)

พ.ศ.2526 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดสรรงบประมาณให้กรมปศุสัตว์จำนวน 4,000,000 บาท เพื่อก่อสร้างโรงงานผลิตภัณฑ์นม ซึ่งมีกำลังผลิต 3 ตัน/วันและปีเดียวกันนี้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดให้มีงาน "วันโค" ขึ้นเป็นครั้งแรกระหว่างวันที่ 8-14 มิถุนายน 2526 เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการโคนมพัทลุง (ปรีชา เมียนเพชร, 2532 : 10)

พ.ศ.2528 การก่อสร้างโรงงานได้ดำเนินการแล้วเสร็จจึงได้มีการทดลองเดินเครื่องจักรของโรงงานเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2528 โดยผู้นำเกษตรกรอาวุโส นายวัน มรกตคันโธ (สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด, 2541 : 19)

พ.ศ.2529 ได้มีการจัดให้ทำพิธีเปิดโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2529 โดยพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีเป็นประธานในพิธีเปิด (ปรีชา เมียนเพชร, 2532 : 10)

พ.ศ.2531 ได้จัดตั้งศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบที่อำเภอเขาชัยสน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง คณะกรรมการกลุ่มมีมติให้ส่งกลุ่มเลี้ยงโคนมเข้าแข่งขั้นระดับประเทศ และได้รับการตัดสินจากกรรมการของกรมปศุสัตว์ให้กลุ่ม "ผู้เลี้ยงโคนมพัทลุง" เป็น "สถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2532" ซึ่งมีผลในการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เกษตรกรทำให้มั่นใจในการเลี้ยงยิ่งขึ้น

พ.ศ.2533 ปริมาณน้ำนมดิบได้เพิ่มมากขึ้นกรมปศุสัตว์จึงได้จัดสรรงบประมาณ 3,400,000 บาท และสหกรณ์โคนมสมทบอีก 1,000,000 บาท จัดซื้อเครื่องจักรขนาดกำลังการผลิต 10 ตัน/วัน ในปีเดียวกันสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงทำให้ปริมาณน้ำนมดิบเข้าสู่โรงงานมากขึ้นตามไปด้วย จึงเกิดปัญหาเรื่องบ่อบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมีขนาดเล็กทำให้น้ำเสียไหลลงสู่คลองสาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์จึงถูกร้องเรียนไปยังเทศบาลและจังหวัด ประกอบกับที่ตั้งโรงงานนั้นเป็นย่านพาณิชย์กรรม คณะกรรมการจึงมีมติย้ายไปสร้างที่แห่งใหม่ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งสหกรณ์โคนมในปัจจุบัน

พ.ศ.2536 ได้ขอกู้เงินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นเงิน 11,000,000 บาท เพื่อติดตั้งเครื่องจักรเครื่องใหม่ด้วยกำลังการผลิตวันละ 20 ตัน และสามารถดำเนินธุรกิจได้กำไรตลอดมา ในปีเดียวกันคณะกรรมการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ขอสนับสนุนงบพัฒนาส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุง ชื่อโครงการ "ศูนย์รับน้ำนมดิบ" เป็นเงิน 2,950,000 บาท หน่วยดำเนินการคือ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง เพื่อแก้ปัญหาการเก็บน้ำนมดิบที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น

พ.ศ.2537 คณะกรรมการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ขอสนับสนุนงบพัฒนาส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุง ชื่อโครงการ "ระบบบำบัดน้ำเสียโรงงานผลิตภัณฑ์นมพัทลุง" เป็นเงิน 2,299,364 บาท หน่วยดำเนินการคือ สำนักงานจังหวัดพัทลุง ในปีนี้ซึ่งตรงกับสมัยที่นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เห็นความสำคัญของการบริโภคนมจึงได้จัดสรรงบประมาณให้เด็กก่อนวัยเรียนได้บริโภคนมอย่างทั่วถึง แต่ต้องผ่านทางองค์การส่งเสริมการเลี้ยงโคนมแห่งประเทศไทย จึงทำให้การเบิกจ่ายเงินขาดสภาพคล่อง จนต้องทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน และในระยะต่อมารัฐบาลทราบปัญหาจึงให้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการเอง ทำให้ปัญหาการเงินหมดไป เฉพาะเด็กนักเรียนในจังหวัดพัทลุงได้มีโอกาสได้ดื่มนมดีมีคุณภาพเนื่องจากสมาชิกส่งให้โรงเรียนทุกวันจึงไม่มีปัญหานมบูดนมเน่า

พ.ศ.2538 คณะกรรมการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีมติให้ตั้งศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบตามศูนย์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกและเพื่อเป็นการรักษาคุณภาพน้ำนมดิบประกอบด้วย ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง สิ้นค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 509,828 บาท ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบป่าพะยอม ตำบลบ้านพร้าว

อำเภอป่าพะยอม สิ้นค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 835,133 บาท และศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบลำป่า ตำบลลำป่า อำเภอเมือง สิ้นค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 595,110 บาท

ทั้งนี้ไม่รวมค่าอุปกรณ์บางส่วนเป็นของกรมปศุสัตว์และงบพัฒนาจังหวัดได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุน

พ.ศ.2539 ได้รับงบพัฒนาจังหวัดเป็นเงิน 650,000 บาทเพื่อซื้อรถหกล้อบรรทุกน้ำนมดิบจากศูนย์ต่าง ๆ มาสู่โรงงาน

พ.ศ.2540 คณะกรรมการสหกรณ์ มีมติให้ส่งกลุ่มเลี้ยงสัตว์ลำป่าเข้าแข่งขันระดับชาติ และได้รับการตัดสินให้เป็นกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2540

คณะกรรมการมีความเห็นร่วมกันว่าการแข่งขันของตลาดนมจะเน้นหนักไปทางนมเปรี้ยว จึงมีมติขอกู้เงินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์อีก 8,000,000 บาทเพื่อซื้อเครื่องจักรผลิตนมเปรี้ยว ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง จนถึงขณะนี้สหกรณ์มีกำลังผลิต 20 ตันวัน ซึ่งมีลูกค้าที่สำคัญคือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โรงเรียนสังกัดเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดพัฒนาชุมชนจังหวัด และประชาชนทั่วไป และจังหวัดใกล้เคียง คือจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง สงขลา ปัตตานี ยะลา

2. วิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

2.1 พันธุ์โคนมและการเลี้ยงดูแม่โครีดนม

ชวนิศนดากร วรวรรณ (2527 : 12-21) ได้รายงานว่า การเลี้ยงโคในประเทศไทยได้มีการนำพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาเลี้ยงมีหลายพันธุ์ เช่น พันธุ์โฮลสไตน์หรือพันธุ์ขาวดำ พันธุ์เรดเดน พันธุ์เบราน์สวิส พันธุ์เจอร์ซี่ พันธุ์ออสเตรเลียชอตฮอร์น พันธ์เรดซินดิน และพันธุ์ซาฮิวาล โดยโคแต่ละพันธุ์มีรูปร่าง จำนวนน้ำนม เปอร์เซ็นต์ไขมัน ความอดทนต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน การเลี้ยงดูแม่โคนมมีอยู่หลายแบบ แตกต่างกันตามความเหมาะสมของภูมิประเทศ และความสะดวกในการปฏิบัติดูแลกิจการของฟาร์ม

2.2 ปัจจัยในการดำเนินกิจการโคนม

สุเมธ ประทุมสุวรรณ และธรรมนูญ ทองประไพ (2531 : 5-11) ได้รายงานว่าในการเลี้ยงโคนมมีปัจจัยอยู่ 6 ประการ ดังนี้

2.2.1 ที่ดิน ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรทั่ว ๆ ไปที่ดินถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอันดับหนึ่ง ในการเลี้ยงโคนมที่ดินที่จะใช้เลี้ยงโคนมควรอยู่ใกล้แหล่ง

รับซื้อและไม่ห่างจากถนนใหญ่เกินไป หรือถ้าอยู่ห่างควรจะมีถนนหรือเส้นทางสามารถสัญจรได้ทุกฤดูกาล เนื่องจากในการเลี้ยงโคนมจำเป็นจะต้องขนส่งน้ำนมดิบไปจำหน่ายหรือส่งเข้าโรงงานทุกวัน

2.2.2 แหล่งน้ำ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำการเกษตรรองจากที่ดิน ในการทำการเกษตร เกษตรกรจะต้องหาแหล่งน้ำไว้ให้เพียงพอ

2.2.3 แรงงาน ในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม แรงงานส่วนหนึ่งใช้แรงงานในครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งได้จากแรงงานจ้าง สำหรับเกษตรกรผู้เริ่มอาชีพนี้ควรจะมีแรงงานอย่างน้อย 2 คนในการดูแลกิจกรรมฟาร์ม เนื่องจากการเลี้ยงโคนมไม่มีวันหยุด ถ้าคนหนึ่งมีธุระหรือป่วยจะมีคนแทน

2.2.4 ทุน การลงทุนในกิจการโคนมเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูงและได้ผลตอบแทนช้า ถ้ากู้เงินธนาคารก็จะต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราค่อนข้างสูง ฉะนั้นต้องระมัดระวังในค่าใช้จ่าย

2.2.5 แหล่งรับซื้อ ในปัจจุบันการเลี้ยงโคนมมีการกระจายอยู่ทั่วไป ดังนั้นผู้ที่เริ่มประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมควรจะทราบว่ามีแหล่งใดบ้างที่จะเป็นตลาดรับซื้อผลผลิต เช่น บริษัทเอกชน สหกรณ์โคนมต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.6 การจัดการในการเลี้ยงสัตว์ การจัดการหมายถึง การรวมส่วนประกอบทั้ง 3 ส่วนเข้าด้วยกันแล้วทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนประกอบทั้ง 3 ส่วนคือ ผู้เลี้ยง พันธุ์สัตว์ และอาหารสัตว์

2.3 อาหารโคนม

กรมปศุสัตว์, กองบำรุงพันธุ์สัตว์ (2536 : 37) ได้รายงานว่า อาหารโคนมแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

2.3.1 อาหารข้น คือ อาหารที่เสริมเข้าไป เช่น รำ ปลายข้าว ข้าวโพด กากถั่วเหลือง กากมันสำปะหลัง อาหารประเภทนี้มีแคลอรีสูง มีโภชนะที่ย่อยได้สูง มีเยื่อใยต่ำกว่า 18 เปอร์เซ็นต์ โคที่มีอายุ 4 เดือนขึ้นไปให้อาหารข้นตัวละไม่เกิน 2.5 กิโลกรัมต่อวัน

2.3.2 อาหารหยาบ หมายถึง อาหารสัตว์พวกหญ้าต่าง ๆ ได้แก่ หญ้าสด หญ้าแห้ง และหญ้าหมัก มีโภชนะย่อยได้ต่ำ และมีเยื่อใยสูงกว่า 18 เปอร์เซ็นต์ โดยทั่วไปโคจะกินหญ้าสด ๆ ประมาณวันละ 35-40 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน

2.4 โรงเรือนโคนม

กรมปศุสัตว์, กองบำรุงพันธุ์สัตว์ (2536 : 174-176) ได้รายงานว่า การเลี้ยงโคนมในเมืองร้อนโรงเรือนจะแตกต่างไปจากโรงเรือนในเมืองหนาว โรงเรือนในเขตร้อนจะต้องเย็นสบาย แต่ป้องกันลม ฝน และแดดได้ เนื่องจากโคนมต้องขับถ่ายของเสียเป็นจำนวนมาก ทำให้สกปรก เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการระบายสิ่งสกปรกต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้การผลิตนมที่สะอาดที่สุด การพิจารณาออกแบบสร้างโรงเรือนโคนมต้องเย็นสบายเพราะอากาศร้อนทำให้ผลิตนมได้น้อยลง โรงเรือนโคนมต้องสะอาด เพราะนมสามารถดูดกลิ่นต่าง ๆ ได้ วัสดุก่อสร้างใช้ที่หาง่ายราคาถูก แบบของโรงเรือนสามารถดัดแปลงแก้ไขต่อเติมได้ง่าย และต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสัตว์ด้วย เพราะบางท้องที่มีแมลงรบกวน ทำให้รบกวนสุขภาพของโค บางชนิดก็นำโรคของสัตว์มาให้ด้วย

2.5 สุขภาพของโคนม

ชวนิศนดากร วรวรรณ (2534 : 301) ได้รายงานว่า โรคติดต่อเป็นโรคที่ลำบากในการป้องกันรักษา เพราะติดต่อภายในฝูงได้ง่าย การฉีดวัคซีนป้องกันเป็นวิธีที่ปลอดภัยและประหยัดเงิน โรคที่เกิดในโคนม เช่น วัณโรค โรคแท้งติดต่อ โรคเต้านมอักเสบ โรคคอบวมและโรคโพรงจมูกอักเสบ ฯลฯ การควบคุมป้องกันโรคมีมาตรการดังนี้ ป้องกันด้วยหลักการสุขาภิบาล เลี้ยงดูเอาใจใส่ ป้องกันโดยฉีดวัคซีนและป้องกันโดยการใช้ยา (กรมปศุสัตว์, 2536 : 111-112)

2.6 การรีดนม

ชวนิศนดากร วรวรรณ (2534 : 199) ได้รายงานว่า รูหัวนมปิดกั้นน้ำนมไหลออกจากเต้านมโดยมีกล้ามเนื้อที่อยู่รอบรูหัวนมรัดอยู่ตลอดเวลา การที่ทำให้น้ำนมไหลออกจากเต้านมได้ก็จะต้องเปิดรูหัวนม การเปิดรูหัวนมจะเกิดขึ้นได้โดยทำให้ความดันภายในเต้านมสูงกว่าความดันภายนอกเต้านมพอสมควร ซึ่งจะทำได้โดยเพิ่มความดันภายในเต้าหรือลดความดันภายนอกเต้าก็ได้ การเอานมออกจากเต้าจึงทำได้โดยวิธีต่อไปนี้ คือ (1) รีดนมด้วยมือโดยเพิ่มความดันภายในเต้าทำให้รูนมเปิดออก และ (2) การรีดนมด้วยเครื่องโดยการลดความดันภายนอกด้วยการทำสูญญากาศด้วยเครื่องรีดนม (กรมปศุสัตว์, กองฝึกอบรม, 2535 : 8-9) ได้ชี้ให้เห็นว่า หลักที่ควรคำนึงถึงและถือปฏิบัติในการรีดนมคือ รีดให้สะอาดและถูกวิธี รีดให้เสร็จโดยเร็ว และควรรีดให้น้ำนมหมดเต้า การรีดนมควรรีดให้ตรงเวลา โคตัวหนึ่งควรรีดนมให้เสร็จภายใน 8 นาที เพราะฮอร์โมนอ็อกซิโตซิน (oxytocin) จะคงอยู่ได้ประมาณ 8 นาที

2.7 การผสมเทียมในโคนม

สัมพันธ์ สิงหจันทร์ (2535 : 59-61) กล่าวว่า โคตัวเมียที่ใช้ผสมเทียมควรอยู่ในระยะที่เป็นสัด ซึ่งอาจจะมีชั่วระยะเวลาเป็นสัดระหว่าง 12-36 ชั่วโมง ควรจะได้ทำการผสมเทียมหลังจากการเป็นสัดสิ้นสุดแล้ว 6 ชั่วโมง ซึ่งจะทำให้การผสมติดสูง ผู้ที่เลี้ยงโคนมจึงจะต้องเข้าใจการเป็นสัดของโค โดยทั่วไปวงจรการเป็นสัดของโคประมาณ 21 วัน ปาริฉัตร สุขโต และพรรณพิไล เสกสิทธิ์ (2531 : 5) ชี้ให้เห็นว่า ประโยชน์ของการผสมเทียมคือ สามารถปรับปรุงพันธุ์สัตว์ให้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เกษตรกรไม่ต้องเลี้ยงดูพ่อพันธุ์ สามารถผสมพันธุ์สัตว์ต่างขนาดกันได้ และป้องกันโรคที่เกิดจากการผสมเทียม เช่น โรคแท้งติดต่อ นอกจากนั้นยังช่วยป้องกันโรคระบาดที่มาจากการเคลื่อนย้ายสัตว์ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย ฯลฯ ภูวดล สาลีเกษตร (2536 : 53) เสนอแนวคิดไว้ว่าในการปรับปรุงพันธุ์โคให้เป็นโคพันธุ์ดีเพื่อเพิ่มผลผลิต รัฐได้ใช้วิธีให้พ่อโคพันธุ์ดีคุมฝูงและบริการผสมเทียมโคซึ่งการผสมเทียมโคสามารถดำเนินการได้ง่ายและรวดเร็วกว่า ไม่ว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจะต้องลงทุนสูง ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์หรือการเดินทางไปบริการในหมู่บ้านของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์สำหรับขั้นตอนในการบริการของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์โดยให้เกษตรกรเจ้าของโคสังเกตการเป็นสัดของแม่โคและไปติดต่อเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานหรือจุดรับแจ้งในหมู่บ้าน เพื่อให้เจ้าหน้าที่บริการผสมเทียมโคภายใน 24 ชั่วโมง

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

ไลออนเบอร์เกอร์ (Lionberger, 1960 : 3-4) ได้กล่าวว่า กระบวนการยอมรับนั้นมีอยู่ 5 ขั้นตอนคือ (innovation)

1. ขั้นรับทราบ (awareness) เป็นขั้นแรกของการให้ความรู้ทางวิทยาการแผนใหม่หรือนวัตกรรมใหม่

2. ขั้นสนใจ (interest) เป็นขั้นที่บุคคลเมื่อรับรู้แล้วเริ่มแสงหารายละเอียดของวิทยาการแผนใหม่เพิ่มเติม เพื่อพิจารณาแยกแยะความเป็นไปได้

3. ขั้นประเมินผล (evaluation) เป็นขั้นที่บุคคลจะทำการไตร่ตรอง ชั่งน้ำหนักพิจารณาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ หรือข้อมูลในอดีตจากประสบการณ์ว่า วิทยาการแผนใหม่จะมีประโยชน์ต่อเขาเพียงใด

4. ขั้นลองทำ (trial) มีการทดลองวิทยาการแผนใหม่เพื่อดูผลที่จากการลองทำโดยมากจะลองทำในปริมาณและจำนวนน้อยก่อน

5. ขั้นยอมรับ (adoption) เป็นขั้นที่มีการจัดทำตามวิทยาการแผนใหม่ในปริมาณและจำนวนที่มากขึ้นกว่าขั้นการลองทำ เป็นการยอมรับนำไปปฏิบัติ

ปัญญา หิรัญรัศมี (2529 : 179) ได้ชี้ให้เห็นว่าในการตัดสินใจยอมรับวิทยาการแผนใหม่ของบุคคลนั้นโดยทั่วไปแล้วใช้เวลามากและบุคคลจะต้องได้รับทราบได้พบเห็นสิ่งนั้น ๆ มาก่อน บุคคลจะยอมรับได้บางอย่างใช้เวลาหลายปี

เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา (2533 : 111-112) ชี้ให้เห็นว่า ขั้นตอนของกระบวนการยอมรับมีความสัมพันธ์กับการใช้ช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งพบอยู่เสมอว่าในระยะตื่นตัวและการให้ความสนใจนั่น โสตทัศนูปกรณ์จะมีบทบาทสำคัญ แต่พอถึงขั้นตอนของการประเมินผล และการทดลอง เพื่อน เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ความมั่นใจในการยอมรับในขั้นตอนสุดท้ายคือ การปฏิบัติ ประสบการณ์ในตัวบุคคลจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดและเพื่อน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมก็ยังมีบทบาทเกื้อหนุนที่สำคัญ

ดิเรก ฤกษ์หร่าย (2527 : 57-62) ได้กล่าวว่าในการทำการเปลี่ยนแปลง นวัตกรรมเพื่อที่จะนำมาให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่หลายประการดังนี้

เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข ประกอบด้วย

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ ได้แก่ เกษตรกรที่ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินมากกว่า เกษตรกรที่มีรายได้มากกว่า ส่งผลให้มีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าและเร็วกว่าเกษตรกรที่มีสิ่งเหล่านี้น้อยกว่า

2. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอัตราการยอมรับเร็วมีหลายประการ เช่น มวลชนที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อย่างเคร่งครัดมากกว่า มีลักษณะการแบ่งชนชั้นทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดเจนกว่า มีค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการนำการเปลี่ยนแปลงมากว่า จะมีผลให้เกิดการยอมรับการนำการเปลี่ยนแปลงที่ช้าลง และยอมรับในปริมาณที่น้อยกว่า

3. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ในท้องที่ใดที่สามารถติดต่อกับท้องที่ใดที่เจริญทางด้านเทคโนโลยีได้มากกว่า ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมที่สะดวกกว่า หรือมีทรัพยากรธรรมชาติที่มากกว่า จะมีผลให้เกิดแนวโน้มในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่าและปริมาณมากกว่า

เกี่ยวกับปัจจัยตัวบุคคล

1. พื้นฐานทางสังคม การวิจัยโดยทั่วไปพบว่า เพศหญิงยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเพศชาย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่าเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่า

2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจ จากการวิจัยพบว่า การมีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินจำนวนเนื้อที่มากกว่า การทำกินในที่ดินที่มีเนื้อที่มากกว่า การมีรายได้มากกว่า การมีทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า มีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่าและมากกว่าเกษตรกรที่มีน้อยกว่า

3. พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของเกษตรกรที่จำเป็น คือประสิทธิภาพในการรับฟังข่าวสาร ได้แก่ การอ่าน ฟัง รวมทั้งความคิดเห็นที่มีเหตุผลเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันเอง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงให้มากขึ้น

เกี่ยวกับปัจจัยที่เนื่องมาจากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี ประกอบด้วย

1. ต้นทุนและกำไร ถ้าเทคโนโลยีใดลงทุนน้อยที่สุด กำไรมากที่สุด การยอมรับก็สูงกว่า เร็วกว่า กำไรนี้นอกจากจะหมายถึงเงินที่ได้ยังรวมถึงกำไรที่เกิดจากการใช้ประโยชน์และความมีหน้ามีตา

2. ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน จะเน้นในเรื่องของการไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชน

3. สามารถปฏิบัติได้และเข้าใจได้ง่าย คือต้องไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนและไม่มีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากเกินไป เข้าใจง่าย ปฏิบัติง่าย

4. สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว คือถ้าเห็นว่าเกิดผลดีมาแล้วก่อนก็จะปฏิบัติหรือยอมรับได้เร็วขึ้น

5. สามารถแบ่งแยกเป็นขั้นตอน หรือแยกเป็นเรื่อง ๆ ได้เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและยอมรับได้เร็วขึ้น

6. ใช้เวลาน้อย คือถ้าผลการเปลี่ยนแปลงใช้เวลาสั้นจะยอมรับได้เร็วแต่ถ้าใช้เวลานานจะยอมรับช้า

7. เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม เพราะกลุ่มจะมีอิทธิพลในการที่จะมีกฎเกณฑ์บางอย่างที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม

4. ทัศนคติ

4.1 ความหมายของทัศนคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 3) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติ เป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 4) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติ หมายถึงความพร้อมในการกระทำของบุคคลแสดงต่อสิ่งนั้น บุคคลใดความพร้อมดังกล่าวของบุคคลเห็นได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงต่อสิ่งนั้นว่าชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

จากแนวคิดของนักจิตวิทยา และตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานข้างต้น สรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อาจจะรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และอาจยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้

4.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 3) แยกองค์ประกอบของทัศนคติเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ

4.2.1 องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (cognitive component) ได้แก่ความคิดซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด ความคิดคำนึงอาจจะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกัน

4.2.2 องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (affective component) เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นตัวก่อความคิดอีกต่อนึ่งว่า บุคคลมีภาวะความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีขณะที่คิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4.2.3 องค์ประกอบทางด้านการปฏิบัติ (behavioral component) องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติหรือมีปฏิกริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากแนวความคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ทัศนคติมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ส่วนที่เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ ส่วนประกอบที่เป็นเรื่องการใช้เหตุผลหรือความคิด และส่วนประกอบที่บุคคลมีความพร้อมในการปฏิบัติ หรือมีปฏิกริยาต่อเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

4.3 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 96-99) ได้ให้แนวคิดว่า ทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าตนเองมีคุณค่าอาจนำไปสู่การปรับปรุงสัมพันธภาพในสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่ วิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลอาจจะมีสาเหตุมาจากการยอมตามเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ หรือการได้รับประสบการณ์โดยตรง

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 ปัจจัยทางด้านส่วนบุคคลและสังคม

5.1.1 อายุ ดิเรก ฤกษ์หร่าย (2522 : 28) กล่าวว่า ปกติอายุจะมีความสัมพันธ์ทางลบกับการยอมรับความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ เนื่องจากคนสูงอายุมักกลัวการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากความไม่มั่นใจผลที่จะเกิดตามมา กลุ่มคนที่มีอายุอยู่ในวัยรุ่นจะยอมรับได้เร็วและช้าลงเมื่ออายุมากขึ้น โดยที่ วิจิตร อาวะกุล (2527 : 72) ให้ความเห็นว่า คนหนุ่มมักกล้าเสี่ยง เชื่อง่าย คนสูงอายุมักลังเล

5.1.2 การศึกษา เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา (2528 : 39) เสนอไว้ว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงจะยอมรับการใช้เทคโนโลยีการเกษตรมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำ จึงมักพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการศึกษากับการยอมรับความรู้ทางการเกษตร เช่นเดียวกับ วิชิต อุทัยวรรณ (2535 : 78) ที่ได้ให้ความเห็นว่า เกษตรกรที่มีอายุมากมักจะมีการศึกษาต่ำ จึงทำให้ความรู้และการปฏิบัติด้านโคนมไม่ถูกต้องนัก

5.1.3 การเป็นสมาชิกกลุ่ม จตุพร วัฒยากร (2532 : 68) พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรสูงกว่าเกษตรกรทั่วไป กล่าวคือสามารถได้รับบริการในด้านสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต และการเปลี่ยนแปลงความรู้จากกลุ่มได้ในการเพิ่มผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับสมบูรณ์ เนื่องสมศรี (2533 : 251) ที่พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะมีการใช้น้ำชลประทานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเกษตรกรทั่วไป

5.1.4 การเดินทางไปนอกถิ่นฐาน ชาญชัย จันทร์เชื้อ (2530 : 36) พบว่า เพื่อนบ้านนอกจากจะเห็นผู้ใกล้ชิดแล้วยังมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความรู้ซึ่งสอดคล้องกับ ภูวดล สาลีเกษตร (2536 : 85) พบว่า เกษตรกรผู้ยอมรับการผสมเทียมโคที่เดินทางไปยัง

หมู่บ้านอื่นนอกเขตที่อยู่อาศัยหลาย ๆ ครั้งต่อเดือนจะมีการยอมรับเทคโนโลยี ส่วนเกษตรกรที่เดินทางไปน้อยครั้งยังหมู่บ้านอื่นจะไม่ยอมรับการผสมเทียมโค

5.1.5 ความรู้ในการเลี้ยงโคนม ธวัช เสียงลือชา (2532 : 85) พบว่า สมาชิกที่มีขนาดฟาร์มแตกต่างกัน ฟาร์มที่ใหญ่ขึ้นเทคโนโลยีมากขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้กิจการเลี้ยงโคนมมีประสิทธิภาพ ถ้าจัดการฟาร์มไม่ดีอาจขาดทุน ส่วนฟาร์มที่มีขนาดเล็กมีจำนวนโคนมไม่มาก การเอาใจใส่ดูแลของสมาชิกทำได้ง่ายกว่าฟาร์มที่มีขนาดใหญ่ ขณะเดียวกัน จีระชัย กาญจนพฤติพงศ์และ คณะ (2533 : 12) กล่าวว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมักพบปัญหาด้านการจัดการ และมีประสบการณ์เลี้ยงน้อย รัฐบาลน่าจะหาวิธีให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อจัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

5.2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

5.2.1 รายได้ของครัวเรือน เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา (2533 : 119) ชี้ให้เห็นว่ารายได้เป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่ง เกษตรกรที่มีรายได้สูงมักจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ค่อนข้างรวดเร็วและมากกว่าบุคคลมีรายได้ต่ำ

5.2.2 การใช้แรงงาน จีระชัย กาญจพฤติพงศ์ และคณะ (2533 : 16) พบว่า แรงงานที่ใช้สำหรับฟาร์มโคนม โดยเฉลี่ย 2.41 คนต่อฟาร์ม แยกเป็นสมาชิกในครัวเรือน 2.26 คน และแรงงานจ้าง 0.15 คน ลักษณะของแรงงานจ้างนี้จะทำได้ทุกอย่างเหมือนแรงงานในครัวเรือน ส่วนกรมปศุสัตว์ (2537 : 3) รายงานว่า เกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตามแผนปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตการเกษตรจะต้องมีแรงงานในครัวเรือนไม่น้อยกว่า 2 คน ถ้าคนหนึ่งไม่สบายอีกคนหนึ่งทำหน้าที่แทนได้

5.2.3 ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้า กรองแก้ว บริสุทธิ์สวัสดิ์ (2539 : 62) พบว่า ถ้าจะให้เลี้ยงโคนมมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีพื้นที่แปลงหญ้าเพิ่มขึ้น อาจเนื่องมาจากเมื่อมีแปลงหญ้าเพิ่มขึ้น ผู้เลี้ยงโคนมไม่ต้องออกไปหาพืชอาหารสัตว์นอกพื้นที่ ทำให้มีเวลาเอาใจใส่และมีการจัดการเลี้ยงโคนมอย่างถูกหลักวิชาการ ส่วน จีระชัย กาญจนพฤติพงศ์ และคณะ (2533 : 12-16) ได้สำรวจการเลี้ยงดูและการจัดการฟาร์มโคนมในประเทศไทยพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมไม่มีพื้นที่สำหรับปลูกหญ้าถึงร้อยละ 11 ฟาร์มที่ไม่มีแปลงหญ้าส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอโพธาราม อำเภอมวกเหล็ก และจังหวัดเชียงใหม่ ฟาร์มที่มีแปลงจะมีพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ย 21 ไร่ต่อฟาร์ม โดยเฉลี่ยแล้วประเทศไทยเลี้ยงโคนมด้วยพื้นที่ปลูกหญ้า 0.87 ไร่ต่อตัว

5.2.4 การใช้สินเชื่อ ปาเทล และซิงช์ (Patel and Singh, 1970 : 98) พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ระหว่างเกษตรกรที่มีการวางแผนงานฟาร์มกับเกษตรกรที่ไม่มีการวางแผนงานฟาร์มในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้สินเชื่อเพื่อการเกษตร โดยพบว่าเกษตรกรที่มีการวางแผนงานฟาร์มมีการใช้สินเชื่อทางการเกษตรในระดับที่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้วางแผนงานฟาร์มกล่าวคือ ส่วนใหญ่ของเกษตรกรที่มีการวางแผนงานฟาร์ม คือ ร้อยละ 46.67 กู้ยืมเงินจากแหล่งภายนอก รองลงมาคือ ร้อยละ 26.67 เป็นผู้ไม่สามารถกู้ยืมจากแหล่งภายนอกได้ และส่วนที่เหลือคือร้อยละ 26.66 ใช้เงินทุนของตนเอง แต่สำหรับเกษตรกรที่ไม่ได้มีการวางแผนงานฟาร์มพบว่า ร้อยละ 100 เป็นผู้ไม่สามารถกู้ยืมเงินจากแหล่งภายนอกได้

5.3 ปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร

5.3.1 การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน งามพิศ ธรรมทัศน์ (2532 : 10) พบว่าการรับข่าวสารเกี่ยวกับการรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจากบุคคลและสื่อมวลชนมากหรือน้อยครั้งย่อมทำให้เกษตรกรได้รับทราบและเข้าใจในรายละเอียดต่าง ๆ เป็นคนที่ทันต่อเหตุการณ์ได้มากขึ้น ทำให้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีและถูกต้อง

5.3.2 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ปัญญา หิรัญรัศมี (2529 : 203) ได้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอย่างหนึ่งคือ บทบาทของความเป็นเพื่อน เพราะความเชื่อถือ ความศรัทธาจากเกษตรกรเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นก่อนที่จะให้ความรู้กับเกษตรกร ความเป็นเพื่อนที่ทำให้เกษตรกรยอมรับปรับทุกข์ด้วยได้ จะช่วยให้การส่งเสริมทำง่ายขึ้น คนชนบทนั้นความเป็นเพื่อน ความเชื่อถือกันเป็นเรื่องที่จำเป็นกว่าปัจจัยอื่น ๆ

5.4 ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา

5.4.1 ทัศนคติ เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา (2528 : 59) พบว่า เกษตรกรผู้ที่ยอมรับการปลูกข้าวพันธุ์ส่งเสริม (พันธุ์ กข. ต่าง ๆ) มีระดับของทัศนคติต่อเกษตรกรตำบลสูงกว่าผู้ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและ ภูวดล สาลีเกษตร (2536 : 105) พบว่าเกษตรกรผู้ที่ยอมรับการผสมเทียมโคมีระดับทัศนคติสูงกว่าเกษตรกรผู้ที่ไม่ยอมรับการผสมเทียมโค

6. แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย

เนื่องจากในสภาพที่เป็นจริงนั้นอาจจะมีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ซึ่งจะเป็นการยากในการที่จะศึกษาให้ทุกประเด็นของปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดปัจจัยของกลุ่มตัวแปรอิสระออกเป็น 4 กลุ่มคือ (1) ปัจจัยทางด้านส่วนบุคคลและสังคม (2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (3) ปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร (4) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา กลุ่มตัวแปรอิสระทั้ง 4 กลุ่มนี้คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ การยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ปัจจัยทางด้านส่วนบุคคลและสังคมประกอบด้วย (1) อายุ (2) การศึกษา (3) การเป็นสมาชิกกลุ่ม (4) การเดินทางไปนอกถิ่นฐาน และ (5) ความรู้ในการเลี้ยงโคนม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย (1) รายได้ของครัวเรือน (2) การใช้แรงงาน (3) ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้า และ (4) การใช้สินเชื่อ ปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย (1) การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน และ (2) การติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาประกอบด้วย (1) ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ และ (2) ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม ดังภาพประกอบ 1

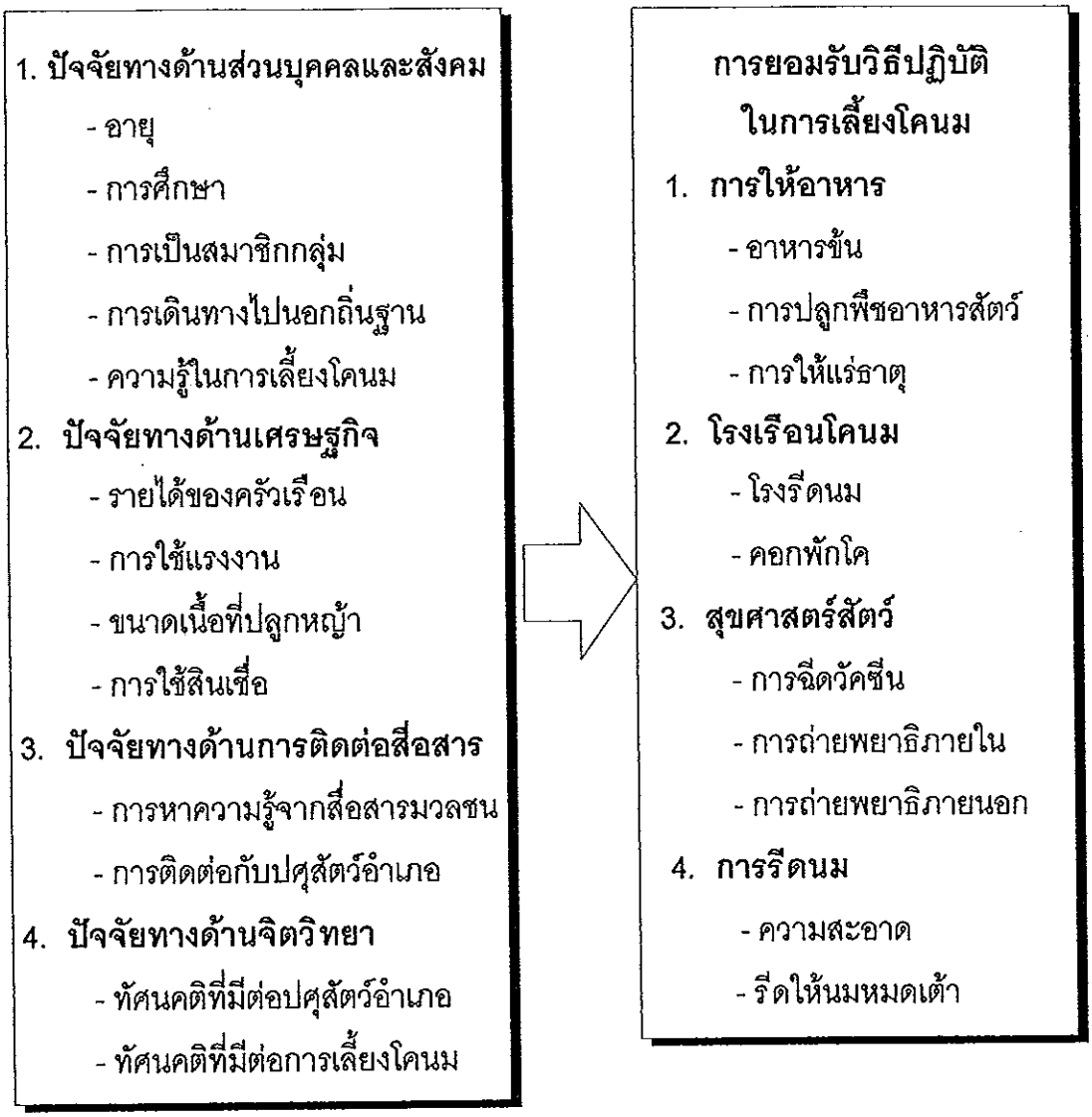

ภาพประกอบ 1 แบบจำลองแนวความคิดการวิจัยของปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

7. **สมมุติฐานในการวิจัย**

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสมมุติฐานจากแบบจำลองแนวความคิดดังนี้

สมมุติฐานข้อที่ 1 : อายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 2 : การศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 3 : การเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 4 : การเดินทางไปนอกถิ่นฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 5 : ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 6 : รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 7 : การใช้แรงงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 8 : ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 9 : การใช้สินเชื่อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 10 : การหาความรู้จากสื่อสารมวลชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 11 : การติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 12 : ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

สมมุติฐานข้อที่ 13 : ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

CENTRAL LIBRARY
PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

1. การเลือกสถานที่ทำการศึกษา

เนื่องจากจังหวัดพัทลุงมีผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุดของภาคใต้และมีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมด้วย จึงได้ใช้พื้นที่ในจังหวัดนี้เป็นสถานที่ทำการวิจัย

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงจำนวน 114 รายใน 9 อำเภอกับ 1 กิ่งอำเภอ ดังตาราง 1 เนื่องจากประชากรมีเป็นจำนวนไม่มากนัก จึงใช้ประชากรทั้งหมดเป็นตัวอย่างในการวิจัย โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

ตาราง 1 จำนวนประชากรที่เลี้ยงโคนมตามอำเภอในจังหวัดพัทลุง

อำเภอ	จำนวนราย
เมือง	63
เขาชัยสน	19
ควนขนุน	12
ป่าพะยอม	11
ป่าบอน	1
ตะโหมด	1
ปากพะยูน	1
บางแก้ว	2
กงหรา	2
กิ่งอำเภอศรีนครินทร์	2

ที่มา : กรมปศุสัตว์, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2538 : 3.

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกตในการรวบรวมข้อมูลเพราะว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพทางสังคมของชุมชนและยังได้เห็นวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมตลอดจนความเป็นอยู่ของผู้รับการสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การสร้างแบบสัมภาษณ์

ได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2539 เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดโครงสร้างแน่นอน (structured interview) เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวิจัย ชนิดของคำถามที่ใช้มีทั้งคำถามปลายปิด (close-ended) ซึ่งได้กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ และคำถามชนิดปลายเปิด (open - ended) เพื่อให้ผู้ตอบเลือกตอบตามอิสระตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ครอบคลุมถึงลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 3 ข้อมูลทางด้านจิตวิทยาของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

ตอนที่ 4 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

5. การทดสอบแบบสัมภาษณ์

เมื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้นำไปทำการทดสอบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาจำนวน 6 ราย เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา และมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

6. การรวบรวมข้อมูล

ได้ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมด้วยตนเองจำนวน 114 ราย เพราะจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง นอกจากนี้จะได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรด้วย ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม 2540 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2540 รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 46 วัน

7. การประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการโดยได้ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ทุกฉบับเพื่อความถูกต้องหลังจากนั้นจึงนำไปเข้ารหัสข้อมูล (code) แล้วทำการประมวลผลข้อมูลโดยโปรแกรม SPSS (statistical package for the social sciences) ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

8. การทดสอบความเชื่อถือได้

8.1 **การทดสอบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค** (Cronbach's alpha coefficient)

วิธีนี้ใช้ทดสอบทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ และทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม มีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1-\frac{\sum S_i^2}{S_t^2}\right)$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อถือได้

n = จำนวนข้อความ

$\sum S_1^2$ = ผลรวมทั้งหมดของความแปรปรวนแต่ละข้อ

S_1^2 = ค่าความแปรปรวนของชุดคำถาม

8.2 **การทดสอบแบบคูเดอร์-ริชาร์ดสัน 20** (Kuder-Richardson Formula 20)

วิธีนี้ใช้ทดสอบความรู้ในการเลี้ยงโคนม มีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$r_{KR-20} = \left[\frac{K}{K-1}\right]\left[1-\left(\frac{\sum pq}{S^2}\right)\right]$$

เมื่อ r_{KR-20} = ค่าความเชื่อถือได้

K = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

P = สัดส่วนข้อที่ตอบถูก

q = 1-P

$\sum pq$ = ผลรวมของสัดส่วนที่ตอบถูกกับสัดส่วนที่ตอบผิด

S^2 = ค่าความแปรปรวนของชุดคำถาม

9. **สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล**

9.1 สถิติพรรณา (descriptive statistics)

ค่าสถิติพื้นฐาน เพื่อบรรยายลักษณะต่าง ๆ ของประชากรมีดังนี้

9.1.1 ค่าร้อยละ (percentage)

9.1.2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean)

9.1.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

9.1.4 ค่าพิสัย (range)

9.2 สถิติอนุมาน (inferential statistics)

9.2.1 การทดสอบสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) ใช้ทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ซึ่งเป็นตัวแปรประเภทช่วง (interval) โดยใช้สูตร

$$r_{xy} = \frac{n\sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{\left[n\sum x^2 - (\sum x)^2\right]\left[n\sum y^2 - (\sum y)^2\right]}}$$

เมื่อ r_{xy} = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร x กับตัวแปร y

n = จำนวนคู่ของข้อมูลทั้งหมด

$\sum x$ = ผลรวมของค่าข้อมูลชุด x

$\sum y$ = ผลรวมของค่าข้อมูลชุด y

$\sum x^2$ = ผลรวมของค่าข้อมูลชุด x แต่ละค่ายกกำลังสอง

$\sum y^2$ = ผลรวมของค่าข้อมูลชุด y แต่ละค่ายกกำลังสอง

$\sum xy$ = ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าข้อมูลชุด x กับค่าข้อมูลชุด y

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม การติดต่อสื่อสาร และจิตวิทยาของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม

1.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลและสภาพครัวเรือน

ตัวเลขเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและสภาพครัวเรือน ได้แสดงไว้ในตาราง 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

เพศ : เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.5) เป็นเพศชาย และที่เหลือร้อยละ 10.5 เป็นเพศหญิง จะเห็นได้ว่าสัดส่วนเพศชายมากกว่าเพศหญิงมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเลี้ยงโคนมมีกิจกรรมหลายอย่างซึ่งจำเป็นต้องใช้กำลังและความอดทนสูง

สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.4) มีสถานภาพเป็นสามี และมีสถานภาพเป็นภรรยาและสถานภาพเป็นบุตรมีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 8.8

อายุ : เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 40.8 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยแรงงาน โดยพบว่าร้อยละ 35.1 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี รองลงมา ร้อยละ 28.1 อยู่ในช่วง 41-50 ปี ร้อยละ 19.3 อายุมากกว่า 50 ปี และร้อยละ 17.5 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี

การศึกษา : เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 42.1) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 รองลงมาร้อยละ 23.7 ระดับประถมศึกษาที่ 6 ร้อยละ 13.2 ระดับการศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 11.4 สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 9.6 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ : เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.6) มีความสามารถในการอ่านออกและเขียนได้ และร้อยละ 4.4 มีความสามารถในการอ่านออก แต่เขียนไม่ได้ ทั้งนี้แม้ว่าเกษตรกรผ่านการศึกษาภาคบังคับมาทั้งหมด แต่ก็มีบางส่วนหลังจากจบการศึกษาแล้วไม่มีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะด้านการเขียน

ศาสนา : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.2) นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 1.8 นับถือศาสนาอิสลาม

สถานภาพการสมรส : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.1) มีสถานภาพแต่งงานแล้ว และส่วนน้อย (ร้อยละ 7.9) มีสถานภาพเป็นโสด

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน : เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 69.3) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน รองลงมา ร้อยละ 23.7 มีสมาชิก 1-3 คน และร้อยละ 7.0 มากกว่า 6 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.5 คน

จำนวนบุตร : เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50.0) มีจำนวนบุตร 1-2 คน รองลงมาร้อยละ 29.8 มีจำนวนบุตร 3-4 คน ร้อยละ 12.3 มีจำนวนบุตรมากกว่า 4 คน

ตาราง 2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	102	89.5
หญิง	12	10.5
สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์		
สามี	94	82.4
ภรรยา	10	8.8
บุตร	10	8.8
อายุ		
30 ปีและต่ำกว่า	20	17.5
31-40 ปี	40	35.1
41-50 ปี	32	28.1
มากกว่า 50 ปี	22	19.3
เฉลี่ย = 40.8 ปี, พิสัย = 18-66 ปี		

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	48	42.1
ประถมศึกษาปีที่ 6	27	23.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	11	9.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	13.2
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	13	11.4
ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้		
อ่านออก เขียนไม่ได้	5	4.4
อ่านออก เขียนได้	109	95.6
ศาสนา		
พุทธ	112	98.2
อิสลาม	2	1.8
สถานภาพการสมรส		
โสด	9	7.9
แต่งงาน	105	92.1
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-3 คน	27	23.7
4-6 คน	79	69.3
มากกว่า 6 คน	8	7.0
เฉลี่ย = 4.5 คน, พิสัย = 2-10 คน		
จำนวนบุตร		
ไม่มีบุตร	9	7.9
1-2 คน	57	50.0
3-4 คน	34	29.8
มากกว่า 4 คน	14	12.3

1.1.2 **รายได้จากการเลี้ยงโคนม**

รายได้จากการเลี้ยงโคนม หมายถึง จำนวนรายได้ทั้งหมดที่ได้รับจากการเลี้ยงโคนมในปี พ.ศ.2539 ประกอบด้วย รายได้จากน้ำนมดิบ รายได้จากโคคัดทิ้ง รายได้จากลูกโค รายได้จากมูลโค รายละเอียดได้แสดงไว้ดังตาราง 3

อาชีพหลัก : เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.2) มีการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลัก และที่เหลือร้อยละ 1.8 มีอาชีพหลักคือทำสวนยางพารา

รายได้จากน้ำนมดิบ : เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยจากการขายน้ำนมดิบ 109,084.5 บาทต่อปี โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.0 มีรายได้ 50,001-100,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 29.8 มีรายได้ 100,001-150,000 บาทต่อปี ร้อยละ 16.7 มีรายได้มากกว่า 150,000 บาทต่อปี และร้อยละ 10.5 มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาทต่อปี

รายได้จากโคคัดทิ้ง : ร้อยละ 21.8 มีรายได้จากโคคัดทิ้ง 5,001-10,000 บาท รองลงมาร้อยละ 14.0 มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 8.8 มีรายได้ 10,001-15,000 บาท และร้อยละ 7.9 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ส่วนที่เหลือราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.4) ไม่มีรายได้จากโคคัดทิ้ง ทั้งนี้อาจเนื่องจากเกษตรกรเพิ่งจะเริ่มเลี้ยงโคนมจึงมีโคนมที่ปลดระวางหรือลูกโคนมที่คลอดใหม่ที่เป็นตัวผู้มีน้อยนั่นเอง

รายได้จากลูกโค : ร้อยละ 69.2 ไม่มีรายได้ ร้อยละ 13.2 มีรายได้ 3,000 บาทและต่ำกว่า มีรายได้ 3,001-6,000 บาท และรายได้มากกว่า 6,000 บาทมีจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 8.8

รายได้จากมูลโค : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.4) ไม่มีรายได้จากมูลโค ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรจะเก็บมูลโคไว้ใช้ในแปลงหญ้าของตนเอง หรือไว้ใส่ในสวนผลไม้ มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 2.6) ที่มีการจำหน่าย โดยมีรายได้ไม่เกิน 1,000 บาท

รายได้จากการเลี้ยงโคทั้งหมด : เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยจากการเลี้ยงโคนม 117,152.8 บาท ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.0) มีรายได้ระหว่าง 50,001-100,000 บาท รองลงมาร้อยละ 23.7 มีรายได้ 100,001-150,000 บาท ร้อยละ 18.4 มีรายได้ 150,001-200,000 บาท ร้อยละ 7.9 มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาท และร้อยละ 7.0 มีรายได้มากกว่า 200,000 บาท

รายได้จากการเลี้ยงโคนมส่วนมากได้จากการขายน้ำนมดิบให้กับสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีรถไปรับถึงศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบของเกษตรกร ส่วนการคัดโคทิ้งของเกษตรกรในขณะนั้นก็มีหลายรายอาจจะเนื่องมาจากโคนมในแผนปรับโครงสร้างในปีก่อน ๆ ให้น้ำนมน้อยทำให้เกษตรกรขายโคนมออกไปเพื่อที่จะซื้อโคนมรุ่นใหม่ทดแทนในฟาร์ม ส่วนรายได้จากลูกโคมีน้อย เพราะเกษตรกรจะเลี้ยงลูกโคตัวเมียไว้ทดแทนฝูง ถ้าเป็นตัวผู้ส่วนมากจะแจกให้ชาวบ้าน มีส่วนน้อยที่เลี้ยงไว้จำหน่าย ส่วนมูลโคเกษตรกรไว้ใส่แปลงหญ้า สวนไม้ผล-ไม้ยืนต้น ผัก ที่เหลือส่วนน้อยไว้จำหน่ายบ้าง

ตาราง 3 รายได้จากการเลี้ยงโคนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
เลี้ยงโคนม	112	98.2
สวนยางพารา	2	1.8
รายได้จากน้ำนมดิบ		
50,000 บาทและต่ำกว่า	12	10.5
50,001-100,000 บาท	49	43.0
100,001-150,000 บาท	34	29.8
มากกว่า 150,000 บาท	19	16.7
เฉลี่ย = 109,084.5 บาท, พิสัย = 12,800-478,547 บาท		
รายได้จากโคคัดทิ้ง		
ไม่มีรายได้	54	47.4
5,000 บาทและต่ำกว่า	9	7.9
5,001-10,000 บาท	25	21.9
10,001-15,000 บาท	10	8.8
มากกว่า 15,000 บาท	16	14.0

ตาราง 3 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
รายได้จากลูกโค		
ไม่มีรายได้	79	69.2
3,000 บาทและต่ำกว่า	15	13.2
3,001-6,000 บาท	10	8.8
มากกว่า 6,000 บาท	10	8.8
รายได้จากมูลโค		
ไม่มีรายได้	111	97.4
1,000 บาทและต่ำกว่า	3	2.6
รายได้จากการเลี้ยงโคทั้งหมด		
50,000 บาทและต่ำกว่า	9	7.9
50,001-100,000 บาท	49	43.0
100,001-150,000 บาท	27	23.7
150,001-200,000 บาท	21	18.4
มากกว่า 200,000 บาท	8	7.0
เฉลี่ย = 117,152.8 บาท, พิสัย = 14,400-496,547 บาท		

1.1.3 รายได้จากภาคเกษตร

รายได้จากภาคเกษตร หมายถึง รายได้จากการทำนา ปศุสัตว์ (ยกเว้นโคนม) ส่วนยางพารา และพืชผัก รายละเอียดได้แสดงไว้ดังตาราง 4

รายได้จากการทำนา : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำนาต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.9 รองลงมามีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.3 และมีรายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.6

รายได้จากปศุสัตว์ : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีรายได้จากปศุสัตว์ (ยกเว้นรายได้จากโคนม) ตั้งแต่ 10,000 บาทลงมาต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.3 รองลงมามีรายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.6 และมีรายได้ตั้งแต่ 10,001-20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือนเพียงส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.3

รายได้จากสวนยางพารา : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำสวนยางพาราอยู่ระหว่าง 20,001-40,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.1 รองลงมามีรายได้มากกว่า 60,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ที่มีรายได้รองลงมามากเป็นอันดับที่สามคือต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ส่วนผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ 40,001-60,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือนมีเพียงส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.0

รายได้จากพืชผัก : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีรายได้จากพืชผักตั้งแต่ 5,000 บาทลงมาต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.9 และมีรายได้จากพืชผักมากกว่า 5,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือนมีน้อยที่สุด ร้อยละ 6.1

รายได้รวมจากภาคเกษตร : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีรายได้รวมจากภาคเกษตร (ยกเว้นรายได้จากโคนม) ตั้งแต่ 20,000 ลงมา และอยู่ระหว่าง 20,001-40,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือนเท่ากันคือ ร้อยละ 29.8 รองลงมามีรายได้รวมจากภาคเกษตรมากกว่า 80,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.0 ที่มีรายได้รองลงมามากเป็นอันดับสามอยู่ระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.4 ส่วนที่น้อยที่สุดคือตั้งแต่ 60,001-80,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.6

รายได้จากภาคเกษตร เกษตรกรจะทำนาไว้เพื่อบริโภคส่วนที่เหลือจากการบริโภคก็จำหน่าย และพื้นที่นาบางส่วนใช้ปลูกหญ้า ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวลดลง รายได้จากปศุสัตว์ได้จากการเลี้ยงไก่พื้นเมือง สุกร เป็ด ฯลฯ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครัวเรือน รายได้จากสวนยางพารา เกษตรกรราวครึ่งหนึ่งมีรายได้จากสวนยางพารา ส่วนเกษตรกรที่อยู่ในที่ราบลุ่มจะไม่มีรายได้จากยางพารา เช่น บางส่วนของอำเภอเมือง โดยเกษตรกรจะตื่นนอนประมาณ 03.00 น. เพื่อกรีดยางและเก็บยาง เวลาประมาณ 06.00 น. ก็รีดนมโค รายได้จากพืชผัก เกษตรกรมีรายได้น้อยเพราะมีเวลาว่างน้อย เมื่อดูรายได้รวมภาคเกษตรจะเห็นว่าจะมีค่าเฉลี่ยปานกลาง

ตาราง 4 รายได้จากภาคเกษตร

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
รายได้จากการทำนา		
ไม่มีรายได้	23	20.2
10,000 บาทและต่ำกว่า	50	43.9
10,001-20,000 บาท	22	19.3
มากกว่า 20,000 บาท	19	16.6
รายได้จากปศุสัตว์		
ไม่มีรายได้	67	58.8
10,000 บาทและต่ำกว่า	30	26.3
10,001-20,000 บาท	6	5.3
มากกว่า 20,000 บาท	11	9.6
รายได้จากสวนยางพารา		
ไม่มีรายได้	60	52.6
20,000 บาทและต่ำกว่า	10	8.8
20,001-40,000 บาท	24	21.1
40,001-60,000 บาท	8	7.0
มากกว่า 60,000 บาท	12	10.5
รายได้จากพืชผัก		
ไม่มีรายได้	98	86.0
5,000 บาทและต่ำกว่า	9	7.9
มากกว่า 5,000 บาท	7	6.1

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
รายได้รวมจากภาคเกษตร		
ไม่มีรายได้	6	5.4
20,000 บาทและต่ำกว่า	34	29.8
20,001-40,000 บาท	34	29.8
40,001-60,000 บาท	13	11.4
60,001-80,000 บาท	11	9.6
มากกว่า 80,000 บาท	16	14.0
ค่าเฉลี่ย = 41,187 บาท (n = 108)		

1.1.4 **รายได้นอกภาคเกษตร**

รายได้นอกภาคเกษตร หมายถึง รายได้อื่นนอกเหนือจากรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร เป็นรายได้จากการรับจ้างและรายได้จากการค้าขาย รายละเอียดได้แสดงไว้ดังตาราง 5

รายได้จากการรับจ้าง : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมมีรายได้จากการรับจ้างมากกว่า 20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.3 และรองลงมามีรายได้ตั้งแต่ 20,000 บาทลงมาต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.4

รายได้จากการค้าขาย : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมมีรายได้จากการค้าขายมากกว่า 20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.9 รองลงมามีรายได้จากการค้าขายตั้งแต่ 20,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 3.5

รายได้รวมนอกภาคเกษตร : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมมีรายได้รวมมนอกภาคเกษตรมากกว่า 40,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.8 รองลงมามีรายได้รวมนอกภาคเกษตรตั้งแต่ 20,000 บาทลงมาต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.9 ส่วนที่น้อยที่สุดคือตั้งแต่ 20,001-40,000 บาทลงมาต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.4

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า รายได้จากการรับจ้างของเกษตรกรมีอยู่ไม่กี่ราย เนื่องจากอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นงานที่ต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก เวลาว่างมีน้อยประกอบกับแรงงานของเกษตรกรมีน้อยด้วย ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาไปรับจ้างทำงานอื่น ส่วนรายได้จากการค้าขายก็เช่นกัน เกษตรกรจะไม่ค่อยมีเวลาว่าง จะมีบางคนที่มาส่งนมที่สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด และไปส่งนมโครงการของโรงเรียนและสมาชิก จะเห็นว่ารายได้รวมนอกภาคเกษตรจะต่ำมากเนื่องจากเวลาและจำนวนแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนมีจำกัด

ตาราง 5 รายได้นอกภาคเกษตร

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
รายได้จากการรับจ้าง		
ไม่มีรายได้	103	90.3
20,000 บาทและต่ำกว่า	5	4.4
มากกว่า 20,000 บาท	6	5.3
รายได้จากการค้าขาย		
ไม่มีรายได้	101	88.6
20,000 บาทและต่ำกว่า	4	3.5
มากกว่า 20,000 บาท	9	7.9
รายได้รวมนอกภาคเกษตร		
ไม่มีรายได้	90	78.9
20,000 บาทและต่ำกว่า	9	7.9
20,001-40,000 บาท	5	4.4
มากกว่า 40,000 บาท	10	8.8
ค่าเฉลี่ย = 37,078 บาท (n = 108)		

1.1.5 รายจ่ายของครัวเรือน

รายจ่ายของครัวเรือน หมายถึง รายจ่ายเกี่ยวกับอาหารและงานสังคม ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรค รายละเอียดได้แสดงไว้ดังตาราง 6

ค่าอาหารและงานสังคม : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 20,001-30,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.6 รองลงมาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.4 ที่มีรายจ่ายในครัวเรือนรองลงมาเป็นอันดับสามคือมากกว่า 40,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.6 ส่วนที่มีรายจ่ายในครัวเรือนรองลงมาเป็นอันสี่ อยู่ระหว่าง 30,001-40,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ส่วนผู้ที่มีรายจ่ายในครัวเรือนที่น้อยกว่า 10,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในครัวเรือน27,997.3 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

ค่าเล่าเรียนบุตร : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียนบุตรตั้งแต่ 5,000 บาทลงมาคิดเป็นร้อยละ 26.3 รองลงมาค่าเล่าเรียนบุตรมากกว่า 20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 24.5 ที่มีรายจ่ายค่าเล่าเรียนบุตรรองลงมาเป็นอันดับสาม ตั้งแต่ 5,001-10,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 8.8 ส่วนที่มีรายจ่ายค่าเล่าเรียนบุตรรองลงมาเป็นอันดับสี่อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 5.3 ส่วนผู้ที่มีรายจ่ายค่าเล่าเรียนบุตรระหว่าง 15,001-20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 4.4

ค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรค : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ รายจ่ายที่เป็นค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรคอยู่ระหว่าง 2,001-4,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมาตั้งแต่ 2,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 26.3 ที่มีรายจ่ายนองลงมาเป็นอันดับสามตั้งแต่ 4,001-6,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 21.9 ส่วนผู้ที่มีรายจ่ายค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรคที่มากกว่า 6,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 8.8 รายจ่ายค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรคเฉลี่ย 3,638.6 บาทต่อปี

รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน : เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ รายจ่ายของครัวเรือนอยู่ระหว่าง 20,001-40,000 ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 38.6 รองลงมารายจ่ายอยู่ระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 28.9 ที่รวมรายจ่ายของครัวเรือนรองลงมาเป็นอันดับสาม มากกว่า 80,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 12.4 รองลงมารวมรายจ่ายของครัวเรือนเป็นอันดับสี่คือตั้งแต่ 60,001-80,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 9.6 รวมรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 46,275.3 บาทต่อปี

จะเห็นว่าค่าอาหารและงานสังคมเกษตรกรในแต่ละเดือน แต่ละปี ของครัวเรือนจะมีสูงมากเพราะสังคมชนบทของเขาจะเป็นระบบเครือญาติ พรรคพวก ฉะนั้นเมื่อแต่ละครัวเรือนมีงานต่าง ๆ จะต้องช่วยเหลือกัน ค่าเล่าเรียนบุตรที่ไม่มีรายจ่ายเนื่องจากเกษตรกรบางครัวเรือนยังไม่มีบุตรหรือบุตรที่ยังเล็กอยู่และบางรายยังเป็นโสด และบางครัวเรือนบุตรเรียนจบหลักสูตรแล้ว แต่มีจำนวนมากบุตรกำลังศึกษาอยู่ ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินมากเพราะว่าอาจจะกู้เงินส่วนหนึ่งส่งให้ลูกเรียนหนังสือด้วย ค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรค ในปีหนึ่ง ๆ เกษตรกรจะใช้จ่ายน้อยมากเพราะเขาอยู่กับบ้านฉะนั้นเสื้อผ้าชุดหนึ่ง ๆ ก็ใช้ได้นาน ส่วนเรื่องโรคเกษตรกรไม่ค่อยเป็นโรค อาจเป็นเพราะเขาทำงานตลอดปีทำให้มีความต้านทานโรคร่างกายแข็งแรง จะเห็นว่ารายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมค่อนข้างสูงเฉลี่ย 46,275.3 บาท ฉะนั้นในแต่ละปีเมื่อเขาหักค่ารายได้ รายจ่ายแล้วจะเหลือเงินไม่มากนัก

ตาราง 6 รายจ่ายของครัวเรือน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ค่าอาหารและงานสังคม		
10,000 บาทและต่ำกว่า	12	10.5
10,001-20,000 บาท	21	18.4
20,001-30,000 บาท	44	38.6
30,001-40,000 บาท	17	14.9
มากกว่า 40,000 บาท	20	17.6
เฉลี่ย = 27,997 บาท, พิสัย = 2,500-84,000 บาท		
ค่าเล่าเรียนบุตร		
ไม่มีรายจ่าย	35	30.7
5,000 บาทและต่ำกว่า	30	26.2
5,001-10,000 บาท	10	8.8
10,001-15,000 บาท	6	5.3
15,001-20,000 บาท	5	4.4
มากกว่า 20,000 บาท	28	24.6

ตาราง 6 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ค่าเสื้อผ้าและยารักษาโรค		
2,000 บาทและต่ำกว่า	30	26.3
2,001-4,000 บาท	49	43.0
4,001-6,000 บาท	25	21.9
มากกว่า 6,000 บาท	10	8.8
เฉลี่ย = 3,638 บาท, พิสัย = 500-10,000 บาท		
รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน		
20,000 บาทและต่ำกว่า	12	10.5
20,001-40,000 บาท	44	38.6
40,001-60,000 บาท	33	28.9
60,001-80,000 บาท	11	9.6
มากกว่า 80,000 บาท	14	12.4
เฉลี่ย = 46,275 บาท, พิสัย = 8,000-157,800 บาท		

1.1.6 รายจ่ายในการเลี้ยงโคนม

รายจ่ายในการเลี้ยงโคนม หมายถึง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ ค่าพันธุ์โค ค่าอาหารสัตว์ ค่ายาและเวชภัณฑ์ ค่าวัสดุอุปกรณ์การเลี้ยงโคนม ค่าสร้างโรงเรือน ซึ่งเป็นตัวเลขคร่าว ๆ เท่านั้น รายละเอียดดังแสดงไว้ดังตาราง 7

ค่าพันธุ์โค : รายจ่ายในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท และ 20,001-30,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 12.3 เท่ากัน รองลงมามีรายจ่ายค่าพันธุ์โคตั้งแต่ 10,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 8.8 และมีรายจ่ายมากกว่า 30,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 5.2

ค่าอาหารสัตว์ : รายจ่ายในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นค่าอาหารอยู่ระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 34.2 รองลงมาตั้งแต่

20,001-40,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 29.8 ส่วนตั้งแต่ 20,000 ลงมา คิดเป็นร้อยละ 13.2 ส่วนที่มีน้อยที่สุดระหว่าง 60,001-80,000 บาทต่อปี และมากกว่า 80,000 บาทต่อปีมีเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 11.4 รายจ่ายค่าอาหารเฉลี่ย 51,719.0 บาทต่อปี

ค่ายาและเวชภัณฑ์ : รายจ่ายในการเลี้ยงโคนมเป็นค่ายาและเวชภัณฑ์ตั้งแต่ 1,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 42.1 รองลงมาอยู่ระหว่าง 1,001-2,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 38.6 และส่วนเป็นค่ายาและเวชภัณฑ์มากกว่า 2,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 16.7

ค่าวัสดุอุปกรณ์เลี้ยงโค : รายจ่ายในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์มากกว่า 6,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 14.0 รองลงมาตั้งแต่ 3,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 13.2 และระหว่าง 3,001-6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.4

ค่าสร้างโรงเรือน : รายจ่ายค่าสร้างโรงเรือนในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมาอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.5 ส่วนค่าใช้จ่ายระหว่าง 40,001-50,000 บาท กับตั้งแต่ 10,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 14.0 เท่ากัน และอยู่ระหว่าง 20,001-30,000 บาท กับมากกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.2 เท่ากัน

ค่าใช้จ่ายทั้งหมด : มีค่าพันธุ์โค, ค่าอาหาร, ค่าเวชภัณฑ์, ค่าวัสดุอุปกรณ์เลี้ยงโค, ค่าสร้างโรงเรือน พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจะเสียค่าใช้จ่ายรวมในการเลี้ยงโคนมอยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาอยู่ระหว่าง 100,001-150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.6 ส่วนรายจ่ายตั้งแต่ 50,000 ลงมาคิดเป็นร้อยละ 13.2 และมากกว่า 150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.6 รวมค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเฉลี่ย 96,946.9 บาท

ค่าพันธุ์โค เกษตรกรที่ไม่มีรายจ่ายเพราะเป็นการสำรวจในปีนั้น เกษตรกรไม่ได้ซื้อพันธุ์โค ส่วนที่มีรายจ่ายในการซื้อพันธุ์โคนมก็ซื้อมาจากเพื่อนบ้านในอำเภอ และต่างอำเภอ จังหวัดพัทลุง ส่วนหนึ่งซื้อจากต่างจังหวัด เช่น ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี ฯลฯ ค่าอาหารสัตว์ การเลี้ยงโคนมค่าใช้จ่ายจะเป็นค่าอาหารสัตว์เฉลี่ยร้อยละ 53.7 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จรัญ จันทลักขณา และผกาพรรณ สกุลมั่น (2542 : 119) ที่พบว่า ค่าอาหารซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายหลักมีค่าใช้จ่ายสูงถึงร้อยละ 51-68 ของต้นทุนรวม โดยเฉพาะอาหารข้นซึ่งเป็นอาหารสำเร็จรูปจะมีราคาแพงมาก เกษตรกรจะไม่ผสมอาหารเองเพราะเขาคิดว่า

ถ้าผสมอาหารเองโคนมจะให้ปริมาณน้ำนมน้อย ค่ายาและเวชภัณฑ์เกษตรกรจะใช้น้อย เพราะส่วนหนึ่งกรมปศุสัตว์ก็บริการอยู่แล้ว ค่าวัสดุอุปกรณ์การเลี้ยงโค ส่วนมากจะเป็นถังนมสำหรับขนส่งไปยังศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ เครื่องรีดนม ฯลฯ ค่าสร้างโรงเรือน จะเห็นว่าเกษตรกรจะใช้เงินในการสร้างโรงเรือนและต่อเติมโรงเรือนเป็นเงินค่อนข้างมาก เพราะโรงเรือนมีความจำเป็นที่ทำให้สัตว์อยู่อย่างสะดวกสบายและมีผลต่อการให้ปริมาณน้ำนมด้วย โรงเรือนที่เกษตรกรสร้างส่วนมากหลังคาจะเป็นกระเบื้องลอน เมื่อรวมค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคนมทั้งหมดแล้วจะเห็นว่ามีค่าใช้จ่ายที่สูง ถ้าเกษตรกรจัดการไม่ดีโอกาสที่จะขาดทุนก็มีมากที่เดียว รายจ่ายเป็นการเก็บตัวเลขโดยประมาณเคร่า ๆ อาจจะผิดพลาดได้เพราะเป็นการสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียว บางครั้งเกษตรกรอาจจำได้ไม่ดีพอ

ตาราง 7 รายจ่ายในการเลี้ยงโคนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ค่าพันธุ์โค		
ไม่มีรายจ่าย	70	61.4
10,000 บาทและต่ำกว่า	10	8.8
10,001-20,000 บาท	14	12.3
20,001-30,000 บาท	14	12.3
มากกว่า 30,000 บาท	6	5.2
ร้อยละของค่าพันธุ์โคต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด		
ไม่มี	70	61.4
ร้อยละ 10.0 และต่ำกว่า	8	7.0
ร้อยละ 10.1-20.0	10	8.8
ร้อยละ 21.1-30.0	13	11.4
ร้อยละ 30.1-40.0	10	8.8
มากกว่าร้อยละ 40.0	3	2.6

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ค่าอาหารสัตว์		
20,000 บาทและต่ำกว่า	15	13.2
20,001-40,000 บาท	34	29.8
40,001-60,000 บาท	39	34.2
60,001-80,000 บาท	13	11.4
มากกว่า 80,000 บาท	13	11.4
เฉลี่ย = 51,719 บาท, พิสัย = 5,600-245,440 บาท		
ร้อยละของค่าอาหารสัตว์ต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด		
ร้อยละ 20.0 และต่ำกว่า	5	4.4
ร้อยละ 20.1-40.0	24	21.0
ร้อยละ 40.1-60.0	45	39.6
ร้อยละ 60.1-80.0	31	27.2
มากกว่าร้อยละ 80.0	9	7.8
เฉลี่ยร้อยละ 53.7		
ค่ายาและเวชภัณฑ์		
ไม่มี	3	2.6
1,000 บาทและต่ำกว่า	48	42.1
1,001-2,000 บาท	44	38.6
มากกว่า 2,000 บาท	19	16.7
ร้อยละของค่ายาและเวชภัณฑ์ต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด		
ไม่มี	3	2.6
ร้อยละ 0.1-1.0	24	21.0
ร้อยละ 1.1-2.0	45	39.5
ร้อยละ 2.1-3.0	27	23.7
มากกว่าร้อยละ 3.0	15	13.2

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ค่าวัสดุอุปกรณ์เลี้ยงโค		
ไม่มี	78	68.4
3,000 บาทและต่ำกว่า	15	13.2
3,001-6,000 บาท	5	4.4
มากกว่า 6,000 บาท	16	14.0
ร้อยละของค่าวัสดุอุปกรณ์เลี้ยงโคต่อใช้จ่ายทั้งหมด		
ไม่มี	78	68.4
ร้อยละ 5.0 และต่ำกว่า	17	15.0
ร้อยละ 5.1-10.0	12	10.5
มากกว่าร้อยละ 10.0	7	6.1
ค่าสร้างโรงเรือน		
ไม่มี	5	4.4
10,000 บาทและต่ำกว่า	16	14.0
10,001-20,000 บาท	20	17.5
20,001-30,000 บาท	15	13.2
30,001-40,000 บาท	27	23.7
40,001-50,000 บาท	16	14.0
มากกว่า 50,000 บาท	15	13.2
ร้อยละของค่าสร้างโรงเรือนต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด		
ไม่มี	5	4.4
ร้อยละ 20.0 และต่ำกว่า	23	20.2
ร้อยละ 20.1-40.0	45	39.4
ร้อยละ 40.1-60.0	32	28.1
มากกว่าร้อยละ 60.0	9	7.9

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด		
50,000 บาทและต่ำกว่า	15	13.2
50,001-100,000 บาท	52	45.6
100,001-150,000 บาท	36	31.6
มากกว่า 150,000 บาท	11	9.6
เฉลี่ย = 96.946 บาท, พิสัย = 24,100-329,400 บาท		

ตัวเลขรายรับ รายจ่ายที่ได้เป็นเพียงการประมาณการจากคำตอบของเกษตรกรในแบบสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียว ดังนั้นอาจจะเกิดข้อผิดพลาดได้ ตัวเลขอาจจะไม่สะท้อนเศรษฐกิจที่แท้จริงและอาจเป็นไปได้ว่ายังไม่ถึงจุดคุ้มทุนสำหรับเกษตรกรบางราย จึงทำให้รายได้ค่อนข้างไม่มากนัก ขณะที่ค่าใช้จ่ายค่อนข้างจะสูง

1.1.7 การใช้แรงงาน

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้แรงงาน ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 8

สมาชิกในครัวเรือนทำงานนอกบ้าน : ครัวเรือนของเกษตรกรมีการออกไปทำงานนอกบ้านน้อยมากเพียงร้อยละ 28.1 ในจำนวนคนที่ออกไปทำงานนอกบ้านมักเป็นบุตรชายและบุตรหญิง ร้อยละ 14.0 และ 12.3 ตามลำดับ ส่วนสามีและภรรยามีการทำงานนอกบ้านร้อยละ 5.3 และ 3.5 ตามลำดับ

แรงงานในครัวเรือนที่ทำการเกษตร : ครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.0) มีแรงงาน 1-2 คน รองลงมาร้อยละ 44.7 มีแรงงาน 3-4 คน และร้อยละ 5.3 มีแรงงาน 5-6 คน โดยมีแรงงานเฉลี่ย 2.7 คน

แรงงานทำการเกษตรเป็นชาย : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.6) มี 1-2 คนและร้อยละ 4.4 มีแรงงาน 3-4 คน

แรงงานทำการเกษตรเป็นหญิง : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 91.2) มีแรงงาน 1-2 คน และร้อยละ 6.2 มีแรงงาน 3-4 คน

แรงงานที่ใช้เลี้ยงโคนม : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.4) มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคนม 1-2 คน รองลงมา ร้อยละ 42.1 มีแรงงาน 3-4 คน และร้อยละ 3.5 มีแรงงาน 5-6 คน มีแรงงานในการเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 2.6 คน

แรงงานเลี้ยงโคนมเป็นชาย : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.4) มีแรงงาน 1-2 คน และร้อยละ 2.6 มีแรงงาน 3-4 คน

แรงงานเลี้ยงโคนมเป็นหญิง : ร้อยละ 86.9 มีแรงงาน 1-2 คน และร้อยละ 3.5 มีแรงงาน 3-4 คน

ความเพียงพอของแรงงานในในการเลี้ยงโคนม : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0) มีแรงงานในครัวเรือนเพียงพอในการเลี้ยงโคนม ส่วนที่เหลือร้อยละ 7.0 ไม่เพียงพอ

สาเหตุที่ไม่เพียงพอ : ร้อยละ 62.5 เนื่องจากมีจำนวนโคนมมาก ร้อยละ 25.0 สมาชิกในครัวเรือนมีน้อย และร้อยละ 12.5 มีแรงงานในครัวเรือนไปประกอบอาชีพอย่างอื่น

การจ้างแรงงาน : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.0) ไม่มีการจ้างแรงงาน และมีการจ้างประจำ และจ้างชั่วคราว เท่ากัน คือ ร้อยละ 3.5

กล่าวได้ว่าสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานนอกบ้านมีน้อยมากเพียงร้อยละ 28.1 อาจจะเนื่องจากภาระกิจในครัวเรือนมีมาก เช่น การเลี้ยงโคนม การปลูกพืช ฯลฯ แรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการเกษตรโดยเฉลี่ยมีแรงงาน 2 คน แรงงานในครัวเรือนมีขนาดเล็กและมักจะเป็นแรงงานหลักคือพ่อบ้านและแม่บ้านเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้ค่าใช้จ่ายไม่พอใช้จากภาคเกษตรอย่างเดียวก็ส่งบุตรไปทำงานนอกภาคเกษตร เช่น รับจ้างทั่วไป ทำงานในโรงงานต่างจังหวัด แรงงานที่ใช้เลี้ยงโคนมเฉลี่ยมีแรงงาน 2 คน โดยเฉพาะพ่อบ้านและแม่บ้าน จะมีบุตรคอยช่วยเหลือบ้างก่อนและหลังจากเรียนหนังสือ และวันเสาร์-อาทิตย์ ความเพียงพอของแรงงานในการเลี้ยงโคนม ร้อยละ 93.0 เพียงพอ มีเพียงร้อยละ 7.0 เท่านั้นที่ไม่เพียงพอ สาเหตุเพราะมีการเพิ่มจำนวนโคมากขึ้น และจำนวนสมาชิกมีน้อยและแรงงานในครัวเรือนไปประกอบอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง การจ้างแรงงาน ส่วนมากจะไม่จ้างแรงงานจะมีเพียงร้อยละ 7.0 เท่านั้นที่จ้าง โดยจะเป็นการจ้าง

ประจำและจ้างชั่วคราว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชัชวาล แอร่มหล้า (2542 : 55) ที่พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุง ร้อยละ 10 และต่ำกว่ามีกิจกรรมจ้างงาน คือ จ้างรีดนม เกี่ยวหญ้า ขนมูลโคใส่แปลงหญ้า

ตาราง 8 การใช้แรงงาน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
สมาชิกในครัวเรือนทำงานนอกบ้าน		
ไม่มี	82	71.9
1 คน	24	21.1
2 คน	8	7.0
สามีทำงานนอกบ้าน		
ไม่ทำ	108	94.7
ทำ	6	5.3
ภรรยาทำงานนอกบ้าน		
ไม่ทำ	110	96.5
ทำ	4	3.5
บุตรชายทำงานนอกบ้าน		
ไม่ทำ	98	86.0
ทำ	16	14.0
บุตรหญิงทำงานนอกบ้าน		
ไม่ทำ	100	87.7
ทำ	14	12.3
แรงงานในครัวเรือนที่ทำการเกษตร		
1-2 คน	57	50.0
3-4 คน	51	44.7
5-6 คน	6	5.3

เฉลี่ย = 2.7 คน, พิสัย = 1-6 คน

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
แรงงานทำการเกษตรเป็นชาย		
1-2 คน	109	95.6
3-4 คน	5	4.4
เฉลี่ย = 1.4 คน, พิสัย = 1-4 คน		
แรงงานทำการเกษตรเป็นหญิง		
ไม่มี	3	2.6
1-2 คน	104	91.2
3-4 คน	7	6.2
แรงงานที่ใช้เลี้ยงโคนม		
1-2 คน	62	54.4
3-4 คน	48	42.1
5-6 คน	4	3.5
เฉลี่ย = 2.6 คน, พิสัย = 1-6 คน		
แรงงานเลี้ยงโคนมเป็นชาย		
1-2 คน	111	97.4
3-4 คน	3	2.6
เฉลี่ย = 1.4 คน, พิสัย = 1-4 คน		
แรงงานเลี้ยงโคนมเป็นหญิง		
ไม่มี	11	9.6
1-2 คน	99	86.9
3-4 คน	4	3.5
ความเพียงพอของแรงงานในการเลี้ยงโคนม		
ไม่เพียงพอ	8	7.0
เพียงพอ	106	93.0

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
สาเหตุที่ไม่เพียงพอ (n=8)		
มีจำนวนโคมาก	5	62.5
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีน้อย	2	25.0
มีแรงงานไปประกอบอาชีพอย่างอื่น	1	12.5
การจ้างแรงงาน		
ไม่มี	110	93.0
จ้างประจำ	2	3.5
จ้างชั่วคราว	2	3.5

1.1.8 **การถือครองที่ดิน**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการถือครองที่ดิน ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 9

พื้นที่ถือครองทั้งหมด : เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 23.5 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 40.4 มีพื้นที่ถือครอง 11-20 ไร่ รองลงมาร้อยละ 29.8 มีพื้นที่ถือครอง 21-30 ไร่ ร้อยละ 19.3 มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 30 ไร่ และร้อยละ 10.5 มีพื้นที่ถือครองตั้งแต่ 10 ไร่ลงมา จะเห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองขนาดปานกลาง อาจจะเนื่องจากสมัยก่อนพ่อแม่มีลูกหลายคน พอลูกแต่งงานไปก็แบ่งมรดกให้ลูกไป ทำให้การถือครองลดลงไปเรื่อย ๆ

พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด : เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 24.8 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 37.7 มีพื้นที่ทำการเกษตร 11-20 ไร่ รองลงมาร้อยละ 35.1 มีพื้นที่ทำการเกษตร 21-30 ไร่ ร้อยละ 20.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 30 ไร่ และร้อยละ 7.0 มีพื้นที่ทำการเกษตรตั้งแต่ 10 ไร่ลงมา โดยพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดประกอบด้วย

พื้นที่เช่าผู้อื่น : ร้อยละ 28.9 มีพื้นที่เช่าจากผู้อื่น 1-5 ไร่ รองลงมาร้อยละ 10.5 มีพื้นที่เช่าจากผู้อื่น 6-10 ไร่ และร้อยละ 7.0 มีพื้นที่เช่าจากผู้อื่นมากกว่า 10 ไร่ โดยมีการจ่ายค่าเช่าดังนี้ คือ ร้อยละ 21.0 จ่ายค่าเช่าต่ำกว่า 300 บาทต่อไร่ ร้อยละ 16.7 จ่ายค่าเช่าระหว่าง 301-600 บาทต่อไร่ และร้อยละ 8.8 จ่ายค่าเช่ามากกว่า 600 บาทต่อไร่

พื้นที่ให้ผู้อื่นเช่า : ร้อยละ 7.0 มีพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่ามากกว่า 5 ไร่ และร้อยละ 4.4 มีพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่า 1-5 ไร่

พื้นที่ทำนา : ร้อยละ 34.2 มีพื้นที่ทำนา 1-5 ไร่ รองลงมาร้อยละ 22.8 มีพื้นที่ทำนา 6-10 ไร่ ร้อยละ 14.9 มีพื้นที่ทำนา 11-15 ไร่ และร้อยละ 10.6 มีพื้นที่ทำนามากกว่า 15 ไร่

พื้นที่สวนผลไม้ : ร้อยละ 11.4 มีพื้นที่สวนผลไม้ 1-5 ไร่ และร้อยละ 2.6 มีพื้นที่สวนผลไม้มากกว่า 5 ไร่

พื้นที่สวนยางพารา : ร้อยละ 22.8 มีพื้นที่สวนยางพารา 1-5 ไร่ รองลงมาร้อยละ 14.0 มีพื้นที่สวนยางพารา 6-10 ไร่ ร้อยละ 10.6 มีพื้นที่สวนยางพารามากกว่า 15 ไร่ และร้อยละ 7.0 มีพื้นที่สวนยางพารา 11-15 ไร่

พื้นที่แปลงหญ้า : เกษตรกรมีพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ย 9.4 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 41.2 มีพื้นที่แปลงหญ้า 6-10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 28.9 มีพื้นที่แปลงหญ้า 1-5 ไร่ ร้อยละ 17.5 มีพื้นที่แปลงหญ้า 11-15 ไร่ และร้อยละ 12.4 มีพื้นที่แปลงหญ้ามากกว่า 15 ไร่

พื้นที่ฟาร์มโคนม : เกษตรกรมีพื้นที่ฟาร์มโคนมเฉลี่ย 2.0 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 76.3 มีพื้นที่ฟาร์มโคนม 1-2 ไร่ รองลงมาร้อยละ 14.9 มีพื้นที่ฟาร์มโคนม 3-4 ไร่ และร้อยละ 8.8 มีพื้นที่ฟาร์มโคนมมากกว่า 4 ไร่

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 23.5 ไร่ต่อครัวเรือน อาจจะเนื่องจากสมัยก่อนพ่อแม่มีลูกหลายคน พอลูกแต่งงานก็แบ่งที่ดินให้เป็นมรดกให้ลูก ทำให้การถือครองลดลง พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 24.8 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่เช่าผู้อื่น พื้นที่ให้ผู้อื่นเช่า พื้นที่ทำนา สวนผลไม้ สวนยางพารา แปลงหญ้า ฟาร์มโคนม จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทำการเกษตรมีมากกว่าพื้นที่ถือครองเพราะได้รวมเอาพื้นที่เช่าไว้ด้วย เกษตรกรที่ไม่มีพื้นที่นาร้อยละ 17.5 อาจจะเนื่องมาจากพื้นที่นาเดิมเอามาปลูกหญ้าเลี้ยงโคนม ฉะนั้นเป็นหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่จะส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยจัดที่เสื่อมโทรมให้เกษตรกรปลูกหญ้า พื้นที่สวนผลไม้ ร้อยละ 11.4 เกษตรกรมี 1-5 ไร่ สวนยางพารา เกษตรกรราวครึ่งหนึ่งที่ไม่มีอาจจะเป็นเพราะพื้นที่บางแห่งเป็นที่ลุ่มน้ำขัง พื้นที่แปลงหญ้า เกษตรกรมีพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ย 9.4 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของศราวุธ ม่วงศรี (2524 : 21) พบว่า ผู้เลี้ยงโคนมในตำบลหนองโพธิ์ จังหวัดราชบุรี มีแปลงหญ้าเป็นของตนเองมีพื้นที่เฉลี่ย 2.58 ไร่

ตาราง 9 การถือครองที่ดิน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
พื้นที่ถือครองทั้งหมด		
10 ไร่และต่ำกว่า	12	10.5
11-20 ไร่	46	40.4
21-30 ไร่	34	29.8
มากกว่า 30 ไร่	22	19.3
เฉลี่ย = 23.5 ไร่, พิสัย = 4-82 ไร่		
พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด		
10 ไร่และต่ำกว่า	8	7.0
11-20 ไร่	43	37.7
21-30 ไร่	40	35.1
มากกว่า 30 ไร่	23	20.2
เฉลี่ย = 24.8 ไร่, พิสัย = 4-82 ไร่		
พื้นที่เช่าผู้อื่น		
ไม่มี	61	53.6
1-5 ไร่	33	28.9
6-10 ไร่	12	10.5
มากกว่า 10 ไร่	8	7.0
พื้นที่ให้ผู้อื่นเช่า		
ไม่มี	101	88.6
1-5 ไร่	5	4.4
มากกว่า 5 ไร่	8	7.0

ตาราง 9 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
พื้นที่ทำนา		
ไม่มี	20	17.5
1-5 ไร่	39	34.2
6-10 ไร่	26	22.8
11-15 ไร่	17	14.9
มากกว่า 15 ไร่	12	10.6
พื้นที่สวนผลไม้		
ไม่มี	98	86.0
1-5 ไร่	13	11.4
มากกว่า 5 ไร่	3	2.6
พื้นที่สวนยางพารา		
ไม่มี	52	45.6
1-5 ไร่	26	22.8
6-10 ไร่	16	14.0
11-15 ไร่	8	7.0
มากกว่า 15 ไร่	12	10.6
พื้นที่แปลงหญ้า		
1-5 ไร่	33	28.9
6-10 ไร่	47	41.2
11-15 ไร่	20	17.5
มากกว่า 15 ไร่	14	12.4
เฉลี่ย = 9.4 ไร่, พิสัย = 1-40 ไร่		

ตาราง 9 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
พื้นที่ฟาร์มโคนม		
1-2 ไร่	87	76.3
3-4 ไร่	17	14.9
มากกว่า 4 ไร่	10	8.8
เฉลี่ย = 2.0 ไร่, พิสัย = 1-8 ไร่		

1.1.9 **การใช้สินเชื่อ**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้สินเชื่อ ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 10

ประเภทเงินทุนในการเลี้ยงโคนม : เกษตรกรร้อยละ 52.6 ใช้เงินทุนของตนเองบางส่วนกู้ยืมบางส่วน รองลงมาร้อยละ 35.1 กู้ยืมทั้งหมด และร้อยละ 12.3 ใช้ทุนของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด แหล่งกู้ยืม ร้อยละ 74.6 กู้ยืมจาก ธ.ก.ส. 85 คน รองลงมาร้อยละ 28.1 กู้จากสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จำนวน 32 คน ร้อยละ 6.1 กู้ยืมจากญาติพี่น้อง จำนวน 7 คน ร้อยละ 3.5 กู้จากกลุ่มเกษตรกร จำนวน 4 คน และร้อยละ 2..6 เท่ากัน คือ กู้จากธนาคารพาณิชย์ และกู้จากเพื่อนบ้าน จำนวน 3 คน

วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม : เกษตรกรร้อยละ 89.0 นำเงินจากการกู้ยืมไปซื้อพันธุ์โคนมมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 7.0 นำเงินจากการกู้ยืมไปสร้างโรงเรือนโคนม และร้อยละ 4.0 นำเงินไปซื้อที่ดิน ซึ่งผู้ที่กู้เงินทั้งหมดใช้เงินตรงตามวัตถุประสงค์ทุกราย

การมีหนี้สินในปัจจุบัน : เกษตรกรยังมีหนี้สินอยู่ในปัจจุบันเฉลี่ย 137,138.1 บาท โดยร้อยละ 50.5 มีหนี้สินตั้งแต่ 100,000 บาทลงมา ร้อยละ 26.8 มีหนี้ 200,001-300,000 บาท ร้อยละ 18.6 มีหนี้สิน 100,001-200,000 บาท และร้อยละ 4.1 มีหนี้สินมากกว่า 300,000 บาท

แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโคนม จะเห็นว่าเกษตรกรกู้ยืมเป็นส่วนมากเนื่องจากเกษตรกรไม่ค่อยมีเงินสำหรับเลี้ยงโคนม โดยกู้ยืมจากแหล่งที่มีดอกเบี้ยต่ำ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี วัตถุประสงค์

ในการกู้ยืมนั้นเกษตรกรจะเอาไปซื้อพันธุ์โคเป็นส่วนมาก รองลงไปก็สร้างโรงเรือน ซึ่งพันธุ์โคที่เกษตรกรซื้อนั้น โดยเฉพาะโคนมแผนปรับโครงสร้างเพื่อการเกษตรมีโคให้เกษตรกรเลือกน้อย ประกอบกับเกษตรกรแต่ละคนมีการจัดการที่ไม่ดีพอทำให้ได้นมปริมาณน้อย ส่วนในการกู้ไปสร้างโรงเรือนนั้น เกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนและเพื่อนบ้านช่วยกันทำให้ต้นทุนไม่สูงมาก และการมีหนี้สินของเกษตรกรในปัจจุบันนี้จะเห็นว่าค่อนข้างสูง ถ้ารัฐบาลไม่ปลอดดอกเบี้ยให้เกษตรกรในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งแล้วจะทำให้เขามีหนี้สินมากขึ้น

ตาราง 10 การใช้สินเชื่อ

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ประเภทเงินทุนในการเลี้ยงโคนม		
ใช้ทุนของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด	14	12.3
ใช้เงินทุนของตนเองบางส่วนและกู้ยืมบางส่วน	60	52.6
กู้ยืมทั้งหมด	40	35.1
แหล่งกู้ยืม* (n=100)		
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.)	85	74.6
สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด	32	28.1
ญาติพี่น้อง	7	6.1
กลุ่มเกษตรกร	4	3.5
ธนาคารพาณิชย์	3	2.6
เพื่อนบ้าน	3	2.6
วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม (n=100)		
ซื้อพันธุ์โค	89	89.0
ซื้อที่ดิน	4	4.0
สร้างโรงเรือน	7	7.0

ตาราง 10 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การมีหนี้สินในปัจจุบัน (n=97)		
100,000 บาทและต่ำกว่า	49	50.5
100,001-200,000 บาท	18	18.6
200,001-300,000 บาท	26	26.8
มากกว่า 300,000 บาท	4	4.1
เฉลี่ย = 137,138 บาท, พิสัย = 3,000-600,000 บาท		

* ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

1.1.10 **การเป็นสมาชิกกลุ่ม**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่มได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 11

การเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม : เกษตรกรทุกรายเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม

วิธีการของการเข้าเป็นสมาชิก : เข้าเป็นสมาชิกโดยการสมัครใจมากที่สุด ร้อยละ 67.5 รองลงมาร้อยละ 21.9 เพื่อนบ้านชักจูงและร้อยละ 10.5 เจ้าหน้าที่แนะนำ

ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.8) เป็นสมาชิก 1-4 ปี ร้อยละ 33.3 เป็นสมาชิก 9-12 ปี ร้อยละ 22.8 เป็นสมาชิก 5-8 ปี และร้อยละ 7.0 เป็นสมาชิกมากกว่า 12 ปี

การเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.2) เป็นสมาชิก และร้อยละ 15.8 ไม่เป็นสมาชิก

วิธีการของการเข้าเป็นสมาชิก : เกษตรกรร้อยละ 80.4 เข้าเป็นสมาชิกโดยความสมัครใจ รองลงมาร้อยละ 10.2 เพื่อนบ้านชักจูง ร้อยละ 9.4 เจ้าหน้าที่แนะนำ

ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก : ร้อยละ 29.2 เป็นสมาชิก 1-4 ปี ร้อยละ 24.0 เป็นสมาชิก 5-8 ปี ร้อยละ 21.9 เป็นสมาชิก 9-12 ร้อยละ 13.5 เป็นสมาชิก 13-16 ปี และร้อยละ 11.5 เป็นสมาชิกมากกว่า 16 ปี

วิธีการของการไม่เป็นสมาชิก : สาเหตุของการไม่เป็นสมาชิก ธ.ก.ส เพราะเกษตรกรร้อยละ 55.6 ไม่อยากเป็นหนี้ รองลงมาร้อยละ 22.2 เห็นว่ามีบุคคลในครัวเรือนเป็นสมาชิกแล้ว เช่น พ่อ, แม่ ร้อยละ 11.1 ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิก และร้อยละ 5.6 ไม่อยากเป็นสมาชิกเพราะไม่ต้องการกู้เงิน กับเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นแล้ว

การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ : เกษตรกรร้อยละ 54.4 เป็นสมาชิก และร้อยละ 45.6 ไม่เป็นสมาชิก

วิธีการของการเป็นสมาชิก : ร้อยละ 83.9 เพื่อต้องการสะสมเงิน ร้อยละ 11.3 เพื่อต้องการกู้เงิน ร้อยละ 3.2 คิดว่ากลุ่มสามารถช่วยเหลือได้เมื่อมีปัญหา และร้อยละ 1.6 เข้าเป็นสมาชิกเพราะเพื่อนบ้านชักจูง

ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก : ร้อยละ 51.6 เป็นสมาชิก 1-3 ปี ร้อยละ 38.7 เข้าเป็นสมาชิก 4-6 ปี และร้อยละ 9.7 เข้าเป็นสมาชิกมากกว่า 6 ปี

วิธีการของการไม่เป็นสมาชิก : ร้อยละ 78.8 ไม่มีกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ร้อยละ 13.5 ไม่เชื่อถือความมั่นคงของกลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 5.8 ไม่มีความจำเป็นต้องเป็นสมาชิก และร้อยละ 1.9 ยังไม่สมัคร

ผู้เลี้ยงโคนมทุกรายจะเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เพราะกฎของสหกรณ์ได้บังคับให้ทุกคนต้องเป็นสมาชิก ระยะเวลาที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมจะอยู่ในช่วงเวลา 1-4 ปี มากที่สุด อาจจะเป็นช่วงรัฐบาลส่งเสริมตามแผนปรับโครงสร้างฯ และกู้เงินดอกเบี้ยต่ำทำให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงโคนมกันมากขึ้น การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมส่วนมากเกษตรกรจะสมัครใจเอง อาจจะเห็นว่าคนที่เลี้ยงโคนมอยู่แล้ว น้ำนมดิบขายได้ราคาดี ตลาดไม่มีปัญหา ทำให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น การเป็นสมาชิก ธ.ก.ส. เพราะต้องการกู้เงินดอกเบี้ยราคาถูก ถ้าไม่กู้เงินเกษตรกรจะไม่ค่อยมีเงินลงทุนในปัจจัยการผลิต ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ จะเห็นว่าเกษตรกรส่วนมากจะเป็นสมาชิกกลุ่มจุดประสงค์เพื่อต้องการสะสมเงินไว้ใช้เวลาที่จำเป็น เช่น ลูกเรียนหนังสือ เจ็บไข้ ฯลฯ

ตาราง 11 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม		
ไม่เป็น	-	-
เป็น	114	100.0
วิธีการของการเข้าเป็นสมาชิก		
สมัครใจ	77	67.6
เพื่อนบ้านชักจูง	25	21.9
เจ้าหน้าที่แนะนำ	12	10.5
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก		
1-4 ปี	42	36.8
5-8 ปี	26	22.8
9-12 ปี	38	33.3
มากกว่า 12 ปี	8	7.1
เฉลี่ย = 7.0 ปี, พิสัย = 1-18 ปี		
การเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.		
ไม่เป็น	18	15.8
เป็น	96	84.2
วิธีการของการเข้าเป็นสมาชิก (n=96)		
สมัครใจ	77	80.4
เพื่อนบ้านชักจูง	10	10.2
เจ้าหน้าที่แนะนำ	9	9.4

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (n=96)		
1-4 ปี	28	29.2
5-8 ปี	23	24.0
9-12 ปี	21	21.8
13-16 ปี	13	13.5
มากกว่า 16 ปี	11	11.5
วิธีการของการไม่เป็นสมาชิก (n=18)		
ไม่อยากเป็นหนี้	10	55.5
มีบุคคลในครัวเรือนเป็นสมาชิกแล้ว	4	22.2
ยังไม่สมัคร	2	11.1
ไม่อยากเป็นสมาชิก	1	5.6
เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นแล้ว	1	5.6
การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์		
ไม่เป็น	52	45.6
เป็น	62	54.4
วิธีการของการเข้าเป็นสมาชิก (n=62)		
สะสมเงิน	52	83.9
กลุ่มสามารถช่วยเหลือได้เมื่อมีปัญหา	2	3.2
ต้องการกู้เงิน	7	11.3
เพื่อนบ้านชักจูง	1	1.6
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (n=62)		
1-3 ปี	32	51.6
4-6 ปี	24	38.7
มากกว่า 6 ปี	6	9.7

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
วิธีการของการไม่เป็นสมาชิก (n=52)		
ไม่มีกลุ่มออมทรัพย์	41	78.8
ไม่เชื่อถือความมั่นคงของกลุ่มออมทรัพย์	7	13.5
ไม่มีความจำเป็นต้องเป็นสมาชิก	3	5.8
ยังไม่สมัคร	1	1.9

1.1.11 ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับความรู้ในการเลี้ยงโคนม ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 12

ความรู้ข้อ 1 พันธุ์โคนมที่เหมาะสมที่จะเลี้ยงเพื่อรีดนมในภาคใต้ : เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.0 ให้ความเห็นว่าเป็นพันธุ์ลูกผสม ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง รองลงมาร้อยละ 5.2 เป็นพันธุ์แท้ และร้อยละ 1.8 เป็นพันธุ์พื้นเมือง

ความรู้ข้อ 2 ทิศทางการตั้งโรงเรือน : ร้อยละ 72.8 ตั้งยาวตามแนวทิศตะวันออก-ตก ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง รองลงมาร้อยละ 21.1 ยาวตามแนวเหนือใต้ และร้อยละ 6.1 ไม่จำกัดทิศทาง

ความรู้ข้อ 3 ลักษณะพื้นคอนกรีต : ร้อยละ 98.2 เป็นพื้นคอนกรีดขัดหยาบ ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง และร้อยละ 1.8 เป็นคอนกรีตขัดมัน

ความรู้ข้อ 4 ระยะเวลาการตัดหญ้าให้โค : ร้อยละ 86.8 ตัดระยะเริ่มออกดอก ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง รองลงมาร้อยละ 11.4 ตัดระยะที่เป็นต้นอ่อน และร้อยละ 1.8 ตัดระยะที่ดอกบานหมดแล้ว

ความรู้ข้อ 5 ชนิดหญ้าที่เหมาะสมในการเลี้ยงโคนม : ร้อยละ 71.1 หญ้าขน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง รองลงมาร้อยละ 26.3 หญ้ารูซี่ และร้อยละ 2.6 หญ้ากินนี

ความรู้ข้อ 6 อาหารหยาบที่มีคุณภาพสูง : ร้อยละ 82.5 หญ้ามีถั่วปน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง รองลงมาร้อยละ 13.1 หญ้าที่มีใบมาก ร้อยละ 3.5 หญ้าแก่ และร้อยละ 0.9 หญ้าแห้ง

ความรู้ข้อ 7 อาหารหยาบที่มีคุณภาพต่ำ : ร้อยละ 64.9 หญ้าแห้ง ร้อยละ 32.5 หญ้าแก่ ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง และร้อยละ 2.6 หญ้ามีถั่วปน

ความรู้ข้อ 8 ระยะเวลาในการผสมพันธุ์โคสาวลูกผสม : ร้อยละ 78.9 ผสมเมื่ออายุ 18-24 เดือน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 15.8 ผสมเมื่ออายุ 24 ขึ้นไป และร้อยละ 5.3 ผสมเมื่ออายุ 12-17 เดือน

ความรู้ข้อ 9 โคเป็นสัดตอนเช้า เวลาที่เหมาะในการผสม : ร้อยละ 61.4 ผสมตอนเย็น ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 19.3 ผสมตอนบ่าย ร้อยละ 13.2 ผสมตอนกลางวัน และร้อยละ 6.1 ผสมตอนสาย

ความรู้ข้อ 10 รอบการเป็นสัดของโค : ร้อยละ 93.0 ตอบว่า 19-22 วัน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 3.5 15-18 วัน ร้อยละ 2.6 23-26 วัน และร้อยละ 0.9 27-30 วัน

ความรู้ข้อ 11 วิธีทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด : ร้อยละ 72.0 จะล้างเต้านมด้วยน้ำผสมยาฆ่าเชื้อ ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 25.4 ล้างเต้านมด้วยน้ำสะอาด และร้อยละ 2.6 อาบน้ำให้โคแล้วรีด

ความรู้ข้อ 12 ระยะเวลาในการรีดนม : ร้อยละ 71.1 ใช้เวลา 8 นาที ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 13.2 ใช้เวลา 12 นาที ร้อยละ 9.6 ใช้เวลา 5 นาที และร้อยละ 6.1 ใช้เวลา 15 นาที

ความรู้ข้อ 13 จำนวนครั้งในการรีดนม : เกษตรกรทุกรายมีการรีดนมวันละ 2 ครั้ง ในเวลาเช้าและเวลาเย็น เกษตรกรทั้งหมดตอบถูกต้อง

ความรู้ข้อ 14 อายุโคนมที่ให้นมสูงสุด : ร้อยละ 83.3 โคนมอายุ 4-5 ปี จะให้น้ำนมสูงสุด ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง รองลงมาร้อยละ 9.7 อายุ 6-7 ปี และร้อยละ 7.0 อายุ 2-3 ปี

ความรู้ข้อ 15 เวลาในการหยุดให้นมก่อนคลอด : ร้อยละ 68.4 ให้โคนมหยุดให้น้ำนมก่อนคลอด 2 เดือน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 26.3 หยุดก่อนคลอด 3 เดือน ร้อยละ 4.4 หยุด 4 เดือน และร้อยละ 0.9 หยุดก่อนคลอด 1 เดือน

ความรู้ข้อ 16 เวลาในการให้ลูกโคกินนมน้ำเหลือง : ร้อยละ 68.4 ให้กิน 4 วัน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 19.3 ให้กิน 3 วัน ร้อยละ 11.4 ให้กิน 2 วัน และร้อยละ 0.9 ให้กิน 1 วัน

ความรู้ข้อ 17 อายุลูกโคที่หย่านม : ร้อยละ 55.3 ให้ลูกโคหย่านมเมื่ออายุ 3 เดือน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 42.9 หย่าเมื่ออายุ 4 เดือน และร้อยละ 1.8 หย่าเมื่ออายุ 6 เดือน

ความรู้ข้อ 18 การเก็บมูลโคออกจากคอก : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) เก็บมูลโคออกจากคอกทุกวัน ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 2.6 เก็บทุก 3 วัน และร้อยละ 0.9 เก็บทุก 7 วัน

ความรู้ข้อ 19 การปฏิบัติเมื่อโคนมตายโดยไม่ทราบสาเหตุ : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 86.8) แจ้งให้สัตวแพทย์ทันที ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 9.7 ฝังหรือทำลายซาก และร้อยละ 3.5 ชำแหละเนื้อไว้บริโภค

ความรู้ข้อ 20 ลักษณะทางเศรษฐกิจของโคนม : ร้อยละ 86.8 สังเกตจากรูปร่างลักษณะ ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 9.7 สังเกตจากปริมาณน้ำนมที่แม่โคให้ตั้งแต่การให้นมครั้งแรก และร้อยละ 3.5 สังเกตจากประสิทธิภาพการสืบพันธุ์

ความรู้ข้อ 21 ปัญหาสำคัญที่ทำให้การเลี้ยงโคนมไม่ประสบความสำเร็จ : ร้อยละ 59.7 เนื่องจากการจัดการดูแล ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ร้อยละ 37.7 พันธุ์ และร้อยละ 2.6 เนื่องจากโรคติดต่อ

ความรู้ข้อ 22 การแก้ไขพิษยูเรีย : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.3) แก้ไขโดยใช้น้ำมันพืช ร้อยละ 39.5 ใช้น้ำส้มสายชู ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง และร้อยละ 5.2 ใช้น้ำธรรมดา

จะเห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีความเข้าใจในเรื่องโคนมเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ก่อนที่เกษตรกรจะเลี้ยงโคนมจะต้องอบรมความรู้ทั้งทางภาคทฤษฎีและปฏิบัติก่อนเพื่อให้แน่ใจว่าสามารถจะเลี้ยงโคนมได้ นอกจากนั้นเมื่อเกษตรกรเลี้ยงโคนมไปได้ระยะหนึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์แนะนำให้ความรู้ ตลอดจนพาไปทัศนศึกษา ดูงานต่างจังหวัด และอบรมความรู้เพิ่มเติมตามศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบแต่ละอำเภอหรือปศุสัตว์จังหวัดจัดอบรมขึ้น

ตาราง 12 ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
1. พันธุ์โคนมที่เหมาะสมที่จะเลี้ยงเพื่อรีดนมในภาคใต้		
ก. พันธุ์แท้	6	5.2
ข. พันธุ์พื้นเมือง	2	1.8
*ค. พันธุ์ลูกผสม	106	93.0
2. โรงเรือนโคนมควรอยู่ในทิศทางใด		
*ก. ยาวตามแนวทิศตะวันออก-ตก	83	72.8
ข. ยาวตามแนวเหนือใต้	24	21.1
ค. ไม่จำกัดทิศทาง	7	6.1
3. พื้นโรงเรือนที่เป็นคอนกรีตที่ดี ควรมีลักษณะอย่างไร		
*ก. คอนกรีตขัดหยาบ	112	98.2
ข. คอนกรีตขัดมัน	2	1.8
ค. ปูด้วยกระเบื้องเคลือบ	-	-
4. แปลงหญ้าระยะที่มีคุณภาพดีที่สุด และควรตัดให้โคนมกินคือระยะใด		
ก. ระยะที่เป็นต้นอ่อน	13	11.4
*ข. ระยะเริ่มออกดอก	99	86.8
ค. ระยะที่ดอกบานหมดแล้ว	2	1.8
5. ท่านคิดว่าหญ้าชนิดใดเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคนมในพื้นที่ของท่าน		
ก. หญ้ารูซี่	30	26.3
ข. หญ้ากินนี	3	2.6
ค. หญ้าเนเปียร์	-	-
*ง. หญ้าขน	81	71.1

ตาราง 12 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
6. อาหารหยาบที่มีคุณภาพสูงที่สุดคือ		
ก. หญ้าแห้ง	1	0.9
ข. หญ้าแก่	4	3.5
*ค. หญ้ามีถั่วปน	94	82.5
ง. หญ้าที่มีใบมาก	15	13.1
7. อาหารหยาบที่มีคุณภาพต่ำที่สุดคือ		
ก. หญ้าแห้ง	74	64.9
*ข. หญ้าแก่	37	32.5
ค. หญ้ามีถั่วปน	3	2.6
ง. หญ้าที่มีใบมาก	-	-
8. โคสาวลูกผสม ควรผสมพันธุ์เมื่ออายุเท่าไร		
ก. 12-17 เดือน	6	5.3
*ข. 18-24 เดือน	90	78.9
ค. 24 เดือนขึ้นไป	18	15.8
9. เมื่อโคเป็นสัดตอนเช้า เวลาที่เหมาะที่จะผสมพันธุ์คือเวลาใด		
ก. ตอนสาย	7	6.1
ข. ตอนกลางวัน	15	13.2
ค. ตอนบ่าย	22	19.3
*ง. ตอนเย็น	70	61.4
10. รอบการเป็นสัดของโคนมประมาณกี่วัน		
ก. 15-18 วัน	4	3.5
*ข. 19-22 วัน	106	93.0
ค. 23-26 วัน	3	2.6
ง. 27-30 วัน	1	0.9

ตาราง 12 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
11. การทำความสะอาดเต้านมโคก่อนรีดนมทาง ปฏิบัติที่ถูกต้องคือ		
ก. อาบน้ำให้โคแล้วรีดได้เลย	3	2.6
ข. ล้างเต้านมด้วยน้ำสะอาดก่อนรีด	29	25.4
*ค. ล้างเต้านมด้วยน้ำผสมยาฆ่าเชื้อ	82	72.0
12. ในการรีดนมโคแต่ละตัว ควรรีดให้เสร็จภายใน เวลาเท่าไร		
ก. 5 นาที	11	9.6
*ข. 8 นาที	81	71.1
ค. 12 นาที	15	13.2
ง. 15 นาที	7	6.1
13. การปฏิบัติการรีดนมโคที่ดีที่สุด ควรรีดวันละกี่ ครั้งและเวลาใดบ้าง		
ก. วันละ 1 ครั้ง เวลาเช้า	-	-
ข. วันละ 1 ครั้ง เวลาเย็น	-	-
*ค. วันละ 2 ครั้ง เวลาเช้าและเย็น	114	100.0
14. การให้นมของโคจะให้นมสูงสุด เมื่อโคอายุ		
ก. 2-3 ปี	8	7.0
*ข. 4-5 ปี	95	83.3
ค. 6-7 ปี	11	9.7
15. ควรให้โคนมหยุดให้นมก่อนคลอดอย่างน้อยกี่เดือน		
ก. 1 เดือน	1	0.9
*ข. 2 เดือน	78	68.4
ค. 3 เดือน	30	26.3
ง. 4 เดือน	5	4.4

ตาราง 12 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
16. ลูกโคนมที่คลอดออกมาใหม่ ควรให้กินนมน้ำเหลืองอย่างน้อยกี่วัน		
ก. 1 วัน	1	0.9
ข. 2 วัน	13	11.4
ค. 3 วัน	22	19.3
*ง. 4 วัน	78	68.4
17. ปกติจะหย่านมลูกโค เมื่ออายุประมาณกี่เดือน		
*ก. 3 เดือน	63	55.3
ข. 4 เดือน	49	42.9
ค. 5 เดือน	-	-
ง. 6 เดือน	2	1.8
18. ควรเก็บมูลโคออกจากคอกกี่วันครั้ง		
*ก. ทุกวัน	110	96.5
ข. 3 วันครั้ง	3	2.6
ค. 5 วันครั้ง	-	-
ง. 7 วันครั้ง	1	0.9
19. เมื่อโคนมของท่านตายโดยไม่ทราบสาเหตุ ทางที่ถูกควรต้องปฏิบัติอย่างไร		
*ก. แจ้งสัตวแพทย์ทันที	99	86.8
ข. ขายเหมาทั้งตัว	-	-
ค. ชำแหละเนื้อจำหน่าย	-	-
ง. ชำแหละเนื้อไว้บริโภค	4	3.5
จ. ฝังหรือทำลายซาก	11	9.7

ตาราง 12 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
20. ในการเลี้ยงโคนมให้ได้กำไรนั้น เราจำเป็นต้องคัดเลือกแม่โคนมโดยดูลักษณะทางเศรษฐกิจอันดับแรกที่ต้องเน้นคือ		
ก. ปริมาณน้ำนมที่แม่โคให้ตั้งแต่การให้นมครั้งแรก	11	9.7
*ข. รูปร่างลักษณะ	99	86.8
ค. ประสิทธิภาพการสืบพันธุ์	4	3.5
21. ปัจจัยใดที่เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรไม่ประสบผลสำเร็จ		
ก. พันธุ์	43	37.7
*ข. การจัดการดูแล	68	59.7
ค. โรคติดต่อ	3	2.6
22. สัตว์ที่ไม่สบายจากพิษยูเรีย แก้ไขโดยใช้สิ่งใดกรอกเข้าปากประมาณ 1 แกลลอน		
ก. น้ำมันพืช	63	55.3
*ข. น้ำส้มสายชู	45	39.5
ค. น้ำธรรมดา	6	5.2

* คำตอบที่ถูก

ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมได้แสดงไว้ดังตาราง 13 โดยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 62.3 มีระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมในระดับสูง และร้อยละ 37.7.มีความรู้ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีปฏิบัติดูแลเกี่ยวกับโคนมอยู่ในเกณฑ์ดี

ตาราง 13 ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ (0 - 7 คะแนน)	-	-
ปานกลาง (8 - 15 คะแนน)	43	37.7
สูง (16 - 22 คะแนน)	71	62.3
รวม	114	100.0

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร

ในส่วนเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารจะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 การไปหาปศุสัตว์อำเภอ

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการไปหาปศุสัตว์อำเภอ ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 14

การไปหาปศุสัตว์อำเภอ : ร้อยละ 82.5 เคยเดินทางไปหาปศุสัตว์อำเภอ และร้อยละ 17.5 ไม่เคยเดินทางไปหา

วัตถุประสงค์ที่ไปหา : ร้อยละ 40.4 ติดต่อแจ้งผสมเทียม ร้อยละ 22.3 เนื่องจากโคนมป่วย ร้อยละ 11.7 โคนมผสมไม่ติด ร้อยละ 7.4 ติดต่อถ่ายพยาธิ ร้อยละ 6.4 ติดต่อขอเมล็ดพันธุ์หญ้า ร้อยละ 4.3 ติดต่อขอยารักษาเต้านมอักเสบ ร้อยละ 2.1 มีจำนวนเท่ากันคือ ปรึกษาการเลี้ยงโคนม, ติดต่อรถอัดฟาง และติดต่อเรื่องอาหารสัตว์ และร้อยละ 1.1 ติดต่อกลุ่มการพยาบาลสัตว์

จำนวนครั้งที่ไปหา : ในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 41.5 ไปพบ 1-5 ครั้งต่อปี ร้อยละ 34.0 ไปพบ 6-10 ครั้งต่อปี ร้อยละ 17.0 ไปพบมากกว่า 15 ครั้งต่อปี และร้อยละ 7.5 ไปพบ 11-15 ครั้งต่อปี

การไปหาปศุสัตว์อำเภอ จะเห็นว่าในรอบปีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.5) จะไปหาปศุสัตว์อำเภอเพื่อติดต่อให้เจ้าหน้าที่ไปดูแลเกี่ยวกับการผสมเทียมโคมากเป็นอันดับหนึ่ง เพราะถ้าโคไม่ได้รับการผสมโคจะไม่ให้น้ำนมทำให้เกษตรกรขาดทุน แต่ในทางปฏิบัติการไปผสมเทียมนั้นมีบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ไปไม่ตรงกับโคเป็นสัด

เพราะแต่ละอำเภอเจ้าหน้าที่ผสมเทียมมีน้อยและแต่ละท้องที่ก็อยู่ไกลกันทำให้การผสมไม่ตรงเวลาที่ตกไข่ ทำให้ต้องผสมซ้ำอีกในบางราย ฉะนั้นการแก้ไขควรจะจัดอบรมการผสมเทียมให้แก่เกษตรกรในแต่ละอำเภอด้วยเพื่อจะได้ช่วยแบ่งภาระเจ้าหน้าที่ในกรณีที่โคเป็นสัดพร้อมกันหลายราย

ตาราง 14 การไปหาปศุสัตว์อำเภอ

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การไปหาปศุสัตว์อำเภอ		
ไม่เคย	20	17.5
เคย	94	82.5
วัตถุประสงค์ที่ไปหา (n=94)		
แจ้งผสมเทียม	38	40.4
โคนมป่วย	21	22.3
โคนมผสมไม่ติด	11	11.7
ติดต่อถ่ายพยาธิ	7	7.4
ติดต่อขอเมล็ดพันธุ์หญ้า	6	6.4
ติดต่อขอยารักษาเต้านมอักเสบ	4	4.3
ปรึกษาการเลี้ยงโคนม	2	2.1
ติดต่อรถอัดฟ่าง	2	2.1
ติดต่อเรื่องอาหารสัตว์	2	2.1
ติดต่อกลุ่มการพยาบาลสัตว์	1	1.1
จำนวนครั้งที่ไปหา (n=94)		
1-5 ครั้ง	39	41.5
6-10 ครั้ง	32	34.0
11-15 ครั้ง	7	7.5
มากกว่า 15 ครั้ง	16	17.0

1.2.2 ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 15

ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา : ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา ร้อยละ 75.4 และไม่ได้เดินทางมาหา ร้อยละ 24.6

วัตถุประสงค์ที่เดินทางมาหา : ร้อยละ 58.1 มาเพื่อเยี่ยมฟาร์ม ร้อยละ 24.4 ฉีดวัคซีน ร้อยละ 7.0 มารักษาโรค ร้อยละ 4.7 มาให้บริการผสมเทียม ร้อยละ 2.3 การประกวดหมู่บ้าน ร้อยละ 2.3 นำหญ้าแห้ง ฟางแห้งมาให้ และร้อยละ 1.2 นัดประชุม

จำนวนครั้งที่มาหา : ร้อยละ 63.9 มาพบ 1-5 ครั้ง ร้อยละ 26.7 มาพบ 6-10 ครั้ง มาพบ 11-15 ครั้งและมาพบมากกว่า 15 ครั้ง มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 4.7

การที่ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเพื่อดูว่าโคนมมีปัญหาในเรื่องอะไรบ้างจะได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น ร้อยละ 58.1 มาเยี่ยมฟาร์ม ฉีดวัคซีน รักษาโรค บริการให้ผสมเทียม การประกวดหมู่บ้านปศุสัตว์ดีเด่น นำหญ้าแห้ง ฟางแห้งมาแจกในฤดูขาดแคลน นอกจากนั้นเพื่อนัดประชุม จะเห็นได้ว่าในรอบปีที่ผ่านมาปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหาสูงสุด ร้อยละ 63.9 ประมาณ 1-5 ครั้ง แสดงว่าปศุสัตว์อำเภอสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเป็นอย่างมาก

ตาราง 15 ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา		
ไม่เคย	28	24.6
เคย	86	75.4
วัตถุประสงค์ที่เดินทางมาหา (n=86)		
มาเยี่ยมฟาร์ม	50	58.1
ฉีดวัคซีน	21	24.4
รักษาโรค	6	7.0

ตาราง 15 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ผสมเทียม	4	4.7
การประกวดหมู่บ้าน	2	2.3
นำหญ้าแห้ง ฟางแห้งมาให้	2	2.3
นัดประชุม	1	1.2
จำนวนครั้งที่มาหา (n=86)		
1-5 ครั้ง	55	63.9
6-10 ครั้ง	23	26.7
11-15 ครั้ง	4	4.7
มากกว่า 15 ครั้ง	4	4.7

1.2.3 **การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน**

การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน หมายถึง การหาความรู้ทางวิชาการในการเลี้ยงโคนม จากรายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือวารสารหรือเอกสารด้านการเลี้ยงโคนม รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการหาความรู้และข่าวสาร ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 16

การฟังวิทยุ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.7) ไม่ได้รับข่าวสารโคนมจากสื่อวิทยุ ส่วนผู้ได้รับข่าวสาร 4-6 ครั้งมีอยู่ร้อยละ 6.1 ได้รับ 1-3 ครั้ง มีอยู่ร้อยละ 4.4 และได้รับมากกว่า 6 ครั้ง ร้อยละ 1.8

การดูโทรทัศน์ : ร้อยละ 39.5 ได้รับข่าวสารโคนมจากสื่อโทรทัศน์ 4-6 ครั้ง ร้อยละ 27.2 ได้รับ 1-3 ครั้ง และร้อยละ 14.0 ได้รับมากกว่า 6 ครั้ง ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับมีร้อยละ 19.3

การอ่านวารสารหรือสิ่งพิมพ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.2) เคยได้รับข่าวสารจากวารสารหรือสิ่งพิมพ์ด้านการเลี้ยงโคนม ที่เหลือร้อยละ 29.8 ไม่เคยได้รับ

ชนิดของวารสารหรือสิ่งพิมพ์ : ร้อยละ 30.0 ได้รับเอกสารเผยแพร่ของกรมปศุสัตว์ ร้อยละ 22.5 วารสารโคนม ร้อยละ 8.8 มีเท่ากัน คือ คู่มือการฝึกอบรม

โคนมของกรมปศุสัตว์ และวารสารวัวควาย ที่เหลือร้อยละ 29.9 ได้แก่ คู่มือการให้อาหารโคนม เอกสารเผยแพร่ของบริษัทแหลมทอง บริษัทอาหารสัตว์พรีเมี่ยม หนังสือการจัดการฟาร์มโคนม วารสาร อสค. เอกสารของเครือเจริญโภคภัณฑ์ และวารสารโคบาล

โดยสรุปจะเห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับข่าวสารโคนมจากวิทยุ อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรไม่ค่อยมีเวลาหรือรายการเกี่ยวกับโคนมจากรายการวิทยุไม่ค่อยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐสนับสนุนหรือเวลาที่แน่นอน ร้อยละ 80.7 ได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์ เช่น รายการข่าวเกษตรกร อาจจะเป็นเพราะว่ามีเวลาที่แน่นอนและสื่อทางโทรทัศน์สามารถมองเห็นภาพทำให้เข้าใจง่าย นอกจากนี้หนังสือเอกสารด้านการเลี้ยงโคนมเกษตรกรจะให้ความสนใจ เช่น เอกสารเผยแพร่ของกรมปศุสัตว์ที่แจกให้เกษตรกรได้อ่านเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลามีปัญหาเขาจะได้แก้ปัญหาได้

ตาราง 16 การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การฟังวิทยุ		
ไม่เคย	100	87.7
1-3 ครั้ง	5	4.4
4-6 ครั้ง	7	6.1
มากกว่า 6 ครั้ง	2	1.8
การดูโทรทัศน์		
ไม่เคย	22	19.3
1-3 ครั้ง	31	27.2
4-6 ครั้ง	45	39.5
มากกว่า 6 ครั้ง	16	14.0
การอ่านวารสารหรือสิ่งพิมพ์		
ไม่เคย	34	29.8
เคย	80	70.2

ตาราง 16 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ชนิดของวารสารหรือสิ่งพิมพ์ (n = 80)		
เอกสารเผยแพร่ของกรมปศุสัตว์	24	30.0
วารสารโคนม	18	22.5
คู่มือการฝึกอบรมโคนมของกรมปศุสัตว์	7	8.8
วารสารวัวควาย	7	8.8
เอกสารเผยแพร่ของบริษัทแหลมทอง	6	7.5
คู่มือการให้อาหารโคนม	5	6.3
วารสาร อสค.	5	6.3
การจัดการฟาร์มโคนม	3	3.8
บริษัทอาหารสัตว์พรีเมี่ยม	2	2.5
เอกสารของเครือเจริญโภคภัณฑ์	2	2.5
วารสารโคบาล	1	1.3

1.2.4 การได้รับฝึกอบรมและการดูงานเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกอบรมและการดูงาน ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 17

การได้รับฝึกอบรม : ร้อยละ 40.4 ได้รับการฝึกอบรม 1 ครั้ง ร้อยละ 14.9 ได้รับการฝึกอบรม 2 ครั้ง และร้อยละ 7.0 ได้รับการฝึกอบรมมากกว่า 2 ครั้ง ส่วนที่เหลือร้อยละ 37.7 ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม

สถานที่ฝึกอบรม : ร้อยละ 55.0 ฝึกอบรมที่ศูนย์รวมน้ำนมดิบอำเภอ ร้อยละ 18.3 สหกรณ์โคนม ร้อยละ 14.1 ลำปำรีสอร์ท ร้อยละ 7.0 ศาลาประชาคม ร้อยละ 4.2 สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี และร้อยละ 1.4 วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง

หน่วยงานที่จัดอบรม : ร้อยละ 83.1 ปศุสัตว์จังหวัดและสหกรณ์ ร้อยละ 9.9 ปศุสัตว์จังหวัดและเครือเจริญโภคภัณฑ์ ร้อยละ 5.6 เครือเจริญโภคภัณฑ์ และร้อยละ 1.4 วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง

เรื่องที่เข้าฝึกอบรม : ร้อยละ 73.2 ฝึกอบรมเรื่องการจัดการโคนม ร้อยละ 9.9 การเพิ่มผลผลิตน้ำนม ร้อยละ 8.5 อาหารสัตว์ ร้อยละ 4.2 การเลี้ยงโคนมเบื้องต้น ร้อยละ 2.8 การเลี้ยงโคเนื้อโคนม และร้อยละ 1.4 การลดต้นทุนการเลี้ยงโคนม

การไปดูงาน : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.2) ไม่เคยไปดูงานด้านการเลี้ยงโคนม มีเพียงร้อยละ 15.8 ที่ได้ออกไปดูงาน

สถานที่ไปดูงาน : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.6) ไปดูงานที่จังหวัดสระแก้ว (วังน้ำเย็น) ร้อยละ 16.7 ดูงานที่จังหวัดชุมพร ที่เหลือดูงานที่จังหวัดราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี (มวกเหล็ก) เชียงใหม่ และกรุงเทพฯ (สวนจิตลดา)

หน่วยงานที่จัดไปดูงาน : ร้อยละ 44.4 กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 27.8 สหกรณ์โคนม ร้อยละ 22.2 สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และร้อยละ 5.6 ไปด้วยตนเอง

จะเห็นได้ว่าเกษตรกร ร้อยละ 62.3 ได้รับการฝึกอบรมด้านการเลี้ยงโคนม ซึ่งการอบรมนี้มีทั้งในจังหวัดพัทลุงและต่างจังหวัด คือ สุราษฎร์ธานี ซึ่งในต่างจังหวัดนั้นได้จัดอบรม 1 สัปดาห์ เพราะเป็นโคนมแผนปรับโครงสร้างฯ ในรายที่เลี้ยงใหม่จะไม่มีปัญหา แต่ในรายที่เลี้ยงโคนมอยู่แล้วบางรายมีปัญหาบ้าง โดยให้แม่บ้านไปอบรมแทน ถ้าหัวหน้าครัวเรือนไปอบรมไม่มีคนรีดนม จึงให้แม่บ้านไปแทน บางรายไม่มีความรู้ ทักษะในเรื่องโคนมก็ไม่สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีมาถ่ายทอดให้กับหัวหน้าครัวเรือนได้มากนัก ทั้งนี้เพราะสาเหตุแรงงานในครัวเรือนมีน้อยด้วย ส่วนการไปดูงานด้านการเลี้ยงโคนม ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.2 ไม่เคยไปดูงานด้านการเลี้ยงโคนม อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรมีแรงงานน้อย ที่เหลือส่วนน้อยที่ไปดูงาน เกษตรกรมีความประทับใจ มีความรู้ ประสบการณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับฟาร์มของเกษตรกรได้

ตาราง 17 การฝึกอบรมและการดูงาน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การได้รับฝึกอบรม		
ไม่เคย	43	37.7
1 ครั้ง	46	40.4
2 ครั้ง	17	14.9
มากกว่า 2 ครั้ง	8	7.0
สถานที่ฝึกอบรม (n=71)		
ศูนย์รวมน้ำนมดิบอำเภอ	39	55.0
สหกรณ์โคนม	13	18.3
ลำปำรีสอทร์	10	14.1
ศาลาประชาคม	5	7.0
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี	3	4.2
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง	1	1.4
หน่วยงานที่จัดอบรม (n=71)		
ปศุสัตว์จังหวัดและสหกรณ์	59	83.1
ปศุสัตว์จังหวัดและเครือเจริญโภคภัณฑ์	7	9.9
เครือเจริญโภคภัณฑ์	4	5.6
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง	1	1.4
เรื่องที่เข้าฝึกอบรม (n=71)		
โคนม	52	73.2
การเพิ่มผลผลิตน้ำนม	7	9.9
อาหารสัตว์	6	8.5
โคนมเบื้องต้น	3	4.2
โคเนื้อโคนม	2	2.8
การลดต้นทุนการเลี้ยงโคนม	1	1.4

ตาราง 17 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การไปดูงาน		
ไม่เคย	96	84.2
1 ครั้ง	15	13.1
2 ครั้ง	1	0.9
3 ครั้ง	2	1.8
สถานที่ไปดูงาน (n=18)		
สระแก้ว (วังน้ำเย็น)	10	55.6
ชุมพร	3	16.7
ราชบุรี	1	5.6
ประจวบคีรีขันธ์	1	5.6
สระบุรี (มวกเหล็ก)	1	5.6
เชียงใหม่	1	5.6
กรุงเทพฯ (สวนจิตลดา)	1	5.6
หน่วยงานที่จัดไปดูงาน (n=18)		
กรมปศุสัตว์	8	44.4
สหกรณ์โคนม	5	27.8
สำนักงานพาณิชย์จังหวัด	4	22.2
ไปด้วยตนเอง	1	5.6

1.2.5 การส่งเสริมเผยแพร่การเลี้ยงโคนม

นอกจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์และสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมด้วยกันเองก็มีส่วนช่วยในการส่งเสริมเผยแพร่การเลี้ยงโคนมด้วย เพราะได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารการเลี้ยงโคนมซึ่งกันและกัน และแนะนำให้ผู้อื่นหันมา

เลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมเผยแพร่การเลี้ยงโคนม ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 18

การพูดคุยกับเพื่อนเกษตรกร : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) มีการพูดคุยกับเกษตรกรรายอื่น โดยร้อยละ 29.8 พูดคุย 11-20 ครั้ง ร้อยละ 21.1 พูดคุย 1-10 ครั้ง ร้อยละ 14.0 พูดคุย 21-30 ครั้ง ร้อยละ 11.4 มีเท่ากันคือ พูดคุย 41-50 ครั้ง และมากกว่า 50 ครั้ง และร้อยละ 8.8 พูดคุย 21-30 ครั้ง

เรื่องที่พูดคุย : ร้อยละ 40.9 เป็นเรื่องการผสมไม่ติด รองลงมาร้อยละ 12.7 การจัดการเลี้ยงดู ร้อยละ 10.0 หญ้าไม่พอ ร้อยละ 9.1 ปัญหาการเลี้ยงโคนม ร้อยละ 8.2 ปริมาณน้ำนมที่รีดได้ ร้อยละ 7.3 โคให้น้ำนมน้อย และร้อยละ 11.8 ได้แก่ โคพันธุ์ใหม่ที่มีปริมาณน้ำนมมาก มดลูกทะลักของโค โคเป็นโรคเต้านมอักเสบ การให้อาหาร รกติด การผสมเทียม ทิศทางการเลี้ยงโคนม และโคไม่เป็นสัด

การแนะนำการเลี้ยงโคนมแก่ผู้อื่น : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.9) เคยแนะนำการเลี้ยงโคให้แก่ผู้อื่น โดยร้อยละ 16.7 แนะนำ 3-4 คน ร้อยละ 14.9 แนะนำ 5-6 คน ร้อยละ 14.0 แนะนำ 1-2 และร้อยละ 5.3 เคยแนะนำมากกว่า 6 คน

เรื่องที่แนะนำ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.0) ชักชวนมาเลี้ยงโคนม ร้อยละ 10.3 การจัดการดูแลโคนม และร้อยละ 8.6 อื่น ๆ ได้แก่ การปลูกหญ้า การใช้ยา การฉีดยา การผสมโคนม และการรีดนม

การพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อนเกษตรกร จะเห็นว่าในรอบปีที่ผ่านมาเกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารการเลี้ยงโคนมกันบ่อยครั้งพอสมควร เพราะว่าในการเลี้ยงโคนมแต่ละรายจะมีปัญหาเมื่อเกษตรกรนำนมไปส่งที่ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบเสร็จแล้ว เกษตรกรรายไหนมีปัญหาก็พูดคุยกันและปรึกษาผู้รู้ ปัญหาที่พูดคุยกันบ่อยก็มี การผสมไม่ติด การจัดการเลี้ยงดู หญ้าไม่พอ ปัญหาการเลี้ยงโคนม ปริมาณน้ำนมที่รีดได้ โคให้น้ำนมน้อย ฯลฯ เกี่ยวกับการแนะนำการเลี้ยงโคนมแก่ผู้อื่น เกษตรกรราวครึ่งหนึ่งเคยแนะนำการเลี้ยงโคนมแก่ผู้อื่น เพราะว่าในการทำกิจกรรมโคนมแต่ละกิจกรรมจะมีเพื่อนบ้านให้ความสนใจและเข้ามาพูดคุยด้วย ทำให้เขาได้รับความรู้ ส่วนเรื่องที่แนะนำมีให้เขาหันมาประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม การจัดการดูแลโคนม ได้แก่ การปลูกหญ้า การใช้ยา การฉีดยา การผสมโคนม การรีดนม

ตาราง 18 การส่งเสริมเผยแพร่การเลี้ยงโคนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การพูดคุยกับเพื่อนเกษตรกร		
ไม่เคย	4	3.5
1-10 ครั้ง	24	21.1
11-20 ครั้ง	34	29.8
21-30 ครั้ง	16	14.0
31-40 ครั้ง	10	8.8
41-50 ครั้ง	13	11.4
มากกว่า 50 ครั้ง	13	11.4
เรื่องที่พูดคุย (n=110)		
การผสมไม่ติด	45	40.9
การจัดการเลี้ยงดู	14	12.7
หญ้าไม่พอ	11	10.0
ปัญหาการเลี้ยงโคนม	10	9.1
ปริมาณน้ำนมที่รีดได้	9	8.2
โคให้น้ำนมน้อย	8	7.3
อื่น ๆ	13	11.8
การแนะนำการเลี้ยงโคนมแก่ผู้อื่น		
ไม่เคย	56	49.1
1-2 คน	16	14.0
3-4 คน	19	16.7
5-6 คน	17	14.9
มากกว่า 6 คน	6	5.3

ตาราง 18 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เรื่องที่แนะนำ (n=58)		
ชักชวนมาเลี้ยงโคนม	47	81.0
การจัดการดูแลโคนม	6	10.4
อื่น ๆ	5	8.6

1.2.6 **การเดินทางออกไปนอกถิ่นฐาน**

การที่เกษตรกรเดินทางออกไปนอกถิ่นฐาน คือไปตำบลอื่น อำเภออื่น จังหวัดอื่น นอกจากทำให้เกษตรกรมีหูตากว้างขวางแล้วสามารถนำประสบการณ์อื่น ๆ ที่เขาสนใจมาปรับปรุงในอาชีพการเกษตรได้อีกด้วย ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเดินทางออกไปนอกถิ่นฐาน ได้แสดงไว้ดังตาราง 19

การเดินทางไปตำบลอื่น : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.9) มีการเดินทางไปยังตำบลอื่นมากกว่า 36 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 20.2 เดินทาง 13-24 ครั้ง ร้อยละ 15.8 เดินทาง 25-36 ครั้ง และร้อยละ 13.1 เดินทาง 1-12 ครั้ง

การเดินทางไปอำเภออื่น : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.4) เดินทางไปอำเภออื่น 1-12 ครั้ง ร้อยละ 25.4 เดินทางมากกว่า 36 ครั้ง ร้อยละ 17.5 เดินทาง 13-24 ครั้ง และร้อยละ 8.8 เดินทาง 25-36 ครั้ง ส่วนผู้ไม่เคยเดินทางไปอำเภออื่นมีเพียงร้อยละ 0.9

การเดินทางไปจังหวัดอื่น : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.8) เดินทาง 1-12 ครั้ง ร้อยละ 4.4 เดินทาง 13-24 ครั้ง ร้อยละ 1.8 มีเท่ากันคือ เดินทาง 25-36 ครั้ง และเดินทางมากกว่า 36 ครั้ง ส่วนผู้ไม่เคยเดินทางไปจังหวัดอื่นมีร้อยละ 19.2

การเดินทางไปตำบลอื่น อำเภออื่น ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจะไปในรูปธุระส่วนตัว งานบวช งานแต่งงาน งานศพ สังคมชนบท จะเป็นระบบเครือญาติ ฉะนั้นเมื่อแต่ละครัวเรือนมีงานก็ต้องช่วยเหลือกัน ส่วนการเดินทางไปจังหวัดอื่น ๆ ร้อยละ 80.8 ที่เดินทางไป เช่น เยี่ยมลูก เยี่ยมญาติ ไปหาหมอ อาจเป็นเพราะว่าการศึกษาของลูกเป็นสิ่ง

สำคัญ เกษตรกรส่วนมากไม่อยากให้ลูกประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะมีหลายรายที่ลูกไปเรียนต่อต่างจังหวัด ฉะนั้นเมื่อเกษตรกรมีโอกาสก็ไปเยี่ยมลูก เยี่ยมญาติ และตรวจเช็คร่างกายด้วย

ตาราง 19 การเดินทางออกไปนอกถิ่นฐานในรอบปีที่ผ่านมา

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การเดินทางไปตำบลอื่น		
1-12 ครั้ง	15	13.1
13-24 ครั้ง	23	20.2
25-36 ครั้ง	18	15.8
มากกว่า 36 ครั้ง	58	50.9
เฉลี่ย = 41.9 ครั้ง, พิสัย = 3-98 ครั้ง		
การเดินทางไปอำเภออื่น		
ไม่เคย	1	0.9
1-12 ครั้ง	54	47.4
13-24 ครั้ง	20	17.5
25-36 ครั้ง	10	8.8
มากกว่า 36 ครั้ง	29	25.4
การเดินทางไปจังหวัดอื่น		
ไม่เคย	22	19.2
1-12 ครั้ง	83	72.8
13-24 ครั้ง	5	4.4
25-36 ครั้ง	2	1.8
มากกว่า 36 ครั้ง	2	1.8

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับจิตวิทยา

1.3.1 ทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ

มากกว่าร้อยละ 80.0 มีทัศนคติที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อปศุสัตว์อำเภอทุกข้อความ ได้แก่ ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยความเต็มใจ (ข้อ 1) เข้ากับชาวบ้านได้ดี (ข้อ 2) เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ (ข้อ 3) เป็นบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับ (ข้อ 4) เป็นบุคคลละเอียดรอบคอบ (ข้อ 5) เป็นคนตรงต่อเวลานัดหมาย (ข้อ 6) และเป็นผู้ที่อุทิศตนอย่างแท้จริงในหน้าที่การงาน (ข้อ 7) ดังรายละเอียดตาราง 20 แสดงให้เห็นว่าปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่ทำงานด้วยความขยัน จนทำให้เกษตรกรยอมรับ ซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จในอาชีพการเลี้ยงโคนมค่อนข้างสูง

ตาราง 20 ทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ

ข้อความ	ระดับทัศนคติ (N=114)				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยความเต็มใจ	57 (50.0)	41 (36.0)	5 (4.4)	11 (9.6)*	-
2. ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลเข้ากับชาวบ้านได้ดี	61 (53.5)	38 (33.3)	6 (5.3)	9 (7.9)	-
3. ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ	31 (27.2)	63 (55.3)	11 (9.6)	8 (7.0)	1 (0.9)
4. ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับ	36 (31.6)	60 (52.6)	8 (7.0)	9 (7.9)	1 (0.9)
5. ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลละเอียดรอบคอบ	28 (24.6)	62 (54.4)	14 (12.3)	10 (8.8)	-
6. ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนตรงต่อเวลานัดหมาย	54 (47.4)	42 (36.8)	5 (4.4)	12 (10.5)	1 (0.9)
7. ปศุสัตว์อำเภอเป็นผู้ที่อุทิศตนอย่างแท้จริงในหน้าที่การงาน	39 (34.2)	57 (50.0)	5 (4.4)	12 (10.5)	1 (0.9)

* ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงค่าร้อยละ

ระดับทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอได้แสดงรายละเอียดไว้ดังตาราง 21 โดยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.4) มีทัศนคติโดยรวมที่ดีต่อปศุสัตว์อำเภอ มีเพียงร้อยละ 9.6 ที่มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 21 ระดับทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ

ระดับทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ (7 - 16 คะแนน)	-	-
ปานกลาง (17 - 26 คะแนน)	11	9.6
สูง (27 - 35 คะแนน)	103	90.4
รวม	114	100.0

1.3.2 ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม

การเลี้ยงโคนมใช้แรงงานมากเกษตรกรเห็นด้วยมากกว่าร้อยละ 80.0 ส่วนข้อความอื่น ๆ เกษตรกรเห็นด้วยมากกว่าร้อยละ 90 ซึ่งข้อความดังกล่าวได้แก่ โคนมเลี้ยงยากเนื่องจากต้องดูแลใกล้ชิดและเอาใจใส่ตลอดเวลา (ข้อ 1) การเลี้ยงโคนมลงทุนสูง (ข้อ 2) การเลี้ยงโคนมใช้แรงงานมาก (ข้อ 3) โคนมปลดระวางขายได้ราคาต่ำ (ข้อ 4) การเลี้ยงโคนมให้ดีต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงมาก่อน (ข้อ 5) การเลี้ยงโคนมต้องหาหญ้าพันธุ์ส่งเสริมให้กินจำนวนมากต่อวัน (ข้อ 6) ถ้ามีการให้อาหารอย่างเพียงพอจะทำให้โคให้น้ำนมมากขึ้น (ข้อ 7) ถ้ามีการสุขาภิบาลโคนมตามแผนปฏิบัติงาน โคจะมีสุขภาพดี (ข้อ 8) การเลี้ยงโคนมทำให้มีเงินหมุนเวียนตลอดปี (ข้อ 9) และการเลี้ยงโคนมสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ (ข้อ 10) ดังรายละเอียดตาราง 22

ตาราง 22 ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม

ข้อความ	ระดับทัศนคติ (N=114)				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. โคนมเลี้ยงยากเนื่องจากต้องดูแลใกล้ชิดและเอาใจใส่ตลอดเวลา	83 (72.8)	20 (17.5)	-	11 (9.6)*	-
2. การเลี้ยงโคนมลงทุนสูง	75 (65.8)	36 (31.6)	-	3 (2.6)	-
3. การเลี้ยงโคนมใช้แรงงานมาก	40 (35.1)	54 (47.4)	1 (0.9)	19 (16.7)	-
4. โคนมปลดระวางขายได้ราคาต่ำ	81 (71.1)	24 (21.1)	-	9 (7.9)	-
5. การเลี้ยงโคนมให้ดีต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงมาก่อน	87 (76.3)	23 (20.2)	-	4 (3.5)	-
6. การเลี้ยงโคนมต้องหาหญ้าพันธุ์ส่งเสริมให้กินจำนวนมากต่อวัน	67 (58.8)	43 (37.7)	-	4 (3.5)	-
7. ถ้ามีการให้อาหารอย่างเพียงพอจะทำให้โคให้น้ำนมมากขึ้น	97 (85.1)	11 (9.6)	1 (0.9)	5 (4.4)	
8. ถ้ามีการสุขาภิบาลโคนมตามแผนปฏิบัติงาน โคจะมีสุขภาพดี	87 (76.3)	24 (21.1)	3 (2.6)	-	-
9. การเลี้ยงโคนมทำให้มีเงินหมุนเวียนตลอดปี	87 (76.3)	20 (17.5)	1 (0.9)	5 (4.4)	1 (0.9)
10. การเลี้ยงโคนมสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้	94 (82.5)	14 (12.3)	3 (2.6)	2 (1.8)	1 (0.9)

* ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงค่าร้อยละ

ระดับทัศนคติต่อการเลี้ยงโคนมได้แสดงไว้ดังตาราง 23 โดยพบว่า เกษตรกรทุกราย มีทัศนคติอยู่ในระดับดี คือมี คะแนนระหว่าง 38-50 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีแรงจูงใจที่ดีในอันที่จะประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมให้ประสบผลสำเร็จได้

ตาราง 23 ระดับทัศนคติต่อการเลี้ยงโคนม

ระดับทัศนคติ	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ต่ำ (10 - 23 คะแนน)	-	-
ปานกลาง (24 - 37 คะแนน)	-	-
สูง (38 - 50 คะแนน)	114	100.0
รวม	114	100.0

2. วิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

2.1 ประสบการณ์และรูปแบบการเลี้ยงโคนม

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์และรูปแบบการเลี้ยงโคนม ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 24

อาชีพหลักก่อนการเลี้ยงโคนม : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.4) ทำนา รองลงมา ร้อยละ 21.1 ทำสวนยางพารา ร้อยละ 7.0 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 5.3 เลี้ยงสุกร ส่วนที่เหลือมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ปีก ค้าขาย รับราชการ เลี้ยงช้าง และประมง

การมีประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์ : ร้อยละ 43.0 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 23.7 เลี้ยงสุกร ร้อยละ 19.2 เลี้ยงสัตว์ปีก และร้อยละ 1.8 เลี้ยงวัวชน

วิธีเริ่มต้นเลี้ยงโคนม: ร้อยละ 64.0 เริ่มเลี้ยงโคนมโดยใช้โคสาวตั้งท้อง ร้อยละ 14.9 เป็นโคสาวตั้งท้องและแม่โครีดนม ร้อยละ 12.3 แม่โครีดนม และร้อยละ 8.8 ใช้ลูกโคนมเพศเมีย

สถานที่ซื้อพันธุ์โคนม : ร้อยละ 40.4 ซื้อจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน ร้อยละ 38.6 ซื้อจากกรมปศุสัตว์ ร้อยละ 14.0 ไปซื้อเองจากต่างจังหวัด และร้อยละ 7.0 ซื้อจากเพื่อนบ้านต่างอำเภอ

รูปแบบการเลี้ยงโคนม : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 85.1) ตัดหญ้าให้กินแบบยืนโรง ร้อยละ 11.4 ปล่อยโคลงลานแล้วตัวหญ้าให้กินและร้อยละ 3.5 ปล่อยลงแทะเล็มในแปลงหญ้า

อาชีพหลักก่อนเลี้ยงโคนม จะเห็นว่าเกษตรกรมีอาชีพทำนาราวครึ่งหนึ่ง เพราะสภาพพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงเป็นที่ลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรโดยเฉพาะการทำนา แต่การทำนาในปีหนึ่งจะได้กำไรน้อยมาก ประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์ส่วนมากจะเลี้ยงโคเนื้อมาก่อน เพราะหลังจากฤดูกาลทำนาเกษตรกรสามารถปล่อยโคให้แทะเล็มในแปลงได้ ทำให้ใช้แรงงานน้อยและผลตอบแทนได้ราคาดี ส่วนสัตว์อื่นก็เลี้ยงไว้หลังบ้านไม่มาก เช่น สุกร สัตว์ปีก เลี้ยงโคชน เกี่ยวกับวิธีเริ่มเลี้ยงโคนม ส่วนมากเกษตรกรจะเริ่มต้นเลี้ยงโคสาวตั้งท้อง เพราะไม่ต้องเลี้ยงโคสาวจะเป็นการประหยัดเวลาในการผสมพันธุ์ การเลี้ยงดู เกี่ยวกับแหล่งซื้อพันธุ์โคนม เกษตรกรจะซื้อจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และจากกรมปศุสัตว์เป็นส่วนมากอาจจะเป็นเพราะเมื่อเกษตรกรเลี้ยงโคนมไปโคอาจจะมากภายในฟาร์มและคิดขายให้เพื่อนบ้านไป และเกษตรกรบางรายเลิกเลี้ยงโคนมก็ขายให้เพื่อนบ้าน นอกจากนั้นซื้อจากการติดต่อประสานงานของกรมปศุสัตว์จากต่างจังหวัด มีเพียงจำนวนน้อยที่เกษตรกรไปซื้อเองจากต่างจังหวัด และเพื่อนบ้านต่างอำเภอ เกี่ยวกับรูปแบบการเลี้ยงโคนม ส่วนมากเกษตรกรจะเลี้ยงโคนมแบบยืนโรงและตัดหญ้าให้กิน เพราะเกษตรกรมีจำนวนแปลงหญ้าน้อย ถ้าปล่อยให้โคแทะเล็มในแปลงหญ้า หญ้าจะถูกเหยียบย่ำและเจริญเติบโตช้า แบบนี้ถ้าหญ้าในแปลงหญ้าไม่พอก็สามารถให้กินฟางแห้งได้อีก

ตาราง 24 ประสบการณ์และรูปแบบการเลี้ยงโคนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
อาชีพหลักก่อนการเลี้ยงโคนม		
ไม่มี	6	5.3
ทำนา	62	54.4
สวนยางพารา	24	21.1
รับจ้างทั่วไป	8	7.0
เลี้ยงสุกร	6	5.3
สัตว์ปีก	2	1.8
ค้าขาย	2	1.8
รับราชการ	2	1.8
เลี้ยงช้าง	1	0.9
ประมง	1	0.9
การมีประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์		
ไม่เคย	14	12.3
โคเนื้อ	49	43.0
สุกร	27	23.7
สัตว์ปีก	22	19.2
วัวชน	2	1.8
วิธีเริ่มต้นเลี้ยงโคนม		
โคสาวตั้งท้อง	73	64.0
โคสาวตั้งท้องและแม่โครีดนม	17	14.9
แม่โครีดนม	14	12.3
ลูกโคเพศเมีย	10	8.8

ตาราง 24 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
สถานที่ซื้อพันธุ์โคนม		
เพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน	46	40.4
กรมปศุสัตว์	44	38.6
ไปซื้อเองจากต่างจังหวัด	16	14.0
เพื่อนบ้านต่างอำเภอ	8	7.0
รูปแบบการเลี้ยงโคนม		
ตัดให้กินแบบยืนโรง	97	85.1
ปล่อยโคลงในลานแล้วตัดให้กิน	13	11.4
ปล่อยลงแทะเล็มในแปลงหญ้า	4	3.5

2.2 **เหตุผลในการเลี้ยงโคนม**

เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0) เลี้ยงโคนมเนื่องจากตลาดนมไม่มีปัญหา ร้อยละ 83.3 รัฐบาลสนับสนุน ร้อยละ 54.4 ต้องการหารายได้เสริม ร้อยละ 47.4 รายได้ดี ร้อยละ 27.2 มีเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และร้อยละ 21.9 เลี้ยงตามเพื่อนบ้าน (ตาราง 25)

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรเลี้ยงโคนมเพราะเกษตรกรส่วนมากเห็นว่าตลาดน้ำนมดิบไม่มีปัญหา กำลังผลิตของโรงงานรับได้วันละ 20 ตัน แต่เกษตรกรส่งน้ำนมดิบวันละ 5 ตัน และตลาดนมพาสเจอร์ไรด์ก็มีขายไม่พอกับความต้องการของลูกค้าในจังหวัดและต่างจังหวัด หน่วยงานของรัฐบาลก็ให้การสนับสนุน เช่น กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ ฯลฯ ตอนเริ่มต้นเริ่มเลี้ยงโคนมระยะแรกเกษตรกรคิดว่าเพื่อหารายได้เสริม แต่พอเลี้ยงไปนาน ๆ มีรายได้ดีขึ้นก็ทำให้เกษตรกรส่วนมากยึดเป็นอาชีพหลัก นอกจากนั้นเกษตรกรเห็นว่าในการเลี้ยงโคนมดอกเบี้ยต่ำสามารถที่จะผ่อนส่งได้ในระยะเวลาที่กำหนด แต่ปัจจุบันนี้ก็มีเกษตรกรยังเป็นหนี้อยู่เป็นจำนวนมาก และยังมีเกษตรกรเพียงจำนวนน้อยที่เลี้ยงโคนมตามเพื่อนบ้าน เพราะคิดว่าเขาเลี้ยงได้กำไรก็เลี้ยงตามด้วย และก็มีบางรายไม่สามารถเลี้ยง

โคนมต่อไปได้ก็ขายโคนมให้เกษตรกรรายอื่นไป จะเห็นว่าผู้ที่จะเลี้ยงโคนมสำเร็จนั้นต้องอดทนมีนิสัยรักสัตว์

ตาราง 25 เหตุผลในการเลี้ยงโคนม

เหตุผล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ *
ตลาดนมไม่มีปัญหา	106	93.0
รัฐบาลสนับสนุน	95	83.3
หารายได้เสริม	62	54.4
มีรายได้ดี	54	47.4
เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	31	27.2
เลี้ยงตามเพื่อนบ้าน	25	21.9

* ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

2.3 ระยะเวลาในการเริ่มเลี้ยงโคนม

เกษตรกรเริ่มเลี้ยงโคนมครั้งแรกในปี พ.ศ.2522 โดยพบว่าระหว่างปี พ.ศ.2526 - พ.ศ. 2530 และปี พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2539 มีจำนวนมากที่สุด คือร้อยละ 35.1 เท่ากัน รองลงมาร้อยละ 25.4 เลี้ยงในช่วง ปี พ.ศ. 2531 - 2535 และร้อยละ 4.4 เลี้ยงระหว่างปี พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2525 (ตาราง 26)

ตาราง 26 ระยะเวลาในการเริ่มเลี้ยงโคนม

ปีที่เริ่มเลี้ยง	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
พ.ศ. 2522 - 2525	5	4.4
พ.ศ. 2526 - 2530	40	35.1
พ.ศ. 2531 - 2535	29	25.4
พ.ศ. 2536 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2539)	40	35.1
รวม	114	100.0

ภาพประกอบ 2 แสดงให้เห็นถึงกราฟการกระจายตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี การเลี้ยงโคนมในช่วงปี 2522-2526 เป็นไปอย่างช้า ๆ จากปี 2526-2536 มีการขยายตัวของการเลี้ยงเพิ่มมากขึ้น ช่วงปี 2536-2537 มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก อันเป็นผลมาจากโครงการปรับปรุงโครงสร้างและระบบการผลิตทางการเกษตร (คปร.) ทำให้เกษตรกรลดพื้นที่ทำนามาเป็นการปลูกหญ้าเพื่อใช้เลี้ยงโคนมแทน ช่วงปี 2537-2539 มีการขยายตัวอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

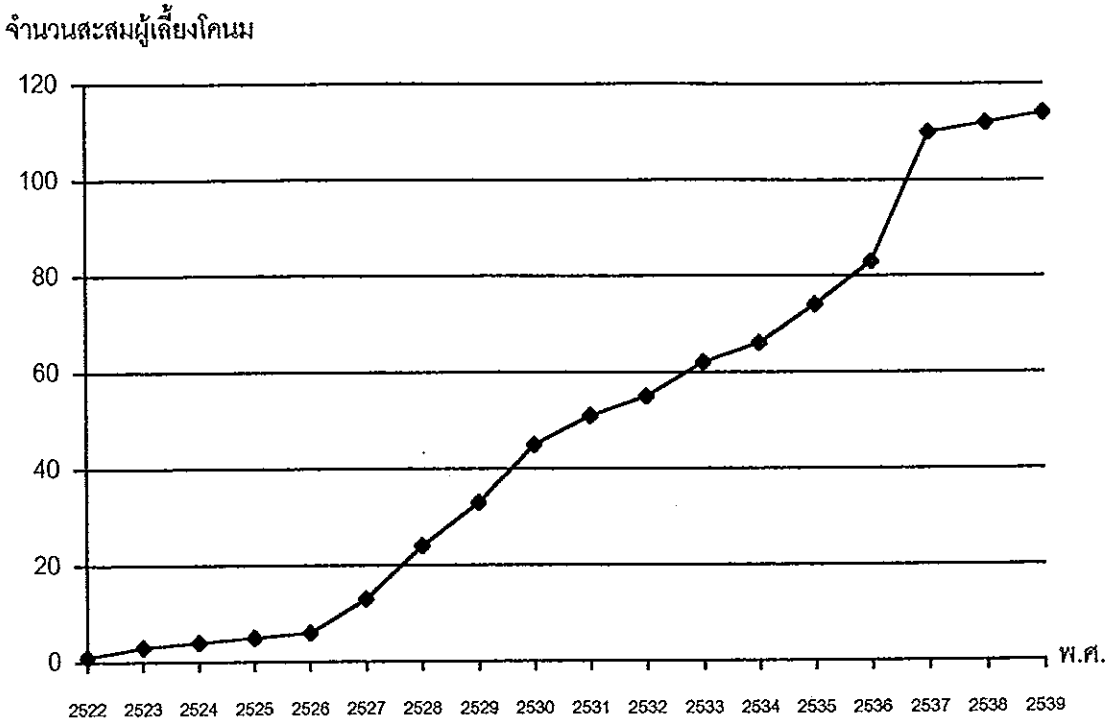

ภาพประกอบ 2 ระยะเวลาในการเริ่มเลี้ยงโคนม

2.4 **จำนวนโคนมทั้งหมด**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับจำนวนโคนมทั้งหมด ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 27

โครีดนม : ปัจจุบันเกษตรกรราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.9) มีโคนม 4-6 ตัว ร้อยละ 31.6 มี 1-3 ตัว และร้อยละ 17.5 มีมากกว่า 6 ตัว

โคนมแห้ง : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.2) มีโคนมแห้ง 1-2 ตัว ร้อยละ 20.2 มี 3-4 ตัว และร้อยละ 11.4 มีมากกว่า 4 ตัว

ลูกโคเพศเมีย : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.0) มีลูกโคตัวเมีย 1-2 ตัว และร้อยละ 16.7 มีมากกว่า 2 ตัว

โครุ่นเพศผู้ : ร้อยละ 18.4 มีโครุ่นเพศผู้ 1-2 ตัว และร้อยละ 5.3 มี 3-4 ตัว

โครุ่นเพศเมีย : ร้อยละ 41.2 มีโครุ่นเพศเมีย 1-2 ตัว ร้อยละ 32.5 มี 3-4 ตัว และร้อยละ 7.0 มีมากกว่า 4 ตัว

จำนวนโคนมทั้งหมด : ปัจจุบันเกษตรกรมีจำนวนโคนมเฉลี่ย 10.50 ตัวต่อครัวเรือน โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.0) มีโคนม 6-10 ตัว รองลงมาร้อยละ 30.7 มี 11-15 ตัว ร้อยละ 14.0 มี 1-5 ตัว และร้อยละ 12.3 มีมากกว่า 16 ตัว

จะพบว่าปัจจุบันเกษตรกรมีโครีดนมเฉลี่ย 4.5 ตัว และยังมีโคที่รีดนมไม่ได้อีกซึ่งมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ลูกโคตัวเมีย โครุ่นเพศเมีย ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.0) จะเป็นลูกโคเพศเมียที่ยังไม่ให้นม ในอนาคตจะมีโคนมเพิ่มขึ้น เช่น โคนมแห้ง และโครุ่นเพศเมีย

ตาราง 27 จำนวนโคนมทั้งหมด

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
โครีดนม		
1-3 ตัว	36	31.6
4-6 ตัว	58	50.9
มากกว่า 6 ตัว	20	17.5
เฉลี่ย = 4.5 ตัว, พิสัย = 1-15 ตัว		
โคนมแห้ง		
ไม่มี	23	20.2
1-2 ตัว	55	48.2
3-4 ตัว	23	20.2
มากกว่า 4 ตัว	13	11.4

ตาราง 27 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ลูกโคเพศเมีย		
ไม่มี	54	47.4
1-2 ตัว	41	36.0
มากกว่า 2 ตัว	19	16.6
โครุ่นเพศผู้		
ไม่มี	87	76.3
1-2 ตัว	21	18.4
3-4 ตัว	6	5.3
โครุ่นเพศเมีย		
ไม่มี	22	19.3
1-2 ตัว	47	41.2
3-4 ตัว	37	32.5
มากกว่า 4 ตัว	8	7.0
จำนวนโคนมทั้งหมด		
1-5 ตัว	16	14.0
6-10 ตัว	49	43.0
11-15 ตัว	35	30.7
มากกว่า 16 ตัว	14	12.3
เฉลี่ย = 10.5 ตัว, พิสัย = 3-30 ตัว		

2.5 การจัดการกับลูกโคเพศผู้

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการกับลูกโคเพศผู้ ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 28

การเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้ : เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.9) ไม่เลี้ยงโคนมเพศผู้ และร้อยละ 21.1 เลี้ยง

เหตุผลที่ไม่เลี้ยง : ร้อยละ 61.1 คิดว่าไม่คุ้มทุน ร้อยละ 23.3 เป็นภาระ และร้อยละ 15.6 ให้เพื่อนบ้าน

ระยะเวลาที่เลี้ยงเพื่อจำหน่าย : เกษตรกรที่เลี้ยงทั้งหมดมีการเลี้ยงเพื่อจำหน่าย โดยร้อยละ 11.4 มีการเลี้ยงเป็นเวลาไม่เกิน 12 เดือน ร้อยละ 7.0 เลี้ยง 13-24 เดือน และร้อยละ 2.6 เลี้ยงมากกว่า 24 เดือน

เมื่อแม่โคนมคลอดลูกที่เป็นเพศผู้ ส่วนใหญ่ของเกษตรกร (มากกว่าร้อยละ 80.0) จะไม่เลี้ยง สาเหตุที่ไม่เลี้ยงส่วนมากคิดว่าไม่คุ้มทุน ถ้าเลี้ยงจะต้องเอานมแม่โคให้ลูกกินจะทำให้ปริมาณน้ำนมดิบลดลงไปอีก ทำให้รายได้ลดลง จะมีเพียงส่วนน้อยที่เกษตรกรเลี้ยงเพื่อจำหน่าย

ตาราง 28 การจัดการกับลูกโคเพศผู้

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การเลี้ยงลูกโคนมเพศผู้		
ไม่เลี้ยง	90	78.9
เลี้ยง	24	21.1
เหตุผลที่ไม่เลี้ยง (n=90)		
ไม่คุ้มทุน	55	61.1
เป็นภาระ	21	23.3
ให้เพื่อนบ้าน	14	15.6
ระยะเวลาที่เลี้ยงเพื่อจำหน่าย (n=24)		
12 เดือนและต่ำกว่า	13	11.4
13-24 เดือน	8	7.0
มากกว่า 24 เดือน	3	2.6

2.6 **โรงเรือน**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรือน ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 29

พื้นโรงเรือน : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.8) เป็นลักษณะพื้นยกสูง และร้อยละ 41.2 มีลักษณะพื้นติดดิน

ทิศทางโรงเรือน: ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 57.0) มีการสร้างโรงเรือนในทิศตะวันตก-ออก และร้อยละ 43.0 สร้างในทิศเหนือ-ใต้

ลักษณะพื้นโรงเรือน : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) เป็นพื้นคอนกรีต และร้อยละ 3.5 ที่เป็นพื้นดิน

ลักษณะหลังคาโรงเรือน : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.7) มีหลังคาแบบจั่วชั้นเดียว ร้อยละ 2.6 ลักษณะเพิงหมาแหงน รอยละ 1.8 เป็นแบบจั่ว 2 ชั้น และร้อยละ 0.9 เป็นแบบเพิงหมาแหงนกลาย

สภาพหลังคา : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.3) เป็นหลังคากระเบื้องลอน ร้อยละ 21.9 เป็นหลังคามุงสังกะสี และร้อยละ 1.8 เป็นหลังคามุงจาก

ที่ให้หญ้า : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0) มีที่ให้หญ้าแบบรางคอนกรีต ร้อยละ 6.1 เป็นแบบรางไม้ และร้อยละ 0.9 เป็นแบบไม้กั้นกรอบ

การมีคอกพักโค : มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 63.2) ไม่มีคอกพักโค ส่วนที่มีคอกพักโคมีเพียงร้อยละ 36.8

เหตุผลที่ไม่มีคอกพักโค: ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.1) ให้ความเห็นว่ามีร่มไม้ให้โคพักอยู่แล้ว ร้อยละ 30.6 ยังไม่พร้อม (เงินทุน) ร้อยละ 27.7 พื้นที่จำกัด และร้อยละ 5.6 เห็นว่าไม่จำเป็น

ลักษณะคอกพัก : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.5) เป็นจั่วชั้นเดียว ร้อยละ 7.1 เป็นเพิงหมาแหงน และร้อยละ 2.4 เป็นจั่ว 2 ชั้น

การมีน้ำท่วมโรงเรือน: ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.5) น้ำไม่ท่วมโรงเรือน และร้อยละ 10.5 มีน้ำท่วม

การแก้ไขเมื่อมีน้ำท่วม : ราวสองในสาม (ร้อยละ 66.7) ย้ายไปที่น้ำไม่ท่วม (บนถนน) ร้อยละ 16.7 ฝากบ้านญาติที่น้ำไม่ท่วม ร้อยละ 8.3 มีเท่ากัน คือ ปล่อยให้น้ำลดเองและยกพื้นให้สูงขึ้น

การทำความสะอาดโรงเรือน : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.1) ทำความสะอาดวันละ 2 ครั้ง และร้อยละ 43.9 ทำความสะอาดวันละ 1 ครั้ง

การต่อเติมโรงเรือน : ร้อยละ 86.8 สามารถต่อเติมโรงเรือนได้ และร้อยละ 13.2 ไม่สามารถต่อเติมโรงเรือนได้ และสาเหตุที่ต่อเติมโรงเรือนไม่ได้เนื่องจาก พื้นที่จำกัด

จะเห็นได้ว่าลักษณะโรงเรือนโคนมของเกษตรกรส่วนมากจะมีการถมดินและยกพื้นให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันน้ำท่วม ลักษณะทิศทางการสร้างโรงเรือนประมาณครึ่งหนึ่งสร้างในแนวทิศตะวันตก-ออก จะมีข้อดีคือแสงแดดจะไม่ส่องภายในคอกในตอนสายและบ่าย เกษตรกรบางรายสร้างในแนวเหนือ-ใต้ อาจจะเนื่องจากขาดความรู้และพื้นที่มีจำกัด หลังคาโรงเรือนเกือบทั้งหมดจะเป็นจั่วชั้นเดียว เกษตรกรเห็นว่าการระบายอากาศดีต้นทุนการสร้างไม่แพงเหมือนจั่ว 2 ชั้น หลังคาโรงเรือนส่วนมากจะเป็นกระเบื้องลอน สัตว์จะอยู่กันอย่างสบายไม่ร้อน และไม่ต้องเปลี่ยนบ่อย ๆ เหมือนหลังคามุงจาก ที่ให้หญ้าโคนมส่วนมากจะเป็นรางคอนกรีตไว้หน้าคอก จะเห็นว่าร้อยละ 63.2 เกษตรกรไม่มีคอกพักโคเพราะเขาคิดว่าบริเวณใกล้เคียงจะมีร่มไม้ให้โคพักได้อยู่แล้วและยังไม่พร้อมในเรื่องเงินทุน โดยเกษตรกรจะเอาเงินไปใช้ในเรื่องอาหารสัตว์ก่อน จังหวัดพัทลุงในรอบปีหนึ่ง ๆ ส่วนใหญ่น้ำจะท่วมในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ฉะนั้นเกษตรกรจะสร้างคอกให้สูงเพื่อป้องกันน้ำท่วม จะมีน้ำท่วมคอกบ้างโดยเฉพาะที่ตำบลลำปำ ซึ่งเป็นที่ลุ่มอยู่ติดทะเล การแก้ไขเขาจะเอาโคนมมาไว้บนถนนซึ่งน้ำท่วมไม่ถึงแต่โคจะตากฝนทั้งกลางวันและกลางคืนทำให้โคผอมให้ปริมาณน้ำนมลดลง จากการสัมภาษณ์เขาบอกว่าถ้ามีเงินทุนพร้อมจะถมพื้นที่ให้สูงไม่ให้น้ำท่วมถึง การทำความสะอาดโรงเรือนในราวครึ่งหนึ่งทำความสะอาดวันละ 2 ครั้ง ที่เหลือวันละ 1 ครั้ง โดยเกษตรกรจะโกยอุจาระก่อนและฉีดน้ำล้าง บางรายที่ทำ 1 ครั้ง เนื่องจากแรงงานมีน้อย การต่อเติมโรงเรือนเกษตรกรร้อยละ 86.8 คิดว่าสามารถต่อได้เมื่อจำนวนโคนมมีมากขึ้น แสดงว่าในอนาคตเกษตรกรจะต้องเพิ่มปริมาณแม่โครีดนมให้มากขึ้นเพื่อให้คุ้มทุน

ตาราง 29 โรงเรือน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
พื้นโรงเรือน		
ยกพื้นสูง	67	58.8
พื้นติดดิน	47	41.2
ทิศทางโรงเรือน		
แนวเหนือ-ใต้	49	43.0
ทิศตะวันตก-ออก	65	57.0
ลักษณะพื้นโรงเรือน		
คอนกรีต	110	96.5
พื้นดิน	4	3.5
ลักษณะหลังคาโรงเรือน		
จั่ว 2 ชั้น	2	1.8
จั่วชั้นเดียว	108	94.7
เพิงหมาแหงน	3	2.6
เพิงหมาแหงนกลาย	1	0.9
สภาพหลังคา		
กระเบื้องลอน	87	76.3
สังกะสี	25	21.9
จาก	2	1.8
ที่ให้หญ้า		
แบบรางคอนกรีต	106	93.0
แบบรางไม้	7	6.1
แบบไม้กั้นกรอบ	1	0.9
การมีคอกพักโค		
ไม่มี	72	63.2
มี	42	36.8

ตาราง 29 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เหตุผลที่ไม่มีคอกพักโค (n=72)		
มีร่มไม้ให้โคพัก	26	36.1
ยังไม่พร้อม (เงินทุน)	22	30.6
พื้นที่จำกัด	20	27.7
เห็นว่าไม่จำเป็น	4	5.6
ลักษณะคอกพัก (n=42)		
จั่ว 2 ชั้น	1	2.4
จั่วชั้นเดียว	38	90.5
เพิงหมาแหงน	3	7.1
เพิงหมาแหงนกลาย	-	-
การมีน้ำท่วมโรงเรือน		
ไม่มี	102	89.5
มี	12	10.5
การแก้ไขเมื่อน้ำท่วม (n=12)		
ย้ายไปที่น้ำไม่ท่วม (บนถนน)	8	66.7
ฝากบ้านญาติที่น้ำไม่ท่วม	2	16.7
ปล่อยให้น้ำลดเอง	1	8.3
จะยกพื้นให้สูงขึ้น	1	8.3
การทำความสะอาดโรงเรือน		
ทำวันเว้นวัน	-	-
ทำวันละ 1 ครั้ง	50	43.9
ทำวันละ 2 ครั้ง	64	56.1
การต่อเติมโรงเรือน		
ไม่ต่อเติม	15	13.2
ได้ต่อเติม	99	86.8

2.7 **การให้อาหารข้น**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้อาหารข้น ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 30

หลักการให้อาหารข้นแก่แม่โครีดนม: ร้อยละ 60.5 ของเกษตรกรให้โดยคำนึงถึงสุขภาพโคเป็นหลัก ถ้าโคให้น้ำนมมากก็ให้อาหารมาก ร้อยละ 38.6 ให้โดยจำกัดจำนวน และร้อยละ 0.9 ให้เท่าที่แม่โคกินได้

รูปแบบการให้อาหารข้น : เกษตรกรทุกรายให้อาหารสำเร็จรูปแก่โคนมไม่มีการผสมอาหารข้นขึ้นมาเองเนื่องจาก ร้อยละ 78.1 ไม่มีวัตถุดิบ ร้อยละ 12.3 ไม่สะดวกในการผสม (อุปกรณ์ในการผสม) ร้อยละ 7.0 ไม่มีความรู้ในการผสม และร้อยละ 2.6 ได้แก่ ไม่มีเวลา, โคไม่กิน และต้นทุนในการผสมอาหารสูง

ลักษณะการให้อาหารข้น : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.1) ให้อาหารเม็ดขณะรีด ร้อยละ 16.6 ให้อาหารเม็ดก่อนรีดนม ร้อยละ 3.5 ให้อาหารเหลวขณะรีดนม และร้อยละ 1.8 ให้อาหารเหลวก่อนรีดนม ในการให้อาหารข้นของเกษตรกรจะให้วันละ 2 ครั้ง

การให้อาหารสูตรที่ไม่ต้องใช้หญ้าสด : มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 37.7 ที่มีการให้อาหารสูตรที่ไม่ต้องใช้หญ้าสด และร้อยละ 62.3 ไม่ให้

เหตุผลที่ไม่ให้ : ร้อยละ 33.8 ให้เหตุผลว่าราคาแพง ร้อยละ 29.6 มีหญ้าอย่างเพียงพอ ร้อยละ 18.3 ไม่เชื่อว่าจะดี ร้อยละ 15.5 ไม่คุ้มทุน และร้อยละ 2.8 ได้แก่ การไม่ทราบรายละเอียดการใช้สูตรอาหาร และโคไม่กิน

เหตุผลที่ให้: ร้อยละ 60.4 ให้เวลาขาดแคลนหญ้า ร้อยละ 18.6 อยากทดลองใช้ ร้อยละ 14.0 ได้รับแจกจากบริษัท และร้อยละ 7.0 เพื่อนบ้านแนะนำ

จำนวนครั้งที่ให้: ร้อยละ 93.0 ให้วันละ 2 ครั้ง และร้อยละ 7.0 ให้วันละครั้ง

การเตรียมอาหารข้นในช่วงวิกฤต : ในช่วงน้ำท่วมหรือในฤดูร้อน ร้อยละ 64.0 มีการเตรียมอาหารข้น และร้อยละ 36.0 ไม่มีการเตรียม โดยให้เหตุผลว่าที่ศูนย์รวมนมมีการเตรียมไว้ให้แล้ว

ระยะเวลาในการเตรียม: ร้อยละ 60.3 มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า 2 สัปดาห์ ร้อยละ 21.9 มีการเตรียมล่วงหน้า 4 สัปดาห์ ร้อยละ 15.1 มีการเตรียมล่วงหน้า 1 สัปดาห์ และร้อยละ 2.7 มีการเตรียมล่วงหน้า 3 สัปดาห์

จะเห็นว่าการให้อาหารข้นแก่แม่โครีดนมนั้น ร้อยละ 60.5 จะให้โดยคำนึงสุขภาพโคเป็นหลัก โคให้น้ำนมมากก็ให้อาหารมาก ถ้าให้อาหารน้อยจะทำให้โคผอม นอกจากนั้น

จะให้โดยจำกัดจำนวนคือถ้าโคให้นม 3 กิโลกรัมก็ให้อาหาร 1 กิโลกรัม ในการให้อาหารข้นนั้นเกษตรกรทุกรายจะให้อาหารสำเร็จรูป เพราะเขาคิดว่าสะดวกแต่ราคาแพง การให้อาหารข้นแก่โคนมของเกษตรกรนั้นพบว่า เกษตรกรทั้งหมด คือร้อยละ 100.0 จะให้อาหารข้นสำเร็จรูปที่ซื้อมาจากสหกรณ์โคนมในลักษณะเครดิต และสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จะหักค่าอาหารออกจากรายได้ของเกษตรกรตามปริมาณน้ำนมดิบที่ส่งให้กับสหกรณ์ทุก ๆ 15 วัน ฉะนั้นในการลดต้นทุนควรส่งเสริมให้เกษตรกรผสมอาหารเองด้วยหรือตั้งโรงงานผสมอาหารสำเร็จรูปแบบอัดเม็ด สาเหตุที่ไม่ผสมอาหารเอง ร้อยละ 78.1 ให้เหตุผลว่าไม่มีวัตถุดิบหรือวัตถุดิบหายาก ฉะนั้นสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ควรจะจัดซื้อที่ดินตั้งโรงงานผสมอาหารโคนมเอง อาจจะบริการทั่วภาคใต้ ส่วนเรื่องคุณภาพจะต้องสู้กับของบริษัทได้และราคาต้องถูกกว่าด้วย ลักษณะการให้อาหารข้น ร้อยละ 78.1 ให้อาหารเม็ดขณะรีดนม อาจจะเป็นเพราะว่าเมื่อโคถูกรีดนมและกินอาหารข้นไปด้วยโคจะไม่ดื้อ รีดนมได้สะดวกรวดเร็ว การให้อาหารสูตรที่ไม่ต้องใช้หญ้าสดเลี้ยง ร้อยละ 37.7 เท่านั้นที่ให้ สาเหตุที่ไม่ให้เนื่องจากราคาแพง เกษตรกรมีหญ้าเพียงพอแล้ว เกษตรกรไม่เชื่อว่าจะดีและกลัวจะไม่คุ้มทุน การเตรียมอาหารข้นในช่วงวิกฤต เช่น น้ำท่วม แล้งจัด ส่วนมากจะมีการเตรียมไว้โดยเอาไปเก็บไว้ที่บ้านของเกษตรกรเอง ในการมาเอาหารแต่ละครั้งเกษตรกรจะเก็บไว้ที่บ้านประมาณ 2 สัปดาห์

ตาราง 30 การให้อาหารข้น

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
หลักการให้อาหารข้นแก่แม่โครีดนม		
ให้เท่าที่แม่โคกินได้	1	0.9
ให้โดยจำกัดจำนวน	44	38.6
ให้โดยคำนึงถึงสุขภาพโคเป็นหลัก ถ้าโคให้น้ำนมมากก็ให้อาหารมาก	69	60.5
รูปแบบการให้อาหารข้น		
อาหารสำเร็จรูป	114	100.0
ผสมเอง	-	-

ตาราง 30 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เหตุผลที่ไม่ผสมอาหารให้โค		
ไม่มีวัตถุดิบ	89	78.1
ไม่สะดวกในการผสม (อุปกรณ์ในการผสม)	14	12.3
ไม่มีความรู้ในการผสม	8	7.0
อื่น ๆ	3	2.6
ลักษณะการให้อาหารข้น		
อาหารเหลวขณะรีดนม	4	3.5
อาหารเม็ดขณะรีด	89	78.1
ให้อาหารเหลวก่อนรีดนม	2	1.8
ให้อาหารเม็ดก่อนรีดนม	19	16.6
เวลาในการให้อาหารข้น		
1 ครั้ง	-	-
2 ครั้ง	114	100.0
การให้อาหารสูตรที่ไม่ต้องใช้หญ้าสด		
ไม่ให้	71	62.3
ให้	43	37.7
เหตุผลที่ไม่ให้ (n=71)		
ราคาแพง	24	33.8
มีหญ้าอย่างเพียงพอ	21	29.6
ไม่เชื่อว่าจะดี	13	18.3
ไม่คุ้มทุน	11	15.5
อื่น ๆ	2	2.8

ตาราง 30 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เหตุผลที่ให้ (n=43)		
เวลาขาดแคลนหญ้า	26	60.4
อยากทดลองใช้	8	18.6
ได้รับแจกจากบริษัท	6	14.0
เพื่อนบ้านแนะนำ	3	7.0
จำนวนครั้งที่ให้ (n=43)		
1 ครั้ง/วัน	3	7.0
2 ครั้ง/วัน	40	93.0
การเตรียมอาหารข้นในช่วงวิกฤต		
ไม่เตรียม	41	36.0
เตรียม	73	64.0
ระยะเวลาในการเตรียม (n=73)		
1 สัปดาห์	11	15.1
2 สัปดาห์	44	60.3
3 สัปดาห์	2	2.7
4 สัปดาห์	16	21.9

2.8 การให้อาหารหยาบ

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้อาหารหยาบ ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 31

พันธุ์หญ้าที่เป็นอาหารหลัก : ร้อยละ 43.0 ให้หญ้าขน ร้อยละ 19.3 หญ้าพลิแคททูลั่มและหญ้าขน ร้อยละ 15.8 หญ้าพลิแคททูลั่ม ร้อยละ 11.4 หญ้ารูซี่ร้อยละ 10.5 หญ้าขนและหญ้ารูซี่

ปริมาณที่ให้ : ร้อยละ 46.5 ให้อาหารหยาบ 30 กิโลกรัม/ตัว/วัน ร้อยละ 36.0 ให้ 40 กิโลกรัม/ตัว/วัน ร้อยละ 11.4 ให้ 20 กิโลกรัม/ตัว/วัน ร้อยละ 6.1 ให้ 50 กิโลกรัม/ตัว/วัน

การเตรียมอาหารหยาบในช่วงฤดูฝน : ร้อยละ 87.7 เตรียมฟางแห้ง ร้อยละ 6.1 หญ้าแห้ง ร้อยละ 3.5 ฟางปรุงแต่ง ร้อยละ 1.8 หญ้าสด (ตัดมาจากที่อื่น) และร้อยละ 0.9 ใช้ต้นกล้วย

วิธีการให้อาหารหยาบ: เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0) ตัดให้กินแบบยืนโรง และร้อยละ 7.0 ปล่อยโคในลานแล้วตัดให้กิน

เครื่องมือที่ใช้ในการตัดหญ้า: ร้อยละ 71.9 ใช้เคียว และร้อยละ 28.1 ใช้เครื่องตัดหญ้าแบบสะพายหลัง

พันธุ์หญ้าที่ใช้เป็นอาหารหลัก จะเห็นว่าเกษตรกรจะใช้หญ้าขนเป็นส่วนมาก รองลงมาเป็นหญ้าพลิแคทูลั่มและหญ้าขน สาเหตุที่เกษตรกรใช้หญ้าขนเป็นส่วนมากเพราะหญ้าขนปลูกง่ายทนต่อสภาพความแห้งแล้งและน้ำท่วม ส่วนหญ้ารูซี่จะมีน้อยเพราะหาเมล็ดพันธุ์ยากและพื้นที่แปลงหญ้าส่วนมากจะเป็นที่ลุ่ม ทำให้หญ้าตายเมื่อมีน้ำขัง ปริมาณอาหารหยาบที่ให้โคกิน ร้อยละ 46.5 ให้กิน 30 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน แสดงว่าหญ้าสดที่เกษตรกรให้โคกินในแต่ละวันมีเพียงพอกับความต้องการแต่จากการสังเกตบางรายหญ้าที่ให้จะเป็นหญ้าที่แก่ ซึ่งอาจจะวางแผนในการตัดที่ไม่ดีพอ ซึ่งจะมีผลถึงปริมาณน้ำนมด้วย การเตรียมอาหารหยาบในช่วงฤดูฝน จะเห็นว่าร้อยละ 87.7 มีการให้ฟางแห้ง หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเกษตรกรจะเก็บฟางไว้ในฉางหรือกองไว้เป็นกอง ๆ ไว้ใช้ในฤดูฝนหรือน้ำท่วมมีเพียงร้อยละ 0.9 ที่ไม่มีฟางเพียงพอต้องหาต้นกล้วย ใบกล้วยให้โคกิน ไม่มีเกษตรกรใช้หญ้าหมักเลยอาจจะเป็นเพราะมีแรงงานไม่พอหรือขั้นตอนปฏิบัติยุ่งยาก ฉะนั้นควรจะชี้แนะให้เขาเห็นคุณค่าของหญ้าหมักด้วย วิธีการให้อาหารหยาบ ร้อยละ 93.0 ตัดให้กินแบบยืนโรง ส่วนการปล่อยให้แทะเล็มในแปลงหญ้าไม่มี เพราะถ้าปล่อยในแปลงหญ้าจะไม่มีหญ้าให้โคกินตลอดทั้งปี หญ้าจะงอกช้าและโดนเหยียบย่ำ เครื่องมือที่ใช้ในการตัดหญ้าจะใช้เครื่องตัดหญ้าแบบสะพายหลัง

ตาราง 31 การให้อาหารหยาบ

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
พันธ์หญ้าที่ใช้เป็นอาหารหลัก		
หญ้าขน	49	43.0
หญ้ารูซี่	13	11.4
หญ้าพลิแคททูลั่ม	18	15.8
หญ้าขนและหญ้ารูซี่	12	10.5
หญ้าพลิแคททูลั่มและหญ้าขน	22	19.3
ปริมาณที่ให้		
20 กิโลกรัม/ตัว/วัน	13	11.4
30 กิโลกรัม/ตัว/วัน	53	46.5
40 กิโลกรัม/ตัว/วัน	41	36.0
50 กิโลกรัม/ตัว/วัน	7	6.1
การเตรียมอาหารหยาบในช่วงฤดูฝน		
ฟางแห้ง	100	87.7
หญ้าแห้ง	7	6.1
ฟางปรุงแต่ง	4	3.5
หญ้าสด (ตัดมาจากที่อื่น)	2	1.8
ต้นกล้วย	1	0.9
วิธีการให้อาหารหยาบ		
ตัดให้กินแบบยืนโรง	106	93.0
ปล่อยโคในลานแล้วตัดให้กิน	8	7.0
เครื่องมือที่ใช้ในการตัดหญ้า		
ใช้เครื่องตัดหญ้าแบบสะพายหลัง	82	71.9
ใช้เคียว	32	28.1

2.9 **ขนาดแปลงหญ้าและความพอเพียง**

เกษตรกรทุกรายมีแปลงหญ้าของตนเอง โดยมีแปลงหญ้าพันธุ์ต่าง ๆ รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับขนาดแปลงหญ้าและความพอเพียง ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 32

ขนาดแปลงหญ้าขน : ร้อยละ 41.2 มีแปลงหญ้าขน 1-5 ไร่ ร้อยละ 25.4 มีแปลงหญ้าขน 6-10 ไร่ ร้อยละ 7.9 มี 11-15 ไร่ และร้อยละ 5.3 มีมากกว่า 15 ไร่

ขนาดแปลงหญ้ารูซี่ : ร้อยละ 33.3 มีแปลงหญ้ารูซี่ 1-5 ไร่ ร้อยละ 8.8 มี 6-10 ไร่ ร้อยละ 2.6 มีมากกว่า 15 ไร่ และร้อยละ 1.8 มี 11-15 ไร่

ขนาดแปลงหญ้าเนเปียร์ : มีเกษตรกรเพียงรายเดียวที่มีแปลงหญ้าเนเปียร์หรือคิดเป็นร้อยละ 0.9 โดยมีจำนวน 1 ไร่

ขนาดแปลงหญ้ากินนี : ร้อยละ 3.5 มีแปลงหญ้ากินนี 1-2 ไร่ และร้อยละ 2.6 มีมากกว่า 2 ไร่

ขนาดแปลงหญ้าพลิแคททูลั่ม : แปลงหญ้าขนาด 1-3 ไร่ และ 4-6 ไร่มีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 22.8 และแปลงหญ้ามากกว่า 6 ไร่ มีจำนวน ร้อยละ 7.0

แหล่งของพันธุ์หญ้า : ร้อยละ 34.2 ได้รับแหล่งพันธุ์หญ้าจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 32.5 จากปศุสัตว์อำเภอ ร้อยละ 7.9 จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง ร้อยละ 14.9 ได้รับจากเพื่อนบ้านและปศุสัตว์อำเภอ และร้อยละ 10.5 จากสถานีอาหารสัตว์สตูล

ระยะทางจากบ้านถึงแปลงหญ้า : ระยะทางโดยเฉลี่ย 574.43 เมตร โดยร้อยละ 49.1 มีระยะทางห่างไม่เกิน 400 เมตร ร้อยละ 21.9 มีระยะห่างระหว่าง 401-800 เมตร ร้อยละ 19.3 มีระยะห่าง 801-1,200 เมตร และร้อยละ 9.7 มีระยะห่างมากกว่า 1,200 เมตร

การมีน้ำท่วมแปลงหญ้า : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 91.2) มีน้ำท่วมในแปลงหญ้าบางฤดูกาล และร้อยละ 8.8 น้ำไม่ท่วม

ความเพียงพอของน้ำแก่หญ้าในฤดูแล้ง : ร้อยละ 63.2 ไม่เพียงพอ และร้อยละ 36.8 เพียงพอ

การปฏิบัติเมื่อน้ำไม่เพียงพอ : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 91.7) จะไม่ดำเนินการใดปล่อยรอน้ำฝน และร้อยละ 8.3 จะหาน้ำจากแหล่งน้ำอื่นมารดหญ้า

การมีหญ้าเพียงพอตลอดปี : ร้อยละ 71.1 พบว่าหญ้ามีไม่เพียงพอตลอดทั้งปี และร้อยละ 28.9 มีเพียงพอ ฤดูที่หญ้าขาดแคลนคือฤดูร้อน

การแก้ปัญหาหญ้าไม่เพียงพอ : ร้อยละ 74.1 ใช้ฟางแห้ง ร้อยละ 17.3 ปล่อยทุ่งนา ร้อยละ 4.9 หาหญ้าจากแหล่งอื่น ร้อยละ 2.5 เพิ่มอาหารสำเร็จรูป และร้อยละ 1.2 ใช้หยวกกล้วย

จะเห็นว่าเกษตรกรทุกรายจะมีแปลงหญ้าเป็นของตนเอง โดยมีพันธุ์หญ้าดังนี้ คือ หญ้าขน หญ้ารูซี่ หญ้าเนเปียร์ หญ้ากินนี หญ้าพลิแคททูลั่ม หญ้าที่เกษตรกรนิยมปลูกมากเป็นหญ้าขน ซึ่งจะมีแปลงขนาด 1-5 ไร่ สาเหตุที่ปลูกหญ้าขนมากเพราะว่าหญ้าขนขยายพันธุ์ได้เร็ว ทนต่อสภาพแห้งแล้งและน้ำท่วมได้ดี ส่วนหญ้าที่ปลูกน้อยที่สุดมีเกษตรกรปลูกรายเดียวเป็นหญ้าเนเปียร์ อาจจะหาพันธุ์ยากและเวลาตัดไปให้โคกินเกษตรกรอาจจะแพ้ ทำให้คันตามผิวหนัง สำหรับพันธุ์หญ้าที่เกษตรกรปลูกจะได้มาจากเพื่อบ้านเป็นส่วนมากจะเป็น นอกจากนั้นเมล็ดพันธุ์หญ้าเกษตรกรได้รับจากจากปศุสัตว์อำเภอ และสถานีพืชอาหารสัตว์สตูล จังหวัดสตูล สาเหตุที่เกษตรกรไปเอาที่ต่างจังหวัดเพราะในจังหวัดพัทลุงมีเมล็ดพันธุ์หญ้าไม่พอเพียง ระยะทางจากบ้านถึงแปลงหญ้า ร้อยละ 49.1 มีระยะห่าง 400 เมตรลงมา ซึ่งนับว่าไม่ไกลในการขนหญ้าให้โคกิน จะมีเพียงส่วนน้อยที่ไกลกว่า 1 กิโลเมตร น้ำจะท่วมแปลงหญ้าในฤดูน้ำหลาก ประมาณเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม ของทุกปี ซึ่งเกษตรกรส่วนมากจะตัดหญ้าในแปลงไม่ค่อยได้จะให้ฟางแห้งหรือฟางอัดแท่ง ได้รับแจกจากปศุสัตว์หรือเกษตรกรที่มีรถยนต์ก็สามารถไปเอาหญ้าสดที่สถานีพืชอาหารสัตว์พัทลุงได้ ส่วนในฤดูแล้งน้ำที่ใช้รดแปลงหญ้าจะไม่พอ น้ำในแหล่งน้ำก็มีไม่พอ เกษตรกรจะต้องรอน้ำฝน ซึ่งช่วงนี้แปลงหญ้าจะโทรมมาก ปริมาณน้ำนมโคของเกษตรกรลดลง หญ้าที่ให้โคกินตลอดปีจะไม่พอเกษตรกรแก้ไขโดยให้กินฟางแห้งถึงร้อยละ 74.1 ในการให้กินฟางแห้ง โคจะให้ปริมาณน้ำนมลดลง ฉะนั้นควรแนะนำให้เกษตรกรทำฟางปรุงแต่งเพื่อเพิ่มคุณค่าทางอาหาร

ตาราง 32 ขนาดแปลงหญ้าและความพอเพียง

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ขนาดแปลงหญ้าขน		
ไม่มี	23	20.2
1-5 ไร่	47	41.2
6-10 ไร่	29	25.4
11-15 ไร่	9	7.9
มากกว่า 15 ไร่	6	5.3
ขนาดแปลงหญ้ารูซี่		
ไม่มี	61	53.5
1-5 ไร่	38	33.3
6-10 ไร่	10	8.8
11-15 ไร่	2	1.8
มากกว่า 15 ไร่	3	2.6
ขนาดแปลงหญ้าเนเปียร์		
ไม่มี	113	99.1
1 ไร่	1	0.9
ขนาดแปลงหญ้ากินนี		
ไม่มี	107	93.9
1-2 ไร่	4	3.5
มากกว่า 2 ไร่	3	2.6
ขนาดแปลงหญ้าพลิแคททูลั่ม		
ไม่มี	54	47.4
1-3 ไร่	26	22.8
4-6 ไร่	26	22.8
มากกว่า 6 ไร่	8	7.0

ตาราง 32 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
แหล่งของพันธุ์หญ้า		
เพื่อนบ้าน	39	34.2
ปศุสัตว์อำเภอ	37	32.5
เพื่อนบ้านและปศุสัตว์อำเภอ	17	14.9
สถานีพืชอาหารสัตว์สตูล	12	10.5
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง	9	7.9
ระยะทางจากบ้านถึงแปลงหญ้า		
400 เมตรและต่ำกว่า	56	49.1
401-800 เมตร	25	21.9
801-1,200 เมตร	22	19.3
มากกว่า 1,200 เมตร	11	9.7
เฉลี่ย = 574.4 เมตร, พิสัย = 5-5,000 เมตร		
การมีน้ำท่วมแปลงหญ้า		
ไม่ท่วม	10	8.8
ท่วมในช่วงฤดูฝน	104	91.2
ความเพียงพอของน้ำแก่หญ้าในฤดูแล้ง		
ไม่เพียงพอ	72	63.2
เพียงพอ	42	36.8
การปฏิบัติเมื่อน้ำไม่เพียงพอ (n=72)		
รอฝน	66	91.7
หาแหล่งน้ำจากที่อื่น	6	8.3
การมีหญ้าเพียงพอตลอดปี		
ไม่เพียงพอ	81	71.1
เพียงพอ	33	28.9

ตาราง 32 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การแก้ปัญหาหญ้าไม่เพียงพอ (n=81)		
ให้ฟางแห้ง	60	74.1
ปล่อยทุ่งนา	14	17.3
หาหญ้าจากแหล่งอื่น	4	4.9
เพิ่มอาหารสำเร็จรูป	2	2.5
ให้หยวกกล้วย	1	1.2

2.10 **การปฏิบัติในการเตรียมแปลงหญ้า**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติในการเตรียมแปลงหญ้า ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 33

การเตรียมพื้นที่ปลูก : ร้อยละ 85.9 มีการเตรียมพื้นที่ปลูกโดยการไถดะ, ไถพรวน และคราด ร้อยละ 12.3 มีการไถดะและไถพรวน และร้อยละ 1.8 ไถดะอย่างเดียว

วิธีการปลูก : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 42.9) ใช้วิธีหว่านเมล็ด ร้อยละ 22.8 หว่านท่อนพันธุ์แล้วเหยียบ ร้อยละ 21.1 หว่านท่อนพันธุ์แล้วไถกลบ ร้อยละ 12.3 หว่านน้ำตม และร้อยละ 0.9 ใช้วิธีปักดำ

ระยะเวลาในการตัดหญ้า : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.6) จะตัดหญ้าหลังปลูก 45 วัน ร้อยละ 30.7 ตัดหลังปลูก 60 วัน ร้อยละ 13.2 ตัดหลังปลูก 30 วัน และร้อยละ 3.5 ตัดหลังปลูกมากกว่า 60 วัน

ระยะเวลาปล่อยโคลงแทะเล็มแปลงหญ้า : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.5) จะปล่อยโคลงแทะเล็มเมื่อหญ้ามีอายุ 60 วัน ร้อยละ 21.1 ปล่อยเมื่อ 70 วัน ร้อยละ 20.2 ปล่อยเมื่อหญ้ามีอายุมากกว่า 70 วัน และร้อยละ 12.3 ปล่อยเมื่ออายุ 40 วัน

วิธีการขนย้ายหญ้าที่ตัด : ร้อยละ 37.7 ใส่รถเข็นใช้แรงงานคน ร้อยละ 33.3 ใส่รถเข็นลากด้วยมอเตอร์ไซด์ ร้อยละ 15.8 ใส่เทลเลอร์ลากด้วยรถไถเดินตาม ร้อยละ 8.8

บรรทุกรถยนต์ ร้อยละ 2.6 ใส่กระสอบบรรทุกมอเตอร์ไซด์ และร้อยละ 0.9 มีเท่ากันคือใช้รถอีแต๋นและใช้วิธีการหาบ

จะเห็นว่าเกษตรกรร้อยละ 85.9 มีการเตรียมพื้นที่ปลูกหญ้าโดยการไถดะ ไถพรวนและคราด เพราะจะทำให้หญ้าและวัชพืชที่มีอยู่แล้วตายก่อนที่จะปลูกหรือหว่านหญ้า จะมีเพียงร้อยละ 1.8 เท่านั้นที่ไถดะอย่างเดียว อาจจะเป็นเพราะประหยัดน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนวิธีการปลูก ราวครึ่งหนึ่งจะใช้วิธีหว่านเมล็ดพันธุ์ ส่วนที่เหลือจะใช้วิธีหว่านท่อนพันธุ์และปักดำ ซึ่งในการหว่านเมล็ดพันธุ์จะเป็นหญ้าพันธุ์รูซี่ พลิแคททูลั่ม ส่วนการหว่านท่อนพันธุ์และปักดำจะเป็นหญ้าขน ระยะเวลาในการตัดหญ้าให้โคกิน ร้อยละ 52.6 จะตัดเมื่อหญ้ามีอายุ 45 วัน เพราะหญ้าอายุขนาดนี้จะมีคุณค่าทางอาหารสูง หลังจากปลูกหญ้าแล้วเกษตรกรคิดว่าเวลาที่เหมาะสมที่จะปล่อยในแปลงหญ้าคือเวลา 60 วัน เพราะหญ้าสามารถตั้งตัวได้และเมื่อโคกินจะไม่ถอนหญ้าทั้งกอได้และหญ้าจะทนต่อการเหยียบย่ำ เมื่อตัดหญ้าให้โคนมแล้ว ร้อยละ 70.0 จะเอาหญ้าใส่รถเข็นใช้แรงงานคนและลากด้วยมอเตอร์ไซด์ที่เป็นเช่นนี้เพราะแปลงหญ้าอยู่ไม่ไกล บรรทุกได้มาก นอกจากนั้นใช้วิธีหาบในรายที่รถลงไปไม่ได้

ตาราง 33 การเตรียมแปลงหญ้า

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การเตรียมพื้นที่ปลูก		
ไถดะ	2	1.8
ไถดะ, ไถพรวน	14	12.3
ไถดะ, ไถพรวน, คราด	98	85.9
วิธีการปลูก		
หว่านเมล็ด	49	42.9
ปักดำ	1	0.9
หว่านท่อนพันธุ์แล้วเหยียบ	26	22.8
หว่านท่อนพันธุ์แล้วไถกลบ	24	21.1
หว่านน้ำตม	14	12.3

ตาราง 33 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ระยะเวลาการตัดหญ้า		
30 วัน	15	13.2
45 วัน	60	52.6
60 วัน	35	30.7
มากกว่า 60 วัน	4	3.5
ระยะเวลาปล่อยโคลงแทะเล็มแปลงหญ้า		
40 วัน	14	12.3
60 วัน	53	46.5
70 วัน	24	21.0
มากกว่า 70 วัน	6	20.2
วิธีการขนย้ายหญ้าที่ตัด		
ใส่รถเข็นใช้แรงงานคน	43	37.7
ใส่รถเข็นลากด้วยมอเตอร์ไซด์	38	33.3
ใส่เทลเลอร์ลากด้วยรถไถเดินตาม	18	15.8
บรรทุกรถยนต์	10	8.8
ใส่กระสอบบรรทุกมอเตอร์ไซด์	3	2.6
รถอีแต๋น	1	0.9
หาบ	1	0.9

2.11 การใส่ปุ๋ยและการให้น้ำ

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยและการให้น้ำ ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 34

การใส่ปุ๋ยคอก : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.1) มีการใส่ปุ๋ยคอกในแปลงหญ้า และร้อยละ 7.9 ไม่ใส่ เนื่องจากแรงงานไม่เพียงพอ

ปริมาณปุ๋ยคอกที่ใส่ : ราวสองในสาม (ร้อยละ 70.5) ใส่ปุ๋ยคอกมากกว่า 300 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาร้อยละ 17.1 ใส่ 201-300 กิโลกรัมต่อไร่ และร้อยละ 12.4 ใส่ 101-200 กิโลกรัมต่อไร่

การใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.1) มีการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และร้อยละ 0.9 ไม่ใส่ โดยให้เหตุผลว่ามีการใส่ปุ๋ยคอกในปริมาณมากแล้ว

ปริมาณปุ๋ยวิทยาศาสตร์ที่ใส่ : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 35.4) ใส่มากกว่า 18 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาร้อยละ 32.7 ใส่ 13-18 กิโลกรัมต่อไร่ และร้อยละ 31.9 ใส่ 7-12 กิโลกรัมต่อไร่

แหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงหญ้า : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.9) ใช้น้ำฝน ร้อยละ 36.8 ใช้น้ำคลอง และร้อยละ 12.3 ใช้น้ำในสระ

ระบบให้น้ำในแปลงหญ้า : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.9) ไม่ใช้ระบบน้ำ ใช้น้ำฝน ร้อยละ 33.3 สูบน้ำเข้าแปลง และร้อยละ 15.8 ให้น้ำไหลท่วมแปลงหญ้า

จะเห็นว่าเกือบทั้งหมดมีการใส่ปุ๋ยคอกในแปลงหญ้า มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ใส่เนื่องจากแรงงานในครัวเรือนมีไม่เพียงพอ โดยที่เกษตรกรที่ไม่ใส่ปุ๋ยคอกนี้จะใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เพราะว่าสะดวกในการหว่านแต่เมื่อนาน ๆ เข้าทำให้ดินแข็ง ลำบากในการไถพรวน ปริมาณปุ๋ยคอกที่ใส่แปลงหญ้าเฉลี่ย 597 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งนับว่าเพียงพอกับปริมาณที่ใส่ เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เกือบทั้งหมดที่ใส่มีอยู่เพียง 1 รายเท่านั้นที่ไม่ใส่ โดยให้เหตุผลว่ามีการใส่ปุ๋ยคอกเพียงพอแล้ว ซึ่งในการใส่ปุ๋ยนี้เกษตรกรจะไม่ใส่มากโดยเฉลี่ยไร่ละ 16 กิโลกรัม ส่วนมากจะใส่เร่งให้หญ้าขึ้นเร็วเพื่อตัดให้โคกินให้พอในแต่ละวันโดยวางแผนการใส่หมุนเวียนกันไป แหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงหญ้า ราวครึ่งหนึ่งใช้น้ำฝน จะเห็นได้ว่าปีไหนที่แล้งมากจะเป็นอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมเพราะหญ้าจะไม่พอ เกษตรกรแก้ไขโดยให้กินฟางแห้งหรือตัดหญ้าตามห้วย ริมคลอง หนองน้ำ อีกครึ่งหนึ่งใช้น้ำในคลองและน้ำในสระ แต่ก็ไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกรโดยเฉพาะในเดือน มีนาคม-เมษายน ของทุกปีจะไม่มีน้ำแหล่งเหล่านี้เลย ส่วนระบบใส่น้ำในแปลงราวครึ่งหนึ่งไม่มีระบบการใช้น้ำ ใช้น้ำฝนอย่างเดียว ส่วนที่เหลือก็สูบเข้าแปลงหญ้า และร้อยละ 15.8 โดยให้น้ำไหลท่วมหญ้าโดยเอาดินทำนบกั้นน้ำวิธีนี้จะประหยัดค่าน้ำมันเชื้อเพลิง

ตาราง 34 การใส่ปุ๋ยและการให้น้ำ

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การใส่ปุ๋ยคอก		
ไม่ใส่	9	7.9
ใส่	105	92.1
ปริมาณปุ๋ยคอกที่ใส่ (n=105)		
101-200 กิโลกรัมต่อไร่	13	12.4
201-300 กิโลกรัมต่อไร่	18	17.1
มากกว่า 300 กิโลกรัมต่อไร่	74	70.5
เฉลี่ย = 597.3 กิโลกรัมต่อไร่, พิสัย = 120-2,000 กิโลกัมต่อไร่		
การใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์		
ไม่ใส่	1	0.9
ใส่	113	99.1
ปริมาณปุ๋ยวิทยาศาสตร์ที่ใส่ (n=113)		
7-12 กิโลกรัมต่อไร่	36	31.9
13-18 กิโลกรัมต่อไร่	37	32.7
มากกว่า 18 กิโลกรัมต่อไร่	40	35.4
เฉลี่ย = 16.7 กิโลกรัมต่อไร่, พิสัย = 10-30 กิโลกรัมต่อไร่		
แหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงหญ้า		
น้ำฝน	58	50.9
น้ำคลอง	42	36.8
น้ำในสระ	14	12.3
ระบบให้น้ำในแปลงหญ้า		
น้ำฝน	58	50.9
สูบน้ำเข้าแปลงหญ้า	38	33.3
ให้น้ำไหลท่วมแปลงหญ้า	18	15.8

2.12 **สุขศาสตร์สัตว์**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับสุขศาสตร์ ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 35

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.8) มีการฉีด 2 ครั้งต่อปี และร้อยละ 30.7 มีการฉีด 1 ครั้งต่อปี ที่ไม่ฉีดร้อยละ 10.5

เหตุผลที่ไม่ฉีด : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.0) ปศุสัตว์ไม่มาฉีด และร้อยละ 25.0 เจ้าหน้าที่บอกว่าไม่มีโรคระบาด ที่ไม่ฉีดร้อยละ 13.2

การวัคซีนป้องกันโรคคอบวม : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.1) มีการฉีด 2 ครั้งต่อปี และร้อยละ 30.7 มีการฉีด 1 ครั้งต่อปี

เหตุผลที่ไม่ฉีด : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.0) ปศุสัตว์ไม่มาฉีด และร้อยละ 20.0 เจ้าหน้าที่บอกว่าไม่มีโรคระบาด

การกำจัดพยาธิภายใน : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.2) มีการกำจัด 2 ครั้ง ร้อยละ 12.3 มีการกำจัดมากกว่า 2 ครั้ง และร้อยละ 10.5 กำจัด 1 ครั้ง

วิธีการกำจัดพยาธิภายใน : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0) ใช้วิธีกำจัดโดยให้ยากิน และร้อยละ 7.0 ใช้ยาฉีด

การกำจัดพยาธิภายนอก : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.8) มีการกำจัดมากกว่า 2 ครั้งต่อปี ร้อยละ 20.2 กำจัด 2 ครั้งต่อปี และร้อยละ 13.2 กำจัด 1 ครั้งต่อปี ที่ไม่กำจัดร้อยละ 8.0

การตายของโคนม : ร้อยละ 60.5 มีโคนมตายในฟาร์ม และร้อยละ 39.5 ไม่มีโคนมตายในฟาร์ม

สาเหตุของการตาย : ร้อยละ 17.4 เป็นไข้เห็บ รองลงมาร้อยละ 13.0 ปอดบวม ร้อยละ 11.6 มีจำนวนเท่ากันคือ ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ และท้องอืด ร้อยละ 8.8 เป็นอัมพาต ร้อยละ 7.2 ขาดอาหาร ร้อยละ 5.8 ตกบ่อน้ำ ร้อยละ 4.3 เชือกพันคอ ที่เหลือ (ร้อยละ 20.3) ตายเนื่องจากสาเหตุอื่น ๆ ได้แก่ รถชนตาย การจัดการไม่ดี กินน้ำยางพารา กินหญ้าที่มีสารเคมี ท้องเสีย เหล็กทิ่มกระเพาะ เป็นต้น

จำนวนโคที่ตาย : ร้อยละ 29.8 ตาย 1 ตัว ร้อยละ 20.2 ตาย 2 ตัว และร้อยละ 10.5 ตายมากกว่า 2 ตัว

การจัดการเมื่อโคนมป่วย : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.7) ติดต่อสัตวแพทย์มาดูอาการ ร้อยละ 23.7 ดำเนินการรักษาด้วยตนเอง และร้อยละ 2.6 ให้เพื่อนบ้านรักษาให้

การเป็นโรคเต้านมอักเสบ : ราวสองในสาม (ร้อยละ 64.9) เคยเป็นโรคเต้านมอักเสบ และร้อยละ 35.1 ไม่เป็น

การแก้ไขโรคเต้านมอักเสบ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.1) ใช้ยาสอดเต้านม ร้อยละ 8.1 ใช้น้ำร้อนประคบเต้านม ร้อยละ 4.1 ยาฉีด (Shotapen) และร้อยละ 2.7 แจ้งสัตวแพทย์

การทำเครื่องหมายให้โค : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.2) มีการทำเครื่องหมายแก่โค โดยใช้วิธีการติดเบอร์หู ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเครื่องหมาย (ร้อยละ 1.8) ให้เหตุผลว่าเนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่มาดำเนินการทำเครื่องหมายให้

การสูญเขาลูกโค : ราวสองในสาม (ร้อยละ 69.3) มีการทำโดยใช้วิธีการใช้เหล็กเผาไฟ และร้อยละ 30.7 ไม่ทำ

สาเหตุที่ไม่สูญเขาลูกโค : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.4) เกิดความสงสารลูกโค ร้อยละ 28.6 ทำไม่เป็น ร้อยละ 17.1 ไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือ ร้อยละ 11.4 เห็นว่าไม่จำเป็น ร้อยละ 5.7 ขายโคตั้งแต่ตอนเล็ก ๆ และร้อยละ 2.9 มีเท่ากันคือ ยังไม่มีลูกโค (เริ่มลี้ยง) และไม่มีคนช่วย

ลักษณะการให้แร่ธาตุ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.6) มีให้แร่ธาตุในลักษณะเป็นก้อนและโคเลียกินเอง ร้อยละ 14.9 ผสมในอาหารข้นให้โคกิน และร้อยละ 3.5 ให้เป็นผงโดยใส่ภาชนะ

แหล่งที่มาของแร่ธาตุ : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.9) ได้รับแจกจากรัฐบาลและซื้อเองบางส่วน ร้อยละ 33.3 ได้รับจากรัฐบาล และร้อยละ 22.8 ซื้อเองจากท้องตลาด

อาการเมื่อโคได้รับแร่ธาตุ : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.5) เห็นว่าเมื่อโคได้รับแร่ธาตุจะผสมติดง่าย ร้อยละ 37.7 ผิวเป็นมัน และร้อยละ 15.8 โคจะกินอาหารได้มากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย วัคซีนป้องกันโรคคอบวม ราวครึ่งหนึ่งเกษตรกรจะมีการฉีด 2 ครั้งต่อปี ที่เหลือจะฉีด 1 ครั้งต่อปี โดยทางปศุสัตว์อำเภอจะเป็นผู้มาให้บริการฟรี ส่วนวัคซีนป้องกันโรคคอบวม ถ้าท้องที่ไหนไม่ระบาดนานแล้ว ทางปศุสัตว์อำเภอก็อาจจะไม่ฉีดก็ได้ การกำจัดพยาธิภายใน ร้อยละ 77.2 มีการกำจัด 2 ครั้งต่อปี โดยเกือบทั้งหมดมีการใช้ยาฉีด อาจจะสะดวกและมีประสิทธิภาพดีกว่า การกำจัดพยาธิภายนอกเกษตรกรจะดูว่ามีพยาธิภายนอกหรือเปล่า ถ้าไม่มีก็ไม่กำจัด ปรากฏว่าไม่กำจัดร้อยละ 7.8 การตายของโคนมภายในฟาร์ม พบว่า ตั้งแต่เกษตรกรเลี้ยงโคนมมามี

โคนมตายร้อยละ 60.5 ส่วนสาเหตุนั้นมีหลายอย่าง แต่ที่พบมากคือ เป็นไข้เห็บ รองลงมาเป็นปอดบวม การจัดการเมื่อโคนมป่วยส่วนมากเกษตรกรจะแจ้งให้สัตว์แพทย์มาดูอาการและรักษาสัตว์ เป็นเพราะเกษตรกรรู้ว่านายสัตว์แพทย์มีความรู้ในเรื่องสัตว์เป็นอย่างดี โรคเต้านมอักเสบ พบว่าร้อยละ 64.9 เคยเป็นโรคเต้านมอักเสบ อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น รีดนมไม่หมดเต้า พื้นคอกสกปรก ไม่ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเช็ดเต้านม ฯลฯ เกษตรกรที่เป็นมือใหม่ส่วนมากจะเป็นโรคเต้านมอักเสบ การแก้ไขเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 85.1 จะทำเองโดยใช้ยาสอดเต้านมเพราะเกษตรกรผ่านการฝึกอบรมมาแล้วหรือจากการที่นายสัตว์แพทย์ออกไปปฏิบัติในฟาร์มของเกษตรกรเองทำให้เขาจำและนำมาปฏิบัติเองได้ การทำเครื่องหมายให้โคเกือบทั้งหมดมีการทำเครื่องหมายให้กับโค โดยใช้วิธีติดเบอร์หู เพราะเป็นวิธีทำที่สะดวก การสูญเขาลูกโค ร้อยละ 69.3 ทำโดยใช้เหล็กไฟจี้ที่โคนเขาลูกโคเพื่อไม่ให้เขางอกยาวขึ้นแล้วใช้ยาเนกาซันโรยเพื่อป้องกันแมลงวัน สาเหตุที่ไม่สูญเขาลูกโคเพราะเกษตรกรส่วนมากเกิดจากความสงสารลูกโค ฉะนั้นทางเจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องให้ความรู้แก่เกษตรกรเพิ่มเติม เช่น การสูญเขามีประโยชน์ ช่วยไม่ให้เขาทิ่มแทงบริเวณเต้านมแม่โค ลักษณะการให้แร่ธาตุโคนม ส่วนมากเกษตรกรจะให้เป็นก้อนและให้โคเลียกินเอง เพราะจะสะดวก โคจะได้กินเมื่อต้องการทำให้ไม่ขาดแร่ธาตุ ทำให้โคแข็งแรง อัตราผสมติดสูง ผิวเป็นมัน แร่ธาตุส่วนมากทางปศุสัตว์จะแจกให้เกษตรกรเอง บางรายก็ซื้อจากท้องตลาด

ตาราง 35 สุขศาสตร์สัตว์

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย		
ไม่ฉีด	12	10.5
1 ครั้งต่อปี	35	30.7
2 ครั้งต่อปี	67	58.8
เหตุผลที่ไม่ฉีด (n=12)		
เจ้าหน้าที่บอกว่าไม่มีโรคระบาด	3	25.0
ปศุสัตว์ไม่มาฉีด	9	75.0

ตาราง 35 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอบวม		
ไม่ฉีด	15	13.2
1 ครั้งต่อปี	35	30.7
2 ครั้งต่อปี	64	56.1
เหตุผลที่ไม่ฉีด (n=15)		
เจ้าหน้าที่บอกว่าไม่มีโรคระบาด	3	20.0
ปศุสัตว์ไม่มาฉีด	12	80.0
การกำจัดพยาธิภายใน		
1 ครั้ง	12	10.5
2 ครั้ง	88	77.2
มากกว่า 2 ครั้ง	14	12.3
เฉลี่ย = 2.1 ครั้ง, พิสัย = 1-4 ครั้ง		
วิธีกำจัดพยาธิภายใน		
ให้ยากิน	106	93.0
ใช้ยาฉีด	8	7.0
การกำจัดพยาธิภายนอก		
ไม่กำจัด	9	7.8
1 ครั้งต่อปี	15	13.2
2 ครั้งต่อปี	23	20.2
มากกว่า 2 ครั้งต่อปี	67	58.8
การตายของโคนม		
ไม่มี	45	39.5
มี	69	60.5

ตาราง 35 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
สาเหตุของการตาย (n=69)		
ไข้เห็บ	12	17.4
ปอดบวม	9	13.0
ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ	8	11.6
ท้องอืด	8	11.6
อัมพาต	6	8.8
ขาดอาหาร	5	7.2
ตกปอน้ำ	4	5.8
เชือกพันคอ	3	4.3
อื่น ๆ	14	20.3
จำนวนโคที่ตาย (n=69)		
1 ตัว	34	49.3
2 ตัว	23	33.3
มากกว่า 2 ตัว	12	17.4
เฉลี่ย = 1.9 ตัว, พิสัย = 1-6 ตัว		
การจัดการเมื่อโคนมป่วย		
รักษาเอง	27	23.7
ตามเพื่อนบ้านรักษา	3	2.6
แจ้งนายสัตวแพทย์	84	73.7
การเป็นโรคเต้านมอักเสบ		
ไม่เคย	40	35.1
เคย	74	64.9

ตาราง 35 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การแก้ไขโรคเต้านมอักเสบ (n=74)		
ยาสอดเต้านม	63	85.1
น้ำร้อนประคบเต้านม	6	8.1
ยาฉีด (Shotapen)	3	4.1
แจ้งสัตวแพทย์	2	2.7
การทำเครื่องหมายให้โค		
ไม่ทำ	2	1.8
ทำ	112	98.2
การสูญเขาลูกโค		
ไม่ทำ	35	30.7
ทำ	79	69.3
สาเหตุที่ไม่สูญเขาลูกโค (n=35)		
สงสาร	11	31.4
ทำไม่เป็น	10	28.6
ไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือ	6	17.1
เห็นว่าไม่จำเป็น	4	11.4
ขายโคตั้งแต่ตอนเล็ก ๆ	2	5.7
ยังไม่มีลูกโค (เริ่มเลี้ยง)	1	2.9
ไม่มีคนช่วย	1	2.9
ลักษณะการให้แร่ธาตุ		
ให้เป็นก้อนและโคเลียกินเอง	93	81.6
ให้เป็นผง โดยใส่ภาชนะ	4	3.5
ผสมในอาหารข้นให้โคกิน	17	14.9

ตาราง 35 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
แหล่งที่มาของแร่ธาตุ		
รัฐบาลให้เปล่า	38	33.3
ซื้อเองจากท้องตลาด	26	22.8
รัฐบาลให้เปล่าและซื้อเองบางส่วน	50	43.9
อาการเมื่อโคได้รับแร่ธาตุ		
กินอาหารได้มากขึ้น	18.	15.8
ผสมติดง่าย	53	46.5
ผิวเป็นมัน	43	37.7

2.13 **การรีดนม**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการรีดนม ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 36

ช่วงเวลาการรีดนม : เกษตรกรทั้งหมดจะมีการรีดนมวัน 2 ครั้ง เวลารีดนมช่วงเช้า ระหว่างเวลา 4.30 - 7.00 น. โดยช่วงที่มีการรีดมากที่สุด (ร้อยละ 40.4) อยู่ระหว่างเวลา 5.31-6.00 น. ส่วนเวลารีดนมช่วงเย็นจะเริ่ม 16.00-20.00 น. ช่วงที่มีการรีดมากที่สุด (ร้อยละ 35.9) อยู่ระหว่างเวลา 17.31-18.00 น.

วิธีการทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด : ร้อยละ 19.1 เช็ดเต้านมด้วยยาฆ่าเชื้อ ร้อยละ 44.8 เช็ดเต้านมด้วยน้ำสะอาด และร้อยละ 6.1 เช็ดเต้านมด้วยน้ำอุ่น

วิธีกระตุ้นก่อนรีดนม : เกษตรกรทุกรายจะใช้มือนวดเต้านมเพื่อเป็นการกระตุ้นก่อนที่จะเริ่มรีดนม

การทำความสะอาดร่างกายก่อนรีดนม : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) มีการทำความสะอาดร่างกายก่อนรีดนม และร้อยละ 3.5 ไม่ทำ

สาเหตุที่ไม่ทำความสะอาด : ครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.0) ให้เหตุผลว่าเสียเวลา และอีกครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.0) ไว้ทำหลังจากรีดนมเสร็จแล้ว

การอาบน้ำโคก่อนรีดนม : ร้อยละ 91.2 มีการอาบน้ำให้โคก่อนรีดนม และร้อยละ 8.8 ไม่อาบ

สาเหตุที่ไม่อาบน้ำให้โคก่อนรีดนม : ร้อยละ 90.0 ให้เหตุผลว่าโคไม่สกปรก และร้อยละ 10.0 ไม่มีเวลา

การตรวจโรคเต้านมอักเสบก่อนรีดนม : ร้อยละ 43.9 มีการตรวจ และร้อยละ 56.1 ไม่มีการตรวจ

สาเหตุที่ไม่ตรวจ: ร้อยละ 75.0 ให้เหตุผลว่าไม่ต้องตรวจใช้การจับเต้านมดูก็จะรู้ว่าเป็นโรเต้านมอักเสบหรือไม่ ร้อยละ 14.1 ศูนย์รวมนมมีการตรวจอยู่แล้ว ร้อยละ 6.3 ยังไม่มีเครื่องมือ และร้อย 1.6 มีเท่ากันคือ ตรวจไม่เป็น ไม่เคยมีปัญหา และเสียเวลา

วิธีการตรวจเต้านมอักเสบ : ร้อยละ 44.0 ใช้วิธีรีดลงฝ่ามือ ร้อยละ 28.0 ใช้ถ้วยตรวจสอบน้ำนม ร้อยละ 20.0 รีดลงพื้น และร้อยละ 8.0 รีดลงบนก้นถัง

การทราบลักษณะน้ำนมที่ผิดปกติ : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.5) ทราบลักษณะที่ผิดปกติของน้ำนม และร้อยละ 3.5 ไม่ทราบ

ลักษณะที่ผิดปกติ : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.4) น้ำนมจะมีลักษณะคล้ายน้ำมูกเป็นเกล็ด ร้อยละ 11.8 น้ำนมเป็นสีน้ำตาล และร้อยละ 1.8 เป็นสีน้ำตาล ลักษณะขุ่นคล้ายตะกอน

การใช้น้ำยาจุ่มหัวนมหลังรีดนมเสร็จ : มีการใช้น้ำยาจุ่มหัวนมเพียงร้อยละ 21.9 ที่เหลือร้อยละ 78.1 ไม่ใช้

สาเหตุที่ไม่ใช้: ร้อยละ 64.1 เห็นว่าไม่จำเป็น ร้อยละ 25.8 สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย และร้อยละ 10.1 ไม่มีจำหน่ายในท้องตลาด

เกษตรกรจะมีการรีดนมวันละ 2 ครั้ง โดยช่วงเช้าเวลาที่รีดมากที่สุดอยู่ระหว่างเวลา 05.31-06.00 น. เกษตรกรบางรายจะตื่นเวลา 02.00 เป็นต้นไปจะกรีดยางหลังจากนั้นจะมารีดนมโค ช่วงเย็นมีการรีดนมมากที่สุดอยู่ระหว่างเวลา 17.31-18.00 น. หลังจากนั้นจะส่งเข้าศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบซึ่งจะปิดเวลา 20.00 น. จะเห็นได้ว่าเกษตรกรจะไม่ทำอาชีพการเลี้ยงโคอย่างเดียว จะมีอาชีพอื่นเข้ามาด้วย เช่น กรีดยาง ทำนา ปลูกผัก ไม้ผล ฯลฯ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วิธีการทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด เกษตรกรจะเช็ดเต้านมด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนรีดร้อยละ 49.1 เพื่อป้องกันเชื้อโรคที่จะปนเปื้อนในน้ำนมดิบ ซึ่งจะทำให้คุณภาพของน้ำนมลดลง รองลงมาร้อยละ 44.8 เช็ดเต้านมด้วยน้ำสะอาดอย่างเดียว จะ

เห็นได้ว่าเกษตรกรยังไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อคุณภาพน้ำนมเท่าที่ควร ก่อนที่จะรีดนม เกษตรกรทั้งหมดกระตุ้นเต้านมโดยใช้มือนวดเต้านมก่อนรีดเพื่อให้แม่โคปล่อยน้ำนมให้มากที่สุด ก่อนที่จะรีดนมโคเกษตรกรร้อยละ 96.5 จะอาบน้ำชำระร่างกายของตัวเองก่อนเพื่อความสะอาด มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่อาบน้ำก่อนที่จะรีดนมโค โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่าเสียเวลาและไว้ทำหลังจากรีดนมเสร็จ ซึ่งยังเป็นความคิดที่ผิด การอาบน้ำโคก่อนรีดนมร้อยละ 91.2 จะอาบน้ำโคก่อน มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่อาบโดยให้เหตุผลว่าโคไม่สกปรกและไม่มีเวลา ฉะนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องเน้นให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับเรื่องความสะอาดให้มากที่สุดการตรวจโรคเต้านมอักเสบก่อนรีดนม เกษตรกรร้อยละ 56.1 จะไม่ตรวจ เพราะคิดว่าถ้าโคตัวไหนเป็นโรคเต้านมอักเสบเวลาจับเต้านมก็จะรู้จะเป็นก้อนแข็ง รองลงมาบอกว่าที่ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบมีการตรวจอยู่แล้ว จะเห็นว่าเกษตรกรยังเข้าใจผิดอยู่เพราะว่าถ้าจับดูบางตัวก็ไม่ทราบจะทำให้น้ำนมที่มีเชื้อโรคปะปนกับนมของตัวอื่น ถ้าสหกรณ์โคนมตรวจพบก็จะถูกเททิ้งทั้งหมดทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ วิธีการตรวจโรคเต้านมอักเสบเกษตรกรร้อยละ 28.0 ที่ใช้ถ้วยตรวจสอบน้ำนม ส่วนที่เหลือร้อยละ 72.0 ที่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องโดยรีดนมลงบนฝ่ามือ รีดลงบนก้นถัง และรีดลงบนพื้นคอนกรีต และสังเกตความผิดปกติของน้ำนม วิธีที่ดีที่สุดควรจะใช้ถ้วยตรวจสอบน้ำนมแต่วิธีปฏิบัติอาจจะยุ่งยาก หลังรีดนมเสร็จมีการใช้ยาจุ่มหัวนม พบว่า เกษตรกรไม่ใช้ร้อยละ 78.1 ซึ่งสาเหตุที่ไม่ใช้ให้เหตุผลว่าเห็นว่าไม่จำเป็น ร้อยละ 64.1 สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายร้อยละ 25.8 และไม่จำหน่ายในท้องตลาดร้อยละ 10.1 จะเห็นได้ว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ในเรื่องการป้องกันโรคเต้านมอักเสบที่ดีพอ

ตาราง 36 การรีดนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ช่วงเวลารีดนม (เช้า)		
4.30-5.00 น.	24	21.0
5.01-5.30 น.	30	26.3
5.31-6.00 น.	46	40.4
6.01-6.30 น.	13	11.4
6.31-7.00 น.	1	0.9

ตาราง 36 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ช่วงเวลารีดนม (เย็น)		
16.00-16.30 น.	2	1.8
16.31-17.00 น.	23	20.2
17.01-17.30 น.	21	18.4
17.31-18.00 น.	41	35.9
18.01-18.30 น.	17	15.0
หลังเวลา 18.30 น.	10	8.7
วิธีการทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด		
เช็ดเต้านมด้วยยาฆ่าเชื้อ	56	49.1
เช็ดเต้านมด้วยน้ำสะอาด	51	44.8
เช็ดเต้านมด้วยน้ำอุ่น	7	6.1
วิธีกระตุ้นก่อนรีดนม		
ให้ลูกโคดูดนม	-	-
ใช้มือนวดเต้านมก่อนรีด	114	100.0
การทำความสะอาดร่างกายก่อนรีดนม		
ไม่ทำ	4	3.5
ทำ	110	96.5
สาเหตุที่ไม่ทำความสะอาด (n=4)		
เสียเวลา	2	50.0
ไว้ทำหลังจากรีดนมเสร็จ	2	50.0
การอาบน้ำโคก่อนรีดนม		
ไม่อาบ	10	8.8
อาบ	104	91.2

ตาราง 36 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
สาเหตุที่ไม่อาบน้ำให้โคก่อนรีดนม (n=10)		
โคไม่สกปรก	9	90.0
ไม่มีเวลา	1	10.0
การตรวจโรคเต้านมอักเสบก่อนรีดนม		
ไม่ตรวจ	64	56.1
ตรวจ	50	43.9
สาเหตุที่ไม่ตรวจ (n=64)		
จับดูก็รู้	48	75.0
ศูนย์รวมนมมีการตรวจอยู่แล้ว	9	14.1
ยังไม่มีเครื่องมือ	4	6.3
อื่น ๆ	3	4.6
วิธีการตรวจเต้านมอักเสบ (n=50)		
ใช้ถ้วยตรวจสอบน้ำนม	14	28.0
รีดลงฝ่ามือ	22	44.0
รีดลงบนก้นถัง	4	8.0
รีดลงพื้น	10	20.0
การทราบลักษณะน้ำนมผิดปกติ		
ไม่ทราบ	4	3.5
ทราบ	110	96.5
ลักษณะที่ผิดปกติ (n=110)		
น้ำนมเป็นสีน้ำตาล	13	11.8
น้ำนมมีลักษณะคล้ายน้ำมูก เป็นเกล็ด	95	86.4
เป็นสีน้ำตาล ลักษณะขุ่นคล้ายตะกอน	2	1.8

ตาราง 36 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การใช้น้ำยาจุ่มหัวนมหลังรีดนมเสร็จ		
ไม่ใช้	89	78.1
ใช้	25	21.9
สาเหตุที่ไม่ใช้ (n=89)		
ไม่มีจำหน่ายในท้องตลาด	9	10.1
เห็นว่าไม่จำเป็น	57	64.1
สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย	23	25.8

2.14 **วิธีการรีดนม**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการรีดนม ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 37

วิธีการรีดนม : ร้อยละ 77.2 ใช้มือรีด และร้อยละ 22.8 ใช้เครื่องรีด

สาเหตุที่ใช้มือรีด : ร้อยละ 56.8 ประหยัดกว่าการใช้เครื่องรีด ร้อยละ 38.7 จำนวนโคมีน้อย และร้อยละ 4.5 ไม่มีเงินซื้อเครื่องรีดนม

สาเหตุที่ใช้เครื่องรีด : ร้อยละ 42.3 ทุ่นแรง ร้อยละ 23.1 เนื่องจากมีจำนวนโคมาก ร้อยละ 19.2 รวดเร็ว ร้อยละ 11.5 แรงงานไม่เพียงพอ และร้อยละ 3.9 ได้น้ำนมมาก

เปรียบเทียบการใช้มือรีดกับใช้เครื่องรีด : ร้อยละ 90.4 คิดว่าใช้เครื่องรีดนมดีกว่าการรีดด้วยมือ และร้อยละ 9.6 คิดว่าใช้มือรีดดีกว่า

ข้อดีของการใช้มือ : ร้อยละ 63.6 ถ้าใช้มือรีดจะรีดนมได้หมดเต้า ร้อยละ 18.2 เท่ากันคือ จะทราบได้ว่าเป็นโรคเต้านมอักเสบหรือไม่ และประหยัดค่าใช้จ่าย

ข้อดีของการใช้เครื่อง : ร้อยละ 58.3 รวดเร็ว ร้อยละ 31.0 ไม่เหนื่อย และร้อยละ 10.7 สะอาดกว่ารีดด้วยมือ

การปฏิบัติหลังจากรีดนมเสร็จแล้ว: ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.9) ให้โคยืนโรงและนำหญ้ามาให้กิน ร้อยละ 24.5 ล่ามโคให้กินหญ้าตามทุ่งนา ร้อยละ 21.0 ปล่อยโคเข้า

คอกพักและนำหญ้ามาให้ และร้อยละ 1.8 มีเท่ากัน คือ ปล่อยโคลงแปลงหญ้าและปล่อยลานใต้ร่มไม้

ภาชนะที่ใช้ใส่น้ำนมขณะรีด : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.0) ใช้ถังอลูมิเนียม ร้อยละ 20.2 ถังแสตนเลส และร้อยละ 8.8 ถังพลาสติก

การกรองน้ำนมก่อนส่งศูนย์รวมนม : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.4) มีการกรองน้ำนม และร้อยละ 2.6 ไม่กรอง

สาเหตุที่ไม่กรองนม : ร้อย 66.7 ที่ศูนย์รวมนมมีการกรองอยู่แล้ว และร้อยละ 33.3 นมมีความสะอาดอยู่แล้วเพราะรีดด้วยเครื่อง

อุปกรณ์ที่ใช้กรอง : ร้อยละ 68.5 กรวยแบบมีตาข่าย ร้อยละ 25.2 ผ้าขาวบาง ร้อยละ 6.3 โอ่อนแก้ว

การเก็บน้ำนมดิบ : ร้อยละ 62.3 ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ร้อยละ 36.8 ตู้เย็นที่บ้าน และร้อยละ 0.9 สหกรณ์โคนมพัทลุง

เวลาที่ใช้ในการรีดนมต่อตัว : เวลาที่ใช้รีดนมเฉลี่ย 7.76 นาที/ตัว โดยร้อยละ 69.3 ใช้เวลา 7-8 นาที/ตัว ร้อยละ 17.5 ใช้เวลา 5-6 นาที/ตัว และร้อยละ 13.2 ใช้เวลามากกว่า 8 นาที/ตัว

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรร้อยละ 77.2 ไม่ใช้เครื่องรีดนม อาจเป็นเพราะในฟาร์มมีโครีดนมจำนวนน้อย ส่วนที่ใช้เครื่องรีดนมเพียงร้อยละ 22.8 สาเหตุที่ใช้มือรีดเกษตรกรให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นการประหยัดเงิน เกษตรกรส่วนมากจะเป็นหนี้อยู่แล้ว ถ้าไปซื้อเครื่องรีดนมจำนวนหนี้สินจะเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นเกษตรกรให้เหตุผลว่าจำนวนโครีดนมมีน้อยใช้มือรีดก็เพียงพอแล้ว สาเหตุที่ใช้เครื่องรีดเกษตรกรให้เหตุผลว่าทุ่นแรง จำนวนโคนมมีจำนวนมากและแรงงานไม่พอเพียง แนวคิดของผู้วิจัยเองถ้าเกษตรกรมีจำนวนโคนมน้อยน่าจะใช้มือรีดเพราะจะเป็นการประหยัดเงิน การใช้มือรีดกับเครื่องรีด เกษตรกรร้อยละ 90.4 มีความคิดว่าใช้เครื่องน่าจะดีกว่า เช่น รวดเร็ว ไม่เหนื่อย สะอาดกว่าการรีดด้วยมือ การปฏิบัติหลังจากรีดนมเสร็จแล้วเกษตรกรจะให้โคยืนโรงและนำหญ้ามาให้ เกษตรกรเห็นว่าโคจะไม่สกปรก รองลงมาล่ามโคให้กินหญ้าตามทุ่งนา เพราะเขาคิดว่าจะลดจำนวนปริมาณการตัดหญ้าลงและโคได้ออกกำลังกายด้วย มีเพียงจำนวนน้อยที่ปล่อยโคลงแปลงหญ้าและปล่อยลานใต้ต้นไม้ ภาชนะที่ใส่นมขณะรีดส่วนมากจะใช้ถังอลูมิเนียม รองลงมาเป็นถังแสตนเลสและถังพลาสติก อาจจะเป็นเพราะถังอลูมิเนียมน้ำหนักเบา ราคาก็ไม่แพงเกินไป แต่ถ้าจะ

ให้ดีที่สุดคือถังแสตนเลส ทำความสะอาดง่ายและทนทาน การกรองน้ำนมก่อนส่งศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ร้อยละ 97.4 จะมีการกรองโดยใช้กรวยแบบมีตาข่าย รองลงมาใช้ผ้าขาวบางและผ้าโอล่อนแก้ว เมื่อรีดนมเสร็จแล้ว ส่วนมากร้อยละ 62.3 ส่งศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบที่เหลือเก็บไว้ในตู้แช่ที่บ้านเพราะปริมาณน้ำนมน้อยไว้ส่งในตอนเช้าของอีกวันหนึ่ง เวลาที่ใช้รีดนมต่อตัว ร้อยละ 69.3 ใช้เวลารีด 7-8 นาที เพราะช่วงนี้ฮอร์โมน Oxytocin จะหลั่งมากที่สุด

ตาราง 37 วิธีการรีดนม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
วิธีการรีดนม		
ใช้มือ	88	77.2
ใช้เครื่องรีด	26	22.8
สาเหตุที่ใช้มือรีด (n=88)		
ประหยัด	50	56.8
จำนวนโคมีน้อย	34	38.7
ไม่มีเงินซื้อเครื่องรีดนม	4	4.5
สาเหตุที่ใช้เครื่องรีด (n=26)		
ทุ่นแรง	11	42.3
จำนวนโคมาก	6	23.1
รวดเร็ว	5	19.2
แรงงานไม่เพียงพอ	3	11.5
ได้น้ำนมมาก	1	3.9
เปรียบเทียบการใช้มือรีดกับใช้เครื่องรีด		
ใช้มือรีดดีกว่า	11	9.6
ใช้เครื่องรีดดีกว่า	103	90.4

ตาราง 37 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ข้อดีของการใช้มือ (n=11)		
รีดนมหมดเต้า	7	63.6
จะทราบได้ว่าเป็นโรคเต้านมอักเสบหรือไม่	2	18.2
ประหยัดค่าใช้จ่าย	2	18.2
ข้อดีของการใช้เครื่อง (n=103)		
รวดเร็ว	60	58.3
ไม่เหนื่อย	32	31.0
สะอาดกว่ารีดด้วยมือ	11	10.7
การปฏิบัติหลังจากรีดนมเสร็จแล้ว		
ให้โคยืนโรงและนำหญ้ามาให้กิน	58	50.9
ล่ามโคให้กินหญ้าตามทุ่งนา	28	24.5
ปล่อยโคเข้าคอกพักและนำหญ้ามาให้	24	21.0
ปล่อยโคลงแปลงหญ้า	2	1.8
ปล่อยลานใต้ร่มไม้	2	1.8
ภาชนะที่ใช้ใส่น้ำนมขณะรีด		
ถังแสตนเลส	23	20.2
ถังพลาสติก	10	8.8
ถังอลูมิเนียม	81	71.0
การกรองน้ำนมก่อนส่งศูนย์รวมนม		
ไม่กรอง	3	2.6
กรอง	111	97.4
สาเหตุที่ไม่กรองนม (n=3)		
ที่ศูนย์รวมนมมีการกรองอยู่แล้ว	2	66.7
นมมีความสะอาดอยู่แล้วเพราะรีดด้วยเครื่อง	1	33.3

ตาราง 37 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
อุปกรณ์ที่ใช้กรอง (n=111)		
ผ้าขาวบาง	28	25.2
กรวยแบบมีตาข่าย	76	68.5
โอร่อนแก้ว	7	6.3
การเก็บน้ำนมดิบ		
ตู้เย็นที่บ้าน	42	36.8
ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ	71	62.3
สหกรณ์โคนมพัทลุง	1	0.9
เวลาที่ใช้ในการรีดนมต่อตัว		
5-6 นาที/ตัว	20	17.5
7-8 นาที/ตัว	79	69.3
มากกว่า 8 นาที/ตัว	15	13.2
เฉลี่ย = 7.8 นาที/ตัว, พิสัย = 5-15 นาที/ตัว		

2.15 **ความคาดหวังในการเลี้ยงโคนมในอนาคต**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับความคาดหวังในการเลี้ยงโคนมในอนาคต ได้แสดงไว้แล้วดังตาราง 38

ความสามารถในการเลี้ยงโคนมในปัจจุบัน : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.2) สามารถเลี้ยงโคนมต่อไปได้ และร้อยละ 1.8 ไม่ได้ ซึ่งสาเหตุที่เลี้ยงต่อไม่ได้เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง

เหตุผลที่เลี้ยงต่อได้ : ร้อยละ 45.5 รายได้ดีกว่าอาชีพอื่น ร้อยละ 25.0 นมราคาดี ร้อยละ 6.2 มีทุนเพียงพอ ร้อยละ 5.4 มีจำนวนเท่ากัน คือ มีใจรักอาชีพเลี้ยงโคนมและมีแปลงหญ้าเพียงพอ ร้อยละ 4.5 มีรายได้สม่ำเสมอ และที่เหลือร้อยละ 8.0 ได้แก่ คุ้มกับการลงทุน ไม่มีปัญหาด้านตลาด และแรงงานเพียงพอ

การเพิ่มจำนวนโคนมในอนาคต : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.1) จะมีการเพิ่มจำนวนโคนมในอนาคตและร้อยละ 28.9 จะไม่มีการเพิ่ม

เหตุผลที่ไม่เพิ่มจำนวนโค : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.4) แรงงานไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.3 แปลงหญ้ามีจำกัด ร้อยละ 12.1 พื้นที่จำกัด ร้อยละ 6.1 มีเท่ากันคือ คุณภาพของโคไม่ดี และสุขภาพผู้เลี้ยงไม่ดี และที่เหลือร้อยละ 6.0 ได้แก่ ทุนไม่พอ และไม่มีเวลา

เหตุผลที่เพิ่มจำนวนโค : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.6) มีหญ้าเพียงพอ ร้อยละ 19.8 มีโคทดแทน ร้อยละ 17.3 มีทุนเพียงพอ ร้อยละ 16.0 มีแรงงานเพียงพอ ร้อยละ 8.6 คุ้มกับการลงทุน และร้อยละ 3.7 จะมีการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น

ความคาดหวังการเลี้ยงโคต่อไปในอนาคต : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0) สามารถเลี้ยงโคนมต่อไปได้ และร้อยละ 7.0 ไม่เลี้ยง

เหตุผลที่ไม่เลี้ยงโคต่อไปในอนาคต : ครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.0) สุขภาพไม่ดี ส่วนที่เหลือได้แก่ โคนมที่รัฐบาลสนับสนุนคุณภาพไม่ดี รายได้ต่ำ (ต้นทุนสูง) ไม่ค่อยมีเวลา และการบริหารงานสหกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 12.5

เหตุผลที่จะเลี้ยงโคต่อไปในอนาคต : ร้อยละ 41.5 ยึดเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 27.4 รายได้ดี ร้อยละ 8.5 คุ้มกับการลงทุน ร้อยละ 4.7 มีเท่ากัน มีรายได้ทุกวัน และตลาดแน่นอน ร้อยละ 3.8 มีแรงงานเพิ่มขึ้น และที่เหลือร้อยละ 9.4 ได้แก่ ใจรักอาชีพโคนม มีความชำนาญ ไม่อยากทำงานนอกบ้าน ปริมาณน้ำนมจะมากขึ้น และเป็นตัวอย่างแก่สมาชิก

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้เกษตรกรเกือบทั้งหมดร้อยละ 98.2 สามารถเลี้ยงโคนมต่อไปได้ เพราะเกษตรกรส่วนมากให้ความเห็นว่ารายได้ดีกว่าอาชีพอื่น เขาจะมีรายได้เกือบทุกวันนอกจากโคพักท้อง นมมีราคาดี เกษตรกรมีความพร้อมและมีใจรักอาชีพเลี้ยงโคนม ไม่มีปัญหาด้านตลาด สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด สามารถรับน้ำนมดิบได้วันละ 20 ตัน แต่ทุกวันนี้น้ำนมที่ส่งเข้าโรงงานจากจังหวัดพัทลุงและอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาประมาณ 8 ตัน การเพิ่มโคนมในอนาคตร้อยละ 71.1 สามารถเพิ่มได้ ดังนั้นในอนาคตจำนวนโคนมในแต่ละฟาร์มจะเพิ่มขึ้นแน่นอนทำให้เกษตรกรคุ้มทุน นอกจากแต่ละฟาร์มจะเพิ่มโคนมแล้วผู้วิจัยเองคาดหวังว่าจำนวนรายผู้ที่เลี้ยงโคนมจะเพิ่มขึ้นด้วย ถ้ารัฐบาลมีเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพราะขณะนี้นมยังมีไม่พอกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง สาเหตุ

ที่เกษตรกรไม่เพิ่มจำนวนโคเพราะแรงงานไม่เพียงพอและแปลงหญ้ามีจำกัด เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคใต้ส่วนมากไม่นิยมจ้างแรงงานเพราะคิดว่าถ้าจ้างจะไม่คุ้มทุน แต่ถ้ารู้จักการจัดการฟาร์มสามารถที่จะจ้างได้ และก็คุ้มทุนโดยเพิ่มจำนวนโคให้มากขึ้น รองลงมาเกษตรกรบอกว่าแปลงหญ้ามีจำกัด แต่ในทางปฏิบัติสามารถหาเช่าเพิ่มได้หรือรวมกลุ่มกันทำแปลงหญ้าโดยทางภาครัฐสามารถจัดที่ดินสงวนที่เสื่อมโทรมหรือรกร้างว่างเปล่าให้เกษตรกรเช่าในราคาถูกได้ สาเหตุที่จะเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคตได้เพราะส่วนมากยึดเป็นอาชีพหลักและรายได้ดี

ตาราง 38 ความสามารถในการเลี้ยงโคนมในปัจจุบัน

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ความสามารถในการเลี้ยงโคนมในปัจจุบัน		
เลี้ยงไม่ได้	2	1.8
เลี้ยงได้	112	98.2
เหตุผลที่เลี้ยงต่อได้ (n=112)		
รายได้ดีกว่าอาชีพอื่น	51	45.5
นมราคาดี	28	25.0
มีทุนเพียงพอ	7	6.2
มีใจรักอาชีพเลี้ยงโคนม	6	5.4
มีแปลงหญ้าเพียงพอ	6	5.4
มีรายได้สม่ำเสมอ	5	4.5
อื่น ๆ	9	8.0
การเพิ่มจำนวนโคนมในอนาคต		
ไม่เพิ่ม	33	28.9
เพิ่ม	81	71.1

ตาราง 38 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เหตุผลที่ไม่เพิ่มจำนวนโค (n=33)		
แรงงานไม่เพียงพอ	12	36.4
แปลงหญ้ามีจำกัด	11	33.3
พื้นที่จำกัด	4	12.1
คุณภาพโคไม่ดี	2	6.1
สุขภาพไม่ดี	2	6.1
ทุนไม่พอ	1	3.0
ไม่มีเวลา	1	3.0
เหตุผลที่เพิ่มจำนวนโค (n=81)		
มีหญ้าเพียงพอ	28	34.6
มีโคทดแทน	16	19.8
มีทุนเพียงพอ	14	17.3
มีแรงงานเพียงพอ	13	16.0
คุ้มกับการลงทุน	7	8.6
จะมีการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น	3	3.7
ความคาดหวังการเลี้ยงโคต่อไปในอนาคต		
ไม่เลี้ยง	8	7.0
เลี้ยง	106	93.0
เหตุผลที่ไม่เลี้ยงโคต่อไปในอนาคต (n=8)		
สุขภาพไม่ดี	4	50.0
โคนมที่รัฐบาลสนับสนุนคุณภาพไม่ดี	1	12.5
รายได้ต่ำ (ต้นทุนสูง)	1	12.5
ไม่ค่อยมีเวลา	1	12.5
การบริหารงานสหกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ	1	12.5

ตาราง 38 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
เหตุผลที่จะเลี้ยงโคต่อไปในอนาคต (n=106)		
ยึดเป็นอาชีพหลัก	44	41.5
รายได้ดี	29	27.4
คุ้มกับการลงทุน	9	8.5
มีรายได้ทุกวัน	5	4.7
ตลาดแน่นอน	5	4.7
มีแรงงานเพิ่มขึ้น	4	3.8
อื่น ๆ	10	9.4

2.16 **การผสมเทียม**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการผสมเทียม ได้แสดงไว้แล้วในตาราง 39

ปัญหาการผสมเทียม : ราวหนึ่งในสาม (ร้อยละ 32.5) ระบุว่าเจ้าหน้าที่มาผสมไม่ตรงเวลา ร้อยละ 28.1 โคผสมติดยาก และร้อยละ 6.1 วันหยุดไม่มีเจ้าหน้าผสมเทียม

ความพอใจลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียม : ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.5) มีความพอใจลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียม และร้อยละ 10.5 ไม่พอใจ

สาเหตุที่ไม่พอใจ : สองในสาม (ร้อยละ 66.6) ระบุว่าโคไม่แข็งแรง ร้อยละ 16.7 ลูกโคที่เกิดมาให้น้ำนมน้อย และที่เหลือร้อยละ 16.7 คิดว่าน้ำเชื้อไม่ดี และคิดว่าลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียมตัวเล็ก

การผสมเทียมของเกษตรกรจะใช้น้ำเชื้อของกรมปศุสัตว์เพราะเกษตรกรคิดว่าไม่ต้องเสียเงิน น้ำเชื้อที่ใช้ส่วนมากจะเป็นโฮสไตน์ฟรีเซียน ปัญหาการผสมเทียม ร้อยละ 32.5 เจ้าหน้าที่มาผสมไม่ตรงเวลา ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผสมเทียมแต่ละอำเภอจะมี 1 คน เมื่อโคเป็นสัด เกษตรกรจะต้องแจ้งที่อำเภอนั้น ๆ ฉะนั้นจะต้องมีคิว ใครแจ้งก่อนเจ้าหน้าที่จะไปก่อน ประกอบกับผู้เลี้ยงโคนมในแต่ละอำเภอจะกระจายไม่รวมกลุ่มกันในบริเวณใกล้เคียง ในบางรายกว่าเจ้าหน้าที่จะไปถึงและผสมเทียมอาจจะไม่ตรงกับเวลาการตกไข่ ฉะนั้นควรจะ

เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ผสมเทียมให้มากขึ้น หรืออบรมการผสมเทียมให้กับเกษตรกรในแต่ละกลุ่ม ลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียม ร้อยละ 89.5 จะพอใจ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่พอใจโดยให้เหตุผลว่า โคไม่แข็งแรง ลูกโคที่คลอดออกมาพอเป็นโครีดนมจะให้น้ำนมน้อย และคิดว่าน้ำเชื้อไม่ดี ฉะนั้นในภาครัฐเองโดยเฉพาะกรมปศุสัตว์จะต้องจัดหาน้ำเชื้อที่ดีที่สุดและให้ความรู้กับเกษตรกรในการจัดการเลี้ยงดูให้ถูกวิธีเพื่อให้โคปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในบ้านเราซึ่งจะมีผลในเรื่องการให้น้ำนมต่อไป

ตาราง 39 การผสมเทียม

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ปัญหาการผสมเทียม		
ไม่มี	38	33.3
เจ้าหน้าที่มาผสมไม่ตรงเวลา	37	32.5
โคผสมติดยาก	32	28.1
วันหยุดไม่มีเจ้าหน้าผสมเทียม	7	6.1
ความพอใจลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียม		
ไม่พอใจ	12	10.5
พอใจ	102	89.5
สาเหตุที่ไม่พอใจ (n=12)		
โคไม่แข็งแรง	8	66.6
ลูกโคที่เกิดมาให้น้ำนมน้อย	2	16.7
ลูกโคตัวเล็ก	2	16.7

2.17 การปรับปรุงพันธุ์

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์ ได้แสดงไว้แล้วในตาราง 40

การทดแทนแม่โคในฟาร์ม : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 53.5) ของเกษตรกรได้มีการคัดจากโคสาวในฟาร์ม ร้อยละ 32.5 คัดจากโคสาวในฟาร์มและซื้อจากข้างนอก และร้อยละ 14.0 ซื้อจากฟาร์มข้างนอก

การผสมพันธุ์โค : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.6) ผสมพันธุ์โดยการผสมเทียม และร้อยละ 4.4 ใช้พ่อพันธุ์ผสม

การทดแทนแม่โคในฟาร์ม เกษตรกรร้อยละ 53.5 คัดจากโคสาวในฟาร์มไว้ทดแทนแม่โคเมื่อปลดระวางแล้วอาจจะเป็นเพราะเมื่อไปซื้อจากต่างจังหวัดแล้วปริมาณน้ำนมที่ได้ยังไม่มากพอ ฉะนั้นจึงเลี้ยงโคสาวไว้เองเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในภาคใต้ให้ดีที่สุด รองลงมาคัดจากโคสาวในฟาร์มและซื้อจากข้างนอก เพื่อที่จะเปรียบเทียบกันว่าอันไหนจะดีกว่ากัน และมีเพียงส่วนน้อยที่ซื้อจากฟาร์มข้างนอก ส่วนมากนิยมซื้อจากต่างจังหวัด เช่น ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สระบุรี นครราชสีมา ฯลฯ การผสมพันธุ์โคส่วนมากใช้ผสมเทียม มีเพียงร้อยละ 4.4 ที่ใช้พ่อพันธุ์ผสม เพราะผสมเทียมติดยากเกษตรกรจึงใช้พ่อพันธุ์ผสม ความคิดของผู้วิจัยเองก็คิดว่าดีเพราะว่าโคนมบางตัวผสมเทียมหลายครั้งแล้วก็ไม่ติด พอผสมโดยใช้พ่อพันธ์ผสมก็ติดดี แต่เกษตรกรควรจะตรวจโรคแท้งติดต่อในแม่พันธุ์ด้วยเพื่อป้องกันการแพร่ไปยังตัวอื่น

ตาราง 40 การปรับปรุงพันธุ์

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การทดแทนแม่โคในฟาร์ม		
คัดจากโคสาวในฟาร์ม	61	53.5
ซื้อจากฟาร์มข้างนอก	16	14.0
คัดจากโคสาวในฟาร์มและซื้อจากข้างนอก	37	32.5
การผสมพันธุ์โค		
ใช้การผสมเทียม	109	95.6
ใช้พ่อพันธุ์ผสม	5	4.4

2.18 **การจัดการเกี่ยวกับมูลสัตว์**

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการมูลสัตว์ ได้แสดงไว้แล้วในตาราง 41

การมีรางระบายมูลโคและน้ำเสีย : เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.0 มีรางระบายมูลโคและน้ำเสีย และร้อยละ 7.0 ไม่มี

สาเหตุที่ไม่มีรางระบายมูลโคและน้ำเสีย : ราวสองในสาม (ร้อยละ 62.5) ให้เหตุผลว่าไม่จำเป็น และร้อยละ 37.5 ไม่มีทุน

การมีโรงเก็บมูล : ร้อยละ 20.2 มีโรงเก็บมูล ขณะที่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.8) ไม่มี

สาเหตุที่ไม่มีโรงเก็บมูล : ราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.5) เนื่องจากยังไม่มีทุนร้อยละ 17.6 เนื่องจากพื้นที่จำกัด ร้อยละ 14.3 มีการขนย้ายไปใส่ในแปลงหญ้าบ่อย ๆ ร้อยละ 11.0 เนื่องจากคิดว่าไม่จำเป็น และร้อยละ 6.6 เนื่องจากแรงงานไม่พอ

เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 93.0 มีรางระบายมูลโคและน้ำเสียจากคอก มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่มีโดยให้เหตุผลว่าไม่จำเป็นและยังไม่มีทุน ซึ่งถ้าคำนึงถึงหลักสุขาภิบาลแล้วเป็นสิ่งจำเป็นมาก โรงเก็บมูลโคร้อยละ 79.8 ยังไม่มี โดยให้เหตุผลว่า ยังไม่มีเงินทุน พื้นที่จำกัด มีการขนย้ายใส่แปลงหญ้าบ่อย ๆ เห็นว่าไม่จำเป็น และแรงงานไม่พอ ผู้วิจัยเองเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีโรงเก็บมูลโค เกษตรกรควรจะตากมูลโคไว้ให้แห้งก่อนที่จะนำไปใช้ นอกจากนั้นการเก็บไว้ยังช่วยป้องกันฝนชะล้างอีกด้วย

ตาราง 41 การจัดการเกี่ยวกับมูลสัตว์

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การมีรางระบายมูลโคและน้ำเสีย		
มี	106	93.0
ไม่มี	8	7.0
สาเหตุที่ไม่มีรางระบายมูลโคและน้ำเสีย (n=8)		
ไม่จำเป็น	5	62.5
ไม่มีทุน	3	37.5

ตาราง 41 (ต่อ)

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
การมีโรงเก็บมูล		
มี	23	20.2
ไม่มี	91	79.8
สาเหตุที่ไม่มีโรงเก็บมูล (n=91)		
ยังไม่มีทุน	46	50.5
พื้นที่จำกัด	16	17.6
มีการขนย้ายไปใส่ในแปลงหญ้าบ่อย ๆ	13	14.3
ไม่จำเป็น	10	11.0
แรงงานไม่พอ	6	6.6

2.19 การใช้ประโยชน์จากมูลโค

เกษตรกรใช้มูลโคใส่แปลงหญ้าร้อยละ 93.9 ใช้มูลโคใส่ไม้ผล-ไม้ยืนต้นร้อยละ 43.9 ใส่แปลงผักร้อยละ 24.6 และจำหน่ายให้แก่ผู้อื่น ร้อยละ 4.4 (ตาราง 42)

เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.9) มีการนำมูลโคไปใส่ในแปลงหญ้า ส่วนที่เหลือส่วนน้อย (ร้อยละ 6.1) ไม่ใส่อาจจะเป็นเพราะแรงงานมีจำกัด แปลงหญ้าอยู่ไกลหรือบางคนฉีดน้ำล้างโรงเรือนทำให้มูลเหลวไหลไปตามรางระบายน้ำ การใช้มูลโคใส่ไม้ผล-ไม้ยืนต้น เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.9) นำไปใส่ ที่เหลือร้อยละ 56.1 ไม่นำไปใส่ อาจจะเนื่องจากไม่มีไม้ผล-ไม้ยืนต้นหรืออยู่ไกลเกินไป เกษตรกรนำมูลโคไปใส่แปลงผัก ร้อยละ 24.6 ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 75.4 ไม่ใส่อาจจะเนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ปลูกผัก ควรจะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผักเพื่อลดรายจ่ายของเกษตรกร มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 4.4 ที่จำหน่ายมูลโค อาจจะเนื่องจากมีจำนวนมูลโคมากก็จำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ของครัวเรือนอีกทางหนึ่ง

ตาราง 42 การใช้ประโยชน์จากมูลโค

ประเภทข้อมูล	จำนวน (N=114)	ร้อยละ
ใช้มูลโคใส่แปลงหญ้า		
ใส่	107	93.9
ไม่ใส่	7	6.1
ใช้มูลโคใส่ไม้ผล-ไม้ยืนต้น		
ใส่	50	43.9
ไม่ใส่	64	56.1
ใส่แปลงผัก		
ใส่	28	24.6
ไม่ใส่	86	75.4
จำหน่าย		
จำหน่าย	5	4.4
ไม่จำหน่าย	109	95.6

3. ปัญหาในการเลี้ยงโคนมและข้อเสนอแนะ

ผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.2 มีปัญหาการผสมติดยาก รองลงมาร้อยละ 70.2 พบปัญหาอาหารข้นมีราคาสูง และร้อยละ 66.7 ขาดแคลนหญ้าในบางฤดูกาล (ตาราง 43)

จากปัญหาการผสมติดยาก เกษตรกรมีแนวคิดว่าปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่ผสมเทียมมีน้อย หรือไม่ก็อบรมการผสมเทียมให้เกษตรกรในแต่ละกลุ่มของผู้เลี้ยงโคนมกลุ่มละ 1 ท่าน เพื่อจะได้ผสมได้ทันเวลาและควรมีพ่อพันธุ์โคนมไว้ด้วยเมื่อผสมหลาย ๆ ครั้งแล้วยังไม่ติด อาหารข้นมีราคาแพง เกษตรกรได้เสนอการแก้ปัญหาโดยให้รัฐบาลควบคุมราคา ขาดแคลนหญ้าในบางฤดูกาล โดยเกษตรกรได้มีการเสนอแก้ปัญหา คือ ให้สำรองหญ้าแห้ง ฟางแห้ง และจัดรถอัดฟางให้พอเพียง

ตาราง 43 ปัญหาในการเลี้ยงโคนม

ประเภทปัญหา	จำนวน (N=114)	ร้อยละ *
ผสมติดยาก	96	84.2
อาหารข้นมีราคาสูง	80	70.2
ขาดแคลนหญ้าในบางฤดูกาล	76	66.7

* ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ เกษตรกรร้อยละ 98.2 เสนอแนะให้พันธุ์โคนมที่จัดหาให้ต้องมีคุณภาพร้อยละ 90.4 ส่งเสริมสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ร้อยละ 88.3 จัดให้มีการฝึกอบรมอยู่เสมอ และร้อยละ 86.0 รัฐควรควบคุมราคาปัจจัยการผลิต (ตาราง 44)

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้เสนอแนะว่า ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลโดยเฉพาะกรมปศุสัตว์ควรจัดหาพันธุ์โคนมที่มีคุณภาพดี เพราะเกษตรส่วนมากคิดว่าในการจัดซื้อพันธุ์โคนมยังไม่โปร่งใส ฉะนั้นในการจัดซื้อพันธุ์โคนมจะต้องให้เกษตรกรมีส่วนร่วมด้วย การส่งเสริมสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงโคนมกันมากขึ้นและเป็นการลดต้นทุนการผลิต จัดให้มีการฝึกอบรมอยู่เสมอเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ รัฐควรควบคุมปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะอาหารข้นมีราคาแพงมาก ควรจะลดราคาให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต ซึ่งจะทำให้ต้นการผลิตของเกษตรกรลดลง

ตาราง 44 ข้อเสนอแนะ

วิธีการ	จำนวน (N=114)	ร้อยละ *
พันธุ์โคนมที่จัดหาให้ต้องมีคุณภาพ	112	98.2
ส่งเสริมสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ	103	90.3
จัดให้มีการฝึกอบรมอยู่เสมอ	95	83.3
รัฐควรควบคุมราคาปัจจัยการผลิต	98	85.9

* ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม

เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านจิตวิทยากับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม (การทดสอบสมมุติฐาน) ในการนี้การยอมรับค่าความสัมพันธ์ได้ถือเอาที่ระดับ 0.05 เปอร์เซ็นต์ เป็นเกณฑ์ โดยมีค่าความผิดพลาด (error) ได้ไม่เกินร้อยละ 5 จากการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การติดต่อสื่อสาร และปัจจัยทางด้านจิตวิทยากับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมทั้งชุดของเกษตรกรทั้งหมด ดังแสดงในตาราง 45 พบว่า ตัวแปรทั้งหมด 13 ตัวแปร คือ อายุ การศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเดินทางไปนอกถิ่นฐาน ความรู้ในการเลี้ยงโคนม รายได้ของครัวเรือน การใช้แรงงาน ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้า การใช้สินเชื่อ การหาความรู้จากสื่อสารมวลชน การติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม มีเพียง 4 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ได้แก่ (1) การศึกษา (2) ความรู้ในการเลี้ยงโคนม (3) ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้า และ (4) การติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมุติฐาน ข้อที่ 2, 5, 8, 11 และปฏิเสธสมมุติฐานข้อที่ 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 12, 13

ตาราง 45 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านส่วนบุคคลและสังคม เศรษฐกิจ การติดต่อสื่อสาร และปัจจัยทางด้านจิตวิทยากับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมทั้งหมด

ประเภทของปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
ปัจจัยทางด้านส่วนบุคคลและสังคม	
อายุ	0.2306**
การศึกษา	0.1602*
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	-0.0092
การเดินทางไปนอกถิ่นฐาน	0.1487
ความรู้ในการเลี้ยงโคนม	0.1654*
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ	
รายได้ของครัวเรือน	0.0546
การใช้แรงงาน	-0.0202

ตาราง 45 (ต่อ)

ประเภทของปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
ขนาดเนื้อที่ปลูกหญ้า	0.3080**
การใช้สินเชื่อ	0.1311
ปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร	
การหาความรู้และข่าวสาร	0.1158
การติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ	0.2672**
ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา	
ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ	0.0291
ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม	-0.0668

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p<0.05$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p<0.01$

เกี่ยวกับอายุ จากการศึกษาพบว่า อายุของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ($r = 0.2306$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.01$) แสดงว่าเกษตรกรที่มีอายุมากจะมีการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรเมื่ออายุมากขึ้นจะมีความรู้การปฏิบัติที่ชำนาญ ซึ่งจะมีผลทำให้การเลี้ยงโคนมมีความสำเร็จมากขึ้น ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับการวิจัยของวิชิต อุทัยวรรณ (2535 : 50) ที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความรู้และการปฏิบัติด้านโคนม

เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาจจะได้รับสินเชื่อจากกลุ่มน้อย ซึ่งไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

เกี่ยวกับการเดินทางไปนอกถิ่นฐาน พบว่า การเดินทางไปนอกถิ่นฐานไม่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม แสดงว่าเกษตรกรที่เดินทางออกนอกถิ่นฐาน อาจจะไปในรูปธุระส่วนตัว งานบวช งานแต่งงาน งานศพ หรือไปเยี่ยมลูก ญาติ ต่าง

จังหวัด ในเวลาที่จำกัด ทำให้ได้รับข่าวสารน้อย ตลอดจนการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

เกี่ยวกับรายได้ของครัวเรือน พบว่า รายได้ของครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากรายได้ของครัวเรือนอาจจะไม่เพียงพอ ซึ่งจะต้องมีรายจ่ายในครัวเรือน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าซื้อพันธุ์โค ค่าอาหารโคนม และอุปกรณ์การเลี้ยงโคนม ซึ่งจะมีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม สอดคล้องกับการวิจัยของ งามพิศ ธรรมรัตน์ (2532 : 95) ที่พบว่า รายได้ของครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

เกี่ยวกับการใช้แรงงาน พบว่า การใช้แรงงานไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากว่าในการเลี้ยงโคนมต้องใช้แรงงานมาก ถ้าเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น กอรปกับบุตรของเกษตรกรเรียนหนังสือส่วนมาก ฉะนั้นในครัวเรือนจะมีแรงงานน้อย ซึ่งจะมีผลต่อการเลี้ยงโคนม แต่สอดคล้องกับการวิจัยของ กรองแก้ว บริสิทธิ์สวัสดิ์ (2539 : 61) ที่พบว่าการใช้แรงงานไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนม

เกี่ยวกับการใช้สินเชื่อ พบว่า การใช้สินเชื่อไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากว่าในการเลี้ยงโคนมต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง ค่าพันธุ์โคก็มีราคาแพง และในการกู้เงินจากธนาคารจำเป็นต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน การกู้เงินแต่ละครั้งก็ได้น้อย ซึ่งจะมีผลต่อความก้าวหน้าของฟาร์มด้วย แต่สอดคล้องกับการวิจัยของ กรองแก้ว บริสุทธิ์สวัสดิ์ (2539 :61) พบว่า การใช้สินเชื่อไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนม

เกี่ยวกับการหาความรู้และข่าวสาร พบว่า การหาความรู้และข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจะมีเวลาน้อยมากในเรื่องการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือหนังสือวารสารการเลี้ยงโคนม เพราะอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นงานที่ละเอียดอ่อน จุกจิก ต้องเป็นคนที่มีนิสัยรักสัตว์ เอาใจใส่ดูแลเกือบตลอดเวลา แต่สอดคล้องกับการวิจัยของ เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา และคณะ (2539 : 86) ที่พบว่าการหาความรู้ทางสื่อสารมวลชนไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงแพะ

เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ พบว่า ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากว่าปศุสัตว์อำเภอต้องออก

ไปเยี่ยมฟาร์ม ฉีดวัคซีน รักษาสัตว์ และอื่น ๆ ทำให้เกิดความใกล้ชิดกับเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรอาจจะเกิดการเปรียบเทียบระหว่างปศุสัตว์อำเภอแต่ละคน ผลการศึกษาไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับการวิจัยของ ปกรณ์ เอกปณิธานพงศ์ (2539 : 90) ที่พบว่า ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอไม่ความสัมพันธ์กับการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อลูกผสม

เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม พบว่า ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนมไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากว่าเกษตรกรอาจจะคิดว่าอาชีพการเลี้ยงโคนมจะมีรายได้ดี เลี้ยงง่าย อุปสรรคมีน้อย แต่โดยภาพรวมแล้วปัญหาต่าง ๆ มีมาก เช่น โคนมให้ปริมาณน้ำนมน้อย อาหารหยาบมีไม่เพียงพอ อาหารข้นมีราคาแพง ฯลฯ สอดคล้องกับการวิจัยของ เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา (2538 : 86) พบว่า ทัศนคติต่อการเลี้ยงแพะไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงแพะของเกษตรกรทั้งในหมู่บ้านทั้งหมดและหมู่บ้านก้าวหน้า

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าความรู้ในการเลี้ยงโคนมและการติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญกับการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม การส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ในการเลี้ยงโคนมเพิ่มมากขึ้นและการให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างเกษตรกรกับปศุสัตว์อำเภอมากขึ้นจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การเลี้ยงโคนมเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อการศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม ปัญหาในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร และปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม ใช้การสัมภาษณ์เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูล และใช้ประชากรที่เลี้ยงโคนมทั้งหมดในจังหวัดพัทลุง จำนวน 114 ราย เป็นผู้ให้ข้อมูล ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม 2540 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2540 รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 46 วัน ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งหมด

2. ย่อผลการศึกษา

2.1 ลักษณะทั่วไปทางสังคม เศรษฐกิจ การติดต่อสื่อสาร และจิตวิทยาของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 40.8 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงวัยแรงงาน ส่วนมากได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ และนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดกลางมีบุตร 2-3 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน

เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.2) มีการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลัก และที่เหลือร้อยละ 1.8 มีอาชีพหลักคือทำสวนยางพารา แรงงานในการเลี้ยงโคนมของครัวเรือนมีเพียงพอเฉลี่ย 2 คน มีทั้งแรงงานชายและแรงงานหญิง มีเพียงส่วนน้อยที่จ้างแรงงานประจำและแรงงานชั่วคราว การถือครองที่ดิน เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 23.5 ไร่ต่อครัวเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตร (รวมพื้นที่เช่า) เฉลี่ย 24.8 ไร่ต่อครัวเรือน

เงินทุนในการเลี้ยงโคนม ส่วนใหญ่ใช้ทั้งเงินทุนส่วนตัวและเงินกู้ แหล่งเงินกู้ที่สำคัญคือ ธ.ก.ส. สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จะเพียงส่วนน้อยที่กู้จากธนาคารพาณิชย์และเพื่อนบ้าน โดยเงินกู้ส่วนใหญ่จะเป็นค่าพันธุ์โคนม ปัจจุบันเกษตรกรมีหนี้สินจากการเลี้ยงโคนมแฉลี่ย 137,138 บาท

การเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่มโคนมเฉลี่ย 7 ปี รองลงมาคือ กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. และกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน

การไปหาปศุสัตว์อำเภอ ส่วนมากจะไปแจ้งการผสมเทียม รองลงมาเรื่องโคนมป่วย

ปศุสัตว์อำเภอเดินทางมาหา ส่วนมากจะมาเพื่อเยี่ยมฟาร์ม รองลงมาเพื่อฉีดวัคซีน

การฝึกอบรมและการดูงานเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม เกษตรกรส่วนมากจะได้รับฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมก่อน ส่วนที่เหลือร้อยละ 37.7 ไม่ได้รับการฝึกอบรม และราวครึ่งหนึ่งได้ไปดูงานต่างจังหวัดโดยหน่วยงานของกรมปศุสัตว์ สหกรณ์โคนม และพาณิชย์จังหวัด ฯลฯ

การส่งเสริมเผยแพร่การเลี้ยงโคนม นอกจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์และสหกรณ์โคนมแล้ว เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมด้วยกันเองก็มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมด้วย เพราะได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารการเลี้ยงโคนมซึ่งกันและกัน และแนะนำให้ผู้อื่นหันมาเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 80 มีทัศนคติที่ดีต่อปศุสัตว์อำเภอ และทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงโคนม

2.2 วิธีการเลี้ยงโคนม

วิธีเริ่มต้นการเลี้ยงโคนม เริ่มจากโคสาวตั้งท้องรองลงมาโคสาวตั้งท้องและแม่โครีดนม รูปแบบการเลี้ยงโคนมคือ ตัดหญ้าให้กินแบบยืนโรง ปล่อยโคในลานแล้วตัดให้กิน และปล่อยลงแทะเล็มในแปลงหญ้า เกษตรกรเริ่มเลี้ยงโคนมในปี 2521 เหตุผลในการเลี้ยงโคนมเนื่องจากมีตลาดจำหน่ายนมและรัฐบาลสนับบสนุนกิจการโคนม เกี่ยวกับพื้นโรงเรือนเกินครึ่งหนึ่งจะยกพื้นสูงขึ้น และลาดคอนกรีตเกือบทั้งหมด ครึ่งหนึ่งการวางทิศทางของโรงเรือนอยู่ตามแนวทิศตะวันตก-ออก ลักษณะหลังคาโรงเรือนเกือบทั้งหมดเป็นแบบจั่วชั้นเดียว การทำความสะอาดโรงเรือนเกินครึ่งหนึ่งทำความสะอาดวันละ 2 ครั้ง ที่เหลือวันละ 1 ครั้ง เกือบทั้งหมดสามารถต่อเติมโรงเรือนได้เมื่อมีโคนมเพิ่มขึ้น การให้อาหารข้นแก่แม่โครีดนมให้โดยคำนึงถึงสุขภาพโค และปริมาณการให้นมเป็นหลัก เกษตรกรทุกรายมีแปลงหญ้าเป็นของตนเองระยะทางจากบ้านถึงแปลงหญ้าเฉลี่ย 574 เมตร เกือบทั้งหมดจะมีน้ำท่วมแปลงหญ้า ซึ่งจะท่วมมากในเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม ท่วมครั้งหนึ่งประมาณ 1-2 สัปดาห์ เกษตรกรส่วนมากจะแก้ไขโดยให้กินฟางแห้งและมีรถของกรมปศุสัตว์แจกหญ้าแห้ง

ในฤดูแล้งเกษตรกรเกินครึ่งหนึ่งจะไม่มีน้ำใส่แปลงหญ้าจะต้องรอน้ำฝน เมื่อหญ้าไม่เพียงพอจะให้กินฟางแห้ง หาหญ้าจากแหล่งอื่นและเพิ่มอาหารสำเร็จรูป

เกษตรกรทุกรายให้อาหารสำเร็จรูปชนิดเม็ด ไม่มีการผสมอาหารเองเนื่องจากวัตถุดิบหายาก อาหารหยาบที่เป็นหลัก ได้แก่ หญ้าขน หญ้าผลิแคททูลั่ม หญ้ารูซี่ ปริมาณอาหารหยาบที่ให้เกือบครึ่งให้ 30 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน รองลงมาให้ 40 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน การเตรียมพื้นที่ปลูกหญ้า โดยมีการไถดะ ไถพรวน และคราด วิธีการปลูก ราวครึ่งหนึ่งใช้วิธีหว่านเมล็ด ที่เหลือใช้หว่านท่อนพันธุ์แล้วเหยียบ หว่านแบบน้ำตม ระยะเวลาในการตัดหญ้าให้โคกิน ราวครึ่งหนึ่งจะตัดให้กินหลังจากปลูก 45 วัน ส่วนการขนย้ายที่ตัดร้อยละ 33.7 ใส่รถเข็น ใช้แรงงานคน รองลงมาร้อยละ 33.3 ใส่รถเข็นลากด้วยรถจักรยานยนต์

เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีการใส่ปุ๋ยคอกในแปลงหญ้า ปริมาณที่ใส่ราวสองในสามใส่มากกว่า 300 กิโลกรัมต่อไร่ และเกือบทั้งหมดจะไม่มีการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ โดยให้เหตุผลว่ามีการใส่ปุ๋ยคอกในปริมาณมากแล้ว ส่วนการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์นั้น ราวหนึ่งในสามใส่มากกว่า 18 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาใส่ 13-18 กิโลกรัมต่อไร่ แหล่งน้ำที่ใส่แปลงหญ้าคือน้ำฝนและน้ำคลอง การฉีดวัคซีนป้องกันโรคจะมีอยู่ 2 ชนิด คือ วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยและวัคซีนป้องกันโรคคอบวม ราวครึ่งหนึ่งของเกษตรกรระบุว่าโคนมที่เลี้ยงตายมีสาเหตุจาก ไข้เห็บ ปอดบวม และอื่น ๆ เกี่ยวกับโรคเต้านมอักเสบ ราวสองในสามระบุว่าเคยเป็นโรคเต้านมอักเสบ การรักษาส่วนใหญ่ใช้ยาสอดเต้านมและใช้น้ำร้อนประคบเต้านม เกี่ยวกับวิธีการทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด ราวครึ่งหนึ่งเช็ดเต้านมด้วยน้ำสะอาดและราวหนึ่งในห้าเช็ดเต้านมด้วยยาฆ่าเชื้อโรค เกี่ยวกับการทดแทนแม่โคในฟาร์ม ราวครึ่งหนึ่งคัดจากแม่โคในฟาร์ม ส่วนการผสมพันธุ์โคนม เกือบทั้งหมดผสมพันธุ์โดยการผสมเทียม เกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์ ราวครึ่งหนึ่งคัดโคสาวในฟาร์มทดแทนแม่โคในฟาร์ม เกี่ยวกับการจัดการมูลสัตว์เกือบทั้งหมดมีรางระบายมูลโคและน้ำเสีย เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากมูลโคเกือบทั้งหมดใช้มูลโคใส่ในแปลงหญ้าราวครึ่งหนึ่งใช้ใส่สวนไม้ผล ไม้ยืนต้น และราวหนึ่งในสี่มีการใส่ในแปลงผัก

2.3 ปัญหาในการเลี้ยงโคนมและวิธีการแก้ไข

ปัญหาที่เกษตรกรส่วนใหญ่พบคือ การผสมติดยาก อาหารข้นมีราคาสูง และขาดแคลนหญ้าในบางฤดูกาล ส่วนวิธีการแก้ไขนั้น สามารถทำได้โดยให้มีการฝึกอบรมเกษตรกรในกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมเพื่อจะได้แบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ผสมเทียม และควรจะมีพ่อพันธุ์ผสม

แบบธรรมชาติ อาหารข้นมีราคาสูง เกษตรกรเสนอให้รัฐบาลควบคุมราคา ส่วนการขาดแคลนหญ้าในฤดูฝนและฤดูร้อน แก้ไขโดยให้สำรองหญ้าแห้ง ฟางแห้ง และจัดรถอัดฟางให้พอเพียง

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่าง การศึกษา ความรู้ในการเลี้ยงโคนม ขนาดเนื้อที่แปลงหญ้า และการติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ กับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะเป็น 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.1 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร มีดังนี้

3.1.1 พันธุ์โคนม เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะว่าพันธุ์โคนมที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จัดซื้อให้แก่เกษตรกรจะต้องมีคุณภาพดี และในการจัดซื้อโคนมแต่ละครั้งควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมด้วย

3.1.2 สินเชื่อ เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะว่าทางรัฐบาลควรจะสนับสนุนเงินกู้อย่างเพียงพอและดอกเบี้ยต่ำ โดยเฉพาะโครงการแผนปรับปรุงโครงสร้างฯ (คปร.) ที่ปลอดชำระเงินต้นและดอกเบี้ยในระยะ 3 ปี ผ่อนชำระ 15 ปี คิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 เป็นอัตราที่เหมาะสมแล้ว

3.1.3 การฝึกอบรม เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะว่าในการส่งเสริมให้เกษตรกรรายใหม่ ๆ เลี้ยงโคนม รัฐบาลควรจัดอบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และมั่นใจว่าสามารถทำได้ และมีการอบรมเป็นระยะ ๆ รวมทั้งเกษตรกรรายเก่าด้วย

3.1.4 รัฐควรควบคุมราคาปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะอาหารข้นซึ่งมีราคาแพงมาก เพราะค่าอาหารข้นจะเป็นค่าใช้จ่ายหลัก ถ้าหากลดราคาลงจะทำให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้น นอกจากนี้ราคาพันธุ์โคนมก็มีราคาแพง

3.2 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

3.2.1 การผสมติดยาก ซึ่งอาจจะเกิดจากตัวโค ตัวเกษตรกร คุณภาพน้ำเชื้อ และเจ้าหน้าที่ผสมเทียม ตัวโคถ้าโคอ้วนหรือผอมเกินไปก็ทำให้การผสมติดยาก ส่วนตัวเกษตรกรเองจะต้องเลี้ยงดูโคนมให้มีสุขภาพสมบูรณ์ก่อนและหลังการผสมเทียม เพื่อให้มี

โอกาสผสมติดสูงและได้ลูกที่สมบูรณ์ นอกจากนี้เจ้าของจะต้องเอาใจใส่เรื่องการตรวจการเป็นสัด คุณภาพน้ำเชื้อที่กรมปศุสัตว์สั่งเข้ามาจะต้องมีคุณภาพดี ถ้าคุณภาพไม่ดีแล้วผลสุดท้ายจะตกอยู่กับเกษตรกร ส่วนเจ้าหน้าที่ผสมเทียมมีไม่เพียงพอ อาจจะเกิดจากเจ้าของโคนมมาใช้บริการมากจนเกินกำลังเจ้าหน้าที่ หรืออาจจะเกิดจากความไม่สะดวกในการเดินทางของเจ้าหน้าที่ไปยังฟาร์มเลี้ยงโคนมซึ่งอยู่ห่างไกล ฉะนั้นกรมปศุสัตว์จะต้องเพิ่มเจ้าหน้าที่ผสมให้มากกว่านี้ในเขตที่มีการเลี้ยงโคหนาแน่น

3.2.2 อาหารหยาบ รัฐบาลโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์และเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมของสหกรณ์ ความร่วมมือให้สมาชิกปลูกหญ้าให้เพียงพอกับการเลี้ยงโคนมของตนเอง ถ้าพื้นที่มีจำกัดอาจจะเช่าที่ปลูกหญ้าเพิ่มหรือรวมกลุ่มปลูกหญ้าจากพื้นที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เช่นป่าสงวนเสื่อมโทรม ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์สาธารณะ และควรสำรองฟางข้าวไว้ในฤดูขาดแคลน เช่น ฤดูร้อน ฤดูฝน และอาจจะทำในรูปฟางปรุงแต่งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.2.3 ทางสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ควรจะสนับสนุนเครื่องจักร อุปกรณ์ในเรื่องการอัดฟางให้พร้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรมากที่สุด

3.2.4 แหล่งน้ำ แหล่งน้ำถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการเกษตร รัฐบาลควรจะสนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่อยู่เป็นกลุ่ม ส่วนเกษตรกรที่อยู่กระจัดกระจายก็ส่งเสริมให้ขุดสระน้ำไว้เพื่อใช้รดแปลงหญ้าในช่วงฤดูแล้ง

3.2.5 ควรจะลดราคาอาหารข้นให้ถูกลงกว่านี้จะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ในอนาคตสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ควรจะมีโรงผสมอาหารข้นแบบอัดเม็ดเอง เพราะจะทำให้ราคาอาหารข้นต่ำลง

3.2.6 เกษตรกรรายใหม่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจกับเกษตรกรรายใหม่เป็นพิเศษ เพื่อให้เขาประสบความสำเร็จ เพราะว่าในการเลี้ยงโคนมต้องลงทุนสูง ถ้าหากไม่ประสบความสำเร็จแล้วจะทำให้มีหนี้สินมาก ผลสุดท้ายทำให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงได้

3.2.7 การฝึกอบรม ควรจัดหลักสูตรการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร โดยเฉพาะเรื่องที่เกษตรกรยังขาดความรู้ เช่น อาหารและการให้อาหาร การตรวจน้ำนมก่อนรีด ความสะอาดของน้ำนมดิบ การป้องกันโรค ฯลฯ ควรจัดฝึกอบรมเวลา 11.00-15.00 น. หรือหลังจากเวลา 20.00 น. ไปแล้วเพราะจะเป็นช่วงว่างจากการทำกิจกรรมในฟาร์ม

3.2.8 รัฐควรพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร โดยเฉพาะในรายที่เลิกเลี้ยงไปแล้ว หรือในรายที่เลี้ยงอยู่แต่ไม่สามารถผ่อนชำระเงินกู้ได้ตามกำหนด

3.2.9 เศษวัสดุเหลือใช้จากพืชในท้องถิ่น เช่น เปลือกกล้วย เปลือกสับปะรด ควรจะนำมาเป็นอาหารให้กับโคนม รวมทั้งให้เกษตรกรผู้ที่ไม่เลี้ยงโคนมรวมกลุ่มเพื่อปลูกข้าวโพดฝักอ่อน เพื่อเอาเปลือกและต้นข้าวโพดมาให้โคนมกินจะเป็นการเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบให้มากขึ้น

3.2.10 ควรจะมีรถหน่วยพยาบาลสัตว์เคลื่อนที่ของกรมปศุสัตว์ทำหน้าที่ออกไปเยี่ยมฟาร์มของเกษตรกรและรักษาพยาบาลโคนม

3.2.11 ปัญหาเรื่องโคล้นคอก ปัญหานี้จะพบกับเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมมากกว่า 5 ปี จะพบว่าพื้นที่และแรงงานที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนโคที่เพิ่มขึ้นทุกปี และไม่สามารถจำหน่ายโคที่ไม่ต้องการออกไปได้ ทำให้การดูแลโคนมลดประสิทธิภาพลง ฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีสถานที่สำหรับเลี้ยงดูลูกโคของเกษตรกร ถ้าเกษตรกรจะซื้อก็สามารถซื้อจากหน่วยงานดังกล่าวได้

3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.3.1 ควรจะศึกษาผลกระทบของการเลี้ยงโคนมต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนเพื่อป้องกันและรักษาสภาพแวดล้อม

3.3.2 ควรจะเพิ่มตัวแปรอิสระทางด้านจิตวิทยา เช่น ความคาดหวังในการเลี้ยงโคนม

3.3.3 ควรจะมีการศึกษาถึงความคิดเห็นของบุตรหลานของเกษตรกรต่ออาชีพการเลี้ยงโคนม และควรส่งเสริมให้บุตรหลานของเกษตรกรที่สนใจอาชีพเกษตรมาศึกษาเล่าเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี โดยนักศึกษาเรียนฟรีอยู่ประจำ ทำโครงการ และเมื่อจบประกาศนียบัตรวิชาชีพ สามารถนำความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับฟาร์มของตนเองได้ จะทำให้ผลผลิตของฟาร์มและของประเทศชาติสูงขึ้น

3.3.4 ควรศึกษาการเพิ่มผลผลิตของโคนม โดยการจัดการให้อาหารอย่างมีประสิทธิภาพที่จะสนับสนุนให้โคให้ผลผลิตดีขึ้น ตลอดจนลดปัญหาการผสมติดยากและปัญหาสุขภาพ

บรรณานุกรม

กรองแก้ว บริสุทธิ์สวัสดิ์. 2539. "ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลิตของผู้เลี้ยงโคนมในสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี (Factors Affecting Adoption of Technology by Dairy Producers at Nongpho Dairy Cooperative)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

การปกครอง, กรม. สำนักงานจังหวัดพัทลุง. 2541. **บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุง**. พัทลุง.

เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา. 2528. **รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะที่แตกต่างระหว่างเกษตรกรที่ยอมรับนวกรรมกับเกษตรกรที่ไม่ยอมรับนวกรรม : ศึกษากรณีการปลูกข้าวพันธุ์ให้ผลผลิตสูง** สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

_____. 2533. **ความคิดพื้นฐานการพัฒนาชนบท**. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา และคณะ. 2539. **รายงานการวิจัยเรื่องอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่มีต่อการแพร่กระจายและการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงแพะ** สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

งามพิศ ธรรมทัศน์. 2532. "การรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ (Farmers' Perception Towards Dairy Extension Work of Chiang Mai Dairy Cooperative, Limited, Chiang Mai Province, Thailand)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้. (สำเนา)

จรัญ จันทลักขณา. 2537. **สภาวะการพัฒนาการเลี้ยงโคนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทย แนวทางการวิจัยและพัฒนาในอนาคต**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จรัญ จันทลักขณา และผกาพรรณ สกุลมั่น. 2542. **ฟาร์มโคนมกับสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิตกระบือและโค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จตุพร วัฒยากร. 2532. "ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้ข้าวพันธุ์ดีของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ (Factors Influencing the Adoption of Improved Rice Varieties by Farmers in Changwat Chaing Mai)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

จีระชัย กาญจนพฤติพงศ์ และคณะ. 2533. **การสำรวจการเลี้ยงดูและการจัดการฟาร์มโคนมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชวนิศนดากร วรวรรณ, ม.ร.ว. 2527. **การเลี้ยงโคนม**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. 2534. **การเลี้ยงโคนม**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ชัชรี นฤทุม และทิพวัลย์ วิทยาพันธุ์. 2532. "ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของชาวนาในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม", **วิทยาศาสตร์เกษตรศาสตร์.** สาขาสังคมศาสตร์. 10 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2532), 174-184.

ชัชวาล แอร่มหล้า. 2542. "การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเลี้ยงโคนมระหว่างเกษตรกรผู้ที่ยังคงเลี้ยงกับเกษตรกรผู้ที่เลิกเลี้ยงในจังหวัดพัทลุง (An Assessment of Smallholder Dairy Farms in Changwat Phatthalung : On-going vs. terminated Farms)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

ชาญชัย จันทร์เชื้อ. 2530. "การใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมอยุธยา จำกัด (An Application Technology in Dairy Production of Ayuttaya Dairy Cooperative Ltd. Members in Changwat Pha Nakhon Sriayuttaya)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524. **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาจิตวิทยาขั้นสูง.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดิเรก ฤกษ์หร่าย. 2522. **หลักการส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ : บี เอฟ ไอ.

_____. 2527. **การส่งเสริมการเกษตร : หลักการและวิธีการ** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2527. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์** กรุงเทพฯ : หจก. การพิมพ์พระนคร.

บุญธรรม คำพอ. 2520. "ความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับและผู้ไม่ยอมรับวิทยาการแผนใหม่ ศึกษากรณีในเขตโครงการมูลนิธิบูรณชนบท (Difference Between Adoptions and Non-adoptions of Farm Innovation : A Case Study of Rural Reconstruction Prooject at Po-ngam Village Central, Thailand)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. **ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ปรีชา เมียนเพชร. 2532. "การรับบริการการเลี้ยงโคนมและผลิตภัณฑ์นมของเกษตรกรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพัทลุง (The Services Acception for the Dairy Cow Raising and Dairy Production of the Farmers from the Concerning Units in Changwat Phatthalung)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

ปลัดกระทรวงพาณิชย์, สำนักงาน. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพัทลุง. 2537. **ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุง**. พัทลุง.

ปศุสัตว์, กรม. 2535. **เทคนิคการเพิ่มคุณภาพน้ำนม**. กรุงเทพฯ : ดอกเบี้ย.

_____. 2536. **การเลี้ยงโคนม**. สระบุรี : ปากเพรียงการช่าง 2.

_____. 2537. **โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ปศุสัตว์, กรม. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง. 2538. **ข้อมูลการเลี้ยงโคนมในเขต 9**. พัทลุง.

ปัญญา หิรัญรัศมี. 2529. **ความรู้พื้นฐานการส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชน จำกัด.

ปาริฉัตร สุขโต และพรรณพิไล เสกสิทธิ์. 2531. **คำแนะนำผสมเทียมสัตว์เพื่อการปรับปรุงพันธุ์.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ธวัช เสียงลือชา. 2532. "การใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ในจังหวัดราชบุรี (Use of Technology in Dairy Production of Nongpho Dairy Cooperative Ltd (Under Royal Patronage) Members in Changwat Ratchaburi)", วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

ภูวดล สาลีเกษตร. 2536. "ผลของการนำนวัตกรรมไปสู่ชุมชนชนบท ศึกษากรณีการยอมรับการผสมเทียมโค (Effects of an Innovation on Rural Communities : The Adoption of Cattle Artificial Insemination)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

วิจิตร อาวะกุล. 2527. **หลักการส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.

วิชิต อุทัยวรรณ. 2535. "ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ (Factors Affecting Knowledge and Practices of Dairy Farms in Chiang Mai)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (สำเนา)

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2529. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพฯ : สำนักอักษรพัฒนาพาณิช.

สมบูรณ์ เนื่องสมศรี. 2533. "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการใช้น้ำชลประทานของเกษตรกรในเขตโครงการชลประทานลำปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์" ใน **เนื้อความย่อวิทยานิพนธ์ พ.ศ.2530**, หน้า 251. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัมพันธ์ สิงหจันทร์. 2535. **คู่มือประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงโคนม.** กรุงเทพฯ : ชุมนมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุเมธ ประทุมสุวรรณ และธรรมนูญ ทองประไพ. 2531. **คู่มือการฝึกอบรมการเลี้ยงโคนม.** สระบุรี : ฝ่ายวิชาการและสาธิต องค์การส่งเสริมกิจกรรมโคนมแห่งประเทศไทย.

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด. 2541. **รายงานประจำปี**. พัทลุง.

อติชาติ สามนคร. 2535. "การเปิดรับข่าวสารและการยอมรับนวัตกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบุรี : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสหกรณ์โคนมกับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก (Communication Exposure and Adoption of Innovation Affecting the Accomplishment of Farmer's Dairy Production in Changwat Petchaburi : between Members of Dairy Cooperative and Non-Members)", วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

Lionberger, H.F. 1960. **Adoption of New Ideas and Practices.** Iowa : Iowa state University.

Patel, P.M. and Singh, K.N. 1970. "Differential Characteristics of Adoption anc Non-adoption of Farm Planning", **Indian Journal of Extension Education.** 6 (March-June 1970), 98-99.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง
ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ในจังหวัดพัทลุง

เลขที่แบบสัมภาษณ์ (ID) .....

คำแนะนำ ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ต้องการและกรอกผลการสัมภาษณ์ลงในช่องว่างของแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว) ..... สกุล.....

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....

.....

สำหรับผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

1. เพศ — V001 = ...

( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

2. สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์ — V002 = ...

( ) 1. สามี ( ) 2. ภรรยา

( ) 3. บุตร ( ) 4.อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. อายุ.....ปี — V003 = ...

4. จบการศึกษาสูงสุด..... — V004 = ...

5. ศาสนา — V005 = ...

( ) 1. พุทธ ( ) 2. อิสลาม

( ) 3. คริสต์ ( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. สถานภาพการสมรส | V006 = ...

( ) 1. โสด ( ) 2. แต่งงาน

( ) 3. หม้าย ( ) 4. หย่าร้าง

7. ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ | V007 = ...

( ) 1. อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

( ) 2. อ่านออกแต่เขียนไม่ได้

( ) 3. อ่านออกเขียนได้

8. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน | V008 = ...

9. จำนวนบุตรทั้งหมด.....คน | V009 = ...

10. อำเภอที่ทำฟาร์มเลี้ยงโคในปัจจุบัน | V010 = ...

( ) 1. อำเภอเมือง

( ) 2. อำเภอควนขนุน

( ) 3. อำเภอเขาชัยสน

( ) 4. อำเภอป่าพยอม

( ) 5. อำเภอกงหรา

( ) 6. อำเภอปากพยูน

( ) 7. อำเภอตะโหมด

( ) 8. อำเภอป่าบอน

( ) 9. อำเภอบางแก้ว

( ) 10. กิ่งอำเภอศรีนครินทร์

11. ปัจจุบันนี้ ท่านเลี้ยงโคนมอยู่ที่ | V011 = ...

( ) 1. ตำบลลำป่า อำเภอเมือง

( ) 2. ตำบลท่าแค อำเภอเมือง

( ) 3. ตำบลร่มเมือง อำเภอเมือง

( ) 4. ตำบลปรางหมู่ อำเภอเมือง

( ) 5. ตำบลนาท่อม อำเภอเมือง

( ) 6. ตำบลโคกชะงาย อำเภอเมือง

( ) 7. ตำบลชุมพล กิ่งอำเภอศรีนครินทร์

( ) 8. ตำบลตำนาน อำเภอเมือง
( ) 9. ตำบลควนมะพร้าว อำเภอเมือง
( ) 10. ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง
( ) 11. ตำบลเขาเจียก อำเภอเมือง
( ) 12. ตำบลพญาขันธ์ อำเภอเมือง
( ) 13. ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง
( ) 14. ตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมือง
( ) 15. ตำบลชะมวง อำเภอควนขนุน
( ) 16. ตำบลนาขยาด อำเภอควนขนุน
( ) 17. ตำบลควนขนุน อำเภอควนขนุน
( ) 18. ตำบลแพรกหา อำเภอควนขนุน
( ) 19. ตำบลดอนทราย อำเภอควนขนุน
( ) 20. ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน
( ) 21. ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา
( ) 22. ตำบลชะรัด อำเภอกงหรา
( ) 23. ตำบลกงหรา อำเภอกงหรา
( ) 24. ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน
( ) 25. ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน
( ) 26. ตำบลฝาละมี อำเภอป่ากพยูน
( ) 27. ตำบลแม่ขรี อำเภอตะโหมด
( ) 28. ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน
( ) 29. ตำบลโคกสัก อำเภอบางแก้ว
( ) 30. ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพยอม
( ) 31. ตำบลเกาะเต่า อำเภอป่าพยอม

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. การประกอบอาชีพ

1.1 อาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักหรือไม่ (รายได้สูงสุด)

( ) 0. ไม่เป็น ( ) 1. เป็น V012 = ...

<u>กรณีที่ไม่เป็น</u> อาชีพหลัก ได้แก่..... V013 = ...

2. รายได้

2.1 รายได้จากการเลี้ยงโคนม ในรอบปี 2539 (โดยประมาณ)

น้ำนมดิบ.....บาท V014 = ...

โคคัดทิ้ง.....บาท V015 = ...

ลูกโค.....บาท V016 = ...

มูลโค.....บาท V017 = ...

รวมรายได้จากการเลี้ยงโคนม.....บาท V018 = ...

2.2 จากภาคเกษตร (ปี พ.ศ. 2539)

ทำนา.....บาท V019 = ...

ปศุสัตว์ (ยกเว้นโคนม).....บาท V020 = ...

สวนยางพารา.....บาท V021 = ...

พืชผัก.....บาท V022 = ...

รวมรายได้จากภาคเกษตร.....บาท V023 = ...

2.3 จากนอกภาคเกษตร (ปี พ.ศ. 2539)

รับจ้าง

มีรายได้.....บาท/เดือน V024 = ...

มีรายได้.....บาท/ปี V025 = ...

ค้าขาย

มีรายได้.....บาท/เดือน V026 = ...

มีรายได้.....บาท/ปี V027 = ...

รวมรายได้จากนอกภาคเกษตร.....บาท V028 = ...

3. รายจ่าย

3.1 รายจ่ายอื่น ๆ ของครอบครัวในปี พ.ศ. 2539 (โดยประมาณ)

ค่าใช้จ่ายในครอบครัว.....บาท	V029 = ...
ค่าเล่าเรียนบุตร.....บาท	V030 = ...
ค่าเสื้อผ้า, ยารักษาโรค.....บาท	V031 = ...
รวมรายจ่ายของครอบครัว.....บาท	V032 = ...

3.2 รายจ่ายในการเลี้ยงโคนมในปี พ.ศ. 2539 (โดยประมาณ)

ค่าซื้อพันธุ์โค.....บาท	V033 = ...
คิดเป็น.....เปอร์เซ็นต์	V034 = ...
ค่าอาหาร.....บาท	V035 = ...
คิดเป็น.....เปอร์เซ็นต์	V036 = ...
ค่ายาเวชภัณฑ์.....บาท	V037 = ...
คิดเป็น.....เปอร์เซ็นต์	V038 = ...
ค่าวัสดุอุปกรณ์เลี้ยงโค.....บาท	V039 = ...
คิดเป็น.....เปอร์เซ็นต์	V040 = ...
ค่าสร้างโรงเรือน.....บาท	V041 = ...
คิดเป็น.....เปอร์เซ็นต์	V042 = ...
รวมทั้งหมด.....บาท	V043 = ...
คิดเป็น.....เปอร์เซ็นต์	V044 = ...

4. แรงงาน

4.1 สมาชิกในครอบครัวที่ทำงานนอกบ้าน

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี	V045 = ...
<u>ถ้ามี</u> จำนวน.....คน	V046 = ...
สามี	
( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ	V047 = ...
ภรรยา	
( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ	V048 = ...

บุตรชาย	
( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ	V049 = ...
บุตรหญิง	
( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ	V050 = ...
4.2 แรงงานในครอบครัวที่ใช้ในการเกษตร.....คน	V051 = ...
เป็นเพศชาย.....คน	V052 = ...
เพศหญิง.....คน	V053 = ...
4.3 แรงงานที่ใช้เลี้ยงโคนม.....คน	V054 = ...
เป็นเพศชาย.....คน	V055 = ...
เพศหญิง.....คน	V056 = ...
4.4 แรงงานในครอบครัวที่ใช้เลี้ยงโคนมมีเพียงพอหรือไม่	
( ) 0. ไม่เพียงพอ ( ) 1. เพียงพอ	V057 = ...
<u>กรณีที่ไม่เพียงพอ</u> (โปรดระบุเหตุผล).....	V058 = ...
<u>กรณีแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอ</u> ท่านแก้ปัญหาโดย	
จ้างแรงงานประจำ อัตราค่าจ้าง.....บาท/เดือน	V059 = ...
จ้างแรงงานชั่วคราว อัตราค่าจ้าง.....บาท/เดือน	V060 = ...
5. ที่ดิน	
5.1 ที่ดินถือครองทั้งหมด.....ไร่	V061 = ...
5.2 ที่ดินทำการเกษตรทั้งหมด.....ไร่ จำแนกเป็น	V062 = ...
ทำนา.....ไร่	V063 = ...
สวนผลไม้.....ไร่	V064 = ...
สวนยางพารา.....ไร่	V065 = ...
แปลงหญ้า.....ไร่	V066 = ...
ฟาร์มโคนม.....ไร่	V067 = ...
5.3 ที่ดินเช่าจากผู้อื่น	
( ) 0 ไม่มี ( ) 1. มี	V068 = ...
<u>กรณีที่เช่า</u> ท่านเช่าจำนวน.....ไร่	V069 = ...
<u>กรณีที่เช่า</u> ท่านจ่ายค่าเช่าเท่าไร.....บาท	V070 = ...

5.4 ท่านมีที่ดินให้ผู้อื่นเช่าหรือไม่

( ) 0. ไม่มีให้เช่า ( ) 1. ให้เช่า V071 = ...

<u>กรณีที่ให้เช่า</u> จำนวน.....ไร่ V072 = ...

6. สินเชื่อ

6.1 ในการเลี้ยงโคนม ท่านใช้เงินทุนจากแหล่งใด V073 = ...

( ) 1. ใช้ทุนของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด

( ) 2. กู้ยืมทั้งหมด

( ) 3. ใช้เงินทุนของตนเองบางส่วน กู้ยืมบางส่วน

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

กรณีที่มีการกู้ยืม ท่านกู้จากแหล่งใด

(ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ)

( ) ธกส. V074 = ...

( ) ธนาคารพาณิชย์ V075 = ...

( ) เอกชน V076 = ...

( ) สหกรณ์การเกษตร V077 = ...

( ) กลุ่มเกษตรกร V078 = ...

( ) เพื่อนบ้าน V079 = ...

( ) ญาติพี่น้อง V080 = ...

<u>กรณีที่มีการกู้ยืม</u> ท่านนำมาใช้ในกิจกรรมใดมากที่สุด V081 = ...

( ) 1. ซื้อพันธุ์โค

( ) 2. ซื้อที่ดิน

( ) 3. สร้างโรงเรือน

( ) 4. ค่าอาหาร, เวชภัณฑ์

6.2 ในการกู้เงิน ท่านใช้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่

( ) 0. ไม่ตรง ( ) 1. ตรง V082 = ...

6.3 ปัจจุบันท่านมีหนี้สินอยู่หรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี V083 = ...

<u>กรณีที่มี</u> ท่านมีหนี้อยู่เป็นจำนวนเท่าใด.....บาท V084 = ...

7. การเป็นสมาชิกกลุ่ม

7.1 ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมหรือไม่

( ) 0. ไม่เป็น ( ) 1. เป็น V085 = ...

<u>กรณีที่ไม่เป็น</u> เพราะเหตุใด..... V086 = ...

<u>กรณีที่เป็น</u> เป็นมา.....ปี V087 = ...

<u>กรณีที่เป็น</u> ท่านเข้าเป็นสมาชิกโดยวิธีใด V088 = ...

( ) 1. เพื่อนบ้านชักจูง

( ) 2. สมัคใจ

( ) 3. เจ้าหน้าที่

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7.2 ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิก ธกส.หรือไม่

( ) 0. ไม่เป็น ( ) 1. เป็น V089 = ...

<u>กรณีที่ไม่เป็น</u> เพราะเหตุใด..... V090 = ...

<u>กรณีที่เป็น</u> เป็นมา.....ปี V091 = ...

<u>กรณีที่เป็น</u> ท่านเข้าเป็นสมาชิกโดยวิธีใด V092 = ...

( ) 1. เพื่อนบ้านชักจูง

( ) 2. สมัคใจ

( ) 3. เจ้าหน้าที่

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7.3 ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หรือไม่

( ) 0. ไม่เป็น ( ) 1. เป็น V093 = ...

เหตุผลที่ไม่เป็น..... V094 = ...

วิธีการที่เป็น..... V095 = ...

ระบุระยะเวลา.....ปี V096 = ...

8. ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

8.1 พันธุ์โคนมที่เหมาะสมที่จะเลี้ยงเพื่อรีดนมในภาคใต้ V097 = ...

( ) ก. พันธุ์แท้

( ) ข. พันธุ์พื้นเมือง

( )*ค. พันธุ์ลูกผสม

8.2 เพื่อลดแสงแดดส่อง ควรจะสร้างโรงเรือนในทิศทางใด V098 = ...

( )*ก. ยาวตามแนวทิศตะวันออก-ตก

( ) ข. ยาวตามแนวเหนือใต้

( ) ค. ไม่จำกัดทิศทาง

8.3 พื้นโรงเรือนที่เป็นคอนกรีตที่ดี ควรมีลักษณะอย่างไร V099 = ...

( )*ก. คอนกรีตขัดหยาบ

( ) ข. คอนกรีตขัดมัน

( ) ค. ปูด้วยกระเบื้องเคลือบ

8.4 แปลงหญ้าระยะที่มีคุณภาพดีที่สุด ควรตัดให้กินในระยะใด V100 = ...

( ) ก. ระยะที่เป็นต้นอ่อน

( )*ข. ระยะเริ่มออกดอก

( ) ค. ระยะที่ดอกบานหมดแล้ว

8.5 ท่านคิดว่าหญ้าชนิดใดเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคนม ในพื้นที่ของท่าน V101 = ...

( ) ก. หญ้ารูซี่

( ) ข. หญ้ากินนี

( ) ค. หญ้าเนเปียร์

( )*ง. หญ้าขน

8.6 อาหารหยาบที่มีคุณภาพสูงที่สุดคือ	V001 = ...
( ) ก. หญ้าแห้ง	
( ) ข. หญ้าแก่	
( )*ค. หญ้าที่มีถั่วปน	
( ) ง. หญ้าที่มีใบมาก	
8.7 อาหารหยาบที่มีคุณภาพต่ำที่สุดคือ	V102 = ...
( ) ก. หญ้าแห้ง	
( )*ข. หญ้าแก่	
( ) ค. หญ้าที่มีถั่วปน	
( ) ง. หญ้าที่มีใบมาก	
8.8 โคสาวลูกผสม ควรผสมพันธุ์เมื่ออายุเท่าไร	V103 = ...
( ) ก. 12-17 เดือน	
( )*ข. 18-24 เดือน	
( ) ค. 24 เดือนขึ้นไป	
8.9 เมื่อโคเป็นสัด ตอนเช้าเวลาที่เหมาะที่จะผสมคือเวลาใด	V104 = ...
( ) ก. ตอนสาย	
( ) ข. ตอนกลางวัน	
( ) ค. ตอนบ่าย	
( )*ง. ตอนเย็น	
8.10 รอบการเป็นสัดของโคนมประมาณกี่วัน	V105 = ...
( ) ก. 15-18 วัน	
( )*ข. 19-22 วัน	
( ) ค. 23-26 วัน	
( ) ง. 27-30 วัน	

8.11 การทำความสะอาดเต้านมโค
ก่อนรีดนมทางปฏิบัติที่ถูกคือ V106 = ...
( ) ก. อาบน้ำให้โคแล้วรีดได้เลย
( ) ข. ล้างเต้านมด้วยน้ำสะอาดก่อนรีด
( )*ค. ล้างเต้านมด้วยน้ำผสมยาฆ่าเชื้อ

8.12 ในการรีดนมโคแต่ละตัว ควรรีดให้เสร็จภายในเวลาเท่าไร V107 = ...
( ) ก. 5 นาที
( )*ข. 8 นาที
( ) ค. 12 นาที
( ) ง. 15 นาที

8.13 การปฏิบัติการรีดนมโคที่ดีที่สุด ควรรีดวันละกี่ครั้ง
และเวลาใดบ้าง V108 = ...
( ) ก. วันละ 1 ครั้ง เวลาเช้า
( ) ข. วันละ 1 ครั้ง เวลาเย็น
( )*ค. วันละ 2 ครั้ง เวลาเช้าและเย็น

8.14 การให้นมของโคจะให้นมสูงสุด เมื่อโคมีอายุเท่าไร V109 = ...
( ) ก. 2-3 ปี
( )*ข. 4-5 ปี
( ) ค. 6-7 ปี

8.15 ควรให้โคนมหยุดให้นมก่อนคลอดอย่างน้อยกี่เดือน V110 = ...
( ) ก. 1 เดือน
( )*ข. 2 เดือน
( ) ค. 3 เดือน
( ) ง. 4 เดือน

8.16 ลูกโคนมที่คลอดใหม่ ควรให้กินน้ำนมน้ำเหลือง อย่างน้อยกี่วัน — V111 = ...

( ) ก. 1 วัน

( ) ข. 2 วัน

( ) ค. 3 วัน

( )*ง. 4 วัน

8.17 ปกติจะหย่านมโค เมื่ออายุประมาณกี่เดือน — V112 = ...

( )*ก. 3 เดือน

( ) ข. 4 เดือน

( ) ค. 5 เดือน

( ) ง. 6 เดือน

8.18 ควรเก็บมูลโคออกจากคอกกี่วันครั้ง — V113 = ...

( )*ก. ทุกวัน

( ) ข. 3 วันครั้ง

( ) ค. 5 วันครั้ง

( ) ง. 7 วันครั้ง

8.19 เมื่อโคนมของท่านตายโดยไม่ทราบสาเหตุ ทางที่ถูกควรต้องปฏิบัติอย่างไร — V114 = ...

( )*ก. แจ้งสัตวแพทย์ทันที

( ) ข. ขายเหมาทั้งตัว

( ) ค. ชำแหละเนื้อจำหน่าย

( ) ง. ชำแหละเนื้อไว้บริโภค

( ) จ. ฝังหรือทำลายซาก

8.20 ในการเลี้ยงโคนมให้ได้กำไรนั้น เราจำเป็นต้องคัดเลือกแม่โคนมโดยดูลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นหลัก อันดับแรกที่ต้องเน้นคือ V115 = ...

( ) ก. ปริมาณน้ำนมที่แม่โคให้ตั้งแต่การให้นมครั้งแรก

( )*ข. รูปร่างลักษณะ

( ) ค. ประสิทธิภาพการสืบพันธุ์

8.21 ปัจจัยใดที่เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ V116 = ...

( ) ก. พันธุ์

( )*ข. การจัดการดูแล

( ) ค. โรคติดต่อ

8.22 สัตว์ที่ไม่สบายจากพิษยูเรีย แก้ไขโดยใช้สิ่งใดกรอกเข้าปากประมาณ 1 แกลลอน V117 = ...

( ) ก. น้ำมันพืช

( )*ข. น้ำส้มสายชู

( ) ค. น้ำธรรมดา

9. การติดต่อสื่อสาร

9.1 ในปีที่ผ่านมา ท่านเคยไปหาปศุสัตว์อำเภอบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V118 = ...

<u>กรณีที่เคย</u>

ท่านไปหาด้วยเรื่องอะไร..... V119 = ...

ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านไปหามากี่ครั้งแล้ว.....ครั้ง V120 = ...

ส่วนใหญ่ท่านพบใคร (โปรดระบุ)..... V121 = ...

9.2 ในรอบปีที่ผ่านมา ปศุสัตว์อำเภอเคยมาหาท่านบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V122 = ...

<u>กรณีที่เคย</u>

ในรอบปีที่ผ่านมา มาหาท่านแล้ว.....ครั้ง V123 = ...

มาหาท่านด้วยเรื่องอะไร..... V124 = ...

9.3 ในปีที่ผ่านมา ท่านได้รับฟังรายการวิทยุด้านการเลี้ยงโคนมมากน้อยเพียงใด	
( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย	V125 = ...
<u>กรณีที่เคย</u> ท่านฟังมากี่ครั้งแล้ว.....ครั้ง	V126 = ...
9.4 ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านได้ดูรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมบ้างหรือไม่	
( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย	V127 = ...
กรณีที่เคย ดูกี่ครั้ง.....ครั้ง	V128 = ...
9.5 ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านได้อ่านหนังสือ วารสารหรือเอกสารด้านการเลี้ยงโคนมหรือไม่	
( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย	V129 = ...
<u>กรณีที่เคย</u> (โปรดระบุชื่อเอกสาร).....	V130 = ...
10. การฝึกอบรมและการดูงาน	
10.1 ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมด้านการเลี้ยงโคนมบ้างหรือไม่	
( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย	V131 = ...
<u>กรณีที่เคย</u> อบรมกี่ครั้ง.....ครั้ง	V132 = ...
สถานที่อบรม.....	V133 = ...
หน่วยงานที่จัดอบรม.....	V134 = ...
อบรมเกี่ยวกับเรื่อง.....	V135 = ...
10.2 ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านเคยได้ออกไปดูงานด้านการเลี้ยงโคนมบ้างหรือไม่	
( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย	V136 = ...
<u>กรณีที่เคย</u> ท่านไปดูมาแล้วกี่ครั้ง.....ครั้ง	V137 = ...
ท่านไปดูงานที่ไหน.....	V138 = ...
หน่วยงานที่พาไป.....	V139 = ...

11. การส่งเสริมเผยแพร่ (ในรอบปีที่ผ่านมา)

11.1 ท่านเคยติดต่อพูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมด้วยกันบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V140 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> ท่านพูดคุย.....ครั้ง V141 = ...

ท่านพูดคุยเรื่องอะไร..... V142 = ...

11.2 ท่านเคยแนะนำการเลี้ยงโคนมแก่ผู้อื่นบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V143 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> ท่านแนะนำ.....คน V144 = ...

เขาหันมาเลี้ยงโคนม.....คน V145 = ...

12. การเดินทางออกไปนอกถิ่นฐาน (ในรอบปีที่ผ่านมา)

12.1 ท่านเคยเดินทางออกนอกถิ่นฐานไปยังตำบลอื่น บ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V146 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> จำนวน.....ครั้ง V147 = ...

12.2 ท่านเคยเดินทางออกนอกถิ่นฐานไปยังอำเภออื่นบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V148 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> จำนวน.....ครั้ง V149 = ...

12.3 ท่านเคยเดินทางออกนอกถิ่นฐานไปยังจังหวัดอื่น บ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V150 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> จำนวน.....ครั้ง V151 = ...

ตอนที่ 3 ข้อมูลทางด้านจิตวิทยาของเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

1. ท่านมีทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ

ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดกับข้อความต่อไปนี้

ข้อความ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
1. ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยความเต็มใจ	( )	( )	( )	( )	( )	V152 = ...
2. เข้ากับชาวบ้านได้ดี	( )	( )	( )	( )	( )	V153 = ...
3. เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ	( )	( )	( )	( )	( )	V154 = ...
4. เป็นบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับ	( )	( )	( )	( )	( )	V155 = ...
5. เป็นบุคคลละเอียดรอบคอบในการทำงาน	( )	( )	( )	( )	( )	V156 = ...
6. เป็นคนตรงต่อเวลานัดหมาย	( )	( )	( )	( )	( )	V157 = ...
7. เป็นผู้ที่อุทิศตนอย่างแท้จริงในหน้าที่การงาน	( )	( )	( )	( )	( )	V158 = ...

2. ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม

ท่านมีความเห็นด้วยต่อข้อความต่อไปนี้อย่างไร

ข้อความ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
1. โคนมเลี้ยงยากเนื่องจากต้องดูแลใกล้ชิดและเอาใจใส่ตลอดเวลา	( )	( )	( )	( )	( )	V159 = ...
2. การเลี้ยงโคนมลงทุนสูง	( )	( )	( )	( )	( )	V160 = ...
3. การเลี้ยงโคนมใช้แรงงานมาก	( )	( )	( )	( )	( )	V161 = ...
4. โคนมปลดระวางขายได้ราคาต่ำ	( )	( )	( )	( )	( )	V162 = ...
5. การเลี้ยงโคนมให้ดีต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงมาก่อน	( )	( )	( )	( )	( )	V163 = ...
6. การเลี้ยงโคนมต้องหาหญ้าพันธุ์ส่งเสริมให้กินจำนวนมากต่อวัน	( )	( )	( )	( )	( )	V164 = ...
7. ถ้ามีการให้อาหารอย่างเพียงพอจะทำให้โคให้น้ำนมมากขึ้น	( )	( )	( )	( )	( )	V165 = ...
8. ถ้ามีการสุขาภิบาลโคนมตามแผนปฏิบัติงานโคจะมีสุขภาพดี	( )	( )	( )	( )	( )	V166 = ...
9. การเลี้ยงโคนมทำให้มีเงินหมุนเวียนตลอดปี	( )	( )	( )	( )	( )	V167 = ...
10. การเลี้ยงโคนมสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้	( )	( )	( )	( )	( )	V168 = ...

ตอนที่ 4 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

1. ก่อนเลี้ยงโคนมท่านเคยประกอบอาชีพหลักประเภทอื่นมาก่อนหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย — V169 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> ประกอบอาชีพอะไร..... — V170 = ...

2. วิธีเริ่มต้นเลี้ยงโคนมในฟาร์มของท่าน — V171 = ...

( ) 1. โคสาวตั้งท้อง

( ) 2. ลูกโคเพศเมีย

( ) 3. แม่โครีดนม

( ) 4. โคสาวตั้งท้องและแม่โครีดนม

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3. ในการเริ่มต้นเลี้ยงโคนม ท่านซื้อพันธุ์โคจากที่ใด — V172 = ...

( ) 1. กรมปศุสัตว์

( ) 2. เพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน

( ) 3. ไปซื้อเองจากต่างจังหวัด

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. รูปแบบการเลี้ยงโคนมของท่าน — V173 = ...

( ) 1. ปล่อยลงแทะเล็มในแปลงหญ้า

( ) 2. ตัดให้กินแบบยืนโรง

( ) 3. ปล่อยโคลงในลานแล้วตัดให้กิน

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ท่านเคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์มาก่อนหรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี — V174 = ...

<u>กรณีที่มี</u> สัตว์ประเภทไหน — V175 = ...

( ) 1. สัตว์ปีก ( ) 2. สุกร

( ) 3. โคเนื้อ ( ) 4. แพะ

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. ท่านเลี้ยงโคนมเพราะสาเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)	
( ) เพราะรัฐบาลสนับสนุน	V176 = ...
( ) มีรายได้ดี	V177 = ...
( ) เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	V178 = ...
( ) ตลาดนมไม่มีปัญหา	V179 = ...
( ) เลี้ยงตามเพื่อนบ้าน	V180 = ...
( ) หารายได้เสริม	V181 = ...
( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	V182 = ...
7. ท่านได้เริ่มเลี้ยงโคนมเมื่อปี พ.ศ.....	V183 = ...
8. เมื่อท่านเลี้ยงโคนมแล้วได้เลี้ยงกันต่อเนื่องหรือไม่	
( ) 0. ไม่ต่อเนื่อง ( ) 1. ต่อเนื่อง	V184 = ...
<u>กรณีที่ไม่ต่อเนื่องเพราะ</u> (โปรดระบุ).....	V185 = ...
9. ระยะเวลาที่เลี้ยงโคนมจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา.....ปี	V186 = ...
10. ปัจจุบันท่านมีจำนวนโคนม.....ตัว	V187 = ...
โครีดนม.....ตัว	V188 = ...
โคตั้งท้อง.....ตัว	V189 = ...
ลูกโคเพศเมีย.....ตัว	V190 = ...
โครุ่นเพศผู้.....ตัว	V191 = ...
โคสาว.....ตัว	V192 = ...
11. เมื่อแม่โคคลอดลูกโคเพศผู้ ท่านเลี้ยงต่อไปหรือไม่	
( ) 0. ไม่เลี้ยง ( ) 1. เลี้ยง	V193 = ...
<u>กรณีไม่เลี้ยง</u> (โปรดระบุ).....	V194 = ...
<u>กรณีที่เลี้ยง</u>	V195 = ...
( ) 1. จำหน่าย	
( ) 2. ให้เพื่อนบ้านเปล่า ๆ	
<u>ถ้าจำหน่าย</u> เมื่ออายุ.....เดือน	V196 = ...
12. ท่านซื้อพันธุ์โคนมจากแหล่งใด.....	V197 = ...

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

1. โรงเรือน

1.1 ท่านมีโรงเรือนสำหรับรีดนมหรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี V198 = ...

<u>กรณีไม่มี</u> ท่านทำอย่างไร..... V199 = ...

<u>กรณีที่มี</u> ขนาดกว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร V200 = ...

ลักษณะหลังคาโรงเรือนเป็นอย่างไร V201 = ...

( ) 1. จั่ว 2 ชั้น

( ) 2. จั่วชั้นเดียว

( ) 3. เพิงหมาแหงน

( ) 4. เพิงหมาแหงนกลาย

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1.2 ลักษณะโรงเรือน V202 = ...

( ) 1. ยกพื้นสูง

( ) 2. พื้นติดดิน

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1.3 ลักษณะทิศทางการสร้างโรงเรือนของท่านเป็นอย่างไร V203 = ...

( ) 1. แนวเหนือ-ใต้

( ) 2. ทิศตะวันตก-ออก

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1.4 พื้นโรงเรือน V204 = ...

( ) 1. คอนกรีต

( ) 2. พื้นดิน

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1.5 หลังคา V204 = ...

( ) 1. กระเบื้องลอน ( ) 2. สังกะสี

( ) 3. จาก ( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1.6 ที่ให้หญ้า	V205 = ...
( ) 1. แบบรางคอนกรีต	
( ) 2. แบบรางไม้	
( ) 3. แบบไม้กั้นกรอบ	
( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
1.7 ท่านมีคอกพักโคหรือไม่	
( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี	V206 = ...
<u>กรณีไม่มี</u> เพราะ	V207 = ...
<u>กรณีที่มี</u> ขนาดกว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร	V208 = ...
ลักษณะโรงเรือนเป็นอย่างไร	V209 = ...
( ) 1. จั่ว 2 ชั้น	
( ) 2. จั่วชั้นเดียว	
( ) 3. เพิงหมาแหงน	
( ) 4. เพิงหมาแหงนกลาย	
( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
1.8 โรงเรือนโคนมของท่านน้ำท่วมหรือไม่	
( ) 0. ท่วม ( ) 1. ไม่ท่วม	V210 = ...
<u>กรณีน้ำท่วม</u> แก้ไขอย่างไร.....	V211 = ...
1.9 ใน 1 สัปดาห์ ท่านได้ทำความสะอาดโรงเรือนหรือไม่	
( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ	V212 = ...
<u>กรณีที่ไม่ทำ</u> เพราะเหตุใด.....	V213 = ...
<u>กรณีที่ทำ</u> ใน 1 สัปดาห์ จำนวน.....ครั้ง	V214 = ...
1.10 โรงเรือนรีดนมของท่านจะต่อเติมได้หรือไม่	
( ) 0. ไม่ได้ ( ) 1. ได้	V215 = ...
<u>กรณีที่ไม่ได้</u> เพราะเหตุใด.....	V216 = ...

2. อาหารข้น

2.1 หลักการให้อาหารข้นแก่แม่โครีดนมของท่าน คือ — V217 = ...

( ) 1. ให้เท่าที่แม่โคกินได้

( ) 2. ให้โดยจำกัดจำนวน

( ) 3. ให้โดยคำนึงถึงสุขภาพโคเป็นหลัก
ถ้าโคน้ำนมมากก็ให้อาหารมาก

( ) 4. ให้อาหาร 1 กิโลกรัม/โคให้นม 3 กิโลกรัม

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

2.2 ท่านปฏิบัติเกี่ยวกับอาหารข้นโดยวิธีใด — V218 = ...

( ) 1. ให้อาหารสำเร็จรูป

( ) 2. ผสมเอง

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

2.3 ท่านผสมอาหารโคนมหรือไม่

( ) 0. ไม่ผสม ( ) 1. ผสม — V219 = ...

<u>กรณีที่ไม่ผสม</u> เพราะเหตุใด..... — V220 = ...

<u>กรณีที่ผสม</u> มีส่วนผสมอะไรบ้าง — V221 = ...

( ) 1. รำ + ปลายข้าว + หัวอาหาร

( ) 2. รำ + ข้าวโพด + หัวอาหาร

( ) 3. รำ + ปลายข้าว + กากถั่วเหลือง

( ) 4. รำ + ปลายข้าว + กากมะพร้าว

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

2.4 ท่านให้อาหารข้นในลักษณะใด — V222 = ...

( ) 1. อาหารเหลวขณะรีดนม

( ) 2. อาหารเม็ดขณะรีด

( ) 3. ให้อาหารเหลวก่อนรีดนม

( ) 4. ให้อาหารเม็ดก่อนรีดนม

2.5 ท่านให้อาหารข้นวันละกี่ครั้ง — V223 = ...

( ) 1. 1 ครั้ง

( ) 2. 2 ครั้ง

2.6 ท่านให้อาหารสูตรที่ไม่ต้องใช้หญ้าสดเลี้ยงหรือไม่

( ) 0. ไม่ให้ ( ) 1. ให้ — V224 = ...

<u>กรณีที่ไม่ให้</u> เพราะ (โปรดระบุ) ..... — V225 = ...

<u>กรณีที่ให้</u> เพราะ (โปรดระบุ) ..... — V226 = ...

จำนวนครั้งที่ให้ — V227 = ...

( ) 1. 1 ครั้ง/วัน

( ) 2. 2 ครั้ง/วัน

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

2.7 ในกรณีฉุกเฉินท่านเตรียมอาหารข้นไว้หรือไม่ (น้ำท่วม, แล้งจัด)

( ) 0. ไม่เตรียม ( ) 1. เตรียม — V228 = ...

<u>กรณีที่ไม่เตรียม</u> เพราะ (โปรดระบุ)..... — V229 = ...

<u>กรณีที่เตรียม</u> — V230 = ...

( ) 1. 1 สัปดาห์

( ) 2. 2 สัปดาห์

( ) 3. 3 สัปดาห์

( ) 4. 4 สัปดาห์

3. อาหารหยาบ

3.1 ท่านให้หญ้าอะไรเป็นหลักกับโคนม — V231 = ...

( ) 1. หญ้าขน

( ) 2. หญ้ารูซี่

( ) 3. หญ้าพลิแคททูลั่ม

( ) 4. หญ้าขน + หญ้ารูซี่

( ) 5. หญ้าพลิแคททูลั่ม + หญ้าขน

( ) 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3.2 ท่านให้อาหารหยาบแก่โครีดนมประมาณตัวละกี่กิโลกรัม V232 = ...

( ) 1. 20 กิโลกรัม/ตัว/วัน

( ) 2. 30 กิโลกรัม/ตัว/วัน

( ) 3. 40 กิโลกรัม/ตัว/วัน

( ) 4. 50 กิโลกรัม/ตัว/วัน

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.3 ในฤดูฝนหรือน้ำท่วม ท่านได้เตรียมอาหารหยาบอะไรบ้างให้แก่โคนม V233 = ...

( ) 1. ฟางหญ้า

( ) 2. หญ้าแห้ง

( ) 3. หญ้าหมัก

( ) 4. ฟางปรุงแต่ง

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.5 ท่านให้อาหารหยาบแก่โคอย่างไร V234 = ...

( ) 1. ปล่อยลงแทะเล็มในแปลงหญ้า

( ) 2. ตัดให้กินแบบยืนโรง

( ) 3. ปล่อยโคในลานแล้วตัดให้กิน

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.5 ท่านใช้เครื่องมืออะไรตัดหญ้า V235 = ...

( ) 1. ใช้เคียว

( ) 2. ใช้พร้า

( ) 3. ใช้เครื่องตัดหญ้าแบบสะพายหลัง

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

4. แปลงหญ้า

4.1 ท่านมีแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคนมหรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี V236 = ...

<u>กรณีไม่มีแปลงหญ้า</u> ท่านได้หญ้าโดยวิธี	V237 = ...
( ) 1. ตัดเองทั้งหมด	
( ) 2. ซื้อทั้งหมด	
( ) 3. ตัดเองบางส่วนและซื้อบางส่วน	
( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
<u>สถานที่ไปตัดหญ้า</u>	V238 = ...
( ) 1. ที่สาธารณะ	
( ) 2. ริมถนน	
( ) 3. สวนไม้ผลไม้ยืนต้น	
( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
4.2 ท่านมีแปลงหญ้าพันธุ์อะไร	
หญ้าขน .....ไร่	V239 = ...
หญ้ารูซี่.....ไร่	V240 = ...
หญ้าเนเปียร์.....ไร่	V241 = ...
หญ้ากินนี.....ไร่	V242 = ...
หญ้าพลิแคททูลั่ม.....ไร่	V243 = ...
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....ไร่	V244 = ...
<u>กรณีที่มีแปลงหญ้า</u>	
แหล่งของเมล็ดพันธุ์หญ้า.....	V245 = ...
ระยะทางจากบ้านถึงแปลงหญ้า.....เมตร	V246 = ...
สภาพน้ำท่วมแปลงหญ้าหรือไม่	V247 = ...
( ) 0. ไม่ท่วม	
( ) 1. ท่วมบางฤดูกาล	
ฤดูแล้งมีน้ำเพียงพอใส่แปลงหญ้าหรือไม่	V248 = ...
( ) 0. ไม่เพียงพอ	
( ) 1. พอเพียง	
<u>กรณีไม่พอ</u> แก้ไข.....	V249 = ...

4.3 หญ้าที่ท่านใช้เลี้ยงโคนมมีเพียงพอสำหรับเลี้ยงโคนมตลอดปี

( ) 0. ไม่เพียงพอ ( ) 1. เพียงพอ V250 = ...

<u>กรณีไม่เพียงพอ</u> ฤดูที่ขาดแคลนคือ V251 = ...

( ) 1. ฤดูร้อน

( ) 2. ฤดูหนาว

( ) 3. ฤดูฝน

<u>กรณีที่ไม่พอ</u> แก้ไขโดย..... V252 = ...

4.4 การเตรียมพื้นที่ปลูก V253 = ...

( ) 1. ไถดะ

( ) 2. ไถดะ, ไถพรวน

( ) 3. ไถดะ, ไถพรวน, คราด

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4.5 ท่านใช้วิธีปลูกหญ้าโดยวิธีใด V254 = ...

( ) 1. หว่านเมล็ดพันธุ์

( ) 2. ปักดำ

( ) 3. หว่านท่อนพันธุ์แล้วเหยียบ

( ) 4. หว่านท่อนพันธุ์แล้วไถกลบ

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4.6 หลังปลูกหญ้าแล้วกี่วันจึงตัดให้โคกิน V255 = ...

( ) 1. 30 วัน

( ) 2. 45 วัน

( ) 3. 60 วัน

( ) 4. 70 วัน

4.7 หลังปลูกหญ้าแล้วกี่วันจึงปล่อยโคลงแทะเล็ม V256 = ...

( ) 1. 40 วัน ( ) 2. 60 วัน

( ) 3. 70 วัน ( ) 4. 80 วัน

( ) 5. 90 วัน ( ) 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4.8 หลังจากตัดหญ้าให้โคนมแล้ว ท่านนำไปให้โคอย่างไร | V257 = ...

( ) 1. ใส่กระสอบบรรทุกมอเตอร์ไซด์

( ) 2. ใส่รถเข็นลากด้วยมอเตอร์ไซด์

( ) 3. ใส่รถเข็นใช้แรงงานคน

( ) 4. ใส่เทลเลอร์ลากด้วยรถไถเดินตาม

( ) 5. บรรทุกรถยนต์

( ) 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4.9 แปลงหญ้าของท่านปล่อยให้โคแทะเล็มหรือไม่

( ) 0. ไม่ปล่อย ( ) 1. ปล่อย | V258 = ...

<u>กรณีที่ไม่ปล่อย</u> เพราะ ..... | V259 = ...

<u>กรณีที่ล่อย</u> เพราะ ..... | V260 = ...

4.10 ท่านมีการใส่ปุ๋ยคอกในแปลงหญ้าหรือไม่

( ) 0. ไม่ใส่ ( ) 1. ใส่ | V261 = ...

<u>กรณีที่ไม่ใส่</u> เพราะ..... | V262 = ...

<u>กรณีที่ใส่</u> อัตราที่ใส่ .....กิโลกรัม/ไร่ | V263 = ...

4.11 ท่านมีการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในแปลงหญ้าหรือไม่

( ) 0. ไม่ใส่ ( ) 1. ใส่ | V264 = ...

<u>กรณีที่ไม่ใส่</u> เพราะ..... | V265 = ...

<u>กรณีที่ใส่</u> อัตราที่ใส่ .....กิโลกรัม/ไร่ | V266 = ...

4.12 ท่านมีการใส่ปุ๋ยหมักในแปลงหญ้าหรือไม่

( ) 0. ไม่ใส่ ( ) 1. ใส่ | V267 = ...

<u>กรณีที่ไม่ใส่</u> เพราะ..... | V268 = ...

<u>กรณีที่ใส่</u> อัตราที่ใส่ .....กิโลกรัม/ไร่ | V269 = ...

4.13 ท่านใช้น้ำจากแหล่งใดในการใส่แปลงหญ้า | V270 = ...

( ) 1. น้ำในสระ ( ) 2. น้ำฝน

( ) 3. น้ำบาดาล ( ) 4. น้ำคลอง

( ) 5. น้ำบ่อ ( ) 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

4.14 ระบบน้ำในแปลงหญ้า — V271 = ...

( ) 1. สูบน้ำเข้าแปลงหญ้า

( ) 2. ใช้สปริงเกอร์

( ) 3. ให้น้ำไหลท่วมแปลงหญ้า

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. สุขศาสตร์สัตว์

5.1 ในรอบปีที่ผ่าน มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยหรือไม่

( ) 0. ไม่ฉีด ( ) 1. ฉีด — V272 = ...

<u>กรณีที่ไม่ฉีด</u> เพราะ..... — V273 = ...

<u>กรณีที่ฉีด</u> จำนวน.....ครั้ง/ปี — V274 = ...

5.2 ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยฉีดวัคซีนป้องกันโรคเฮโมรายิเซฟติซิเมียหรือไม่

( ) 0. ไม่ฉีด ( ) 1. ฉีด — V275 = ...

<u>กรณีที่ไม่ฉีด</u> เพราะ..... — V276 = ...

<u>กรณีที่ฉีด</u> จำนวน.....ครั้ง/ปี — V277 = ...

5.3 ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยถ่ายพยาธิภายในแก่โคนมของท่าน

( ) 0. ไม่กำจัด ( ) 1. กำจัด — V278 = ...

<u>กรณีที่ไม่กำจัด</u> เพราะ..... — V279 = ...

<u>กรณีที่กำจัด</u> จำนวน.....ครั้ง/ปี — V280 = ...

<u>กรณีที่กำจัด</u> ท่านทำอย่างไร

( ) 1. ให้ยากิน ( ) 2. ใช้ยาฉีด — V281 = ...

5.4 ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยกำจัดพยาธิภายนอก เช่น เห็บ เหา ฯลฯ แก่โคนมของท่านหรือไม่

( ) 0. ไม่กำจัด ( ) 1. กำจัด — V282 = ...

<u>กรณีที่ไม่กำจัด</u> เพราะ..... — V283 = ...

<u>กรณีที่กำจัด</u> จำนวน.....ครั้ง/ปี — V284 = ...

5.5 ในฟาร์มเคยมีโคนมตายบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่ตาย ( ) 1. ตาย — V285 = ...

<u>กรณีที่ตาย</u> เพราะ ..... — V286 = ...

ตายไปแล้ว.....ตัว — V287 = ...

5.6 เมื่อโคนมของท่านป่วยควรทำอย่างไร — V288 = ...

( ) 1. รักษาเอง

( ) 2. เพื่อนบ้านรักษา

( ) 3. เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5.7 โคนมของท่านเคยเป็นโรคเต้านมอักเสบหรือไม่

( ) 0. ไม่เป็น ( ) 1. เป็น — V289 = ...

<u>กรณีที่เป็น</u> ท่านทำอย่างไร..... — V290 = ...

5.8 ท่านเคยทำเครื่องหมายให้แก่โคหรือไม่

( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ — V291 = ...

<u>กรณีไม่ทำ</u> เพราะ ..... — V292 = ...

<u>กรณีที่ทำ</u> ทำโดยวิธีใด — V293 = ...

( ) 1. ติดเบอร์หู

( ) 2. ประทับเบอร์ร้อน

( ) 3. ประทับเบอร์เย็น

( ) 4. สักเบอร์หู

5.9 ท่านสูญเขาให้กับลูกโคหรือไม่

( ) 0. ไม่สูญ ( ) 1. สูญ — V294 = ...

<u>กรณีที่ไม่สูญเขา</u> เพราะ ..... — V295 = ...

<u>กรณีที่สูญเขา</u> ท่านทำอย่างไร — V296 = ...

( ) 1. ใช้เหล็กเผาไฟ

( ) 2. ใช้แก๊สเผาไฟจี้

( ) 3. ใช้วิธีควักเขา

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

5.10 ท่านเคยให้โคนมกินแร่ธาตุหรือไม่

( ) 0. ไม่เคย ( ) 1. เคย V297 = ...

<u>กรณีที่ไม่เคย</u> เพราะ ..... V298 = ...

<u>กรณีที่เคย</u> ท่านให้ในลักษณะอย่างไร V299 = ...

( ) 1. ให้เป็นก้อนและโคเลียกินเอง

( ) 2. ให้เป็นผง โดยใส่ภาชนะ

( ) 3. ผสมในอาหารข้นให้โคกิน

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

5.11 ท่านได้แร่ธาตุมาอย่างไร V300 = ...

( ) 1. รัฐบาลให้เปล่า

( ) 2. ซื้อเองจากท้องตลาด

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

5.12 เมื่อโคได้รับแร่ธาตุแล้ว จะแสดงลักษณะอย่างไร V301 = ...

( ) 1. กินอาหารได้มากขึ้น

( ) 2. ผสมติดง่าย

( ) 3. ผิวเป็นมัน

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6. การรีดนม

6.1 ท่านรีดนมวันละกี่ครั้ง V302 = ...

( ) 1. 1 ครั้ง

( ) 2. 2 ครั้ง

( ) 3. 3 ครั้ง

ตอนเช้ารีดเวลา ..... V303 = ...

ตอนเย็นรีดเวลา..... V304 = ...

6.2 การทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด

( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ V305 = ...

<u>กรณีที่ไม่ทำ</u> เพราะ ..... V306 = ...

<u>กรณีที่ทำ</u> ท่านปฏิบัติโดยวิธี	V307 = ...
( ) 1. เช็ดเต้านมด้วยยาฆ่าเชื้อ	
( ) 2. เช็ดเต้านมด้วยน้ำสะอาด	
( ) 3. เช็ดเต้านมด้วนน้ำอุ่น	
( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
6.3 ท่านกระตุ้นก่อนการรีดนมหรือไม่	
( ) 0. ไม่กระตุ้น ( ) 1. กระตุ้น	V308 = ...
<u>กรณีมีการกระตุ้น</u>	V309 = ...
( ) 1. ให้ลูกโคดูดนม	
( ) 2. ใช้มือนวดเต้านมก่อนรีด	
6.4 ก่อนรีดนมโค ท่านทำความสะอาดร่างกายหรือไม่	
( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ	V310 = ...
<u>กรณีที่ไม่ทำ</u> เพราะ	V311 = ...
6.5 ก่อนรีดนมท่านอาบน้ำให้แก่โคหรือไม่	
( ) 0. ไม่อาบ ( ) 1. อาบ	V312 = ...
<u>กรณีที่ไม่อาบ</u> เพราะ	V313 = ...
6.6 ก่อนรีดนม ท่านได้ตรวจโรคเต้านมอักเสบหรือไม่	
( ) 0. ไม่ตรวจ ( ) 1. ตรวจ	V314 = ...
<u>กรณีไม่ตรวจ</u> เพราะ	V315 = ...
<u>กรณีตรวจ</u>	V316 = ...
( ) 1. ใช้ถ้วยตรวจสอบน้ำนม	
( ) 2. รีดลงบนฝ่ามือ	
( ) 3. รีดลงบนก้นถัง	
( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
6.7 ถ้าน้ำนมที่รีดผิดปกติ ท่านทราบหรือไม่	
( ) 0. ไม่ทราบ ( ) 1. ทราบ	V317 = ...

<u>กรณีที่ทราบ</u> น้ำนมมีลักษณะอย่างไร | V318 = ...

( ) 1. น้ำนมเป็นสีน้ำตาล

( ) 2. น้ำนมมีลักษณะคล้ายน้ำมูก เป็นเกล็ด

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6.8 หลังจากรีดนมเสร็จแล้ว ท่านใช้ยาจุ่มหัวนมหรือไม่

( ) 0. ไม่ใช้ ( ) 1. ใช้ | V319 = ...

<u>กรณีไม่ใช้</u> เนื่องมาจาก | V320 = ...

( ) 1. ไม่มีจำหน่ายในท้องตลาด

( ) 2. เห็นว่าไม่จำเป็น

( ) 3. สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6.9 ในฟาร์มของท่านรีดนมด้วยวิธีใด

( ) 1. ใช้มือรีด ( ) 2. ใช้เครื่องรีด | V321 = ...

<u>กรณีใช้มือรีด</u> เพราะ ..... | V322 = ...

<u>กรณีใช้เครื่องรีด</u> เพราะ ..... | V323 = ...

6.10 ท่านคิดว่าการรีดนมด้วยมือกับการใช้เครื่องรีด

อย่างไหนจะดีกว่า

( ) 1. ใช้มือดีกว่า ( ) 2. ใช้เครื่องดีกว่า | V324 = ...

<u>กรณีที่ใช้มือดีกว่า</u> เพราะ ..... | V325 = ...

<u>กรณีที่ใช้เครื่องรีดดีกว่า</u>เพราะ ..... | V326 = ...

6.11 เมื่อรีดนมเสร็จแล้วท่านปฏิบัติอย่างไร | V327 = ...

( ) 1. ปล่อยโคลงแปลง

( ) 2. ปล่อยโคเข้าคอกพักและนำหญ้ามาให้

( ) 3. ให้โคยืนโรงและนำหญ้ามาให้กิน

( ) 4. ล่ามโคให้กินหญ้าตามทุ่งนา

( ) 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6.12 ภาชนะที่ใช้ใส่น้ำนมขณะรีด	V328 = ...
( ) 1. ถังแสตนเลส	
( ) 2. ถังพลาสติก	
( ) 3. ถังอลูมิเนียม	
( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
6.13 ท่านมีการกรองน้ำนมก่อนส่งศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบหรือโรงงาน	
( ) 0. ไม่กรอง ( ) 1. กรอง	V329 = ...
<u>กรณีที่ไม่กรอง</u> เพราะ	V330 = ...
<u>กรณีที่กรอง</u> อุปกรณ์ที่ใช้	V331 = ...
( ) 1. ผ้าขาวบาง	
( ) 2. กรวยแบบมีตาข่าย	
( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
6.14 เมื่อท่านรีดนมเสร็จแล้ว เก็บน้ำนมดิบที่ไหน	V332 = ...
( ) 1. ตู้เย็นที่บ้าน	
( ) 2. ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ	
( ) 3. สหกรณ์โคนมพัทลุง	
6.15 เวลาที่ใช้ในการรีดนม.....นาที/ตัว	V333 = ...
6.16 ปัจจุบันท่านคิดว่าจะสามารถเลี้ยงโคนมต่อไปได้หรือไม่	
( ) 0. ไม่ได้ ( ) 1. ได้	V334 = ...
<u>กรณีที่ไม่ได้</u> เพราะ	V335 = ...
<u>กรณีที่เลี้ยงต่อได้</u> เพราะ	V336 = ...
6.17 ในอนาคตฟาร์มของท่านจะเพิ่มจำนวนโคนมได้หรือไม่	
( ) 0. ไม่ได้ ( ) 1. ได้	V337 = ...
<u>กรณีที่ไม่ได้</u> เพราะ	V338 = ...
<u>กรณีที่ได้</u> เพราะ	V339 = ...

6.18 ในอนาคตท่านจะเลี้ยงโคนมต่อไปหรือไม่

( ) 0. ไม่เลี้ยง ( ) 1. เลี้ยง V340 = ...

<u>กรณีที่ไม่เลี้ยง</u> เพราะ ..... V341 = ...

<u>กรณีที่เลี้ยง</u> เพราะ ..... V342 = ...

7. การผสมเทียม

7.1 ในการผสมเทียมโคของท่านใช้น้ำเชื้อจากไหน

( ) 1. กรมปศุสัตว์ ( ) 2. บริษัท V343 = ...

<u>กรณีที่ใช้ของกรมปศุสัตว์</u> เพราะ ..... V345 = ...

<u>กรณีที่ใช้ของบริษัท</u> เพราะ ..... V346 = ...

7.2 ในการผสมเทียม ท่านใช้น้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์อะไร..... V347 = ...

.....

7.3 ท่านมีปัญหาการผสมเทียมหรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี V348 = ...

<u>กรณีที่มีปัญหา</u> V349 = ...

( ) 1. วันหยุดไม่มีเจ้าหน้าที่ผสมเทียม

( ) 2. เจ้าหน้าที่มาผสมไม่ตรงเวลา

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

7.4 ท่านเสียค่าใช้จ่ายในการผสมเทียมหรือไม่

( ) 0. ไม่จ่าย ( ) 1. จ่าย V350 = ...

<u>กรณีที่จ่าย</u> ตัวละเท่าไร V351 = ...

( ) 1. 50 บาท

( ) 2. 100 บาท

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

7.5 ท่านต้องซื้อน้ำเชื้อเองหรือไม่

( ) 0. ไม่ซื้อ ( ) 1. ซื้อ V352 = ...

<u>กรณีที่ซื้อ</u> ซื้อมาจากไหน V353 = ...

( ) 1. จากเจ้าหน้าที่ผสมเทียม

( ) 2. ซื้อจากบริษัท

( ) 3. ซื้อจากสหกรณ์โคนมพัทลุง

( ) 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

7.6 ลูกโคที่เกิดจากการใช้น้ำเชื้อผสมเทียม ท่านพอใจหรือไม่

( ) 0. ไม่พอใจ ( ) 1. พอใจ

<u>กรณีที่ไม่พอใจ</u> เพราะ ..... V354 = ...

8. การปรับปรุงพันธุ์

8.1 ท่านใช้วิธีใดในการทดแทนแม่โคในฟาร์ม V355 = ...

( ) 1. คัดจากโคสาวในฟาร์ม

( ) 2. ซื้อจากฟาร์มข้างนอก

( ) 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

8.2 ท่านผสมพันธุ์โคนมโดยวิธีใด V356 = ...

( ) 1. โดยการผสมเทียม

( ) 2. ใช้พ่อพันธุ์ผสม

9. การจัดการเกี่ยวกับมูลสัตว์

9.1 ท่านมีรางระบายมูลโคและน้ำเสียหรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี V357 = ...

<u>กรณีที่ไม่มี</u> เพราะ ..... V358 = ...

9.2 ท่านมีโรงเก็บมูลโคหรือไม่

( ) 0. ไม่มี ( ) 1. มี V359 = ...

<u>กรณีที่ไม่มี</u> เพราะ ..... V360 = ...

9.3 ท่านนำมูลโคไปทำอะไรบ้างหรือไม่

( ) 0. ไม่ทำ ( ) 1. ทำ V361 = ...

<u>กรณีที่ไม่ทำ</u> เพราะ ..... V362 = ...

กรณีที่ทำ ทำอะไร (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)	
( ) แก๊สชีวภาพ	V363 = ...
( ) ใส่แปลงหญ้า	V364 = ...
( ) ใส่ไม้ผล-ไม้ยืนต้น	V365 = ...
( ) จำหน่าย	V366 = ...
( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ)	V367 = ...

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงโคนม

1. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงโคนม

ปัญหา	การแก้ไข (ทำอย่างไร)	สำเร็จ/ไม่สำเร็จ
1.	.....	.....
2.	.....	.....
3.	.....	.....
4.	.....	.....
5.	.....	.....
6.	.....	.....
7.	.....	.....
8.	.....	.....
9.	.....	.....

ภาคผนวก ข

การสร้างตัวชี้วัดและการวัดค่า

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่จะประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ที่มากกว่าหนึ่งลักษณะ จึงได้มีการสร้างตัวชี้วัดและกำหนดคะแนนดังต่อไปนี้

1. **การศึกษา**	คะแนน
ประถมศึกษาปีที่ 4	4
ประถมศึกษาปีที่ 6	6
มัธยมศึกษาตอนต้น	9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	12
อนุปริญญา	14
ปริญญาตรี	16

2. การเป็นสมาชิกกลุ่ม

2.1 การเป็นผู้เลี้ยงโคนม	คะแนน
ไม่เป็น	0
เป็น	1
2.2 การเป็นสมาชิก ธ.ก.ส.	คะแนน
ไม่เป็น	0
เป็น	1
2.3 การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์	คะแนน
ไม่เป็น	0
เป็น	1

ตัวชี้วัดการเป็นสมาชิกกลุ่ม = ข้อ 2.1 + 2.2 +2.3

คะแนนรวม = 0-3 คะแนน

3. การเดินทางออกนอกถิ่นฐาน

3.1 การเดินทางออกไปยังตำบลอื่น	คะแนน
ไม่เคย	0
1-10 ครั้ง/ปี	1
11-20 ครั้ง/ปี	2
21-30 ครั้ง/ปี	3
31-40 ครั้ง/ปี	4
41-50 ครั้ง/ปี	5
51-60 ครั้ง/ปี	6
61-70 ครั้ง/ปี	7
71-80 ครั้ง/ปี	8
81-90 ครั้ง/ปี	9
91-100 ครั้ง/ปี	10

3.2 การเดินทางออกไปยังอำเภออื่น	คะแนน
ไม่เคย	0
1-10 ครั้ง/ปี	1
11-20 ครั้ง/ปี	2
21-30 ครั้ง/ปี	3
31-40 ครั้ง/ปี	4
41-50 ครั้ง/ปี	5
51-60 ครั้ง/ปี	6
61-70 ครั้ง/ปี	7
71-80 ครั้ง/ปี	8
81-90 ครั้ง/ปี	9
91-100 ครั้ง/ปี	10

3.3 การเดินทางออกไปยังจังหวัดอื่น	คะแนน
ไม่เคย	0
1 ครั้ง/ปี	1
2 ครั้ง/ปี	2
3-4 ครั้ง/ปี	3
5-6 ครั้ง/ปี	4
7-48 ครั้ง/ปี	5

ตัวชี้วัดการเดินทางออกนอกถิ่นฐาน = 2.1+2.2+2.3

คะแนนรวม = 0-25 คะแนน

4. ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

4.1 พันธุ์โคนมที่เหมาะสมที่จะเลี้ยงเพื่อรีดนมในภาคใต้	คะแนน
ก. พันธุ์แท้	0
ข. พันธุ์พื้นเมือง	0
*ค. พันธุ์ลูกผสม	1
4.2 โรงเรือนโคนมควรอยู่ในทิศทางใด	คะแนน
*ก. ยาวตามแนวทิศตะวันออก-ตก	1
ข. ยาวตามแนวเหนือใต้	0
ค. ไม่จำกัดทิศทาง	0
4.3 พื้นโรงเรือนที่เป็นคอนกรีตที่ดี ควรมีลักษณะอย่างไร	คะแนน
*ก. คอนกรีตขัดหยาบ	1
ข. คอนกรีตขัดมัน	0
ค. ปูด้วยกระเบื้องเคลือบ	0
4.4 แปลงหญ้าระยะที่มีคุณภาพดีที่สุด และควรตัดให้กินระยะใด	คะแนน
ก. ระยะที่เป็นต้นอ่อน	0
*ข. ระยะเริ่มออกดอก	1
ค. ระยะที่ดอกบานหมดแล้ว	0

4.5 ท่านคิดว่าหญ้าชนิดใดเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคนมในพื้นที่ของท่าน	คะแนน
ก. หญ้ารูซี่	0
ข. หญ้ากินนี	0
ค. หญ้าเนเปียร์	0
*ง. หญ้าขน	1
4.6 อาหารหยาบที่มีคุณภาพสูงที่สุดคือ	คะแนน
ก. หญ้าแห้ง	0
ข. หญ้าแก่	0
*ค. หญ้ามีถั่วปน	1
ง. หญ้าที่มีใบมาก	0
4.7 อาหารหยาบที่มีคุณภาพต่ำที่สุดคือ	คะแนน
ก. หญ้าแห้ง	0
*ข. หญ้าแก่	1
ค. หญ้ามีถั่วปน	0
ง. หญ้าที่มีใบมาก	0
4.8 โคสาวลูกผสม ควรผสมพันธุ์เมื่ออายุเท่าไร	คะแนน
ก. 12-17 เดือน	0
*ข. 18-24 เดือน	1
ค. 24 เดือนขึ้นไป	0
4.9 เมื่อโคเป็นสัดตอนเช้า เวลาที่เหมาะที่จะผสมพันธุ์คือเวลาใด	คะแนน
ก. ตอนสาย	0
ข. ตอนกลางวัน	0
ค. ตอนบ่าย	0
*ง. ตอนเย็น	1

4.10 รอบการเป็นสัดของโคนมประมาณกี่วัน	คะแนน
ก. 15-18 วัน	0
*ข. 19-22 วัน	1
ค. 23-26 วัน	0
ง. 27-30 วัน	0
4.11 การทำความสะอาดเต้านมโคก่อนรีดนมทางปฏิบัติที่ถูกต้องคือ	คะแนน
ก. อาบน้ำให้โคแล้วรีดได้เลย	0
ข. ล้างเต้านมด้วยน้ำสะอาดก่อนรีด	0
*ค. ล้างเต้านมด้วยน้ำผสมยาฆ่าเชื้อ	1
4.12 ในการรีดนมโคแต่ละตัว ควรรีดให้เสร็จภายในเวลาเท่าไร	คะแนน
ก. 5 นาที	0
*ข. 8 นาที	1
ค. 12 นาที	0
ง. 15 นาที	0
4.13 การปฏิบัติการรีดนมโคที่ดีที่สุด ควรรีดวันละกี่ครั้งและเวลาใดบ้าง	คะแนน
ก. วันละ 1 ครั้ง เวลาเช้า	0
ข. วันละ 1 ครั้ง เวลาเย็น	0
*ค. วันละ 2 ครั้ง เวลาเช้าและเย็น	1
4.14 การให้นมของโคจะให้นมสูงสุด เมื่อโคอายุ	คะแนน
ก. 2-3 ปี	0
*ข. 4-5 ปี	1
ค. 6-7 ปี	0
4.15 ควรให้โคนมหยุดให้นมก่อนคลอดอย่างน้อยกี่เดือน	คะแนน
ก. 1 เดือน	0
*ข. 2 เดือน	1
ค. 3 เดือน	0
ง. 4 เดือน	0

4.16 ลูกโคนมที่คลอดออกมาใหม่ ควรให้กินนมน้ำเหลืองอย่างน้อย	คะแนน
ก. 1 วัน	0
ข. 2 วัน	0
ค. 3 วัน	0
*ง. 4 วัน	1
4.17 ปกติจะหย่านมลูกโค เมื่ออายุประมาณกี่เดือน	คะแนน
*ก. 3 เดือน	1
ข. 4 เดือน	0
ค. 5 เดือน	0
ง. 6 เดือน	0
4.18 ควรเก็บมูลโคออกจากคอกกี่วันครั้ง	คะแนน
*ก. ทุกวัน	1
ข. 3 วันครั้ง	0
ค. 5 วันครั้ง	0
ง. 7 วันครั้ง	0
4.19 เมื่อโคนมของท่านตายโดยไม่ทราบสาเหตุ	
ทางที่ถูกควรต้องปฏิบัติอย่างไร	คะแนน
*ก. แจ้งสัตวแพทย์ทันที	1
ข. ขายเหมาทั้งตัว	0
ค. ชำแหละเนื้อจำหน่าย	0
ง. ชำแหละเนื้อไว้บริโภค	0
จ. ฝังหรือทำลายซาก	0
4.20 ในการเลี้ยงโคนมให้ได้กำไรนั้น เราจำเป็นต้องคัดเลือกแม่โคนม	
โดยดูลักษณะทางเศรษฐกิจ อันดับแรกที่ต้องเน้นคือ	คะแนน
ก. ปริมาณน้ำนมที่แม่โคให้ตั้งแต่การให้นมครั้งแรก	0
*ข. รูปร่างลักษณะ	1
ค. ประสิทธิภาพการสืบพันธุ์	0

4.21 ปัจจัยใดที่เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การ

เลี้ยงโคนมของเกษตรกรไม่ประสบผลสำเร็จ	คะแนน
ก. พันธุ์	0
*ข. การจัดการดูแล	1
ค. โรคติดต่อ	0

4.22 สัตว์ที่ไม่สบายจากพิษยูเรีย แก้ไขโดยใช้สิ่งใดกรอกเข้าปาก

ประมาณ 1 แกลลอน	คะแนน
ก. น้ำมันพืช	0
*ข. น้ำส้มสายชู	1
ค. น้ำธรรมดา	0

ตัวชี้วัดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม = 4.1+4.2+4.3+4.4+4.5+4.6+4.7+4.8+4.9 +4.10+4.11+4.12+4.13+4.14+4.15+4.16+4.17+4.18+4.19+4.20+4.21+4.22

คะแนนรวม = 0-22 คะแนน

ระดับความรู้

การจัดระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม เป็นการพิจารณาคะแนนที่ได้โดยอาศัยเกณฑ์การคำนวณช่วงคะแนน คือ

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{22-0}{3}$$

$$= 7$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงคะแนนดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน = 0 - 7 แสดงว่ามีระดับความรู้ต่ำ

ขอบเขตมัธยฐาน = 8 - 15 แสดงว่ามีระดับความรู้ปานกลาง

ขอบเขตมัธยฐาน = 16 - 22 แสดงว่ามีระดับความรู้สูง

5. การหาความรู้และข่าวสาร

5.1 การฟังวิทยุ	คะแนน
ไม่เคย	0
เคย	1
5.2 การดูโทรทัศน์	คะแนน
ไม่เคย	0
เคย	1
5.3 การอ่านวารสารและสิ่งพิมพ์	คะแนน
ไม่เคย	0
เคย	1
5.4 การฝึกอบรม	คะแนน
ไม่เคย	0
เคย	1
5.5 การดูงาน	คะแนน
ไม่เคย	0
เคย	1
5.6 การพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารกับเพื่อนสมาชิก	คะแนน
ไม่เคย	0
เคย	1

ตัวชี้วัดการหาความรู้และข่าวสาร = 5.1+5.2+5.3+5.4+5.5+5.6

คะแนนรวม = 0-6 คะแนน

6. การใช้สินเชื่อ	คะแนน
ใช้ทุนเองทั้งหมด	1
ใช้ทุนเองบางส่วนและกู้ยืมบางส่วน	2
กู้ยืมทั้งหมด	3

คะแนนรวม = 1-3 คะแนน

7. การติดต่อกับปศุสัตว์อำเภอ

7.1 ไปพบปศุสัตว์อำเภอ	คะแนน
ไม่เคย	0
1 ครั้ง/ปี	1
2 ครั้ง/ปี	2
3 ครั้ง/ปี	3
4 ครั้ง/ปี	4
5 ครั้ง/ปี	5
6 ครั้ง/ปี	6
7 ครั้ง/ปี	7
8 ครั้ง/ปี	8
9 ครั้ง/ปี	9
10 ครั้ง/ปี	10
11 ครั้ง/ปี	11
12 ครั้ง/ปี	12
13 ครั้ง/ปี	13
14 ครั้ง/ปี	14
15 ครั้ง/ปี	15
16 ครั้ง/ปี	16
17 ครั้ง/ปี	17
18 ครั้ง/ปี	18
19 ครั้ง/ปี	19
20 ครั้งและมากกว่า/ปี	20

คะแนนรวม = 0-20 คะแนน

8. ทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ

8.1 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยความเต็มใจ	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
8.2 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่เข้ากับชาวบ้านได้ดี	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
8.3 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่ที่มีความรู้ความสามารถ	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
8.4 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่ที่ชาวบ้านยอมรับ	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

8.5 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่ละเอียดรอบคอบในการทำงาน	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
8.6 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่ตรงต่อเวลานัดหมาย	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
8.7 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนที่อุทิศตนอย่างแท้จริงในหน้าที่การงาน	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

ตัวชี้วัดทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ = 8.1+8.2+8.3+8.4+8.5+8.6

คะแนนรวม = 7-35 คะแนน

ระดับทัศนคติ

การจัดระดับทัศนคติต่อปศุสัตว์อำเภอ เป็นการพิจารณาคะแนนที่ได้โดยอาศัยเกณฑ์การคำนวณช่วงคะแนน คือ

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{35-7}{3}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงคะแนนดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน = 7 - 16	แสดงว่ามีระดับทัศนคติในเกณฑ์ต่ำ
ขอบเขตมัธยฐาน = 17 - 26	แสดงว่ามีระดับทัศนคติในเกณฑ์ปานกลาง
ขอบเขตมัธยฐาน = 27 - 35	แสดงว่ามีระดับทัศนคติในเกณฑ์สูง

9. ทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม

9.1 โคนมเลี้ยงยากเนื่องจากต้องดูแลใกล้ชิดและเอาใจใส่ตลอดเวลา	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.2 การเลี้ยงโคนมลงทุนสูง	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.3 การเลี้ยงโคนมใช้แรงงานมาก	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

9.4 โคนมปลดระวางขายได้ราคาต่ำ	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.5 การเลี้ยงโคนมให้ดีต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงมาก่อน	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.6 การเลี้ยงโคนมต้องหาหญ้าพันธุ์ส่งเสริมให้กินจำนวนมากต่อวันคะแนน	
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.7 ถ้ามีการให้อาหารอย่างเพียงพอจะทำให้โคให้น้ำนมมากขึ้น	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

9.8 ถ้ามีการสุขาภิบาลโคนมตามแผนปฏิบัติงาน โคจะมีสุขภาพดี	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.9 การเลี้ยงโคนมทำให้มีเงินหมุนเวียนตลอดปี	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
9.10 การเลี้ยงโคนมสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

ตัวชี้วัดทัศนคติต่อการเลี้ยงโคนม = 9.1+9.2+9.3+9.4+9.5+9.6+9.7+9.8+9.9+9.10

คะแนนรวม = 10-50 คะแนน

ระดับทัศนคติ

การจัดระดับทัศนคติต่อการเลี้ยงโคนม เป็นการพิจารณาคะแนนที่ได้โดยอาศัยเกณฑ์การคำนวณช่วงคะแนน คือ

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{50-10}{3}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงคะแนนดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน = 10 - 23 แสดงว่ามีระดับทัศนคติในเกณฑ์ต่ำ

ขอบเขตมัธยฐาน = 24 - 37 แสดงว่ามีระดับทัศนคติในเกณฑ์ปานกลาง

ขอบเขตมัธยฐาน = 38 - 50 แสดงว่ามีระดับทัศนคติในเกณฑ์สูง

10. การยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม

10.1 การให้อาหาร

10.1.1 หลักการให้อาหารข้น	คะแนน
ให้เท่าที่แม่โคกินได้	1
ให้โดยจำกัดจำนวน	2
ให้โดยคำนึงถึงสุขภาพโคเป็นหลัก ถ้าโคน้ำนมมากก็ให้อาหารมาก	3
10.1.2 ลักษณะการให้อาหารข้น	คะแนน
อาหารเหลวขณะรีดนม	1
ให้อาหารเหลวก่อนรีดนม	2
ให้อาหารเม็ดก่อนรีดนม	3
อาหารเม็ดขณะรีด	4
10.1.3 ท่านปฏิบัติเกี่ยวกับอาหารข้นโดยวิธีใด	คะแนน
ผสมเอง	1
ให้อาหารสำเร็จรูป	2
10.1.4 ท่านให้หญ้าอะไรเป็นหลักกับโคนม	คะแนน
หญ้ารูซี่	1
หญ้าพลิแคททูลั่ม	2
หญ้าขนและหญ้ารูซี่	3
หญ้าพลิแคททูลั่มและหญ้าขน	4
หญ้าขน	5

10.1.5 ท่านให้อาหารหยาบแก่โครีดนมประมาณตัวละกี่กิโลกรัม	คะแนน
20 กิโลกรัม/ตัว/วัน	1
30 กิโลกรัม/ตัว/วัน	2
50 กิโลกรัม/ตัว/วัน	3
40 กิโลกรัม/ตัว/วัน	4
10.1.6 การเตรียมพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์	คะแนน
ไถดะ	1
ไถดะ, ไถพรวน	2
ไถดะ, ไถพรวน, คราด	3
10.1.7 หลังปลูกหญ้าแล้วกี่วันจึงตัดให้โคกิน	คะแนน
ตัดให้กินเมื่ออายุ 30 วัน	1
ตัดให้กินเมื่ออายุ 70 วัน	2
ตัดให้กินเมื่ออายุ 60 วัน	3
ตัดให้กินเมื่ออายุ 45 วัน	4
10.1.8 การใส่ปุ๋ยคอกในแปลงหญ้า	คะแนน
ไม่ใส่	0
ใส่ 1-100 กิโลกรัม	1
ใส่ 101-200 กิโลกรัม	2
ใส่ 201-300 กิโลกรัม	3
มากกว่า 300 กิโลกรัม	4
10.1.9 การให้น้ำในแปลงหญ้า	คะแนน
ไม่มี (รอฝนตก)	0
สูบน้ำเข้าแปลงหญ้า	1
ให้น้ำท่วมไหลท่วมแปลงหญ้า	2
ใช้สปริงเกอร์	3

10.1.10 การให้แร่ธาตุ	คะแนน
ไม่ให้	0
ให้เป็นผงโดยใส่ภาชนะ	1
ผสมในอาหารข้นให้โคกิน	2
ให้เป็นก้อนและให้โคเลียกิน	3

ตัวชี้วัดการให้อาหาร = 10.1.1+10.1.2+10.1.3+10.1.4+10.1.5+10.1.6+10.1.7+ 10.1.8+10.1.9+10.1.10

คะแนนรวม = 7-35 คะแนน

10.2 โรงรีดนม

10.2.1 การมีโรงเรือนสำหรับรีดนม	คะแนน
ไม่มี	0
มี	1
10.2.2 ลักษณะพื้นโรงเรือน	คะแนน
พื้นดิน	1
พื้นคอนกรีต	2
10.2.3 ลักษณะทิศทางการสร้างโรงเรือน	คะแนน
แนวเหนือ - ใต้	1
แนวทิศตะวันตก - ออก	2
10.2.4 ลักษณะหลังคาโรงเรือน	คะแนน
เพิงหมาแหงน	1
เพิงหมาแหงนกลาย	2
จั่วชั้นเดียว	3
จั่ว 2 ชั้น	4
10.2.5 หลังคา	คะแนน
สังกะสี	1
จาก	2
กระเบื้องลอน	3

10.2.6 การทำความสะอาดโรงเรือน คะแนน

ไม่ทำ 0

ทำวันเว้นวัน 1

ทำวันละ 1 ครั้ง 2

ทำวันละ 2 ครั้ง 3

ตัวชี้วัดโรงเรือนโคนม = 10.2.1+10.2.2+10.2.3+10.2.4+10.2.5+10.2.6

คะแนนรวม = 4-15 คะแนน

10.3 สุขศาสตร์

10.3.1 ในรอบปีที่ผ่านมาฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย คะแนน

ไม่ฉีด 0

ฉีด 1

10.3.2 ในรอบปีที่ผ่านมาเคยกำจัดพยาธิภายในให้แก่โค คะแนน

ไม่กำจัด 0

กำจัด 1 ครั้ง 2

กำจัด 2 ครั้งหรือมากกว่า 4

10.3.3 ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยกำจัดพยาธิภายนอกให้แก่โค คะแนน

ไม่กำจัด 0

กำจัด 1 ครั้ง 2

กำจัด 2 ครั้งหรือมากกว่า 4

10.3.4 ในฟาร์มเคยมีโคนมตายบ้างหรือไม่ คะแนน

ไม่ตาย 1

ตาย 0

10.3.5 เมื่อโคนมป่วยท่านควรทำอย่างไร คะแนน

เพื่อนบ้านรักษา 2

รักษาเอง 4

เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ 6

10.3.6 โคนมของท่านเป็นโรคเต้านมอักเสบหรือไม่ คะแนน

ไม่เป็น 1

เป็น 0

10.3.7 ท่านเคยทำเครื่องหมายให้แก่โคหรือไม่ คะแนน

ไม่ทำ 0

ทำ 1

10.3.8 ท่านสูญเขาให้กับลูกโคหรือไม่ คะแนน

ไม่สูญ 0

สูญ 1

10.3.9 ในรอบปีที่ผ่านมาฉีดวัคซีนป้องกันโรคเฮโมรายิเซฟติซีเมีย คะแนน

ไม่ฉีด 0

ฉีด 1

ตัวชี้วัดสุขศาสตร์ = 10.3.1+10.3.2+10.3.3+10.3.4+10.3.5+10.3.6+10.3.7+ 10.3.8+10.3.9

คะแนนรวม = 2-20 คะแนน

10.4 การรีดนม

10.4.1 ก่อนรีดนมโค ท่านอาบน้ำให้แก่โคหรือไม่ คะแนน

ไม่อาบ 0

อาบ 1

10.4.2 การทำความสะอาดเต้านมก่อนรีด คะแนน

ไม่ทำ 0

เช็ดเต้านมด้วยน้ำสะอาด 3

เช็ดเต้านมด้วยน้ำอุ่น 6

เช็ดเต้านมด้วยยาฆ่าเชื้อ 9

10.4.3 ก่อนรีดนมโคได้ทำความสะอาดร่างกายหรือไม่ คะแนน

ไม่ทำ 0

ทำ 1

10.4.4 ก่อนรีดนมโค ท่านได้ตรวจโรคเต้านมอักเสบหรือไม่	คะแนน
ไม่ตรวจ	0
ทำ	1
10.4.5 กรณีที่ตรวจโรคเต้านมอักเสบทำโดย	คะแนน
รีดลงบนพื้น	1
รีดลงบนฝ่ามือ	2
รีดลงบนก้นถัง	4
ใช้ถ้วยตรวจสอบน้ำนม	6
10.4.6 ท่านทราบหรือไม่ว่าน้ำนมที่รีดมีความผิดปกติ	คะแนน
ไม่ทราบ	0
ทราบ	1
10.4.7 ภาชนะที่ใช้ใส่น้ำนมขณะรีดคือ	คะแนน
ถังพลาสติก	3
ถังอลูมิเนียม	6
ถังสแตนเลส	9
10.4.8 ท่านใช้น้ำยาจุ่มหัวนมหลังการรีดนมหรือไม่	คะแนน
ไม่ใช้	0
ใช้	1
10.4.9 ท่านมีการกรองน้ำนมก่อนส่งศูนย์รวบรวม	
น้ำนมดิบหรือโรงงาน	คะแนน
ไม่กรอง	0
กรอง	1

ตัวชี้วัดการรีดนม= 10.4.1+10.4.2+10.4.3+10.4.4+10.4.5+10.4.6+
10.4.7+10.4.8+10.4.9

คะแนนรวม = 4-30 คะแนน

ตัวชี้วัดการยอมรับวิธีปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมทั้งชุด =10.1.1+10.1.2+10.1.3+10.1.4+
10.1.5+10.1.6+10.1.7+10.1.8+10.1.9+10.1.10+10.2.1+10.2.2+10.2.3+
10.2.4+10.2.5+10.2.6+10.3.1+10.3.2+10.3.3+10.3.4+10.3.5+10.3.6+
10.3.7+10.3.8+10.3.9+10.4.1+10.4.2+10.4.3+10.4.4+10.4.5+10.4.6+
10.4.7+10.4.8+10.4.9

คะแนนรวม = 17-100 คะแนน

ภาคผนวก ค

การทดสอบความเชื่อถือได้

1. **การทดสอบความเชื่อถือได้ของความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม**

สเกลนี้ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 22 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 พันธุ์โคนมที่เหมาะสมที่จะเลี้ยงเพื่อรีดนมในภาคใต้

ก. พันธุ์แท้

ข. พันธุ์พื้นเมือง

*ค. พันธุ์ลูกผสม

ข้อที่ 2 โรงเรือนโคนมควรอยู่ในทิศทางใด

*ก. ยาวตามแนวทิศตะวันออก-ตก

ข. ยาวตามแนวเหนือใต้

ค. ไม่จำกัดทิศทาง

ข้อที่ 3 พื้นโรงเรือนที่เป็นคอนกรีตที่ดี ควรมีลักษณะอย่างไร

*ก. คอนกรีตขัดหยาบ

ข. คอนกรีตขัดมัน

ค. ปูด้วยกระเบื้องเคลือบ

ข้อที่ 4 แปลงหญ้าระยะที่มีคุณภาพดีที่สุด และควรตัดให้โคนมกินคือระยะใด

ก. ระยะที่เป็นต้นอ่อน

*ข. ระยะเริ่มออกดอก

ค. ระยะที่ดอกบานหมดแล้ว

ข้อที่ 5 ท่านคิดว่าหญ้าชนิดใดเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคนมในพื้นที่ของท่าน

ก. หญ้ารูซี่

ข. หญ้ากินนี

ค. หญ้าเนเปียร์

*ง. หญ้าขน

ข้อที่ 6 อาหารหยาบที่มีคุณภาพสูงที่สุดคือ

ก. หญ้าแห้ง

ข. หญ้าแก่

*ค. หญ้ามีถั่วปน

ง. หญ้าที่มีใบมาก

ข้อที่ 7 อาหารหยาบที่มีคุณภาพต่ำที่สุดคือ

ก. หญ้าแห้ง

*ข. หญ้าแก่

ค. หญ้ามีถั่วปน

ง. หญ้าที่มีใบมาก

ข้อที่ 8 โคสาวลูกผสม ควรผสมพันธุ์เมื่ออายุเท่าไร

ก. 12-17 เดือน

*ข. 18-24 เดือน

ค. 24 เดือนขึ้นไป

ข้อที่ 9 เมื่อโคเป็นสัดตอนเช้า เวลาที่เหมาะที่จะผสมพันธุ์คือเวลาใด

ก. ตอนสาย

ข. ตอนกลางวัน

ค. ตอนบ่าย

*ง. ตอนเย็น

ข้อที่ 10 รอบการเป็นสัดของโคนมประมาณกี่วัน

ก. 15-18 วัน

*ข. 19-22 วัน

ค. 23-26 วัน

ง. 27-30 วัน

ข้อที่ 11 การทำความสะอาดเต้านมโคก่อนรีดนมทางปฏิบัติที่ถูกต้องคือ

ก. อาบน้ำให้โคแล้วรีดได้เลย

ข. ล้างเต้านมด้วยน้ำสะอาดก่อนรีด

*ค. ล้างเต้านมด้วยน้ำผสมยาฆ่าเชื้อ

ข้อที่ 12 ในการรีดนมโคแต่ละตัว ควรรีดให้เสร็จภายในเวลาเท่าไร

ก. 5 นาที

*ข. 8 นาที

ค. 12 นาที

ง. 15 นาที

ข้อที่ 13 การปฏิบัติการรีดนมโคที่ดีที่สุด ควรรีดวันละกี่ครั้งและเวลาใดบ้าง

ก. วันละ 1 ครั้ง เวลาเช้า

ข. วันละ 1 ครั้ง เวลาเย็น

*ค. วันละ 2 ครั้ง เวลาเช้าและเย็น

ข้อที่ 14 การให้นมของโคจะให้นมสูงสุด เมื่อโคอายุ

ก. 2-3 ปี

*ข. 4-5 ปี

ค. 6-7 ปี

ข้อที่ 15 ควรให้โคนมหยุดให้นมก่อนคลอดอย่างน้อยกี่เดือน

ก. 1 เดือน

*ข. 2 เดือน

ค. 3 เดือน

ง. 4 เดือน

ข้อที่ 16 ลูกโคนมที่คลอดออกมาใหม่ ควรให้กินนมน้ำเหลืองอย่างน้อยกี่วัน

ก. 1 วัน

ข. 2 วัน

ค. 3 วัน

*ง. 4 วัน

ข้อที่ 17 ปกติจะหย่านมลูกโค เมื่ออายุประมาณกี่เดือน

*ก. 3 เดือน

ข. 4 เดือน

ค. 5 เดือน

ง. 6 เดือน

ข้อที่ 18 ควรเก็บมูลโคออกจากคอกกี่วันครั้ง

*ก. ทุกวัน

ข. 3 วันครั้ง

ค. 5 วันครั้ง

ง. 7 วันครั้ง

ข้อที่ 19 เมื่อโคนมของท่านตายโดยไม่ทราบสาเหตุ ทางที่ถูกควรต้องปฏิบัติอย่างไร

*ก. แจ้งสัตวแพทย์ทันที

ข. ชายเหมาทั้งตัว

ค. ชำแหละเนื้อจำหน่าย

ง. ชำแหละเนื้อไว้บริโภค

จ. ฝังหรือทำลายซาก

ข้อที่ 20 ในการเลี้ยงโคนมให้ได้กำไรนั้น เราจำเป็นต้องคัดเลือกแม่โคนมโดยดูลักษณะทางเศรษฐกิจ อันดับแรกที่ต้องเน้นคือ

ก. ปริมาณน้ำนมที่แม่โคให้ตั้งแต่การให้นมครั้งแรก

*ข. รูปร่างลักษณะ

ค. ประสิทธิภาพการสืบพันธุ์

ข้อที่ 21 ปัจจัยใดที่เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรไม่ประสบผลสำเร็จ

ก. พันธุ์

*ข. การจัดการดูแล

ค. โรคติดต่อ

ข้อที่ 22 สัตว์ที่ไม่สบายจากพิษยูเรีย แก้ไขโดยใช้สิ่งใดกรอกเข้าปากประมาณ 1 แกลลอน

ก. น้ำมันพืช

*ข. น้ำส้มสายชู

ค. น้ำธรรมดา

---

* คำตอบที่ถูก

1.1 **การวิเคราะห์ข้อความ** (item analysis)

เป็นการทดสอบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ รวมทั้งความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อชุดของปัจจัยทั้งหมด จากตาราง 1 จะเห็นได้ว่าข้อความแต่ละข้อมีความสัมพันธ์ทางบวกของชุดคำถามทั้งหมด ยกเว้นคำถามข้อที่ 3, 13 และ 18 คำถามทั้ง 3 ข้อจึงตัดออกไม่นำมาคำนวณความเชื่อถือได้

ตาราง 1 การหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

ข้อคำถาม	ชุดคำถาม (Y)
X_1 = คำถามข้อที่ 1	.19*
X_2 = คำถามข้อที่ 2	.26**
X_3 = คำถามข้อที่ 3	.09
X_4 = คำถามข้อที่ 4	.42**
X_5 = คำถามข้อที่ 5	.21*
X_6 = คำถามข้อที่ 6	.36**
X_7 = คำถามข้อที่ 7	.43**
X_8 = คำถามข้อที่ 8	.30**
X_9 = คำถามข้อที่ 9	.54**
X_{10} = คำถามข้อที่ 10	.27**
X_{11} = คำถามข้อที่ 11	.63**
X_{12} = คำถามข้อที่ 12	.42**
X_{12} = คำถามข้อที่ 13	.00
X_{14} = คำถามข้อที่ 14	.23*
X_{15} = คำถามข้อที่ 15	.27**
X_{16} = คำถามข้อที่ 16	.30**
X_{17} = คำถามข้อที่ 17	.37**
X_{18} = คำถามข้อที่ 18	.10

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ชุดคำถาม (Y)
X_{19} = คำถามข้อที่ 19	.42**
X_{20} = คำถามข้อที่ 20	.42**
X_{21} = คำถามข้อที่ 21	.57**
X_{22} = คำถามข้อที่ 22	.33**

* $p \leq 0.05$

** $p \leq 0.01$

1.2 **การทดสอบแบบคูเดอร์-ริชาร์ดสัน** (Kuder-Richardson)

ก่อนที่จะมีการทดสอบได้มีการหาค่าเฉลี่ย และหาความแปรปรวนของคำถามแต่ละข้อ รวมทั้งชุดของคำถามทั้งหมดดังตาราง 2

ตาราง 2 รายละเอียดเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวนของความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความแปรปรวน
ข้อที่ 1	0.93	0.26	0.07
ข้อที่ 2	0.73	0.45	0.20
ข้อที่ 4	0.87	0.34	0.12
ข้อที่ 5	0.71	0.46	0.21
ข้อที่ 6	0.82	0.38	0.15
ข้อที่ 7	0.32	0.47	0.22
ข้อที่ 8	0.79	0.41	0.17
ข้อที่ 9	0.61	0.49	0.24
ข้อที่ 10	0.93	0.26	0.07

ตาราง 2 (ต่อ)

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความแปรปรวน
ข้อที่ 11	0.72	0.45	0.20
ข้อที่ 12	0.71	0.46	0.21
ข้อที่ 14	0.83	0.37	0.14
ข้อที่ 15	0.68	0.47	0.22
ข้อที่ 16	0.68	0.47	0.22
ข้อที่ 17	0.55	0.50	0.25
ข้อที่ 19	0.87	0.34	0.12
ข้อที่ 20	0.87	0.34	0.12
ข้อที่ 21	0.60	0.49	0.24
ข้อที่ 22	0.39	0.49	0.24
คำถามทั้งชุด	13.63	2.95	8.86

จากนั้นจึงเป็นการหาค่าสัดส่วนของการตอบถูกและตอบผิด สำหรับคำถามแต่ละข้อ ดังรายละเอียดในตาราง 3

ตาราง 3 รายละเอียดเกี่ยวคำถามที่ตอบถูกและตอบผิดของความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

คำถาม	ตอบถูก (p)	ตอบผิด (q)	pq
ข้อที่ 1	0.93	0.07	0.07
ข้อที่ 2	0.73	0.27	0.20
ข้อที่ 4	0.87	0.13	0.11
ข้อที่ 5	0.71	0.29	0.21
ข้อที่ 6	0.82	0.18	0.15
ข้อที่ 7	0.32	0.68	0.22
ข้อที่ 8	0.79	0.21	0.17

ตาราง 3 (ต่อ)

คำถาม	ตอบถูก (*p*)	ตอบผิด (*q*)	*pq*
ข้อที่ 9	0.61	0.39	0.24
ข้อที่ 10	0.93	0.07	0.07
ข้อที่ 11	0.72	0.28	0.20
ข้อที่ 12	0.71	0.29	0.21
ข้อที่ 14	0.83	0.17	0.14
ข้อที่ 15	0.68	0.32	0.22
ข้อที่ 16	0.68	0.32	0.22
ข้อที่ 17	0.55	0.45	0.25
ข้อที่ 19	0.87	0.13	0.11
ข้อที่ 20	0.87	0.13	0.11
ข้อที่ 21	0.60	0.40	0.24
ข้อที่ 22	0.39	0.61	0.24
คำถามทั้งชุด			3.35

ทำการทดสอบได้จากสูตร

$$r_{KR-20}=\left[\frac{K}{K-1}\right]\left[1-\left(\frac{\sum pq}{S^2}\right)\right]$$

เมื่อ r_{KR-20} = ค่าความเชื่อถือได้

K = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

P = สัดส่วนข้อที่ตอบถูก

q = 1-P

S^2 = ค่าความแปรปรวนของชุดคำถาม

แทนค่าจากสูตร

$$r_{KR-20} = \left[\frac{19}{19-1}\right]\left[1-\left(\frac{3.35}{8.86}\right)\right]$$

$$= 0.65$$

ค่าที่ได้มีความเชื่อถือได้ในระดับค่อนข้างสูง

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ของทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ

สเกลนี้ประกอบด้วยคำถาม 7 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยความเต็มใจ

ข้อที่ 2 ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลเข้ากับชาวบ้านได้ดี

ข้อที่ 3 ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ

ข้อที่ 4 ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับ

ข้อที่ 5 ปศุสัตว์อำเภอเป็นบุคคลที่ละเอียดรอบครอบในการทำงาน

ข้อที่ 6 ปศุสัตว์อำเภอเป็นคนตรงต่อเวลานัดหมาย

ข้อที่ 7 ปศุสัตว์อำเภอเป็นผู้อุทิศตนอย่างแท้จริงในหน้าที่การงาน

2.1 การวิเคราะห์ข้อความ

เป็นการทดสอบความสอดคล้องภายในของปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ รวมทั้งความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อชุดของปัจจัยทั้งหมด จากตาราง 4 จะเห็นได้ว่าคำถามแต่ละข้อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับชุดของคำถามทั้งหมด

ตาราง 4 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับชุดของคำถามของทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ

ข้อคำถาม	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	ชุดคำถาม (Y)
X_1 = คำถามข้อที่ 1	.70**	.09	.41**	.30**	.44**	.47**	.74**
X_2 = คำถามข้อที่ 2		.179	.45**	.30**	.36**	.45**	.75**
X_3 = คำถามข้อที่ 3			.40**	.12	.26**	.18	.48**
X_4 = คำถามข้อที่ 4				.37**	.31**	.41**	.71**
X_5 = คำถามข้อที่ 5					.15	.45**	.56**
X_6 = คำถามข้อที่ 6						.42**	.66**
X_7 = คำถามข้อที่ 7							.73**

* $p \leq 0.05$

** $p \leq 0.01$

2.2 **การทดสอบแบบสัมประสิทธิ์อัลฟ่า** (Cronbach's alpha)

ก่อนที่จะมีการทดสอบได้มีการศึกษาถึงความแปรปรวนของคำถามแต่ละข้อ รวมทั้งความแปรปรวนรวมของชุดของคำถาม ดังตาราง 5

ตาราง 5 รายละเอียดเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวนของทัศนคติที่มีต่อปศุสัตว์อำเภอ

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความแปรปรวน
ข้อที่ 1	4.37	0.79	0.62
ข้อที่ 2	4.39	0.84	0.70
ข้อที่ 3	4.08	0.80	0.64
ข้อที่ 4	4.18	0.75	0.56
ข้อที่ 5	3.98	0.76	0.58
ข้อที่ 6	4.23	0.93	0.87
ข้อที่ 7	4.15	0.78	0.61
คำถามทั้งชุด	29.38	3.73	13.94

ทำการคำนวณค่าสัมประสิทธิอัลฟาได้จากสูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right)$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อถือได้

n = จำนวนข้อความ

$\sum s_i^2$ = ผลรวมทั้งหมดของความแปรปรวนแต่ละข้อ

s_t^2 = ค่าความแปรปรวนของชุดคำถาม

แทนค่าจากสูตร

$$\alpha = \frac{7}{7-1}\left(1 - \frac{0.62+0.70+0.64+0.56+0.58+0.87+0.61}{13.94}\right)$$

$$= 0.78$$

ค่าที่ได้มีความเชื่อถือได้สูง

3. การทดสอบความเชื่อถือได้ของทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม

สเกลนี้ประกอบด้วยคำถาม 10 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 โคนมเลี้ยงยากเนื่องจากต้องดูแลใกล้ชิดและเอาใจใส่ตลอดเวลา

ข้อที่ 2 การเลี้ยงโคนมลงทุนสูง

ข้อที่ 3 การเลี้ยงโคนมใช้แรงงานมาก

ข้อที่ 4 โคนมปลดระวางขายได้ราคาต่ำ

ข้อที่ 5 การเลี้ยงโคนมให้ดีต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงมาก่อน

ข้อที่ 6 การเลี้ยงโคนมต้องหาหญ้าพันธุ์ส่งเสริมให้กินจำนวนมากต่อวัน

ข้อที่ 7 ถ้ามีการให้อาหารอย่างเพียงพอจะทำให้โคให้น้ำนมมากขึ้น

ข้อที่ 8 ถ้ามีการสุขาภิบาลโคนมตามแผนปฏิบัติงาน โคจะมีสุขภาพดี

ข้อที่ 9 การเลี้ยงโคนมทำให้มีเงินหมุนเวียนตลอดปี

ข้อที่ 10 การเลี้ยงโคนมสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้

3.1 การวิเคราะห์ข้อความ

เป็นการทดสอบความสอดคล้องภายในของปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ รวมทั้งความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อชุดของปัจจัยทั้งหมด จากตาราง 6 จะเห็นได้ว่าข้อความแต่ละข้อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับชุดของคำถามทั้งหมด

ตาราง 6 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความของทัศนคติที่มีการเลี้ยงโคนม

ข้อคำถาม	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}	ชุดคำถาม (Y)
X_1 = ข้อที่ 1	.14	.14	.08	.22*	.25**	-.11	-.02	-.10	-.04	.40**
X_2 = ข้อที่ 2		.28**	.29**	.05	.05	-.04	.03	-.02	.02	.40**
X_3 = ข้อที่ 3			.18	.30**	.32**	.22*	.005	-.06	-.09	.58**
X_4 = ข้อที่ 4				.15	.02	.14	-.18	-.12	-.13	.37**
X_5 = ข้อที่ 5					.30**	.22*	.18*	.26**	.23*	.64**
X_6 = ข้อที่ 6						.10	.09	-.06	.05	.47**
X_7 = ข้อที่ 7							.15	.21*	.11	.43**
X_8 = ข้อที่ 8								.48**	.55**	.41**
X_9 = ข้อที่ 9									.45**	.40**
X_{10} = ข้อที่ 10										.40**

* $p \leq 0.05$

** $p \leq 0.01$

3.2 **การทดสอบแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา** (Cronbach's alpha)

ก่อนที่จะมีการทดสอบได้มีการศึกษาถึงความแปรปรวนของคำถามแต่ละข้อ รวมทั้งความแปรปรวนรวมของชุดของคำถาม ดังตาราง 7

ตาราง 7 รายละเอียดเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวนของทัศนคติที่มีต่อการเลี้ยงโคนม

คำถาม	ค่าเฉลี่ย	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความแปรปรวน
ข้อที่ 1	4.54	0.91	0.84
ข้อที่ 2	4.61	0.63	0.40
ข้อที่ 3	4.01	1.02	1.04
ข้อที่ 4	4.55	0.85	0.73
ข้อที่ 5	4.69	0.65	0.43
ข้อที่ 6	4.52	0.68	0.46
ข้อที่ 7	4.75	0.69	0.47
ข้อที่ 8	4.74	0.50	0.25
ข้อที่ 9	4.64	0.79	0.62
ข้อที่ 10	4.74	0.68	0.46
คำถามทั้งชุด	45.78	3.35	11.20

ทำการคำนวณค่าสัมประสิทธิอัลฟ่าได้จากสูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left(1-\frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right)$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อถือได้

n = จำนวนข้อความ

$\sum s_i^2$ = ผลรวมทั้งหมดของความแปรปรวนแต่ละข้อ

s_t^2 = ค่าความแปรปรวนของชุดคำถาม

แทนค่าจากสูตร

$$\alpha = \frac{10}{10-1}\left(1-\frac{0.84+0.40+1.04+0.73+0.43+0.46+0.47+0.25+0.62+0.46}{11.20}\right)$$

$$= 0.54$$

ค่าที่ได้มีความเชื่อถือได้ในระดับปานกลาง

ภาคผนวก ง

สถานที่ทำการศึกษา

1. บทนำ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้พื้นที่ในจังหวัดพัทลุงที่มีการเลี้ยงโคนม ซึ่งประกอบด้วย 9 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอคืออำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสน อำเภอควนขนุน อำเภอป่าพะยอม อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด อำเภอปากพะยูน อำเภอบางแก้ว อำเภอกงหรา และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 6 ลิบดาเหนือถึง 7 องศา 53 ลิบดาเหนือ และลองติจูดที่ 99 องศา 44 ลิดาตะวันออกถึง 100 องศา 26 ลิบดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางรถยนต์สายเอเชีย (ทางหลวงหมายเลข 41) เป็นระยะทางประมาณ 858 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟระยะทางประมาณ 846 กิโลเมตร

จังหวัดพัทลุง มีความยาวของจังหวัดจากทิศเหนือไปทิศใต้ประมาณ 78 กิโลเมตร และความกว้างจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกเป็นระยะทางประมาณ 53 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,424,473 ตารางกิโลเมตรหรือ 2,140,296 ไร่ (พื้นดิน 1,919,446 ไร่ พื้นน้ำ 220,850 ไร่) โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ทิศใต้ จดอำเภอควนเนียง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา และอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ทิศตะวันออก จดทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นน่านน้ำติดต่อกับอำเภอระโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก จดเทือกเขาบรรทัดซึ่งเป็นแนวติดต่อกับอำเภอห้วยยอด อำเภอเมือง อำเภอนาโยง อำเภอย่านตาขาว และอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

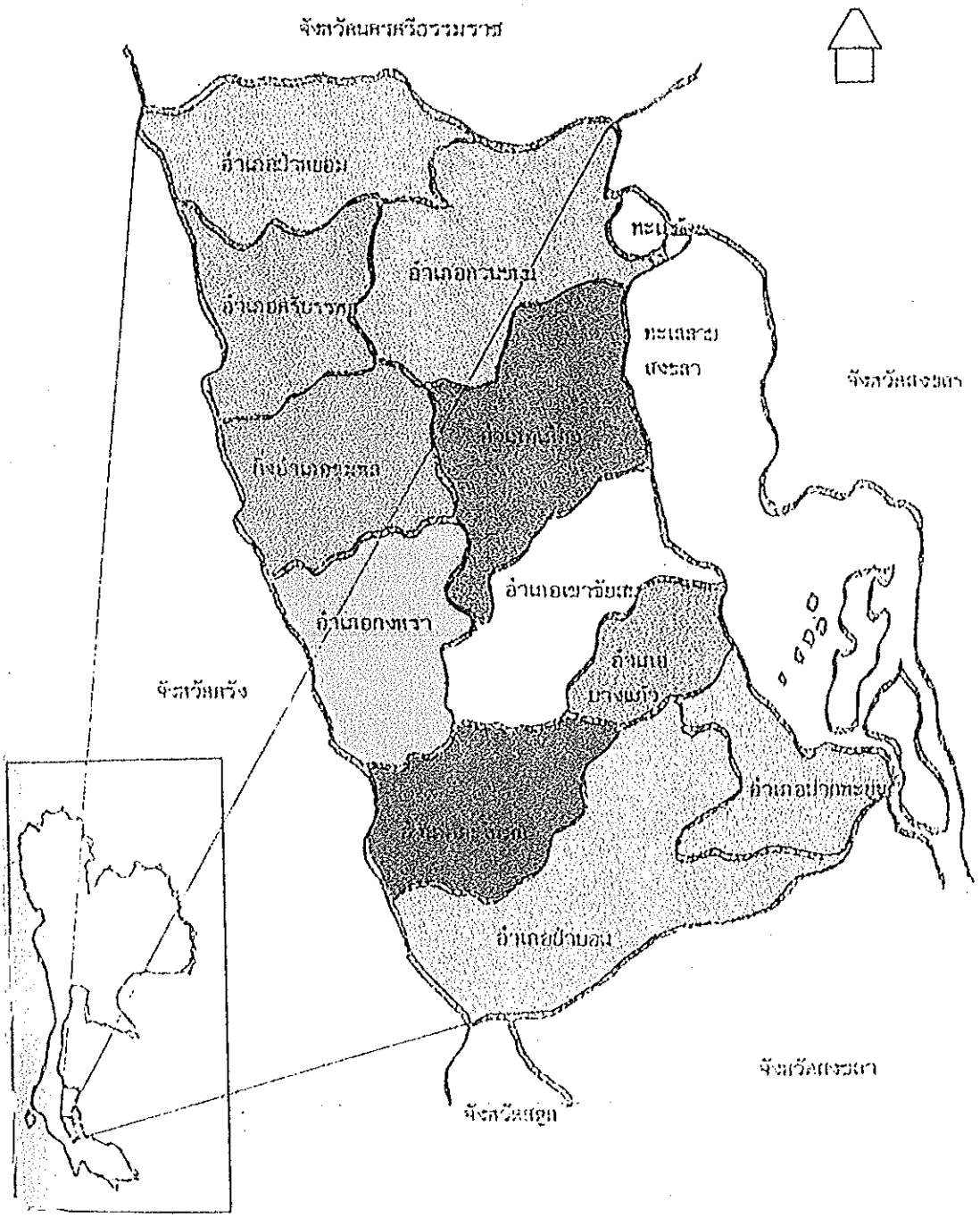

ภาพประกอบ 1 แผนที่จังหวัดพัทลุง

ที่มา : กรมการปกครอง, สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2540 : 1.

3. สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นภูเขาสูงและที่ราบสูงทางด้านตะวันตก อันประกอบด้วยเทือกเขาบรรทัด มีระดับสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 50-1,000 เมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ สวนยางพารา ไม้ผลและไม้ยืนต้น ถัดลงมาทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบสลับที่ดอน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 0-15 เมตร บริเวณนี้ส่วนใหญ่ปลูกข้าว ยางพารา มะพร้าว พืชผัก และพืชไร่ต่าง ๆ โดยมีอัตราความลาดชัน 1 : 1,000 จากทิศตะวันตกมาสู่ทิศตะวันออกของจังหวัด

4. สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดพัทลุงมี 2 ฤดูกาลคือฤดูร้อนและฤดูฝน และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 1,185.3 มิลลิเมตรต่อปี จำนวนวันฝนตกเฉลี่ย 154 วัน อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 29.3 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 26.7 องศาเซลเซียสในเดือนธันวาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.14 องศาเซลเซียส

ความชื้นสัมพัทธ์อยู่ระหว่าง 75-83 เปอร์เซ็นต์หรือโดยเฉลี่ย 78.7 เปอร์เซ็นต์ ความเร็วลมประมาณ 1-2 เมตรต่อวินาที ปริมาณการระเหยของน้ำประมาณ 3.3-5.5 มิลิเมตรต่อวัน

5. การปกครอง

จังหวัดพัทลุงแบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 65 ตำบล (อยู่ในเขตเทศบาล 1 ตำบล) 604 หมู่บ้าน 1 เทศบาล และ 8 สุขาภิบาล 63 องค์การบริหารส่วนตำบล และ 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ประชากร จำนวนประชากรเมื่อวันที่ 31 อันวาคม 2540 มีจำนวน 492,104 คน เป็นชาย 2401,885 คน หญิง 251,219 คน จำนวนบ้าน 122,654 หลัง 122,490 ครัวเรือน ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน และอัตราความหนาแน่นของจำนวนประชากรต่อพื้นที่ประมาณ 143 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดพัทลุง

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนพื้นที่ (กม.^{2})	จำนวนประชากร (คน)
1	เมือง	14	138	443.202	125,229
2	ควนขนุน	12	115	549.364	85,210
3	เขาชัยสน	5	53	265.665	45,292
4	ปากพะยูน	7	60	433.274	48,437
5	กงหรา	5	39	255.856	30,583
6	ตะโหมด	3	32	264.250	24,638
7	ศรีบรรพต	3	28	218.504	15,923
8	ป่าบอน	5	44	380.048	40,505
9	ป่าพะยอม	4	33	261.000	29,782
10	บางแก้ว	3	26	113.450	22,342
11	กิ่งอ.ศรีนครินทร์	4	36	209.850	24,172
รวม		65	604	3,424,473	492,104

ที่มา : กรมการปกครอง, สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2541 : 5.

6. สภาพทางสังคม

6.1 โครงสร้างประชากร

ในปี พ.ศ.2540 จังหวัดพัทลุง มีประชากรทั้งสิ้น 491,281 คน เป็นชาย 240,498 คน เป็นหญิง 250,783 คน จำนวนกำลังแรงงาน 283,125 คน จำนวนผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานมีงานทำ 274,405 คน (ในภาคเกษตรกรรม 149,853 คน นอกภาคเกษตรกรรม 124,552 คน) จำนวนผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานที่ไม่มีงานทำ 8,720 คน ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 208,156 คน มีบ้าน 121,550 หลัง 118,531 ครัวเรือน ขนาดครัวเรือนฉลี่ย 4-5 คน และความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 142 คนต่อตารางกิโลเมตร

6.2 การศึกษา

6.2.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

6.2.1.1 การศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ การศึกษาในระดับประถมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติและกระทรวงมหาดไทย โรงเรียนระดับนี้มีกระจายอยู่ตามหมู่บ้านและชุมชนทั่วไป มีจำนวน 266 โรงเรีน (สปช. 260 โรง เทศบาล 3 โรง ตชด. 3 โรง)

6.2.1.2 ระดับมัธยมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบและบริหารโดยกรมสามัญศึกษา มีจำนวน 29 โรงเรียน โรงเรียนเอกชน 8 โรงเรียน และโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม 8 โรงเรียน

6.2.1.3 การศึกษาระดับอาชีวศึกษา สถาบันที่เปิดสอนนักเรียนในระดับอาชีวศึกษามี 7 แห่ง เป็นของรัฐบาล 5 แห่ง เปิดสอนในระดับปวช. ปวท. และปวส. นอกจากนี้มีวิทยาลัยฝึกอาชีพระยะสั้นของรัฐอีก 1 แห่ง

6.2.1.4 การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ขณะนี้มีการดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน และตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม นับเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาแห่งแรกในจังหวัดพัทลุง งบประมาณปี 2540 เป็นเงิน 24.4 ล้านบาท และปีงบประมาณ 2541-2544 เป็นเงิน 3,153.8 ล้านบาท

6.2.2 การศึกษาในระบบนอกโรงเรียน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

6.2.2.1 เด็กเล็กปี 2540 มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน 104 ศูนย์ เด็ก 6,746 คน ผู้ดูแลเด็ก 297 คน และสังกัดกรมการศาสนา 41 ศูนย์ (ในวัด 20 ศูนย์ มัสยิด 21 ศูนย์)

6.2.2.2 ผู้ใหญ่ (เยาวชน) มีการจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพัทลุง แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

- การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต
- การให้ข้อมูลข่าวสาร เช่น การจัดรายการวิทยุ นิทรรศการ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ฯลฯ
- การเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพ ให้แก่กลุ่มที่สนใจและการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัด 11 แห่ง

จำนวนโรงเรียนในระดับต่าง ๆ ของจังหวัดพัทลุงมีจำนวนทั้งสิ้น 372 โรงเรียนในระดับต่าง ๆ มีครู 6,185 คน นักเรียน 112,168 คน (ชาย 56,801 คน หญิง 55,367 คน)

6.3 ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี

ประชาชนในจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 89.30 มีวัด/ที่พักสงฆ์ 251 แห่ง พระภิกษุ/สามเณร 1,186 รูป ศาสนาอิสลามร้อยละ 10.64 มีมัสยิด 73 แห่ง นอกนั้นนับถือคริสต์และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.06 มีโบสถ์ (คาทอลิค) 3 แห่ง ประชาชนในชนบทยังยึดมั่น ศรัทธาต่อขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ การบวช งานศพ ประเพณีชักพระ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (วันสารท) นอกจากนี้ยังมีการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ลิเกป่า ฯลฯ

7. การถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

7.1 ขนาดเนื้อที่ถือครอง

เนื้อที่ถือครองเฉลี่ย ประมาณ 19-21 ไร่ต่อครัวเรือน

7.2 ลักษณะการถือครองที่ดิน

จากเนื้อที่ถือครองทั้งหมด 970,578 ไร่ แบ่งตามลักษณะการถือครองได้ดังนี้

7.2.1 เป็นของตนเองจำนวน 799,271 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 82.35

7.2.2 เช่าผู้อื่นจำนวน 34,261 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.53

7.2.3 รับจำนองและจำนองผู้อื่นจำนวน 80,849 ไร่คิดเป็นร้อยละ 8.33

7.2.4 ได้ทำฟรี จำนวน 56,196 ไร่คิดเป็นร้อยละ 5.79

7.3 การใช้ที่ดิน

จากการศึกษาโดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียม จังหวัดพัทลุงปี พ.ศ. 2536 สามารถแบ่งประเภทการใช้พื้นที่จังหวัดพัทลุงออกได้กว้าง ๆ ดังนี้

7.3.1 พื้นที่เกษตรกรรรม ปลูกยางพารา 658,611 ไร่ ปลูกข้าว 676,150 ไร่ ปลูกพืชอื่น ๆ 81,370 ไร่ นากุ้ง 1,518 ไร่ รวมพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 1,417,649 หรือร้อยละ 66.24 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

7.3.2 พื้นที่ป่าไม้ มีพื้นที่ป่าประมาณ 431,340 ไร่ หรือร้อยละ 20.15 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดเป็นพื้นที่ป่าผลัดใบ 388,972 ไร่และป่าพรุ 42,368 ไร่

7.3.3 พื้นที่เขตชุมชน มีเนื้อที่ประมาณ 44,286 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 2.07 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด

7.3.4 พื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ แหล่งน้ำ ที่ลุ่มน้ำขังประมาณ 247,021 ไร่ หรือร้อยละ 11.54 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด

สำหรับพื้นที่การเกษตรมีพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทาน 245,558 ไร่ หรือร้อยละ 11.47 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด และพื้นที่ที่มีศักยภาพการชลประทาน 138,828 ไร่ หรือร้อยละ 6.49 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล นายบุญเลิศ ศรีน้อย

วัน เดือน ปีเกิด 3 มีนาคม 2497

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
เทคโนโลยีการเกษตรบัณฑิต (สัตว์ปีก)	สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้ เชียงใหม่	2520

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7

ชื่อสถานที่ทำงาน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง 93000 โทร. (074) 612348